

contrariam esse magis communem, Ias. l. Marcellus, n. 55. versicul. Quid tenendum, ff. ad Treb. inquit tenendam esse hanc limitationem: & Roman. ibi attestatur ita obtinuisse Florentiæ Guid. Pap. decis. 51. Villalob. in. tract. com. opin. versic. testator, n. 78. etiam si detrahendæ duæ quartæ: Ber. c. in presentia, n. 445. de prob. vbi attestatur tenuisse legendo & consulendo, Apostil. Alexand. cons. 165. in fin. lib. 5. vbi quod præctatur in patria iuris scripti, & iuste, quia æquior & utilior filijs. Hieronym. Alb. cons. 1. n. 14. Alciat. consil. 656. n. 1. versicul. præsertim liberis primi gradus, Neuzan. latè consil. 1. etiam si duæ quartæ: etiam non conf. Et inuentario: Ruin. l. centurio, n. 60. ff. de vulg. dicit videri opin. veram, pro qua antea consuluit (Variavit tamen vt apparet ex consilijs) Rip. l. nemo, n. 54. ff. de leg. 1. sequitur tanquam communem, & limitat, nisi hæredes fuissent grauati, iuxta consil. Alexandri, Socin. Iun. cons. 131. lib. 1. vbi consuluit Veronæ, & ita fuit iudicatum, vt ipse refert decisio consil. 117. n. 7. & lib. 2. cons. 28. n. 2. & d. consil. 131. subscripsit Paris. vt ibi habetur: vbi tamen Soc. Iun. videtur sequi dictam limitationem, quando hæredes grauarentur: Et istam parrem veriorē putat Claud. d. l. Marcellus, n. 11. Paris. consil. 47. lib. 2. vbi consuluit Vicentiæ super fideicommissio Nobilium de Plouenis, & consil. 36. n. 23. vbi consuluit Vicentiæ super fideicommissio de Atheis: Alb. consil. 7. n. 6. vbi quod videtur verior, & magis æqua & communis opinio. Didac. c. Raynuius, §. 11. n. 7. vers. Quibus non possum in hoc dubio accedere ob filiorum fauorem, de testamen. & idē opinatur veriorē ac magis receptam esse Bald. sententiam: Port. nouissimè latè consil. 92. in quarto dubio, n. 18. vbi consuluit Vicentiæ super fideicommissio Clarissimi D. Federici de Portis: & subscripsit Mant. & Port. ibi, n. 56. attestatur, nuper in ciuitate Ferrariensi & Regiensi secundum hanc sententiam iudicatum fuisse: Cagnol. l. Papinianus, §. meminisse, n. 1. ff. de inoff. test. quod ista opinio est magis æqua, verior, & communior, & vidit eam semper seruari: Nat. cons. 528. n. 23. & consil. 145. n. 23. Vall. consil. 12. in secundo dubio, lib. 1. quod vidit iudicari tempore suo in Senatu Montisferrati. Et procedit etiam quando duæ quartæ, vt per eum ibi in tertio dubio, n. 7. & seq. nouissimè Bernard. Alphanus in suis utilibus collectionibus, n. 467. fol. 106. vbi inter alios, nos quoque ex hoc loco citauit, Duran. tit. 5. cap. 3. n. 4. vbi tamen non videtur hanc opinionem tandem eligere, sed refert, quod nouissimis temporibus, Rota, cum iste casus ventilaretur coram ea, propter conflictum opinionum noluit causam sententia decidere, sed litigantes ad transigendum induxit, vt refert Cassiod. tit. de test. m. decis. 4. vtrum Trebellianica, & idem sæpè fecit Curt. Iun. vt attestatur consil. 154.

Sed pro parte affirmatiua, post longam disputationem tenuit Corset. in tract. de Trebellianica, vbi attestatur istam esse veram, magis communem opin. & in effectu tenuit Dec. cons. 480. vbi commemorauit dictum suum consil. 81. & quamvis protestetur, quod ab eo non recederet, tamen in effectu sequitur hanc partem, & ne videretur varius, prætexit hanc sequi ex limitatione Paul. Cassi. quando duæ quartæ, & quando non videtur grauari filij, sed venientes ab intestato, iuxta consil. Alexand. Et in hanc inclinabat Arer. consil. 67.

Francisc. Marzay. de Fideicommissis.

in fin. & præsupponit Alciat. consil. 497. num. 4. & in l. cum proponas, vers. Portioem, C. de pact. & consil. 335. vbi quod seruatur ista opinio de consuetudine Mediolani, Annib. l. nemo, n. 360. ff. deleg. 1. Bart. in l. cum auus, ff. de cond. & demonst. quod præctatur posse prohiberi. Cor. memorial. vers. Trebellianica, quod in venerando collegio D. D. ludicū Mediol. fuit sæpè seruata opinio affirmatiua contra Bald. & sequaces, & ibi commemorat Alciat. in d. l. cum proponas, non ausum se affirmare: subdens, quod si fideicommissum est iniunctum substituto, proculdubio Trebellianica censetur prohibita, iuxta consil. Alex. remittit tunc ad Galia. l. centurio, ff. de vulg. vbi latè insistit super hoc etiam nouissimè Zanch. in §. cum ita, n. 482. vbi declarat Ceph. consil. 188. n. 7. Dec. consil. 15. in prin. & si vbi testator expressè prohibuerat venientibus ab intestato Trebellianicam detrahere, Clar. §. Testamentum, q. 72. Idem Cor. vers. filius grauatus à patre, & ver. Quarta hodie, Paris. consil. 126. lib. 1. quando ex prohibitione alienationis censetur prohibita Trebellianica, & consil. 1. n. 8. lib. 3. & consil. 16. n. 58. lib. 2. vbi consuluit Vicentiæ super fideicommissio de Tophis. & consil. 26. n. 26. & seq. vbi idem consuluit latè Vicentiæ super fideicommissio de Clericis: Apostil. Alexandri consil. 67. lib. 1. & consil. 29. lib. 3. Bellon. consil. 80. num. 19. quod communis & verior, maxime quod duæ quartæ: Crott. l. qui Roma, §. duo fratres, num. 41. ff. de verb. oblig. quando duæ quartæ, vbi refert ita consuluisse, & quod semper ita consuleret, quandocunque casus de facto contingeret: Et videtur inclinare Cæuet. consil. 16. in fin. quando duæ quartæ, tandem se remittens ad vltimū Curiarum: prout etiam fecit Clar. sent. lib. 3. §. testamentum, q. 63. versic. Non potest negari, vbi tamen distinguendo tenet hanc partem, quando hæreditas esset restituenda descendenti, non autem extraneo: Quæ distinctio, & si prima facie videatur pulchra, attamen paritur illam difficultatem, quod imo dispositio dicta l. iubemus, limitetur non procedere, quando hæreditas esset restituenda extraneo, vt per Zanch. §. cum ita, n. 815. & Vall. consil. 78. lib. 1. Apostil. Rimin. consil. 231. in fin. inquit, quod est magis communis: Et vt refert Cassiod. decis. præalleg. maior pars DD. inclinabit in hanc affirmatiuam, & pater ex Motu ibi per eum in fin.

Ego aliàs iam multis annis præteritis consului pro hac parte, & subscripsi consilio celeberrimi D. Ferdinandi de Thienis pro filijs q. D. Paul. Campilij posteaq; semper hanc sum secutus consulendo, & iudicando, vt in causa clarissimi D. Leonard. de Portis, de qua feci mentionem superius, q. 1. & in causa Magnifici Com. Iulij Sessij, de qua memini q. 19. & alibi sæpè. Et quoniam Pic. & sequaces in tanto dubio dicebant inclinare in partem negatiuam, fauore filiorum, per l. nam & si parentibus, ff. de inoff. test. Ego contra inclinabam in hanc partem affirmatiuam, motus per text. quem semper reputavi ad hoc propositum mirabilem in l. si pars indicantium, ff. eo. tit. vbi est text. ad literā, quod si pars indicantium de inoff. testam. contra testamentum, pars secundū id sententiā dederit, quod interdum fieri solet, humanius erit sequi eius partis sententiā quæ secundū testam. pronuntiauit, nisi apertè iudices iniquè secundū scriptum hæ. edem pronun-

M m 2 tiass

78 riasse apparebit : Et Bald. *ibi* expresse notat, quod plus fuerat testamento indubia, quam filio exheredato : meminit Cuman. *consil.* 166. *in fin.* Et quia est favorabilis illa interpretatio, quæ impedit detractionem Trebellianicæ, quæ detrahitur contra voluntatem testatoris, Corn. *consil.* 182. *lib.* 2. Fabian. *in auth. nouissima*, q. 24. *col. fin.* C. de *inoffic. test.* Quod usque adeo procedere videtur, ut detraçtio in foro Poli sit illicita, secundum Bald. quem refert Iaf. *Instit. de act. §. sed ista*, n. 125. Paris. *consil.* 16. n. 61. *lib.* 2. & solum indebiti respectu Trebellianicæ non potest per conditionem indebiti repeti, sed fuit solum per errorem inris: quia censetur debitum naturaliter, Corn. *consil.* 104. n. 7. *vers. & solum*, *lib.* 4. Et in dubio contra eam esse iudicandum tradit etiam Gozad. *consil.* 45. *in fin.* quicquid secus videatur dixisse Bello. *consil.* 67. vbi de prædictis non meminit: Facit elegans dictum Alexandri *consil.* 117. n. 17. *lib.* 6. cauendum esse ne dum filio satis fauendum esse existimamus, fideicommissarij commodata defraudentur.

Et quoniam nouissime Port. *in d. consil.* 92. *num.* 56. *vers. Et quamvis idem Cassiod.* videtur cauillari circa intellectum dictæ decisionis, & mentē DD. de Rota ad tollendam huiusmodi cauillationem, sciendum est, quod *in meo volum. Decis. Rot. nouiss.* habetur in decis. Cardin. Simonetta (de cuius laudib. apud Dec. *consil.* 436. *decision.* 84.) in vna Romana hereditatis de Bubalis coram Cassiodoro, & deinde in vna Romana hereditatis de Capisuchis coram Petrasancta Rotā bis conclusisse post varias relatas Doctorum opiniones, illam esse veriore, quod in filijs primi gradus Trebellianica hodie possit prohiberi: Et eadem decisio cum alijs habetur in decis. Cardin. Crescentij 120. Nota quod licet multum sit inter Doctores disputatum: vbi licet opinio negatiua Bald. & Salic. *l. iubemus, C. ad Treb.* diceretur secundum aliquos magis communis, ut per Dec. *latē consil.* 81. *num.* 2. & *consil.* 218. n. 5. tamen quia alias Rot. pro communi & veriori secuta fuit bis contrarium, & affirmatiuam opinionem in familia de Bubalis, & Capisuchis, ut in notabil. D. Pisarenf. reperitur: eandem opinionem coram se in vna Romana, etiam de Bubalis secuti fuere omnes DD. pro qua vnus ex DD. allegauit satis concludentem rationem D. Caroli Ruin. sui præceptoris, nam si testator relicta tantum filio legitimā, potest de cæteris bonis ad libitum suum disponere, quare est, quod non possit Trebellianicā & omnem detractionem prohibere, & tanto magis in illa causa coram ipso poterat illa opinio iustificari: quia fideicommissum erat post mortem filij, *l. si filius sine liberis decederet*, quo casu non ipse filius, sed eius hæres grauatus videtur, ad not. per Bart. *l. qui duos*, ff. de *vulg.* refert August. *in suo reperit. tit. de testam. num.* 11. vbi addit Gomef. *decis.* 194. Ex quibus clarè patet hanc opin. esse in Rot. Canonizatam, cuius sacrosancta auctoritas quanta sit, nemo est qui nesciat, & dixi superius, q. 4. Additum verò fuit in nostra formula expresse de *subst. & venientibus ab intestato*, &c.

79 An autem illud, quod fuit vltius additum de restitutione fructuum possit defendi, videbatur prima facie quod non, præsupposita illa opinione quod fructus non imputentur in Trebellianicam in filijs primi gradus, licet hoc testator rogauerit,

vel iusserit, *d. l. iubemus, C. ad Treb.* quodque in eis Trebellianica non possit expresse prohiberi. Nihilominus quicquid alias sit in nostra formula, non est iussum de imputando, sed de restituendo, quo casu, quod valeat mandatum, videtur tenere signanter post Angel. Alex. *in l. balista*, n. 3. ff. *ad Treb.* vbi tamen Clau. dubitat: sed idem Alex. consuluit *consil.* 67. n. 1. *circa fin. vers. Et dato quod hodie*, *lib.* 1. & cum dicto Angelo tenuit Cuman. *consil.* 25. *circa fin.* de quo tamen per Alexand. *consil.* 40. *col. pen. vers. & fuit de mente eiusdem Cuman.* sequitur Apostil. ad Alexand. *l. quod de bonis*, §. *quod avus*, ff. *ad l. Falcid.* & sensit Matthesi. *in l. filium*, fol. 9. *col.* 3. *versic. septimo, C. famul. ercisc.* dicens hoc videri mirabile: Et clarè firmat Rip. *l. in fideicommissaria*, n. 33. ff. *ad Treb.* vbi addit hoc esse benè notandum: quia alias vidit maximum aduocatum in hoc errasse.

Postremò, quod fideicommissarius primus non detrahat Trebellianicam à secundo, nisi quando hæres non detrahit ab eo, ut sibi gratiam & liberalitatem faceret, quod præsumitur in filijs, & similibus, in quibus cadit affectio, decisum fuit in Rota Florentina, ut habetur in Motiuis, *lib.* 9. n. 144. Et quod Trebellianica censeatur prohibita ex illis verbis, *totam*, &c. in Motiuis, *lib.* 4. n. 33.

Et quod Trebellianica consumatur per fructus perceptos à grauato, imo percipiendos, & per habitationem domus testatoris, quæ in fructibus computatur: & procedit in omnibus grauatis, præter quam in filijs primi gradus in Motiuis, *l. 8. n.* 58. Et antè cesset detraçtio Trebellianicæ aduersus emptorem & cessionarium fideicommissi à pia causa, sicut aduersus ipsam piam causā consuluit Bertrand. *consil.* 390. *lib.* 6. ad quod faciunt ea quæ de beneficio inuentarij transeunte in cessionarium fideicommissarium, tradit Bart. *l. in ratione*, §. *quod vulgo*, ff. *ad leg. falcid.* Roman. *in auth. similiter*, n. 106. *C. eo. tit.* vbi etiam æquiparat fideicommissarium & emptorem hereditatis, Angel. *consil.* 31. vbi consuluit Florentine Porcellin. *tract. de inuentario*, c. 2. n. 16. *vers. Decimoquarto*, Eucard. *in loco a Pisco ad Ecclesiam vel piam causam*, *col.* 5. *vers. Decimo*, Traq. *Re tract.* §. 26. *glos.* 3. n. 28. Et de cessione speciali declarat Pract. Pap. *in forma respons. Rei*, *glos. verb. saluissalys*, n. 15. *vers. primo casu*: & de cessione generali omnium iurium, &c. Iaf. *consil.* 92. *col. fin. vers. sed in proposito*, *lib.* 1. Socin. *consil.* 121. *col. fin. versic. Et maxime hoc est clarum*, *lib.* 1. & ided essent considerandæ clausulæ instrumenti.

Prohibuit etiam legitima detractionem.

Quinquagesimò quaeritur; Testator noster prouiderit enixè contra detractionem legitimæ, an tamen valeat huiusmodi prouisio? Respond. Prima facie videbatur quod non, cum multæ cautelæ fuerint excogitatæ à Doctoribus, quæ tamen non subsistunt, ut apud Cæpol. *in cautel.* 21. *Pater vultens*, & vulgatum est dictum Bart. de doctrina Dyni in hac materia, & habetur in Motiuis Rotæ Florentinæ *lib.* 10. *num.* 101. quod legitimæ non videtur renunciare filius acceptans legatum, vel per approbationem testamenti: Sed ego (salua determinatione S. Maris Ecclesiæ) non crederem peccare: quia principalis intentio est non fraudare filium legitimam, sed providere agnationi & familiæ, cui etiam bona sunt quasi

quasi debita: ideo cum in nostra formula pater instituerit filios hæredes vniuersales etiam ultra legitimam, & in specie legitima, quando nolint acquiescere, cessat animus fraudandi: Et huiusmodi prouisio fundatur, ex traditis per Dur. *de. 5. cap. 3. n. 6. versic. item notandum*, vbi allegat Dec. *consil. 687*. Subdens, sic igitur poterit testator hæreditatem integram ad suos posteros, vel agnatos deuoluere mortuo filio hærede instituto. Et æquitatem habet (ait ipse) remedium hoc: quoniam agnationi bona sunt quasi debita, & resp. expedit bona agnatis deferri: nam diutius familiarum dignitas conseruatur, teste beato Auguftino, de quo latè per Barb. in *Rubr. de success. ab intest.*

Addo pro corroboracione huiusmodi prouisionis, quod illo casu Decij *consil. 687*. vbi consuluerat Florentiæ, subscribens *consil. D. Nicolai de Nobilibus aduocati Florentini*, idem consulente alij celeberrimi Doct. Socin. *lun. consil. 122. lib. 1.* vbi in themate præsupponitur acceptio filij expressa. *Parif. consil. 9. lib. 3. Curt. lun. consil. 159.* vbi refert in ea controuersia consuluisse quam plures iuricons. circa quam ipse etiam requisitus vt iudicium suum proferat, licet prima facie durum videatur velle excludere causam habentes à filio à legitima sibi debita iure naturæ; tamen in casu proposito concutitur sententiam DD. Consulentium, vt ibi per eum. Et hoc remediū sequitur Alciat. *consil. 297*. vbi refert Dar. loco præalleg. & de alijs non meminit: subscribens consilio Cati, & præalleg. *consil. Decij approbat Cag. l. Papinianus, §. meminisse, n. 17. versic. sed dubium est, ff. de inoffic. testam.* vbi addit quædam *consil. Parif. & Curt. lun.* non tamen præallegata illo eodem casu. *Cephal. consil. 16. num. 56.* vbi filij acceptantes, quod est supra legitimam, in legitima possunt grauari, & in terminis *consil. 153. num. 44. vers. sexto*, & n. 91. & per Opizon. §. Diui, vbi quod cogitur aut totum acceptare, aut repudiare totum tenorem testamenti, refert Gram. *consil. 145. n. 4.* Et de filio approbante expressè onus fideicommissi, etiam quoad legitimam tradit Rodor. Zuar. in *repetit. l. quoniam prioribus*, ampliat. *Decima, num. 52. vers. infertur ex prædictis unum famosum ad consulendum*, vbi pater vult vinculare bona, quæ pro legitima reliquit filio suo. *Lup. in Rubr. de duar. inter vir. §. 16. in fin. & Guid. Pap. decis. 96. in primo dubio*, & *consil. 133. n. 2.* vbi de approbatione testamenti in omnibus, & per omnia, de qua etiam *Parif. consil. 1. num. 104.* & *Ruin. pulchrè consil. 56. n. 7. vers. Et in qua dicti fratres, lib. 2.* *Alexand. consil. 48. num. 12. & seq. & consil. 73. n. 5.* & illo casu Socin. *lun. consil. 136. n. 15. lib. 1.* quamuis illo casu *Parif. contra consil. 43. num. 29. versic. Minus obst. lib. 3.* sed cum prædictis tenet *Cephal. consil. 153. num. 76.* Facit *Guid. Pap. consil. 140. num. 3. Didac. c. Raynaldus, §. 2. num. 3. de testam.* ipse tamen *Ruin. variatè videtur consil. 143. num. 13. vers. nec etiam per indirectum disponendo, inuncto num. 8. vers. insuper ex alio, lib. 3.* vbi ille testator similiter fecerat huiusmodi prouisiones.

Et quoniam prædicta loquuntur, quando præsupponitur expressa acceptio & approbatio filiorum, difficultas maior esset, quando filij mortuo patre simpliciter se iunxerunt hæreditati paternæ: Ided additum fuit in nostro themate, quod Commissarij procurent, quod filij tale n. laudati.

Francisc. Merz. de Fidei. commissis.

onem & ratificationem expressè faciant, & c. videantur dicta infra q. 52. Et obiter legi testamentum & fideicommissum conditum à meo proauo, præsentibus continuò filio & nepote ad omnia & singula prædicta, & sic sponte volentibus, & consentientibus expressè, & prædicta omnia semper obseruare promittentibus, & in aliquo nunquam contradicere, & c. pro quo fideicommissio, obiter (quamuis sit ex verbis ipsius clarissimum) extat consilium in simili fideicommissio Ioan. de Mediolano sentoris factum ab excellentissimo Socin. *lun. consil. 115. libr. 3.* & in terminis de filio emancipato, renuntiante emancipationi, præsentem & consentientem, consuluit *Parif. consil. 2. l. 3.* Et illo casu *Curt. lun. consil. 54.* facit *Dyn. consil. 7. in q. Parif. consil. 35. n. 42. l. 2.*

Quinquagesimò primò quæritur: Præsupposito quod esset locus detractioni legitimæ, an in nostro themate, cum sint sex filij, legitima possit transcendere semissem: Respond. Bald. singulariter *consil. 260. lib. 2. in. antiq.* fuit in opinione quod non: Et memoria teneo, quod olim clarissimus D. Ferdinandus de Thienis ita consuluerat pro filijs D. Pauli Campilæ: At ego requisitus de subscriptione approbaui eius consilium, in omnibus punctis, hoc excipio, quia mihi videbatur esse nouum dictum & durum in praxi, & reddidi rationes, quibus tunc mouebat ad dissentiendum, allegando in contrarium *Angel. consil. 287. colum. 2. versicul. Et vbi rem deducam, Pic. l. in quartam, colum. final. ff. ad leg. Falcid. Crauer. consil. 50.* Addo nunc *Cagnol. l. Papinianus, §. meminisse, n. 19. ff. de inoffic. testamen.* *Zanch. §. cum ita, n. 815.* vbi addit *Bertrand.* quibus omnibus accedit *Corn. consil. 182. colum. 4. versic. concludo, lib. 2.*

Quæ omnia fideicommissa expressa in omnibus, & per omnia laudauit & ratificauit.

Quinquagesimò secundo quæritur, quid operentur verba suprascripta. Respond. Ultra dicta superius q. 50. videri possit *Dec. consil. 362. & consil. 447.* vbi consuluit Florentiæ in materia prorogati, & noui fideicommissi, *Parif. consil. 1. n. 113. libr. 3.* & illo casu *Curt. lun. consil. 54. n. 16. & consil. 96. n. 3.* Socin. *lun. consil. 75. lib. 3.* vbi latè reprobauit præallegata *consil. Decij*, & in simili declaratione consuluit *Ias. consil. 141.* vt patet ex themate, & multis locis illius consilij, *Guid. Pap. consil. 135. & 136.* *Bald. l. liberti. C. de ope. libert. Socin. lun. consil. 168. n. 46. l. 2. Riminal. consil. 256. n. 15.* de testatore faciente institut. cum substitut. qualitatibus & conditionib. prout in testamentis olim H. & L.

Et præterea vt futuris temporibus appareant bona, & c.

Quinquagesimò tertio quæritur, an huiusmodi inventarium faciat probationem futuris temporibus in iudicio. Respond. videri quod sic, cum ultra assertionem Testatoris, extet etiam depositio, & examinatio testium, iuxta tradita per *Parif. consil. 34. n. 31. vers. & hoc vt dicta bona certa, voluit illi annotare in dicto testamento, lib. 2.* sentit *Cicero p. O. Cluentio*, vbi loquens de Bruto: qua prædicta inquit ei
Mm 3 reli-

Reliquit, testificari voluisse, Paul. Castr. *conf.* 10. in *fin.* & *conf.* 17. in *princ.* Barb. *conf.* 37. in *fin.* lib. 3. Facit Soc. *conf.* 73. num. 3. *vers.* Nec obst. lib. 3. vbi considerat assertionem factam in testamento, ex quo testator cogitat de morte, & Socin. *lun.* *conf.* 135. num. 14. *versic.* Ex quo sumitur bonum indicium, quod ipsi erant Domini illius, quoniam cum quisque presumatur bonus & non delinquere per iura vulg. non est presumendum, quod diuiserint nisi ea, quae eorum erant, lib. 2. pro quo ad idem propositum Calcan *consil.* 52. num. 13. *versic.* quae non solent nisi à veris dominis, & de testatore tradit Narr. *conf.* 235. num. 12. Quamvis in contrarium de simplici assertionem testatoris tradat Alex. *conf.* 96. num. 7. *versic.* Nec obst. *testamentum*, lib. 5. sed in specie proposita concurrat assertio Testatoris, & depositio testium: & de simplici assertionem testatoris tradit etiam Bald. *conf.* 75. Dominus Thomas Asinaris, *colum.* 2. *vers.* Ad euidentiam, lib. 3. in *antiq.* vbi tamen subdit, vnum esse aduertendum, quod si testator disposuit in testamento tanquam de re propria, hæres qui adiuit hæreditatem, non potest dicere testatorem esse mentitum, distin-

guendo, ut ibi per eum, & hanc *quæst. de testat.* tore, qui fecit inuentarium, posuit Bald. *l. fin.* §. 1. n. 18. *vers.* Sed audi nouam q. C. de *lur. deliber.* & ex facto consuluit signanter Soc. *conf.* 51. lib. 3. vbi n. 7. inquit, quod non ob aliam causam censeri debet factum, nisi quia prudens testator videns, quod post longissimum tempus etiam 200. annor. & ultra poterat conditio purificari, voluit quod bona subiecta fideicommissio tunc appareant, sicut dixit Paul. de Castr. *l. cum tale*, §. 1. ff. de *cond. & demonst.*

Quinquagesimoquarto, quæritur, an si hæres 84 ipse grauatus teneatur facere inuentarium. Respon. teneri conficere inuentarium describendo in eo omnia mobilia, & se mouentia, & ipsorum pretium, & æstimationem, ac immobilia, actiones, & iura subiecta ipsi fideicommissio, & contra hæredem, qui non confecit inuentarium, iurari poterit in litem per fideicommissarium, prout tradit Plot. in *l. si quando*, n. 595. *vers.* Hæres, C. unde vi, vbi limitat, & declarat pulchrè, ut ibi per eum, & dictum inuentarium factum faciet probationem, Paris. *conf.* 45. n. 20. lib. 2.

Tertia Pars.

Coram vobis, &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Libellus in materia fideicommissi.
- 2 Libellandi materia in fideicommissio.
- 3 Hæres institutus à grauato est mittendus in possessionem, iuxta l. fin. C. de edict. diui Adrian. omnium bonorum, quæ per ipsum grauatum tempore mortis sue tenebantur.
- 4 Paul. de Castr. in l. restituta, ff. ad Trebel. doctrina consideratur.
- 5 Filiatio, fraternitas, parentela, consanguinitas, &c. quomodo sit probanda.
- 6 Pluralitas eiusdem nominis, & personarum an presumatur.
- 7 Probatio fideicommissi quomodo possit fieri.
- 8 Diuisione facta inter fratres an possit probari, quod bona diuisa fuerint de hereditate testatoris, qui fecit fideicommissum.
- 9 Diuisio an possit rescindi, quando vni contigerint bona libera, alteri grauata fideicommissio.
- 10 Fideicommissum reciprocum conditionale ex diuisione secuta an censetur remissum.
- 11 Probare an sit necessarium de dominio, vel quasi testatoris.
- 12 Bona quod remanserint in hereditate testatoris probatur per famam in antiquis.
- 13 Fideicommissarius conditionalis an agere possit ut condemnatur reus ad sibi restituendum euiciente casu.
- 14 Fideicommissarius conditionalis an possit petere inhiberi hæredi ne alienet.
- 15 Libelli in fideicommissio conclusio in quo fundata.

- 16 Fideicommissarius quo tempore in effectu fructus consequatur.
- 17 Clausula, detractis tamen si quæ veniant, &c. quid opereatur.
- 18 Melioramenta facta an detrahantur de fideicommissio.
- 19 Retentio propter melioramenta an detur contra fideicommissum.
- 20 Cagnol. in l. 1. n. 70. C. de sent. quæ pro eo quod in l. sententia ponderatur.
- 21 Expensa facta in litigando an veniant detrahenda ex fideicommissio.
- 22 Sententiæ forma in fideicommissio.
- 23 Sententia incerta & reservatoria an valeat.
- 24 Executio sententiæ reservatoris an fieri possit.
- 25 Sententia lata contra heredem an noceat fideicommissario.
- 26 Fideicommissarius an teneatur stare transactioni facta per grauatum.
- 27 Fideicommissa fauorabilia omni iure, executio nem fauorabilem habere debent.

OMPARENT B. G. M. F. fratres & f. q. H. Et dicunt, si quod præfatus Hæcorum pater in suo testamento suos vniuersales hæredes instituit ipsos comparētes eius filios, simul cum N. alio filio: & si vnus dictorum eius filiorum institutorum decesserit sine filiis masculis legitimis, & naturalibus, &c. substituit alium, & alios dictorum eius filiorum inuicem, ac reciproce, vulgariter & per fideicommissum, cum expressa prohibitionem alienandi

nandi, &c. & cū alijs clausulis opportunis, ex quibus euidenter apparet de eius solempni, & strictissimo fideicommissio, quod actualiter exhibent, & producant in publicam, & authenticam formam, &c. Item dicunt quod præfatus N. post mortem patris ipsius testamentum paternum in omnibus, & per omnia expresse laudauit, & ratificauit, & hæreditati paternæ pro sua portione successiue se immiscuit. Item dicunt, quod in diuisionibus factis inter ipsos fratres de bonis hæreditarijs paternis, obuenerunt ipsi N. bona in fine præsentis libelli descripta. Item dicunt, quod præfatus N. decessit sine filijs masculis legitimis & naturalibus: Et ita euenit casus præallegati fideicommissi. Quare prænominati Comparentes petunt condemnari N. iniustum detentorem, & occupatorem dictorum infrascriptorum bonorum, ad sibi restituendum, dimittendum, & relaxandum dicta infrascripta bona, sibi debita ex causa substitutionis & fideicommissi prædicti, vñā cum fructibus indebite perceptis, & percipiendis vsque ad actualem restitutionem, dimissionem & relaxationem: Detractis tamen, si quæ veniant de iure detrahenda: omni meliori modo, cum alijs clausulis salutaribus & protestatione de expensis, &c. Sequuntur bona, &c.

Variari tamen poterit, & debet libellus secundum varias circumstantias facti.

Libelli diuersi possent formari in hac materia, respectu fideicommissariæ hæreditatis petitionis, Reuendicationis, Publicianæ, Actionis ex testamento, Officij iudicis, Condiotionis ex l. fin. C. comm. de legat. vt per Ang. conf. 129. vbi admittit etiam cumulationem, licet dicat, quod contra plures diuersa bona ex diuersis causis possidentes agi non possit eodem libello, ipsis contradicentibus, iuxta Spec. & alios ibi allegatos, & idem videtur tenere Socin. de libel. oblation. cap. 1. n. 14. 3. vers. Circa quartum principale, an plures possint conueniri eodem libello, vbi col. 2. vers. & ex prædictis deciditur q. refert Specul. & sequitur, non tamen meminit Ang. confil. præalleg. Posset etiam formari libellus respectu possessionis ex l. fin. C. de edict. diui Adrian. tollen. iuxta tradita ibi per Doctores.

2 Et de hac materia libellandi in fideicommissio tradit Corn. conf. 18. colum. 2. & 3. lib. 3. & conf. 107. lib. 1. Ruin. conf. 54. lib. 4. Neuiz. pulchre confil. 33. in secundo d. bio. Guid. Pap. confil. 140. vers. Ad septimum, Barba. confil. 14. in fin. lib. 3. Alex. confil. 99. lib. 2. conf. 23. lib. 3. confil. 186. lib. 5. Arer. confil. 37. in fin. Ioan. Baptista di San. Blas. in tract. de actione, & eius natura Decimateria, c. actio, vbi pulchre tangit Bellon. confil. 80. circa fin. & Socin. confil. 44. lib. 3. Alexand. confil. 97. Grat. confil. 10. num. 39. lib. 2. Socin. Iun. confil. 141. lib. 2. Paris. conf. 5. num. 24. lib. 1.

Sed formam libelli contra hæredem posuit Pract. Papien. in forma libelli, quo agitur ex substitutione. Aliam formam posuerat post R. offredum Petr. Iacob in sua Praxi, Rubr. de fideicommissaria hæreditatis petitione, vbi præsupponit esse factam restitutionem verbo: qui in Gallicanis moribus præter magnam iuris peritiam fuit instructissimus, teste Tiraq. de retract. §. 6. glos. 1. & a quo Pract. Pap. sumpsit quasi totam suam practicam, & cuius libellum in hac materia tranſcripſit Heiman. Baren. in tract. de formandis libellis, cap. 80. 1. libell. Aliam formam posuit Ioan. Berber. in

sua Viatoria, in 4. part. in practica leg. Regiar. Rubric. Quando petitur hæreditas in vim substitutionis. Aliam formam contra emptores posuit Paul. Castr. conf. 10. colum. fin. in antiq. vbi egregie loquitur, & instruit fideicommissarium, cuius constat quana notab. meminit Neuiz. conf. 33. num. 16. præalleg. & conf. 56. num. 12. versic. pro forma libelli & eandem formam posuit Barbar. conf. 14. in fin. lib. 2. Aliam formam refert Barb. conf. 3. col. 2. lib. 1. vbi videtur consuluisse Florentiæ super fideicommissio de Tarlati.

Et quoniam superius facta est mentio de possessione ex l. fin. C. de edict. D. Adrian. tollend. Est aduertendum ad Curt. Iun. conf. 92. vbi consuluit Paduæ super fideicommissio de Saluaticis; nam ipse refert latam fuisse sententiam per Spectab. D. Vicarium, hæredem institutum a grauato esse mittendum in possessionem omnium bonorum, quæ per ipsum grauatum tempore mortis suæ tenebantur, reseruato iure cuiuscunque fideicommissi competentis dictis de Saluaticis, eamque sententiam fuisse confirmatam per Magnificum, & Clarissimum D. Pratorem, & cum ipsius causæ decisio demum deuoluta fuisset ad Illustrissimum Consil. Quadraginta in ciuitate Venetiæ, Curt. Iun. ipse consulens respondit, sententiam prædictam fore confirmandam per Illustrissimum Consil. de Quadraginta, non obstantibus multis nugis, & frivolis exceptionibus in processu adductis per illos de Saluaticis. Et attestatur illam esse veram mentem statutorum Paduæ, ac laudabilis consuetudinis Venetæ, & illo casu, quoad petitorium consuluit etiam Mant. conf. 115. Paris. conf. 75. lib. 2.

Quod est notandum propter statutum Vicentiæ, Rubr. de mittendis in possess. rerum, & hæreditatum defunctorum, in quo fit expressa mentio de fideicommissio, & nihilominus practicitur, quod fideicommissa petuntur de manu hæredum, & possessorum, vel per modum libelli vel per viam tenutæ, quæ postea producit in iudicio.

Aduertendum est etiam ad Paul. Castr. in l. reſtituta, ff. ad Treb. vbi refert, quod alias fecit irritari quendam processum, quia substitutus, cui post mortem hæredis relicta erat hæreditas, mortuo hærede statim dixit se adire hæreditatem illius defuncti, & fecit se immitti in tenutam bonorum, ac si esset directe institutus, & in hoc errore vidit plures procuratores esse tam Florentiæ, quam Bononiæ. Nam dixit, quod ista erant inepte facta, quia ad eum non spectabat adire, quia iam erat per hæredem adita, nec poterat capere tenutam, nisi facta restitutione per hæredem hæredis, ad quem hoc pertinet: Subdit tamen in quibusdam locis esse statuta, quod non requiratur restitutio. Sicut etiam de iure communi sunt aliqui casus, in quibus non requiritur restitutio. Nam nec tunc debet adire, nec vt hæres petere tenutam: Posset tamen tolerari, vt resoluatur aditio in acceptationem fideicommissi, & illud verbum, hæres, intelligatur, scilicet vtius, l. si fil. us. ff. quod cum eo. Idem Paul. Castr. in l. inter omnes, ff. qui sat. cog. hac eadem repetit, vbi Rimin. inquit esse bene notanda: & sentit Neuiz. conf. 54. num. 5. dub. 12. vers. & caueat, vbi ad idem alleg. Iacobinum: tradit clarè Cæpol. cant. 3. Corset. in tract. de potest. Reg. par. 3. q. 17. num. 28. & simile dictum Bald. refert Cori. in memorial. vers. fideicommissarius vniuersalis.

Ego tamen (quicquid esset illis temporibus

M m 4

Paul.

Paul. Castren.) nunquam vidi similes errores in procuratoribus Florentinis nostri temporis, dum functus fui officio Auditoris in ipsa Rota Florentina, quia nunc non attenduntur eiusmodi apices iuris, & subtilitates, & cauillationes in formandis processibus: Sed proceditur ex forma statutorum inmaritæ, &c. iuxta Rubricam *de modo procedendi in civilibus causis*, lib. 2. in princip. Et specialiter quoad legata & fideicommissa, iuxta statutum sub Rubrica, *de executione legatorum*, vbi permittitur, quod executioni mandentur, & mandari possint, quemadmodum instrumenta guarentigæ, non obstante, quod hæreditas, vel successio non fuerit adita, vel apprehensa, &c. Et ipse Paul. Cast. fuit vnus de compositoribus nouorum statutorum Florentinæ, vt apparet ex proemio, & ipsemet attestatur in l. 1. C. de inoff. dor. Et merito Ias. in l. si is qui, §. si iurauero, num. 13. ff. de iur. dubitabat de præallegato simili dicto Bal. vt refert Cort. loco præalleg. Quinimo reperi, quod Thomas Salueticus Practicus Florentinus in gloss. super dicto Statuto de executione legatorum, attestatur in simili quæst. obtinuisse contrarium: & loquitur circa tempora Pauli Cast. vnde postea istæ captationes formularum recesserunt ab aula: certè ego nusquam vidi in formandis, & expediendis processibus procuratores minus cauillatores, & plus veridicos, & reales (quod bona venia aliorum sit dictum) quam Florentinos igitur omnis occupationibus Syllabarum, iuxta l. unicam, C. de form. & impetr. action. sub l. Et procedendo ad substantia, & realia.

Frates, & filij, &c.

5 Quinquagesimò quintò quæritur, qualiter & quomodo sit probanda filiatio, fraternitas, parentela, consanguinitas, &c. maxime in antiquis. Respond. Dec. tradit consil. 524. & consil. 595. Ruin. consil. 141. lib. 5. Grat. consil. 136. lib. 2. Alexand. consil. 16. Alexandrin. consil. 195. lib. 7.

Sed in terminis de fideicommissio tradit Alexand. consil. 25. lib. 4. & consil. 24. colum. 1. lib. 1. Barba. consil. 14. lib. 3. Mant. consil. 49. num. 1. Crauer. consil. 249. Calcan. consil. 8. Socin. Jun. consil. 138. lib. 2. Dec. consil. 321. ad quod se remittit consil. 351. num. 4. & meminit Alexand. in l. Gallus, §. quidam rectè, fol. 11. col. 2. Alciat. consil. 529. Alb. consil. 83. Cæphal. consil. 137. n. 45. in fin. Natt. consil. 378. & consil. 235. Paris. consil. 51. lib. 2.

6 Et quoniam in antiquis fieri contingit probatio ex instrumentis, in quibus aliqui nominantur, solet oriri difficultas, an & præsumatur pluralitas eiusdem nominis, & personarum, facit Macrobi. lib. 5. dum saluando Virgil. potuerunt (inquit) duo vnum nomen habuisse. In quo puncto tradit Dec. consil. 13. num. 8. vers. præterea dato, & consil. 36. num. 4. & consil. 101. Ias. consil. 114. lib. 1. Crauer. d. consil. 249. & consil. 259. num. 3. & consil. 169. Alb. d. consil. 83. & consil. 6. in fin. Brun. in tract. de rebus dub. fol. 12. colum. 3. Alexand. consil. 125. lib. 7. Natt. consil. 235. præalleg. Apostil. Bart. l. diuus, ff. de custod. reor. Paul. Cast. consil. 138. in nou. Cæpol. consil. 12. volum. crim. Socin. consil. 89. num. 7. Corne. consil. 72. lib. 4. Bald. consil. 65. lib. 5. in antiq. Her. cul. in tract. de Negatiua, num. 286. Ruin. consil. 529. num. 51. Rupellan. in Enchirid. iur. script. cap.

Filia minor. 25. ann. fol. 187. Emilian. consil. 57. Manet. in Enchirid. lib. 10. cap. 240. in fin. Alciat. consil. 529. & in l. nominatim, ff. de lib. & posthum. Aretin. consil. 37. colum. 1. vers. maxime propter identitatem nominis & domus, & consil. 103. colum. 3. & pulchre in c. series, colum. 4. vers. quia in una familia non præsumitur pluralitas nominum eorundem, & colum. 5. vers. in una enim domo (vt dixi) non præsumitur pluralitas eiusdem nominis ita de facili, & a communiter accidentibus, &c. de testib. facit illud Lucæ cap. 1. ibi, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam: & ibi, quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine, &c. Alciat. disputation. lib. 4. cap. 1. Cagnol. in proem. ff. num. 207.

Quod actualiter exhibent, & produ- cunt in authenticam, &c.

Quinquagesimò sextò quæritur, si non apparet publicum instrumentum absque oppositio-
ne, & quomodo posset fieri probatio fideicom-
missi? Respond. vt per Cæpol. consil. 38. in 1. vbi latè defendit quandam scripturam asserti fideicommissi, & per Emilian. consil. 56. Curt. Jun. consil. 166. & illo casu Socin. Jun. consil. 2. lib. 2. Afflict. decis. 14. num. 2. vers. item fideicommissum prædictum, Aretin. consil. 36. col. fin. Crauer. consil. 72. vbi plura contra instrumentum testamenti tanquam non authenticum, &c. Et in decis. Ros. nouiss. Augustin. 735. lib. 3. Ioan. Paulus, vbi habetur fideicommissum post testamentum relictum posse per testes probari, licet non sint omni exceptione maiores, neque esse probentur: & licet similiter deponant, neque de causis iustis fideicommissio relinquendo deponant, & ad propositum est tex. l. & in epistola, C. de fideicommiss.

Et hæreditati paterna, &c. se immiscuit.

Quinquagesimò septimò quæritur, quid opus fuerit verbis superscriptis. Respond. Pract. Papien. in forma sui libelli posuit expressè, quod primus hæres grauatus decessit adita per ipsum hæreditate. Et in gloss. vers. decessit, declarat, vt ibi per eum facientem vnā quæst. quid si decessit antequam adiret hæreditatem; & prædicta, habent locum secundum ius commune: sed statuta quandoque aliter prouident, vt Florentinæ sub Rubrica de executione legatorum, lib. 2. de quo feci mentionem superius quæst. 61. vbi non obstante, quod hæreditas, vel successio non fuerit adita, vel apprehensa, ipsa fideicommissa singularia, & vniuersalia habent executionem, quemadmodum instrumenta guarentigæ, &c. de quo statuto tradit Socin. consil. 290. circa fin. lib. 2. Quando autem fideicommissarius ageret contra præcedentem fideicommissarium, vel eius heredem, tradit Alexand. consil. 24. num. 11. vers. præterea, lib. 3. vbi requirit, quod probetur illum agnouisse fideicommissum.

In diuisionibus factis inter ipsos fratres de bonis hereditarijs paternis, &c.

Quinquagesimò nonò quæritur, an & ex diuisione facta inter ipsos fratres probari

bari possit quod bona diuisa fuerint de bonis, & hæreditate testatoris, qui fecit fideicommissum, præsupposito quod nullum inventarium confectum esset per testatorem, vel hæredes iuxta dicta superius quasi. 52. & 53. Respond. quando in diuisionibus esset expressum, quod diuiserunt tanquam bona hæreditaria paterna, clarum erit, quod inter ipsos diuidentes dictæ diuisiones probarent, Natt. conf. 235. num. 12. vers. accedit, Ruin. conf. 73. col. 3. vers. insuper, in iuncto num. 12. vers. nec obstat, lib. 5. Alexand. conf. 152. num. 1. lib. 7. Rip. Respons. lib. 1. cap. 1. num. 37. vers. item quod dicti. Faciunt tradita per Aretin. conf. 37. vbi, quod sit probatio etiam contra singularem successorem, & tertium possessorem, refert & sequitur Ruin. conf. 40. num. 3. lib. 4. vbi loquitur in specie de diuisionibus, conferunt tradita per Paul. Castr. conf. 10. in fin. in antiq.

Quando autem non esset expressum, quod diuiserint tanquam bona hæreditaria paterna, sed simpliciter tanquam bona communia. Tunc est difficultas, an illa bona præsumantur fuisse de bonis hæreditariis paternis, vel potius bona propria ipsorum fratrum diuidentium: Et pro fideicommissario facit text. in l. eius, C. de pat. potest. Quem Bald. sic summat: Quod habet filius, præsumitur ad patrem pertinere, nisi probeatur de rebus ad patrem non pertinentibus. Gloss. not. in l. cum oportet, vers. ex eius, in fin. & ibi Bart. C. de bon. qua. lib. Et faciunt not. per Fulgos. conf. 145. colum. 2. vers. porro si aliunde quasissent ipsi, vel eorum parentes, quam ex successione dicti Domini Dyni, facile originem, scilicet acquisitionem prædiorum probassent, &c. Et nouissime Crauet. in Rubr. ff. de legat. 1. num. 43. vbi circa text. c. Raynaldus, de testam. inquit, præsumi, quod filius testatoris non habebat alia bona, quam paterna, & qui vult dicere alia bona habuisse, tenetur probare: & hoc maximè procederet in antiquis, & quando hæredes non confecerunt inventarium: & secundum istas & alias considerationes consuluit Zas. eleganter ad propositum, conf. 5. lib. 1. vbi probat, bona reperta apud fratres præsumi à parentibus eisdem fratribus obuenerunt, alleg. dictum text. l. 2. C. de patr. pot. & ibi Bald. & alia, de quibus per eum; super quo tamen est videndus Alex. conf. 171. num. 5. lib. 6. Barb. conf. 3. colum. 7. vers. quia primo præsumptio est, quod dictus Contes acquisierit, libr. 4. vbi consuluit Florentiæ super fideicommissio de Tarlatis, Siluan. pulchrè conf. 86. num. 8. & seq. quamvis Natt. conf. 358. dicat, illud esse consilium suum, Cæphal. conf. 85. num. 11. Vall. conf. 46. n. 16. lib. 3. vbi etiam num. 21. tradit de diuisione facta per ipsum testatorem cum fratre.

Et dicit Paul. de Castr. in l. fin. §. licentia, C. de iur. delib. quod fideicommissarius potest petere ab hærede editionem instrumentorum, & librorum testatoris ad probandum, & de confessione enuntiatiua cum iuramento in instrumento permutationis, an profit fideicommissario, tradit Ias. conf. 36. lib. 3.

Et quoniam incidit mentio de diuisionibus inter fratres de bonis subiectis fideicommissio, posset queri, an si vni ex fratribus in diuisione obuenerunt bona subiecta fideicommissio, & alteri bona alia libera, possit ille, cui obuenerunt bona subiecta fideicommissio, rescindere diuisionem sic

factam, & de hoc conqueri. Nam alias fuit super hoc lis inter DD. Vincentium & Bernardinum fratres de Bojana: ipse enim D. Vincentius ita conquererebatur. Decisio in terminis huius puncti ponitur à Ruin. conf. 7. num. 18. vers. quoad aliud, lib. 3. vbi consuluit Florentiæ super fideicommissio de Gerardis.

Quinquagesimo nono queritur, an ex diuisione secuta inter fratres & cohæredes censetur remissum reciprocum fideicommissum conditionale? Respond. Articulus est tritus, & quotidianus in consiliis, de quo est text. cum sua materia, in l. qui Roma, §. duo fratres, ff. de verbor. oblig. Difficultas est, quando ad sunt in instrumento diuisionis clausule valde generales, & prægnantes; Nam etiam isto casu Dec. conf. 495. num. 16. vers. venio ad secundum dubium, consuluit Mantuæ pro parte negatiua, non censi renuntiatum, & num. 18. vers. præterea, respondendo ad dictum Ioan. Andr. inquit, illud dictum esse in quaestione, in qua communis opinio est in contrarium, secundum eum ibi, cuius consilio subscripsit Gozad. conf. 45. Sed in contrarium, pro parte affirmatiua consuluerat in illo casu D. Antonius Franciscus de Doctoribus, insignis Doctor Patavinus, vt refert Dec. in prin. & pro eadem parte Curt. Iun. conf. 49. num. 11. vers. aggredior. Et hanc puto sequendam, quam etiam Dec. ipse alibi sæpè secutus est. Nam, vt inquit Paris. conf. 71. n. 4. libr. 3. (vbi est accuratissimum, optimumque consilium in materia) quamvis Dec. d. conf. 495. dicat contra Ioan. Andr. in casu præmissio esse communem opin. Tamen re vera Dec. ipse decipitur, nec aliquis citatur per eum, qui reprobet Ioan. Andr. in casu suo, quando subiecta sunt verba prægnantia, Crauet. pulchrè conf. Dec. præalleg. Port. conf. 135. n. 18. vers. in proposito, Grat. conf. 60. lib. 1. vbi loquitur etiam quoad pretium. Et secundum istam opinionem recordor vidisse aliàs indicari per Magnificum & Excellentissimum D. Nicolaum Vercium dignissimum Vicarium Magnifici, & Clarissimi D. Potestatis Vicentiæ, pro Excellentissimo Doctore D. Alexandro Muzano: & ita ego postea iudicaui nouissime in Rota Florentina.

Et pro eadem parte affirmatiua extat Decis. Rot. nouis. Mohed. 156. bonorum diuisio, vbi bonorum diuisio erat facta inter DD. Antonium, & Valerium de Valle ex vna, & D. Faustina de Valle ex altera, & tempore diuisionis fuit stipulatus contractus prædictæ diuisionis, & posita fuerunt in eo hæc verba: *Disli fratres, & quilibet ipsorum pro se, suisque heredibus & successoribus promiserunt stare perpetuo superscriptis diuisionibus & fecerunt refutationem generalem, & refutarunt omnia iura & actiones cuiuslibet eorum competentes in partes alterius, & obseruare, nec aliquid petere ratione cuiusunque iuris, quod dici, vel excogitari possit, & dederunt facultatem ad inuicem, ad habendum, tenendum, & alienandum.* Fuit dubium in Rota, an per hæc verba renuntiarint fideicommissio, quod erat in illis bonis. Fuit resolutum per maiorem partem DD. quod diuisio facta comprehendatur sub dicto Ioan. Andr. in addit. ad Specul. tit. de testam. §. in primis, vers. item quid si duobus, in addit. incip. *Filium naturalem*: vbi dicit, quod si fratres scientes fideicommissum, promiserunt stare diuisioni, nec de rebus diuisis in perpetuum alter ab altero

vero quid petere aliqua ratione iure vel causa quæ dici, vel excogitari posse de iure, vel de facto: quod censetur renuntiatum fideicommissis, & ita tenuerunt DD. ut dictum est. Hanc conclusionem tenet Bald. l. qui tutoribus, ff. de transf. Alexand. l. qui Roma, §. duo fratres, colum. 1. ff. de verbor. oblig. Dec. conf. 11. col. 5. & Socin. conf. 43. col. 3. vol. 4. licet Dec. conf. 495. dicat, quod opinio Ioann. Andr. non est communis, tamen neminem allegat reprobantem opin. Ioan. Andr. Hæc ibi; & hanc decis. in summa retulit Augustin. in suo Repertorio, in tit. de legatis & fideicommissis, num. 1. videlicet, per clausulas, ad habendum, alienandum, &c. in diuisione inter hæredes facta videtur esse renuntiatum fideicommissis. Facit decis. Rot. Florent. vbi habetur in Mor. lib. 79. & lib. 1. in 2. part. n. 188. Sed quando adisset clausula, Saluis scilicet iuribus fideicommissi, an dicta clausula operetur: consultuit Ceph. conf. 296. Grat. 29. & conf. 126. in Secundo dubio, lib. 2. Crot. d. §. duo fratres, num. 45. versic. secundo dubio, lib. 1. Crot. d. §. duo fratres, num. 45. versic. secundo fallit. Facit ad prædicta alia decis. Rot. nouis. Put. Rubrica de testament. & fideicommissis, num. 15. alias 745. quod qui promittit releuare indemnem fideiussorem datum pro euictione in venditione rei prohibet alienari, sibi præiudicat: refert Augustin. loco præalleg. num. 11.

Et prædicta loquuntur in fideicommissis conditionali, sed quando iam esset purificatum, & facta fuisset diuisione inter patruos, & nepotes æqualiter, an patruus sibi præiudicauerint, & censeantur remisisse, consultuit Dec. conf. 79. in 2. dub. quod consilium factum fuit super fideicommissis D. Simonis de Portis Senioris, de quo dictum fuit superius q. 16. cuius consilij meminit, & Decij mentem declarauit Rip. §. duo fratres, num. 40. vers. reperio quod Dec. sed ad idem est aliud conf. Dec. conf. 267. Siluan. conf. 86. in fin. Et quod diuisione facta inter grauatos de rebus fideicommissi debeat seruari à substitutis, fuit aliàs decisum in Rot. Florentina, ut habetur in Mor. l. 12. 2. part. num. 211.

11 Sexagesimò quæritur, an sit necessarium probare de dominio, vel quasi testatoris? Respond. si agatur contra hæredes, non videtur necessarium, quia ipsi habent causam à testatore. Nat. conf. 40. vbi pulchrè distinguit, quando agitur contra extraneum, & quando agitur contra tertium possessorem cum titulo, Vall. conf. 46. lib. 3. Crauet. conf. 61. n. 5. & conf. 316. col. fin. post Alex. & alios alleg. videtur admittere quod sit necessarium: Et idem videtur voluisse Ang. conf. 229.

Nihilominus est considerandum, quod si tertius possessor acquisiuit ab hærede grauato tantum ab hærede, non poterit negare dominium, Paul. Castr. conf. 10. in fin. in antiq. Si autem non habeat causam immediatè ab hærede, tunc fatendum videtur, quod si fideicommissarius ageret remedio & actione reuendicationis, necessaria esset huiusmodi probatio dominij testatoris. At si ageret fideicommissarius hereditatis petitione, tunc sufficeret possessio testatoris tempore mortis, nec iuaretur possessor ex allegatione tituli habiti post mortem testatoris. Et si ageret publicianam ex persona ipsius sufficeret possessio testatoris, & titulus ex causa fideicommissi, quamvis fideicommissarius possessio-

nem non fuerit adeptus, ita Ruin. declarat egregie conf. 54. lib. 4.

Est tamen aduertendum, quod circa publicianam ex persona ipsius contrarium expressè tenuit Alex. conf. 98. & conf. 4. lib. 2. de quo Ruin. nullam mentionem facit, & videatur etiam Corn. conf. 201. lib. 1. conf. 304. in fin. lib. 3. Nat. conf. 235. n. 10. Quando verò ageret publiciana ex persona testatoris, non est contradictio inter ipsos.

Reperio tamen Guid. Pap. decis. 442. ponentem quæst. in terminis: Testator quidem in suo testamento ordinauit omnia bona sua ad me pertinere. Vtrum ego teneam, & debeam probare, quæ sunt & fuerunt bona sua, scilicet quæ fuerunt in dominio suo? Respond. credere, quod non, & sufficit probare, quæ bona possidebat tempore suæ mortis, quia eorum, quæ tempore illo scilicet mortis possidebat, præsumitur dominus, ut ibi per eum. Et hanc opin. videtur admississe Crauet. d. conf. 316. col. fin. vers. ideo saltem teneretur Sebastianus substitutus probare de plena possessione defuncti de tempore eius mortis, quod teneretur, & possideret talia bona.

De probatione autem, quod bona remanserint in bonis & hereditate testatoris, per famam in antiquis, tradit Alex. conf. 116. n. 5. vers. nunc videndum est, lib. 5. Bald. conf. 70. res prohibita, & conf. 75. Dominus Thomas, colum. 2. lib. 3. in antiq. Barb. conf. 8. lib. 1. & conf. 14. colum. 2. & conf. 37. lib. 3. vbi pulchrè tradit de hac probatione, quod bona fuerint testatoris, Vall. d. conf. 46. vers. 3. Mant. consil. 221. n. 2. Nat. consil. 378. vbi instruit de capitulandis. Et illo in casu idem tradidit Conf. 235. cum seq. consil. Paris. conf. 52. num. 50. lib. 3. Ceph. consil. 137. n. 14. quamvis illo casu circa punctum fideicommissi contra Alciat. conf. 529. Et de materia post Aretin. in l. si quis in fundi, ff. de legat. 1. vbi videtur dicere, quod facilius sit probatio in fideicommissis, conf. 103. & conf. 36. & 37. & illo casu Alexand. conf. 101. n. 15. lib. 7. & Corne. conf. 304. lib. 3. vbi contra.

Et ita enenit casus præallegati fideicommissi.

13 Sexagesimò primò quæritur, an sit fideicommissarius conditionalis agere possit, ut condemnetur reus ad sibi restituendum, vel relaxandum eueniente casu? Respond. Roderic. Zuaz. in allegat. 4. tenet posse agere. Sed contrarium habetur in præcedenti allegat. 1. secundum quam apparere fuisse indicatum, & hanc sequitur Pinel. l. 1. in tertia part. fol. 507. vers. & proxime dictis, num. 78. C. de bon. matern. vbi refert præceptorem suum idem probasse, subdens idem indicatum vidisse ab insigni Viro, ab aliisque doctis Senatoribus, ut sic plurimum, grauiumque indicum consensus præualere debeat singulari opinioni. Et idem Pinel. superius, fol. 383. inquit non videri de iure admittendam petitionem, contra l. non quemadmodum, ff. de iudic. & l. 1. §. si impubere, versic. sed hoc ita demum, si iam nata est quarta petitio, & versic. præmatura est enim hæc species collationis, cum adhuc viuatis, &c. ff. de collat. bonor. Et quod hæc practica de iure non procedat, inquit Imol. l. cum qui ita, ff. de verbor. oblig. Paul. Castr. & Aretin. l. continuus, §. cum ita, eod. titulo. Tiraquell. de retract. §. 1. glos. 2. num. 21. vers. & adeo, in tractat. de primogen. quæst. ult.

2177A.

num. 4. Cagnol. l. lecta, num. 164. ff. si cert. pet. & in l. omnibus obligationibus, num. 18. de reg. iur. Et in terminis de fideicommissio consuluit Calcan. conf. 21. & Amilian. consil. 155. circa finem. Boer. decis. 354. num. 13. Et ista opin. videtur hodie esse canonizata in Rot. Florentina, in qua dum essem Auditor, ita sapè vnà cum alijs DD. Coauditoribus, & etiam solus nouissimè in causa Magnifici, & Excellentissimi Doctoris, & Aduocati Florentini D. Francisci Lenzonij pro veritate, & iustitia iudicauit, & postea mea sententia fuit confirmata à D. Gabriele Barbilono Brixio, successore in officio Rotæ, Iudice in ea causa delegato, qui condemnauit etiam dictum D. Franciscum in expensis, à quibus ego eum absolueram. Videatur nouissimè Cephal. conf. 112. vbi consuluit in hoc puncto, & quando etià euenit casus pendere iudicio.

14 An tamen fideicommissarius conditionalis possit petere inhiberi heredi ne alienet? Bertrand. conf. 108. lib. 1. in antiq. dicit, & respondet, quod non: quia pendente conditione substitutionis non debet hæres impediri, quominus vratur bonis hereditarijs, & illa tanquam domus teneat, & pacificè possideat, vel de eis faciat vt dominus, saltem post præstitam satisfactionem, quia ante euentum conditionis substitutus in bonis huiusmodi nullum ius habet, sed per euentum conditionis dispositio conditionalis eff. & cum assumit, l. cedere diem, ff. de verb. significum similib. Et alienatio facta interim, hoc est, pendente conditione, de iure valet, quamvis conditione postea adueniente resoluitur, & habeatur per inde ac si facta non fuisset, l. fin. §. sed quia, & ibi Doct. C. commun. de leg. Et ideo ipse non opinatur nec consuluit, quod fiat præconizatio, seu proclama, per quod inhibeatur, ne quis emat, &c. Posset autem fieri, secundum eum, proclama generale, per quod significaretur & exprimeretur substitutio, & si qui recognoscerentur volentes accedere ad emptionem bonorum huiusmodi, aut partis eorundem, esset bonum, quod sub præsentia Notarij, & testium ostenderetur testamentum in forma publica, vt sic non possent in posterum dicere, se habere ignorantiam dictæ substitutionis, ad effectum, vt ibi per eum in fin. faciunt dicta inferius q. 66. in fin.

Quare prænominati comparentes petunt condemnari, &c.

15 Sexagesimosecundò quæritur, super t quo sit fundata conclusio nostri libelli. Respond. super text. c. Raynuius, versic. coram quo Alterocha, & filius eius bona q. Raynuty, tanquam ex causa fideicommissi, vel substitutionis sibi debita petierunt de testament. Et illum text. ad hoc not. ibi Imol. num. 7. versic. nota præticam, dicens: Nota præticam libelli in vni petitione hereditatis, quando petitur restitutio hereditatis ab herede, qui adiuit hereditatem, & petitur ex fideicommissaria substitutione, quia debet peti, vt restituantur bona q. talis, sibi debita ex causa fideicommissi, seu substitutionis fideicommissaria: & hoc quando agitur post aditam hereditatem, facit l. 1. c. 2. ff. de fideicommiss. hered. per. Si autem agatur ante aditam hereditatem, tunc agatur officio iudicis, vt compellatur hæres adire hereditatem, & restituere, l. 1. ff. ad Trebel. l. non infam. C. eo. Et vt ibi latius per Imol. & Didac. §. 10. num. 1. & seq. Ad idem

Fabian. in authen. Nouissima, fol. 5. colum. 3. C. de inoffic. testamen. & vide quæ sunt scripta superius post formam libelli, vbi de hac materia.

Vnà cum fructibus, &c.

Sexagesimotertio quæritur, t quo tempore fideicommissarius consequatur in effectu fructus? Respond. ex text. c. Raynuius, versic. litis contestata, & ibi glos. de testam. videtur, quod inspiciatur tempus litis contestatae. Sed Soc. conf. 42. in §. lib. 3. vbi consuluit Vicentiz super fideicommiss. nobilium de Pagellis, cōcludit, quod fideicommissa ius fuit negligens in faciēdo sibi fideicommissum assignari, & sic hæres non fuit in mora, fructus percepti medio tempore spectant ad hæredem, casus est l. in fideicommiss. & ibi Bart. & omnes. ff. ad Treb. Requiritur autem ad hoc, quod hæres sit in mora, quod fideicommissarius petat, quod hæres restituat saltem verbo fideicommissum vniuersale, vt ibi per eum, & illo casu Ias. conf. 231. lib. 2. vbi consuluit pro parte contraria: Cauendum est tamen, dum Soc. loquitur de restitutione saltem verbali, quia Vicentiz ex dispositione statuti sub Rub. de mirandis in possessionem, &c. non requiritur aliqua restitutio, & ambo tangunt alium articulum de pensionibus, & affectibus, vt per eos. Ultra quos posset videri Præct. Pap. formalibelli, quo agitur ex substitutione, versic. Ac per fideicommissum, n. 7. Arcet. consil. 155. in fin. Cap. consil. 12. in fin. vbi limitat, sequitur Rip. d. l. in fideicommissaria num. 14. versic. Nono declarat, de qua tamen limitatione erit videndus Corn. l. fin. C. de usur. legat. & de matre. in idem Cap. consil. 10. in fin. Paul. Cast. conf. 17. in antiq. vbi quod à die litis mortæ, & consil. 213. in nou. de pensionibus, & Alexand. conf. 82. lib. 2. Corn. consil. 158. num. 7. lib. 1. Socin. lun. consil. 129. num. 44. lib. 1. vbi de lit. contest. & consil. 182. num. 23. lib. 2. vbi quando recta via transeunt, sentit cum Cap. & consuluit Florentiz super fideicommissio de Bardis, Cephal. conf. 49. n. 50. vbi pulchre Grat. conf. 232. lib. 2. Oldrad. conf. 56. Roffred. in libellis, parte prima, Rubr. de fideiussoria hereditatis petitione, num. 5. Boych. d. c. Raynuius, Guid. Pap. decis. 497. vbi quærit, an euentus conditionis fideicommissi vniuersalis cōstituatur hæredem hæredis rogati in mora, & concludit quod non: & quod dictus hæres non potest argui de mora, & habetur in Motiuis Rot. Florentinæ lib. 12. num. 144. Alciat. consil. 526. Cop. in tractat. de fructibus, titul. 1. cap. 1. & sequen. Rip. pulchre in d. l. fideicommissaria, num. 4. versic. prima conclusio, vbi congeffit 18. limitationes: inter quas notanda est quinta num. 10. pro pupillis & furiosis, quia æquiparantur absentibus: & quorum favore mora committitur re ipsa, vt ibi per eum, Bertran. conf. 75. lib. 2. conf. 21. lib. 1. in antiq. Paul. conf. 11. lib. 3. Præct. Cancell. in meo libellulo, pag. 266. versic. Differentia quoad restitutionem fructuum, Mant. conf. 103. & de pensionibus Arcet. in tract. de testamentis, glos. versic. Et per fideicommissum, Alciat. conf. 631.

Sed quomodo probari possit tot fructus fuisse perceptos, vel tot percepti potuisse, tradit Barr. l. 2. C. de pig. act. Bald. conf. 100. lib. 1. in antiq. & conf. 53. n. 242. lib. 3. conf. 101. lib. 1. Ias. l. admonendi, num. 211. ff. de iur. iur. Arcet. l. continuus, §. cum ita, ff. de verò oblig. Corn. conf. 301. lib. 3. Natt. conf. 536. Angel.

Angel. l. si nasis, in fin. de rei vendic. Bald. l. si fundum, C. de rei vendic. & habetur in decis. Rot. nouiss. Achill. num. 140. incip. fructuum percip-
torum probationem.

Detrahis tamen si quæ veniant, &c.

- 17 Sexagesimòquarto quæritur, quid ꝑ operetur
suprascripta clausula? Respon. multum, secundum
Guid. Pap. decis. 496. quia non videtur esse
reus in mora, quando fuit petitum sine dicta
clausula, sic, vt ea omissa reus excusetur à
mora, ne teneatur ad fructus propter detractionem
impensæ funeris, legatorum & debitorum
solutorum, melioramentorum, &c. Sed Alciat. in
l. i. §. si stipulanti, in fin. ff. de verb. obl. aliter tenet,
vt ibi per cum; Quem sequitur Didac. variat resolu-
tur. lib. 1. cap. 2. fol. 33. versicul. Quamobrem ego
opinor, vbi tamen intelligit, & declarat: Ad id m
Alciat. l. cum proponas filios, in fin. C. de pact. Et
mihi videtur de hoc esse rex. in terminis c. Raynu-
mus, vbi fuerat petitum sine clausula prædicta, &
in sententia conceduntur detractiones, & nihilo-
minus fuit facta condemnatio in fructibus à dis-
litis contestata, faciunt ad propositum tradita à
Port. conf. 135. num. 48. & 32. & seqq. vbi loqui-
tur de pœna plus petentis in hac materia fidei-
commissi.

Sexagesimò quinto quæritur de exemplis
detractionum, quæ veniant de iure faciendæ:
Respon. plura sunt, & inter alia quædam ponit
Roman. conf. 276. vbi Guido Pap. decis. 496. &
Natt. consil. 255. vbi loquitur de dote materna, in
quo puncto quod non possit replicari de compu-
tatione fructuum, ego nuper consului pro illustri
Com. Camillo de Illicio in causa vertente apud
Magnificam Rotam Senensem, & ita prius iudica-
veram super fideicommissio de Hieronymis, dum
essem Aud. Rot. Florent. sententia mea fuit con-
firmata à DD. Coauditoribus.

- 18 Et de ꝑ melioramentis in specie tradit Soc.
conf. 82. in fin. lib. 4. Alex. consil. 106. libr. 2. consil.
123. in fin. lib. 1. Guid. Pap. d. p. 49. Paris. conf. 55.
lib. 3. Bellon. consil. 64. & seq. Vall. consil. 28. n. 30.
lib. 1. Boër. decis. 44. Anchar. q. 46. Ruin. consil.
117. n. 84. lib. 3. consil. 38. num. 25. lib. 1. consil. 165. n.
6. lib. 4. Grot. l. frater, num. 77. ff. de cond. indeb.
Cremens. singul. 105. Socin. Iun. conf. 182. nu. 26.
lib. 2. vbi consuluit Florentiæ super fideicommissio
de Sardis, Corn. conf. 158. lib. 3. Anan. consil. 99.
col. 2. Campeg. inter consil. Grat. conf. 9. num. 14.
lib. 2. Grat. conf. 132. lib. 2. vbi loquitur, quando
sunt facta post purificatum fideicommissum,
pro quo Socin. Iun. d. consil. 182. in fin. Cuman.
conf. 56. Fulgos. conf. 8. Cap. Conf. 55. num. 5. conf.
163. num. 13. vbi videtur inaduerterter dicere, quod
fructus compenferentur, Rom. d. conf. 276. col. 2.
Port. conf. 38. num. 9. Cephal. conf. 188. cir-
ca fin.

Sed circa prædicta puto, aduertendum ad illam
intelligentiam Ruin. in d. consil. 117. & alibi, quam
sequitur Vall. quod attendi debeat tempus restitu-
tionis faciendæ, quantum valeant melioramenta,
non autem quantum fuit impensum, & hoc intel-
ligunt ad lucrum & commodum impendentis
contra fideicommissarium, vt impendens possit

perere non solum quantum impendit; sed etiam
quantum res reperitur aucta pretio propter
meliorationem, iuxta tradita per Doctor. l. do-
mos, ff. de leg. 1. Nam ego semper dubitavi de hac
conclusionem ita generali extra exempla, in quibus
loquuntur Doct. in d. l. domos; & memoria te-
neo, quod iam multis annis præteritis in causa fi-
deicommissaria Illustris. Com. Iulij Sessij, de qua
feci mentionem superius q. 19. consului contrari-
um: regula enim est in hac materia, in l. in fundo,
ff. de rei vendic. quod attenditur solum impensa,
quamvis reperiat res plus valere melioramenta:
& è contrario tamen non attenditur impensa, si
res non sit aucta valore propter dicta meliora-
menta, Siluan. conf. 49. nu. 75. Cagnol. l. 2. num. 175.
C. de pact. int. empt. Capic. decis. 93. n. 9. nec Doct.
in d. l. domos, dicunt contrarium, provt latius de-
clarari in meo consilio, & pro mea declaratione
facit Campeg. d. conf. 9. num. 19. vers. Est bene
verum, & expressè Bertran. conf. 21. num. 15. lib. 1. in
antiq. vbi facit mentionem de notat. per Doct. in
d. l. domos, & conf. 161. num. 37. lib. 3. (& in non.
conf. 323. n. 379. lib. 1.) Corn. conf. 180. num. 8. lib. 4.
Cagnol. d. l. 2. num. 175. vbi expressè facit mentio-
nem de not. per Doctores ind. l. domos, ad incom-
modum impendentis. Natt. conf. 256. num. 4. vers.
Non inficior tamen: Boër. d. decis. 44. n. 12. Quini-
mo idem sentit conf. 135. num. 14. vers. Hanc tamen,
lib. 3. Emil. conf. ult. num. 8. vers. Nihilominus: Qui
loquuntur in hoc aduersariuè contra impenden-
tem: nec aliter videtur sensisse Negusant. de pig-
norib. vbi hanc materiam digessit. Et post eum Ti-
raq. de retract. convention. §. 7. Gloss. 1. num. 8. no-
uissimè Menoch. in tract. de Recuper. possess. in
quintodecimo remedio, nu. 507. 557. & 566. vbi do-
ctè & eleganter hanc materiam penitus explicauit,
& secundum prædicta declaratione ego iudicavi
vnà cum alijs DD. coauditoribus Rot. Florent. ne-
mine dissentiente in causa Magnifici D. Iulij de
Ricasolis, & eius neptis, vt apparet ex sententia, &
Motiuis, &c.

Sexagesimò sexto quæritur, an ꝑ in executione
detur retentio propter melioramenta allegata,
vel sit faciendæ relaxatio saluo iure pro dictis me-
lioramentis: Respond. Gallef. (quem bene do-
ctum & expertissimum appellauit Zanch. in §. cum
ita, circa fin. & quem modestissimum, ac verè urba-
num Romæ cognoui) ad formulam Cameralis
obligat. libro in quarta, q. 2. n. 3. versic. in tantum
esse, ne erres, quod in dict. causa probatum erat inesse
melioramenta, & restabat solummodo illorum valo-
rem probare, seu liquidare; nam si neque esse melio-
ramenta constaret, sola verba illorum allegatio
non esset sufficiens ad retardandam executionem, &
quamvis nihil ad hoc allegauerit, facit tamen
Cuman. consil. 103. circa fin. & refert Cagnol. l.
quatenus, in fin. versic. probatis melioramentis, lices
non fuisset probata certa quantitas, ff. de regul.
iuris. Et licet Gallef. non dicat in qua causa se-
cuta fuerit illa decisio Rotæ, credo fuisse illam
Parmens. de qua in decis. Putei, de sentent. & re
ind. 11. Melioramentorum, vbi habetur hæc declara-
tio Gallefij, & in decis. Fabij 3. vbi tamen videtur
aliter refert.

Et vltimus quoad dictum Negus. per verbum,
fortè, allegatum à Gallef. Ego aliàs vidi consil.
D. Antonij Malegonellæ famosissimi Doctor. &
aduocati Flor. in quo tenebat cum Negusantio
dari

deri executioni, quando non aderat in sententia verbum, *prins*. Et nouissime tenet Beron. c. 1. n. 33. de *restitu. in integ.* quando *melioramenta* adhuc liquidata non essent. Et idem Alciat. l. *quod re, vers. aliqua iuxta causam, ff. si cert. petat. & consil. 45. n. 27. versis, sed quid, & consil. 51. in fin.* Et Barb. expresse *consil. 36. col. 12. vers. Et adduci possent, libr. 1.* Et nouissime post exactam discussionem Benintend. *decis. 77.* refert *decisum* fuisse apud consil. Ducale Ferrar. Et Rebuff. in *tract. de liter. obligat. artic. 1. glos. 9. n. 10.* refert Arestum simile contra volentem vi retentione domus locatæ pro reparationibus, quod eam domum vacuam relinqueret tutoribus, actionibus sibi saluis: & data cautione à tutoribus; quia nondum reparationes erant liquidæ: Et consilio *decisivo* respondit Socin. *lun. consil. 61. lib. 1. vbi n. 6.* & licet clarè decidat, quod licet fortasse verum sit, aliquid esse erogatum vilitat, & necessariò, tamen ex quo quantum illud sit, non constat, non debet retardari relaxatio, maxime, cum ei, qui infra terminum statutum non probauerit, sit imputandum, præferim cum sine sui iuris præiudicio id fiat, alioquin sequeretur, quod posset possessor nunquam recte probando, in longum proferre relaxationem, & ita partem aduersam malitiosè fraudare, vt ibi per eum ipso opinione tamen affirmatiua retentionis, post Tiracq. tenet Menoch. *loco præalleg. n. 569. vers. contrarium verius est, vbi duplitter limitat: non tamen ment inr Galies. decis. Rot. Beron. Alciat. & aliorum præalleg. cum quibus ego putarem residendum.*

Denique præter alios de materia *melioramentorum* posset videri Cagnol. l. 1. n. 34. C. de *rescind. vendit. Cephal. consil. 211.* Crauet. *consil. 87.* Brun. de *augm. n. fol. 17. 18. & 19.* Amic. *consil. 54.* Rupellan. in *Enchirid. cap. Ecclesie rector, in fin.* Natt. *consil. 13. n. 601.* Beron. q. 96. Ferron. in *consequen. Burg. tit. de dote, §. 1. col. ultim. vers. tractans etiam, in mel. l. 2. in 2. par. cap. 3.* C. de *rescind. vendit. Cassin. consuet. Rubric. 10. §. 1. vers. Nam istud est æquum, & in specie de impensis necessariis factis ab eo, qui sciat rem esse suppositam fideicommissio tradit Menoch. *loco præalleg. n. 507.**

20 † Et postremo notanda sunt dicta Cagnol. l. 1. n. 70. C. de *sentent. qua pro eo*: vbi in terminis de fideicommissio infert prædicta ibi notanda esse in actu practico contra istos pecuniis abundantes, qui parui faciunt, quod res emendæ sint subiectæ fideicommissio propter magna, & ampla ædificia in dictis rebus constructa: vix enim inueniuntur, qui velint, aut possint alienata reuocare, satisfactio pro *melioramentis* excedentibus estimationem rerum antea acquisitarum, ita quod rebus emptis tute potiuntur; si enim scienter fecerint, illa perdunt, secus si ignorantes fideicommissum: vnde Cagnol. dat vtilem cautelam intimidandi, & faciunt dicta superius *quest. 61. in fin.*

21 Sexagesimo septimo quaeritur, an † expensæ factæ in litigando veniant detrahendæ? Respond. ego iam multis annis consului in hac materia pro domino Arrigutio Calidonia, contra quem prius consuluerat Clarissimus D. Ferdinandus de Thienis, non tamen tunc reperi aliquem Doctorem tangentem in terminis de fideicommissio, nisi Campeg. inter consil. Grat. *consil. 9. num. 17. versic. eodem modo, lib. 1.* vbi infert, quod si ipse hæres grauatus fecisset multas expensas in litigando pro Francis. Marzar. de *fideicommissis.*

manutenendis iuribus dictæ hereditatis, vel partibus suæ, tales expensæ forent detrahendæ de fideicommissio, & non compensantur cum fructibus, pro quo dicit facere elegans consil. Bald. *consil. 255. tertia par. incip. ad euidentiam*; aliter tamen non profequitur, quia non erat in casu: ex quibus verbis apparet quod locutus est in transensu, & non intravit materiam; Bald. enim in d. *consil.* non facit ad punctum: Sed ego inducebam ad propositum not. per Bald. & alios in *fin. §. in computatione*, per illum text. *vers. in alias causas necessarias hereditatis, C. de iure delib. vbi Bald. n. 1. not. & ponderat illum text. quod si hæres fecit expensas pro se, non pro hereditate, sibi imputet: si ergo contenditur de hereditate cum hærede, expensæ, quæ fiunt in ista lite, non minuant legatariis si contendatur cum legatario; Angel. autem dicit: Nota quod dicit, *heredit.* Non ergo deducit impensam, quam fecit sui fauore, exemplum: vexabatur ab eo, qui se dicebat hæredem, vel ab eo, qui se creditorem hereditarium contendebat; non enim detrahet sumptus quia non in causam hereditatis sunt facti, sed in suam; argumentum tamen est contra in Prælato, qui causam suæ electionis defendit; nam sumptibus Ecclesiæ eam defensionem facere potest: Posset dicere (ait ipse) quod si in causa obrinuit, satis dicatur expensæ hereditaria, sicut & illam, quæ fit in insinuatione testamenti, non enim fit nisi ad finem, vt hæres hereditatem detineat, quæ non facta non obtineret, testamenti fidei perempta. Paul. vero Casti. videtur referre, quod Bald. loquatur in hærede conuento, quod tamen Bald. non expresse, nec refert quod Bald. loquitur etiam de contendente cum legatario: Nec etiam videtur referre Ang. pro vt loquitur, & simpliciter subdit tenendum esse menti utrumque dictum; Alex. & Ias. videntur tenere cum Angel. limitante, si obtinuit: Corn. tamen sub dubio distinguens inter species expensarum, videtur inclinare magis generaliter in opin. Bald. & cum Doctores prædicti loquantur in detractione faciendâ aduersus legatarios, idem videtur dicendum in terminis aduersus fideicommissarios l. 1. ff. de *leg. 1.**

Sed ultra præallegatos posset videri optimum consil. Bald. *consil. 371. Aloisius, lib. 1. in antiq. vbi subscripsit consil. Francisci de Rampon. vbi de hærede litigante contra prætendentem se creditorem, & succumbente, Ang. consil. 245. col. 3.* Tertio est videndum, vbi consuluit de expensis Prælati, & glos. *fin. c. cupientes, de election. lib. 6.* Zabar. *consil. 5. n. 6.* Federic. *consil. 119.* Socin. *consil. 13. colum. fin. consil. 15. n. 18. & consil. 29. num. 2.* Gemin. *consil. 48. n. 11. consil. 55.* Tiracq. de *retract. §. 29. glos. 4. n. 12.* Gig. in *tract. de crim. les. maiest. §. de pluribus, & var. qq. q. 12. in fin.* Gozad. *consil. 94. n. 38.* vbi de usufructuaria litigante pro Castro, Calderin. de *consensibus, consil. 3. & de solut. consil. 2.* vbi videtur transcriptum ex consil. Angel. præalleg. Oldrad. *consilio 27. n. 38.* vbi quando obtinuit, Barb. *consilio 46. libr. 4.* Alexand. *consilio 131.* Pavin. in *tract. de offic. & pot. cap. Sed. vac. q. 8. secunda part. princip. numer. 22.* vbi quando succumbit, Porcellin. in *tract. de inuentario, q. 8. cap. 4. numero 7. versic. & pro intelligenda practica*, vbi simpliciter transiit cum opin. Angel. Berachin. in *tract. de Episcopo, tertia par. secunda, prin. numero 2. versic. Vigesimo tertio*, vbi refert Ang. & Paul. Cast. & rāgit remittiue, quando

N n

quando succumbit; Ioan. Sanfon. *in consue. Turonens. tit. de retractu. quinto articulo. car. ultima*, ubi in simili q. refert Doct. præalleg. in d. §. in computatione, facit bona gloss. in *Authen. nunc si heres*, C. de litig. & ibi not. Salyc. ubi de succumbente loquitur, sed sicco pede transit: faciunt ad propositum tradita per Soc. lun. *conf. ult. n. 40. vers. circa quartam, lib. 1.*

Sed videndus nouissime *Emilian. conf. 15.* ubi tangitur principaliter iste punctus, an expensæ factæ per heredem cum beneficio inuentarij in litigando cum legatariis, & creditoribus hereditariis veniant detrahendæ, tanquam expensæ necessariæ, de quibus in d. §. in computatione, & sic an minuant hereditatem, & refert Doct. in d. §. asserens esse comm. opin. contra Bald. secundum opinionem Ang. Paul. Alex. & Ias. Et quamvis ipse attetauerit eam opin. procedere, etiam si succubuit, quando litigauit cum creditoribus, distinguendo circa limitationem Angeli, ut ibi per eum. Nihilominus in iudicando non esset temerè recedendum ab opinione Angeli, qui solet appellari Doctor iudicum, teste Castan. *conf. 53. n. 9.* ubi inquit, quod Angel. fuit verus Angelus quoad iudices, quem sequi debent iudices, sicut legitur, cum sit Doctor iudicum propter veritatem, & æquitatem, quam semper habuit præ oculis; & ita ego iudicaui vnà cum aliis DD. coauditoribus Rot. Florent. nemine dissentiente, in causa Mag. D. Iulij de Ricafolis, & eius neptis, ut apparet ex sententia, & moriuis.

De detractiōe autem dotium, Trebellianicæ, & legitimæ, de quibus vulgò semper, & vbique tractari solet, dictum fuit superius *suīs locis, q. 46. 48. & 49.*

Christi nomine repetito, &c.

22 Declaramus, & pronuntiamus, euenisse casum prædicti fideicommissi, & successiue dictum reum teneri, & obligatum esse, & ita eum condemnamus ad restituendum, dimittendum, & relaxandum dictis actoribus superscripta bona, petita tanquam eis debita ex causa substitutionis, & fideicommissi prædicti, vnà cum fructibus à tempore litis contestatæ perceptis per dictum Reum: Deductis tamen per dictum Reum de iure deducendis, in executione huius nostræ sententiæ liquidandis, vnà cum fructibus prædictis: omni meliori modo, &c. videtur, &c.

Variari tamen poterit, & debet forma sententiæ, secundum varias circumstantias facti, prout etiam dictum est superius post formam libelli.

Formam sententiæ fideicommissariæ posuit Per. Iacob. in sua praxi, Rubrica de compendiosa, quæ sit à pagano, in fin. iuxta formam libelli per eum positam in Rubrica de fideicommissaria hereditatis petitione, de qua facta est mentio superius post nostrum libellum: Et transcripsit Herman. Beren. in tractat. de formandis libellis, c. octagesimus primus libellus, faciunt dicta inferius, q. 70.

Euenisse casum prædicti fideicommissi.

Sexagesimodotauo queritur, an sit necessaria superscripta declaratio? Respond. Non memini me legere iure cautum: Nihilominus vidi semper, & vbique locorum ita in sententia fideicommissaria

obseruari, vnde minime mutanda, &c. & ab antiqua, & comuni practica temerè non est recedendum: Nam & Pet. Iacob. in sua forma sententiæ proximè allegata posuit expressè: *Declaramus dictum actorem esse fideicommissarium heredem dicti Tisij testatoris*, &c. Et arbiter ille in sua sententia relata à Barb. *conf. 3. col. 3. vers. pronuntiamus dictum Conzem sine heredibus decessisse, lib. 4.* ubi videtur consuluisse Florentiæ super fideicommissio de Tarlati: & iudex ille in sua sententia relata à Ruin. *conf. 38. n. 1 38. lib. 5.*

Sed in c. Raynutius, de testam. fuit omissa in illa sententia Cardinalis: omisit eam & Bald. in l. filium, n. 36. C. famil. erciscund.

Ad restituendum, &c.

Sexagesimonono queritur, super quo sit fundata conclusio nostræ sententiæ? Respond. super verbis text. c. Raynutius, vers. In restitutione bonorum Raynutij condemnauit, &c. de testam. prout & superius q. 60. dictum est de conclusione libelli, cui sententia debet conformari.

Vnà cum Fructibus, &c.

De his dictum superius post libellum q. 61.

Deductis tamen deducendis in executione, &c.

Septuagesimo queritur, an t valeat huiusmodi 23 sententia incerta, & reservatoria? Respond. In text. c. Raynutius, vers. deducta, &c. de testam. apparet facta quedam declaratio eorum, quæ veniebant de iure deducenda per reum condemnatum ad restituendum bona. Bald. autem in l. filium, n. 36. vers. sed ulterius queritur, C. famil. sic inquit ad propositum, videlicet: Sed ulterius queritur, quando petitur restitutio fideicommissi vniuersalis, vtrum procedat incerta sententia, verbi gratia, dicit iudex: *Pronuntio tibi fideicommissum restituendum, deducta legitima, & Trebellianica, in qua Trebellianica fructus post moram perceptos in teo imputari*; nec aliter declarat iudex quantitatē. Respondeo, quod quia est iudicium vniuersale, procedat ista incerta sententia, & certificabitur tempore executionis, iste est casus not. in d. cap. Raynutius, §. cum autem hac, ubi Bald. quæ Matthesi l. ibi in fin. sic refert, videlicet: Item Bald. hic in 12 q. dicit, quod quando petitur restitutio fideicommissi vniuersalis, valet sententia incerta de restituendo fideicommissum, deducta legitima, & Trebellianica. Et certificabitur quantitas tempore executionis, ut in cap. Raynutius, §. cum autem, extra. de testam. Sed de hoc vide in l. ait praetor, §. i. ff. de re iud. & in l. i. & ibi gloss. & Bart. C. de sentent. quæ sine cert. quant. & l. i. ff. de edend. Hæc ille: Ad quæ etiam Fabian. in Authent. nonissima, C. de inoff. testam.

Sed in hoc puncto posset videri etiam Barbat. *conf. 3. col. n. 7. lib. 1.* ubi consuluit Florentiæ super fideicommissio de Tarlati, Ruin. *conf. 38. n. 1 38. lib. 5.* ubi principaliter consuluit super hoc puncto. Vtrum sententia sit nulla in ea parte, in qua fuit declaratum fideicommissum respectu domorum, de quibus in testamento & fideicommissio, cessasse, & venisse ad fauorem ipsorum agentium.

& domos, & casamenta, de quibus in eo testamento, debent prædictis agentibus reservato iure in executione sententiæ declarandi, quæ sint domus & casamenta dicto fideicommissio subiecta, vbi & quatenus probatum sit, quæ sint domus, & casamenta prædicta: & vbi restaret aliquid probandum, vel clarè probatum non esset, quæ domus, & casamenta essent subiecta, vt supra, reservatur prædictis de Taccolis ius probandi in executione sententiæ circa prædicta, & clarius ostendendi, &c. facit idem Ruin. *conf. 12. n. 35. vers. Nec obstat. iuncto n. 39. vers. Non obstat. lib. 1.* vbi consuluit Vincentiæ, & illo casu *l. i. l. i. n. conf. 179. n. 6. vers. Accidit*, & in validitate sententiæ condemnatoriæ reservata facultate probandi infra terminum, Guid. Pap. *decis. 67.* & de validitate Franc. Marc. *decis. 410. in secunda par.* & an à sententia reservante possit appellari, tradit Bald. *conf. 140. novum dubium. l. 3. in antiq. faciunt dicta in seq. q.*

- 24 Septuagesimo primo quaeritur, si an fieri possit executio sententiæ reservatoriæ? Respond. Socin. *lun. conf. 67. num. 19. lib. 2.* distinguit: sed dum inquit, quod non solet impediri executio sententiæ per reservationem iurium in ea factam, allegando consil. Bald. videndus erit Bald. *in d. conf.* quia id simpliciter non videtur dicere. Et quoniam in illa causa ardua respondit etiam Zaf. *consil. 1. lib. 2. Dec. consil. 516. & sequentibus conf. 21. numer. 40. lib. 1. Gozad. conf. 30. l. 1. eo circa hunc punctum videri posset Dec. dict. conf. 17. versic. numer. 8. & sequens. Gozadin. d. confil. 30. numer. 17. Ruin. dict. consil. 22. numer. 8. & sequens. Cornel. consil. 235. in fin. lib. 3. Facit Socin. *l. pecuniarum. n. 10. & seq. ff. si cert. pet. quem refert & sequitur Rebuff. in tract. de literis obligatoriis, fol. 87. Tomo 1. Refert Gram. decis. 58. num. 11. De quo per Alciat. consil. 130. n. 1. & conf. 86. n. 4. Galf. c. de vi instrumenti obligationis Camera. lis, n. 3. versic. Tamen, Mandos. super Regul. Cancell. 32. q. 18. n. 17. Cephal. consil. 133. num. 6. Aretin. consil. 136. vbi contra, cum similibus congestis à Tiraq. de retract. convent. §. 2. glof. 1. num. 4. lal. conf. 100. lib. 4. vbi consuluit Florentiæ. Facit in terminis Dec. *conf. 38. colum. 1. versic. & hoc maxime*, vbi consuluit Florentiæ: & refert tenorem sententiæ primi iudicis, vbi dicebatur, quod tenura est nulla: quia intentio non est tali modo probata, quod possit haberi certitudo, quæ sint bona, quæ fideicommissio subiaceant, & rei absoluantur cum reservatione iterum agendi: refert etiam tenorem tertius sententiæ, quod effectus tenuræ suspenditur, donec in alio iudicio pro parte agentium fuerit facta clara probatio de bonis fideicommissi, &c. Et illo casu consuluit etiam Ruin. *conf. 114. lib. 5. Socin. lun. conf. 18. lib. 1.* Vbi principaliter tradunt, quomodo illæ sententiæ dicerentur conformes: Ad materiam huius quæst. faciunt tradita superius q. 66. de melioramentis, & ibi dictis addi posset Bard. *in tract. de temp. util. & contin. cap. 13. n. 5. vers. Quod procedit etiam.***

- 25 Septuagesimo secundo quaeritur, an si sententia lata contra heredem noceat fideicommissario? Resp. Rip. *l. filiusfam. §. diui, num. 60. ff. de leg. 1.* attestatur esse comm. opin. quod sententia lata contra prohibitum nocet fideicommissariis, vbi tamen liminat: & nouiter infertur ibi per eum, eandem opin. sequitur Rodor. Zuar. *allegat. 27. n. 3. Didac. egregie in practis. qq. cap. 13. n. 6. versic. Quamobrem*, vbi post plenam discussionem Francisc. Marzar. de fideicommissis.

inquit, sibi potius placere hanc opin. quam existimat magis communem esse, quicquid Dec. *conf. 445. dixerit*, & ibi reprobat illam limitationem, quod non præiudicet nisi fideicommissariis scientibus causam tractari, vt ibi per eum. Ad quæ faciunt tradita per Tiraq. *in tract. res inter alios acta, &c. fol. 9. versic. Haftenus satis*, vbi loquitur circa illam limitationem de generali citatione, & tandem relinquit cogitandum, & de materia per eundem *in tract. primogen. q. 35. num. 18. & de Nobil. q. 37. n. 3. & seq.* Alciat. autem *conf. 617. num. 4. & eonf. 506. num. 5.* refert, & sequitur aliam limitationem, quando apparet de collusionem: & idem tradit Claud. *d. §. diui, num. 7.* vbi quod potest probari collusio etiam per heredem ipsum, qui colluserat, pro quo facit Guid. Pap. *consil. 147. num. 5.* Sed in terminis, in quibus consuluit Alciat. *d. conf. 506.* erat casus *in l. si sponsus, §. si uxor, ff. de don. inter vir. & uxor.* & vterius de materia posset videri Capie. *decis. 107. Ruin. conf. 140. lib. 1. Negus. de pignor. fol. 152. & 157. Hippol. l. de unoquoque, n. 96. ff. de re iud. Purpur. l. 2. n. 105. C. de edend. Cephal. consil. 133. num. 83.* & in specie de fideicommissio Radil. *in l. unum, §. si de falcidia, fol. 371. ff. de leg. 2.*

Sed aduertendum erat signanter ad declarationem traditam per Socin. *lun. conf. 181. n. 89. lib. 2.* vbi consuluit Florentiæ super fideicommissio de Bardis de Aluernio, & præsupposita dicta opinione communi declarat iam procedere posse, quando sententia fertur contra heredem, secus quando contra substitutum, quia isto casu non præiudicabit sequenti substituto, per consil. Bald. *ibid.* allegatum: Nam Pinell. *in l. 1. in 3. part. n. 48. versic. sed contraria opinio, C. de bonis mat. dicens opinio nem prædictam in princip. esse, veriore, & receptiorem, postea in v. rs. ex prædictis*, etiam inferitur cauendum esse à Bald. consulente, dixit, quod Baldum *in d. conf.* malè sequitur Soc. *lun. d. conf. 181.* & contra dictam declarationem Socin. *lun. consuluit in illo casu Alciat. conf. 492. n. 31. versic. fortius videtur mihi*, & *colum. fin. versic. tertio non obstat*, vbi late insistit respondendo obiectionibus, & idem *in d. §. Diui*, tradit, vbi tamen nouiter distinguit: & quoad dictum consil. Bald. eadem inquit amplius esse deliberandum. Mihi semper placuit ista declaratio Soc. *lun.* pro qua est clarum consil. Bald. in terminis, cuius maxima est autoritas, & ita nouissime, cum essem Auditor Rotæ Florent. iudicaui super quodam fideicommissio de Pandolphinis.

Et postremo sciendum est, quod super hoc principali, & quotidiano puncto, an sententia contra heredem noceat substituto, extet decis. Rotæ Rom. nouiss. videlicet quod sententia lata contra heredem non præiudicat fideicommissario non citato saltem citatione generali: quia citatio particularis non requiritur, licet sententia in se valida sit, & canonizarunt DD. in vna Nouariens. coram Puteo: & placuit etiam in vna Romana coram eodem Puteo: ita habetur in decis. Achillis 325. vbi respond. contrariis, maxime ad *l. ex contractu, ff. de re iud. & in decis. 46.* vbi etiam loquitur de executione, quando fideicommissarius erat in possessione, dum lis ageretur, aliàs secus, licet respectu iuris sententia illi non præiudicet, & refert Augustin. *in suo Repertit. de sent. & de re iud. num. 34. versic. ut sententia*. Et similes decis. habentur in decis. ult. sub eodem tit. n. 10. aliàs n. 551. vbi tamen subditur aduertendum

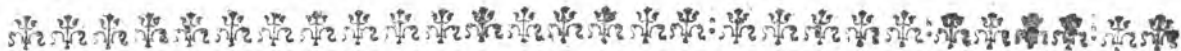
N n 2 dum

sum esse, quod licet sententia non præiudicet, debet tamen appellari à die notitiæ, & idè refertur fuisse, quod licet agitatum fuerit iudicium contra matrem, & tutricem fideicommissarij, non inferebatur, quod filius habuerit notitiam, & illud iudicium non erat agitatum contra matrem vt tutricem, refert Augustinus in suo Repert. tit. de sentent. & re iud. n. 30. vers. sententia contra heredem non præiudicat. Quæ decisio quoad punctum de appellatione est maximè notanda. Quoniam Alciat. in d. conf. 492. circa fin. vers. quarto non obstat. tenebat expresse, quod ista opinio, vt fideicommissarius admittatur ad appellandum, non esset vera.

25 De ꝑ transactione autem, an valeat, & ei reneatur stare fideicommissarius. Imol. in l. ante restitutionem, ff. de solut. tenet quod sic, si est facta bona fide, quam decisionem tanquam elegantem refert, & sequitur Cæphal. conf. 261. n. 35. & de compromisso tradit Ioan. Baptista Perusin. pronepos Barr. in tract. de arbitr. & comprom. c. 16. num. 6. vers. restat, secundi lib. & cap. 15. decimitertij lib. Angel. conf. 31. in fin. vbi consuluit Florentiæ, Bertrand. conf. 158. num. 19. vers. venio ad secundum, lib. 1. in antiq. Boët. decis. 147. num. 6. Ruin. conf. 14. in fin. lib. 2. Et de transactione, & compromisso fideicommissarij Bertrand. signanter conf. 36. in fin. lib. 2. in antiq. Et de compromisso super re subiecta fideicommissio, an fieri possit, & debeat inter propinquos stante statuto, Blanc. in tract. de compromiss. in 4. quest. num. 35. vers. fideicommissaria, Barr. conf. 77. vbi consuluit Florentiæ, Barb. conf. 3.

lib. 4. Bero. q. 23. Et de instantia, an transeat in fideicommissarium, Soc. Iun. pulchrè conf. 24. lib. 3. & denique quod super causa postulatæ executionis fideicommissorum non possit peti compromissum, Rom. conf. 262. consuluit Florentiæ, vbi extat statutum fauorabile fideicommissis, sub Rubrica speciali de executione legatorum, permittens, quod legata, & fideicommissa executioni mandentur, & mandari possint, quemadmodum instrumenta guarentigiæ, vt dictum est supra post formam libelli, circa fin. cuius consil. Romani meminit Blanc. loco præalleg. n. 12. vers. executionis legatorum. Et ꝑ quod fideicommissa tandem executionem, ac effectum fauorabilem omni iure diuino, canonico, civili, & municipali vbique locorum habere, ac obtinere debeant, faciunt tradita per Dec. conf. 357. n. 519. & 557. vbi olim consuluit Florentiæ: & conf. 361. n. 456. vbi in simili consuluit Genuæ, & conf. 403. vbi consuluit Luc. Bero. in c. que, n. 138. de constitut. Didac. variar. resol. lib. 3. c. 6. vbi egregiè resoluit dubitationem illam, non rectè (vt ipse ait) à Doctoribus examinatum, præsertim ab his, qui potestates Principum vltra quam deceat, facillimè extendunt, scilicet, quo pacto Princeps, vel Ciuitas, habens iura Principis, valeat tollere, aut mutare testatoris voluntatem, quoad fideicommissa, aut maioratus.

Hactenus nostrum materiæ fideicommissariæ Compendium: alia (fatemur) poterant subtexi longius. Verùm ea (vt Poëta ait) ipse equidem spatii disclusus iniquis, Prætereo, atque aliis post memoranda relinquo.

Authoris Oratio habita in ingressu Præturæ Bononiensis.

SPES, ac diu mecum ipse tacitus agitavi, illustrissime, ac Reuerendissime Præsul, Magnifici, ac excelsi Magistratus, Cines ornatissimi, cum mihi nuntiatum esset, me in sequentem annum Prætorem, idque Bononiæ, fuisse designatum, plus ne læti honoris, an grauis oneris hoc ingressu essem initurus, vel subditurus. Hæsitatiõis huius meæ rationem breuiter, vt tempus, locus, ac res patitur, exponam, quod cum ex more, veterique instituto faciam, dicentem quæso benignè, ac libenter audiat, id quod à vobis omnibus me facillè impetraturum confido, fretus illa singulari humanitate vestra, qua semper & vbique erga omnes alios vti soletis.

Honoris atque ornamenti plurimum hodierno die me initurum, summa quadam mei animi læticia (cur enim dissimulem) reputabam his causis potissimum duabus, vna ob ipsius dignitatis Prætoris titulum, quem, apud antiquos illos Romanos in eo gradu positum legebam, vt penes enim magistratum omnis publici priuatique iuris esset potestas, indeque ad officij honorè ius appellaretur honorariū. Altera quidè potiore, scilicet propter huius urbis nomè, summi amque authoritatè, quæ inter tot alias totius Italiæ egregias vrbes (Romæ sæper excipio) caput tantum ex ulit, exceller, ac supereminet, vt laude, fama, & gloria superiorem, consensu omniū

nullam videre videatur. Alias enim aliis dotibus quibusdam suis peculiariter, sigillatimque esse ornatus homines non negant, ac vnā ciuitatem Bononiā ornamentis illis omnibus, ob quæ laudantur vrbes, cumulatè perfectèque dotatam (bona pace aliarum) ad cælum tollunt, passimque prædicant, certè verissimis, ac iustissimis laudibus.

Hanc enim esse originis veritate nobilissimam, Principem metropolim Felsinam, primum à Rege Tusco conditore, inde à successore Bono Bononiā dictam, vt grauiissimus inter alios author, M. Cato de originibus olim memoriæ prodidit. Hanc magnitudine amplissimam, Hanc latarum viarum directo ordine, porticibus amplis, imbrum, umbrarum, ac spatiandi gratia mirè commodis, ædificum sacrarum, tum publicarum, tum priuatarum, alta exteriori machina, apta interiore descriptione pulcherrimam.

Hæc sicuti Italiæ opimā, ætèr salubritate, quippe quæ Appennino montium saluberrimo (vtrouque Plinio teste) subiaceat, & negotiandi opportunitate poscam, veluti portam quandam, per quam nedum homines omnium quatuor Regionum finitimarum, verum etiam exterarum, ac remotissimarum nationum transeat varias, magnasque merces vndique apportantes, ideoque refertat negotiatorum, esse plenā populi pulchri, robusti, diuitis, numerosi.

Hanc

Hanc præterea camporum vberrimorum bonitate, collium cultorum amœnitate, maiorum armentorum multiplici generositate, atque omnium denique rerum ad victum, cultumque hominum necessariorum copia, atque affluentia (raro quodam naturæ dono) semper fuisse donatam, priscis etiam illis sæculis, priscorum Romanorum scriptorum testimonio etiam cum Bononiam proprio epitheto cultam appellanti, nostra vero ætate rei experimento, usque ipso satis superque dosente, quando simul Clementem VII Pontif. Max. Carolum V. Imperatorem gloriosissimum ad diem solennem coronandum, utrinque Principis amplissimas aulas, tot Prælatos, tot Ducas, tot proceres, tot equites, tot pedites, tot denique aduenas vniuersique visendi studio ad rarum pulchrumque spectaculum toto terrarum orbe confluentes, regali luxu splendida excepit, hyeme quam longa copiose semper, opipare & apparare cōfouit, ac in deliciis habuit, omnium gentium stupore, amborum ipsorum Principum, qui sola magnitudine ac maiestate nominum suorum, fronte graui, grandique supercilio totum orbem implent (hac vna tamen regia simul ambos capiente) læto hilarique applausu.

Vrbis Bononiæ amplissima, & ornatissima, hæc videntur Fortunæ bonæ, at morum certe restant longè maiora. Iam primum enim satis constat eandem Ciuitatem Diuino cultui, veræque Christianæ religioni semper fuisse deditam, Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ deuotam, probant tot Templata, alta, ampla, ornata, sancta, & religiosa, tot egenorum loca pia, quæ passim conspiciuntur, suppliciter, ac pie frequentantur. Hincque eam merito pace hæc tanta, tam dulci, ac iucunda florere, ciues factio-nibus, seditionibusque diris illis, quibus aliquando misere vexabantur, dilacerabanturque, relictis, nunc vnione, & concordia lætari, & gaudere, nunc honoribus amplissimis, opibus quàm maximis crescere, hoc quieto, securo, tranquillissimo ciuitatis statu perfrui (Deo soli, inquam, ac Sanctæ Apostolicæ Sedi gratiæ habendæ) Sanctitatis enim officio in Deum Ciuitates conferuant, & augent, nedum ipsius Sacræ Paginæ testimonio, verum etiam diuini Platonis eo libro, quem de Sanctitate inscripsit, sanctissima sententia, Diuino namque munere fieri, ut in animos ciuium temperatos DEI prouidentia boni ipsius intelligentiam, legesque ad id ducentes infundat; idem in Theæge, & Menone disputat, qui & regem ipsum sacrum haberi censet in Epistolis; sacerdotum enim rationem maxime intelligentia, & magnanimitate abundare, ideoque apud Ægyptios non licuisse Regem absque Sacerdotio imperare, ut denique idem Rex esset & Sacerdos; idem Plato in libro de Regno latè refert, ac probat. Hinc, Ciuitatem Bononiam omnibus Magistratibus ad Rempub. quamvis bene gerendam opportunis, optima temperata textura sapientissimè constitutam, & formatam. Eandem moribus illis ciuilibus, qui ad condiendam veram, & elegantem vrbaneitatem pertinent, (naturalis quodam instinctu) præditam, imprimis magnificentia, splendore, ac liberalitate, præsertim erga magnos Principes, ceterosque nobiles aduenas aperissima, hospitalitate, quæ virtus ei fuit semper peculiaris, atque vnice propria, virtus, inquam, rara, maximeque laudabilis; quippe cum apud antiquos Græcos legamus inter alias Iouis appellationes, Iouem ipsum

hospitalem cognominatum; vnde finxit Homerus Hospitalalem Deum inter homines, qui iusti pudoris participes sunt, maxime versari in sophista Platone, qui & in 12. de legibus, aduenas benigne suscipiendos præcepit, hincque etiam à Theophrasto laudata fuit hospitalitas, & rectè quidem iudicio M. Tullij *secundo Officiorum libro*. Est enim ut sibi videbatur, valde decorum patere domos hominum illustrium illustribus hospitibus, idque etiam esse Reipub. ornamento homines externos hoc liberalitatis genere in vrbe non egere, esse etiam vehementer utile his, qui honestè posse multa volunt per hospites apud externos populos, & reges valere opibus, & gratia. Eandem fortitudine, ac robore corporum, animorumque; in victoribus præstare testes esse (præter multos populos, quos consultò prætereo) potentissimos Reges olim debellatos, victos, & captos; triumphantibusque Bononiam deductos, vnde postea nulla quavis potentia, nullo auri pondere, vel mensura redemi potuere, sed in captiuitate (illa tamen benigna, comi, & liberali, prout dignitatem Regiam decebat.) vitam suam longam finire. Quantum verò eadem literarum studiis semper floruerit, publicè ostendit Italia, imò orbis terrarum vniuersissimum, nobilissimumque ipsius vrbis Regiæ Gymnasium, cuius sacrum, venerandumque Iuriconsultorum Collegium verè potest suo iure dicere, se esse, vnde omnes populi consilium expetant, vnde Reges, ac Imperatores pro eorum controuersis sedandis, iudices, arbitrosque sibi sumant, ac deligant? Quas ob res sicut olim ciuitatè totius Græciæ celeberrimam Athenas illas omnium doctrinarum inventrices, doctas merito appellabant, sic Bononia docta, legum genitrix, studiorum, disciplinarum, atque bonarum artium omnium altitrix, & magistra cognominari meruit.

Sed quid loquor? Aut ubi sum? Quid ego singula, quæ sunt notissima colligo, & intempestiue nunc refero? Quasi verò simul omnes florentissimæ huius vrbis laudes, quarum singula per se latissimum dicendi campum præstant sermone complecti, aut memoria prosequi velim, & (quod auiunt) in solem clarissimum lucem inferre queram. Quis enim vnquam tanto flumine ingens, tanta eloquentia fuerit, ut non dicam exornare, sed eas enumerare possit? Nunc (sero quidem) video, me captum admiratione vrbis inclitæ, in quoddam altum mare longius incautè proiectum, cautius enim (ut nunc opinor) fecissem initio, si Timanthi pictoris illius exemplum imitatus, quæ exprimere non poteram, velo texissem, & quod de Carthagine Sallustius olim putauit, de Bononia silere melius putassem, quàm parum dicere.

Hactenus percurri, ut porui, honoris causas, nunc oneris consequenter exponam: ita enim natura (nescio quo pacto) comparatum est, ut onera, & honores eodem prope sint confinio, lætitia, & anxietas, voluptas & dolor, ceteræque omnes animæ passionēs in totius vitæ humanæ veluti Comœdia, & Tragicæ quadam (ut summatim dicam) semper commisceantur, prout in Philebo, & Phædone latè generatim Plato disputat, & in Alcibiade speciatim de expetita, & parata Prætura probat.

Oneris itaque plurimum hac mea Prætura me esse subiturum cogitabam, non equidem propterea quod iudicandi munus per se sit graue, adeo,

N n 3 quod

quod sapiens ille Sacris literis scriptum reliquerit: *Noli querere fieri index, quodque de indicibus apertissime, verissimeque vulgo dici solet, eos esse quasi signum posuit ad sagittas, frequenterque odium multorum incurrere*; proinde M. Tullius Flaccum defendens dixerit prætura iurisdictionem esse rem variam & multiplicem ad susceptiones, & similitates, & quæ sequuntur, non denique propter ea quod legerim Rhadamanthum illum in præmium iustorum laborum lucratum esse cognomen durum, cum tamen fuisset (teste Platone) index in primis peritus, & bonus. Non hæc & id genus similia (quamvis non leuia, quidem multorum opinione) me onerant; absit enim, ut talia præferam de tam singulari sapientia, atque humanitate Bononiensium verecundus. Sed aliæ sunt graviores cogitationes, quæ versantur in animo meo, aliæ sunt curæ, quæ me angunt, & premunt; nam hoc ego tam insignem, tam singulare beneficium, & ornamentum in me collatum, cum ad animi mei lætitiâ, tum præcipue ad sollicitudinem permaximam esse puto. Iam nunc enim cogito primum mihi esse curandum, ne in hoc alto gradu locatus, indignus tanto honore, indignus tanto ornamento tandem evadam, expectationemque de me conceptam defraudem. Cogito hunc esse Magistratum, cuius res gestæ minime occultæ, atque abditæ esse possunt, quippe qui in luce Italiæ, in oculis, sermone, auribus multorum, & veluti in medio cuiusdam theatri amplissimi, celeberrimi, eruditissimi sit positus. Cogito mihi esse observandum, ut litibus, & causis audiendis studium assiduum, diligentiam vigilem, industriam solemem, laborem infractum perpetuum ponam, iudicandis verò secundum legum præscripta, scientiam, integritatem, fidem, religionem adhibeam: Cogito, me etiam atque etiam meminisse oportere officij mei titulum, ut scilicet negotia pupillorum, pauperum, miserabiliumque personarum æquè, ac potentis constanter sine personarum acceptione, & discrimine, pari lance expendam. Cogito denique imaginem illam iustitiæ à Chrysippo aptè (teste Aulo Gellio) pictam, & descriptam, mihi semper habendam ante oculos, ex cuius significatione intelligi voluit, Iudicem, qui iustitiæ minister est, oportere esse gravem, sanctum, fœverum, abstinentem, incorruptum, inadulabilem, contraque improbos inexorabilem, erectum, atque arduum sola vi, & maiestate iustitiæ, æquitatis, & veritatis propè venerandum, ad quam quidem imaginem, & sententiam Chrysippeam divinum etiam Platonem (mihi sapè, ut ille inquit, vocandum ad partes) vi-

deo prius respexisse, qui in ultimo legum iudicium ipsum, virginem quandam pudicam esse, mendacio maxime inimicam finxit, quiq; in Politico Prætoris officium describens, non aliud esse sensie quàm ut circa contractus, negotiaque omnia, quid iustum, quid non, consideret, & ad normam legum, quas Rex ipse condidit respiciens, de singulis iudicet, propria virtute semper adhibita, per quam neque muneribus, nec minis, nec odio, nec amore leges transgressus, lites dissolvat.

Difficilia, ardua, & verè onerosa hæc esse quis neget, nisi qui non diligenter omnia reputarit?

Haberis causas utrinque illius meæ hæsitacionis, quam initio (ut illuc, unde cœpit, sermo redeat) proposueram. Nondum hunc fateor equidem ope meo, meisque viribus solui, ac explicari minimè posse. Sed in hac tanta rerum difficultate, tribus tamen me ipse consolor, & cohortor. Divinum namque auxilium supplex ex animo in primis invocabo, frater promissione Prophetæ prædicentis: *lacta cogitatum tuum super Dominum, & ipse te suffulciat, non dabit in æternam fluctuationem iusto*. Deinde laudabilia vestigia, & recentia viva exempla huius mei præsentis prædecessoris (quæ honoris causa ego nomino, & quem sic tota civitas intueretur, ut quendam ex annalium memoria, vel de cælo demissum hominem, se in hac sua Prætura gessisse omnes putent) mihi ad imitandum proponam. Denique etiam habeo hos alios doctissimos, ac integerrimos Coauditores, quos mihi Coauditores, & consocios omnium onerum, & laborum dedit ipsa Respub. In quorum omnium candida fide, sincera benivolentia, amabilique concordia, illa quidem Collegis omnibus adeo necessaria, multum semper merito posuerim. Nam prout Plutarchus vir doctissimus, & prudentissimus in Politicis me admonet, persanctè perque religiosè fecerim, si quoscunque magistratus publice geram, summo honore geram. Honos verò magistratibus ille in primis habendus est, scilicet concordia, atque consensu Collegarum, & quidem multò amplior, quàm qui comparatur impositione coronæ, atque purpura, & auro contexta veste. Hæc ille.

Reliquum erit, ut suffulto Divinis, humanisque his præfidiis, plenus spei bonæ, atque animi esse debeam, omnia faustè, feliciter, prosperèque mihi, magistratuique meo eventura. Utinam ea ita sint ad laudem Dei Opt. Max. Sacrosanctæ Apostolicæ Sedis, & Magnifici Senatus, Populique Bononiensis.

F I N I S.

I N D E X

INDEX

RERVM, ET VERBORVM MEMORABILIVM, quæ in hoc Tractatu de Fideicommissis continentur.

Prior numerus numerum marginalem, alter paginam denotat.

A
ALIENATIONIS sub prohibitione extra familiam, an comprehendatur hæredis institutio, & successio ab intestato eius, qui non sit de familia num. 56. pag. 296

Alienatione prohibita an permutatio censeatur prohibita. 52. 395

Auditor Rotæ omnes alios iudices vrbis, & orbis antecellit. 14. 383

Auth. *Res quæ dispositio procedit in subsidium.* 74. & 75. 402

Auth. *res quæ, C. com. de leg. procedunt in dote restituenda habita post mortem testatoris.* 73. 402

B
Bona, quod remanserint in hæreditate testatoris, probatur per famam in antiquis. 12. 410
Bona prohibita alienari, an possint nihilominus alienari ex causa necessitatis suæ. 53. 396
Bona, quæ vendiderat testator cum pacto redimendi, an veniant in restitutione fideicommissaria. 17. 384

C
Cagnol. in l. 1. num. 70. C. de sent. quæ pro eo quod in sententia ponderatur. 20. 413

Clausula, *detractis tamen si quæ veniant, &c.* quid operetur. 17. 412

Clausulæ *seruata gradus prerogatiue effectus.* 46. 394

Clausulæ *gradus prerogatiue, & in stirpes*, an possint simul stare. 47. 394

Creditorum an possint mitti in tenutam bonorum fideicommissi. 55. 396

D
Dominium utile consolidatum cum directo an transeat in fideicommissarium, & econtra. 19. 384. & 20. 385

Dominij translatio an impediatur stante prohibitione alienationis. 59. 398

Dos si variatur, antequam fiant nuptiæ, num. possit fieri diminutio fideicommissi pro maritandis fœminis. 66. 400

Dictio *post*, quid significet remissiuè. 25. 386

Dignitas per diuitias censeruatur. 9. 381

Dispositio Auth. *res quæ*, procedit in subsidium. 74. & 75. 402

Diuisione facta inter fratres an possit probari, quod bona diuisa fuerint de hæreditate testatoris, qui fecit fideicommissum. 8. 408

Diuisio an possit rescindi, quando vni contigerint bona libera, alteri grauata fideicommissum. 9. 400

E
E mens scilicet fideicommissum, vt agat de euitatione. 68. 409

Emptor domus subiectæ fideicommissi, quomodo possit reddi cautus, ne vnquam molestetur. 55. 400

Expensæ factæ in litigando an veniant detrahendæ ex fideicommissum. n. 21. pag. 413

Executio sententiæ reseruatoriæ an fieri possit. 24. 415

F
Familiarum dignitatem per diuitias sustentari, & per inopiam collabi, & perire. 2. 377

Fideicommissarius an teneatur stare transactioni factæ per grauatum. 26. 416

Fideicommissarius quo tempore in effectu fructus consequatur. 16. 411

Fideicommissarius conditionalis an agere possit, vt condemnetur reus ad sibi restituendum eueniente casu. 13. 410

Fideicommissarius conditionalis an possit petere inhiberi hæredi, ne alienet. 14. 410

Fideicommissa fauorabilia omni iure, executionemque fauorabilem habere. 27. 416

Fideicommissi, verbi, significatio. 1. 380

Fideicommissi in restitutione an veniant etiam portiones ab aliis obuentæ. 49. 395

Fideicommissum an extendatur ultra decimum gradum. 27. 386

Fideicommissum simplex etiam non secuta alienatione, an resultet ex prohibitione alienandi extra familiam. 53. 396

Fideicommissum reciprocum conditionale ex diuisione secuta an censeatur remissum. 10. 409

Fideicommissum iniunctum filiis decedenti sine filiis, an extendatur, vt censeatur iniunctum nepoti. 33. 388

Fideicommissum, quod sit fauorabile, plures tenuerunt, sed distinguitur. 7. 380 & 8. 381

Fideicommissa an censeantur fauorabilia, vel odiosa. 4. 380

Fideicommissum est onus, & grauamen hæredis. 5. 380

Fideicommissum an constitui possit in contractibus inter viuos. 11. 382

Filij liberi, & descendentes positi in conditione, an censeantur vocari. 34. 389

Filiorum appellatione in fideicommissum num. veniant nepotes. 31. 387

Filius an intret locum, & gradum patris in fideicommissis. 32. 388

Filiatio, fraternitas, parentela, consanguinitas, &c. quomodo sit probanda. 5. 408

Formula fideicommissariæ substitutionis. 3. 377

Fructus non imputantur in Trebellianicam in filiis primi gradus. 78. 404

H
Hæres grauatus vendens, an teneatur de euitatione, quid si ignorat. 64. & 66. 400

Hæres grauatus obligatur reddere rationem fideicommissario. 69. 400

Hæres alienantis an possit vindicare bona fideicommissaria alienata. 61. 399

Hæres

Index Rerum, & Verborum.

Heres institutus à grauato est mittendus in possessionem iuxta *l. fin. C. de edic. diui Adr.* omnium bonorum, quæ per ipsum grauatum tempore mortis suæ tenebatur. n. 3. pag. 407

Heres grauatus fideicommissio an teneatur facere inuentarium. 84. 406

Hæredis institutio, & successio ab intestato ejus, qui non sit de familia, an comprehendatur sub prohibitione alienationis extra familiam. 56. 396

Hæreditatem fiduciarium vocari fideicommissum, & hæredem fiduciarium fideicommissarium. 3. 380

Hominem ad Dei imaginem per animæ infusionem creatum esse. 1. 377

I

Intellectus omnis est extraneus, qui non sonat in auribus vulgi. 13. 384

Interpretatio est favorabilis, quæ impedit detractionem Trebellianicæ. 78. 404

Inuentarium an faciat probationem futuris temporibus in iudicio. 81. 405

Index in dubiis opinionibus quando excusetur apud Deum, & homines. 10. 381

L

Legitimæ detractio quæ modo possit prohiberi. 81. 404

Legitima an possit transcendere semissem, cum sunt sex filij. 82. 405

Legitimus an excludat substitutum. 44. 392

Libellus in materia fideicommissi. 1. 406

Libellandi materia in fideicommissio. 2. 407

Libelli in fideicommissio conclusio in quo fundata. 15. 411

Liberi, filij, & descendentes positi in conditione, an censeantur vocati. 34. 389

Librorum magnam copiam in hac legali professione esse necessariam. 20. 385

Locatio ad quinquennium an intelligatur prohibita venditione prohibita, &c. 51. 395

L. vindicantem, ff. de *evic.* limitatur. 63. 400

M

Melioramenta facta an detrahantur de fideicommissio. 18. 412

Monasterium, quod non habeatur loco filij, an testator possit providere. 45. 393

P

Paul. de Castr. in *l. restituta*, ff. ad *Trebel.* doctrina consideratur. 4. 407

Permutatio an censeatur prohibita alienatione prohibita. 52. 395

Pluralitas eiusdem nominis, & personarum an præsumatur. 6. 408

Prælegata an & quando veniant in fideicommissio vniuersali. 12. 382

Præscriptio rei prohibita alienari per testatorem expressè, vel tacitè, remissiuè. 6. 400

Probandi onus cui incumbat, quod extent tota bona æquivalentia. 62. 399

Probare an sit necessarium de dominio, vel quasi testatoris. 11. 410

Probatio fideicommissi quomodo possit fieri. 7. 408

Prohibitio alienandi expressa à testatore quid operetur. 50. 395

Prohibitione, & fideicommissio stante vocante

familiam, domum, &c. an veniant filie nondum nuptæ, vel etiam nuptæ. n. 57. pag. 397

Prouisio expressa, ne bona transeant in fiscum an valeat. 70. 400

Proximitas respectu testatoris, vel grauati an attendi debeat. 48. 394

R

Restitutio in fideicommissaria an veniant mobilia, pecuniæ, merces, fructus, & similia. 16. 384

Retentio propter melioramenta an detur, contra fideicommissarium. 19. 412

Rotæ Auditor omnes alios iudices vrbis, & orbis antecellit. 14. 383

S

Sententiæ forma in fideicommissio. 22. 414

Seruitutis incerta & reseruatio an valeat. 23. ibid.

Sententia lata contra hæredem an noceat fideicommissario. 25. 415

Substitutio facta in bonis immobilibus procedit etiam in pecuniis ex fundis receptis. 18. 384

Substitutio reciproca vt inducatur, quæ requiruntur. 36. 390

Substitutione caducata an admittatur ille, qui cui substituto fuit substitutus. 39. 391

Substituto proximior de familia, vt intelligatur solum de primo admissio. 28. 386

Substitutum an excludat legitimatus. 44. 392

T

Testator si vocauit filios nascituros, & post eorum mortem substituit, an verificetur substitutio filiis non natis. 26. 386

Testator num possit ita cautè procedere, vt tollat occasionem litium. 43. 392

Testator an possit expressè prohibere alienationem etiam ex causa dorum. 71. & 72. 401

Testator expressè permittens alienationem pro suis necessitatibus, quid importent illa verba. 54. 396

Testator an possit facere fideicommissum, & prohibere alienationem bonorum emphyteuticorum. 22. 385

Testator si grauauit descendentes, ergo censeatur grauasse similiter transversales, an valeat argumentum. 40. 391

Testatorem in dubio censeari minus grauare hæredem, quam sit possibile. 6. 380

Trebellianica an possit prohiberi filiis primi gradus. 77. 402

Trebellianicæ detractio an cesset aduersus emptorem fideicommissi à pia causa, sicut aduersus ipsam piam causam. 80. 404

V

Verba, quandoque non extarent, vel superessent filij, &c. quid importent. 37. 390

Verba, *enim*, & *eo casu*, an excludant casum non expressum. 38. 391

Verba, *casu*, quo alienaret, quid denotent, remissiuè. 60. 397

Verba, *quoniam* hac fuit, &c. quid importent. 41. 391

Verba, & *omnia bona sua voluit subiungere fideicommissum*, &c. quem effectum inducant. 42. 391

Verba, *active*, & *passiue*, quid operentur. 29. 386

Verborum illorum ordine suo effusio, effectus. 10. 387

Verba, post eorum mortem, ex, licantur. 23. & 24. 385. 35. 380. & 36. 390

Verbum suis, interpretatur. 13. 383

Verbum, *sive* filiis, quando intelligatur de masculis tantum positus in conditione. 35. 389

F I N I S

MARCI ANTONII PEREGRINI

Tractatus Varij, selecti, practici, omnibus
absoluti Numeris, & ut vltu frequentes,
sic vtilitate referti, in sex dispersiti
Libros; Quorum

- I. Ordinariam, & Delegatam Iurisdictionem etiam Principiis repetitis vtiliter explanat.
- II. Iudiciariam Materiam penitus exhaurit
- III. Super Possessione, & Proprietate oprime, & magistraliter iscurrit.
- IV. Fictos acquirendæ Possessionis modos interserit, & primi & secundi Decreti materiam exatissime prostermit.
- V. Pactum & Conuentionum Tractatum satis, atque satis erudite absoluit.
- VI. Varias, & reales Resolutiones ad diuerfas Iuris Materias, ut potè probationum, substitutionum, legitimacionum, capacitis Monasterij, ac ad alias quam plures desumpta ex cap. in presentia, de prop. miro ordine claudit, atque complectitur.

S V M M A R I A

AD CONTENTA IN TRACTATV

De Iurisdictione Ordinaria, & Delegata.

S V M M A R I V M.

- 1 Iurisdictionalis materia necessaria pro regimine Status utriusque.
- 2 Iurdictio unde originem habuit.
- 3 Iurdictio immediate data est Principibus supremis a Deo
- 4 Iurdictio quid sit, & multis definitionibus declaratur.
- 5 Iurdictio quatuorplex.
- 6 Iurisdictionis principalis divisio est, alia spiritualis, alia temporalis, & Iurisdictione concessa, an veniat merum, & mixtum imperium.
- 7 Iurisdictionis secunda divisio, alia data, alia nata.
- 8 Iurisdictionis tertia divisio, alia ordinaria, alia delegata.
- 9 Iurisdictionis appellatione venit utraque ordinaria, & delegata. Alij dicunt venire ordinariam, & non delegatam.
- 10 Iurisdictionis quarta divisio, & quomodo cognoscitur realis, & personalis.
- 11 Iurdictio alia contentiosa, seu necessaria, alia voluntaria.
- 12 Iurdictio quibus competat actiue: & Principibus solis, & nemini alij in statu suo competere plenè concluditur.
- 13 Papa iure summi Pontificatus, in spiritualibus habet intentionem fundatam in universum orbem.
- 14 Principis intentio an sit fundata quoad dominia rerum particularium remissive; & quid in mari, fluminibus, & aquis, remissive. ibidem.
- 15 Princeps an possit à se exuere omnem superioritatem in Castro, vel in territorio etiam respectu alij domini.
Et qua species iurisdictionis per concessionem in alium transfertur, ibid.
- 16 Iurdictio quasita Baronibus, & feudatariis iure proprio eis pertinet ex contractu suo, & legis auctoritate.
- 17 Iurdictio Baronis est adeo propria, ut nec Rex, nec officialis Regius possit exercere actum aliquem pertinentem ad Baronem; quod duobus modis limita.
- 18 Vidua, & pupilli habent privilegiatum recursum ad Principem, ut per clausulam generalem non sibi auferatur.
- 19 Iurdictio concessa de cognoscendis certis causis per Principem, aut Communitatem alicui Magistratui, an intelligatur concessa cum latine, an derogative ad iurisdictionem ordinariam.
- 20 Privati nullam exercere possunt iurisdictionem.
- 21 Civitas, aut castrum si adiungatur alicui Regno, aut Principatui, an transeat cum suis legibus, & statutis, vel intelligatur cassa sic, ut illi populi vivere debeant secundum leges Regni, vel Civitatis dominantis.
- 22 Iurdictio in quos passivè exerceatur, & in non subditos non exerceri palam est.
- 23 Prorogatione partium index incompetens efficitur competens.
- 24 Prorogatio iurisdictionis ad indicem non sum plenè declaratur.
- 25 Inhibere an possit de iure index naturalibus subditis suis, ne se submittant iurisdictioni aliena.
- 26 Iurisdictionis prorogatio fit & de re ad rem, de loco ad locum, de tempore, ad tempus, & de persona ad personam.
- 27 Prorogatio iurisdictionis in pluribus casibus prohibetur relatis num. 28. 29. 30. 31. & 32.
- 33 Sententia lata à iudice non suo valet, si iurdictio est prorogabilis, & se pronuntiant iudicem competentem.
- 34 Prorogatio an finiatur morte iudicis prorogati ante sententiam.
- 35 Iurdictio exercetur in subditos, & non in superiores, aut in pares ius dicentes in eodem tribunali.
- 36 Par in parem iurisdictionem non exercet.
- 37 Iurdictio per que transfertur.
- 38 Iurdictio concessa Magistratibus, & Rectoribus terrarum non acquiritur, nisi prater electionem ad illud officium presententur littera ad Rectorem exeuntem in forma publica, alias non debet cedere Magistratum, nisi receptis literis.
- 39 Iurdictio non videtur translata, quando Prin-

- Princeps concessit alicui aliquod pradium rusticum, vel urbanum, universitatem rerum, vel personarum non continens; sed tantum ius domini pro natura concessionis.*
- 40 *Concessio aliqua facta sub nomine aliquo Universitatis, Civitatis, Castri, aut Villa, vel Regionis, si additum fuerit, cum suis pertinentiis, veniunt iurisdictionalia.*
- 41 *Iurisdictionalia veniunt appellatione bonorum.*
- 42 *Universitatis concessio in perpetuum, Villa, vel Castri venit omne ius concedentis cum mero, & mixto Imperio, ac etiam cum iure confiscandi.*
- 43 *Officii concessio intelligitur cum omnibus utilitatibus, pertinentiis, & prerogativis officij.*
- 44 *Iurisdic. an cohereat personae, vel territorio, plene discutitur.*
- Universitatis tria sunt genera. ibid.*
- 45 *Iurisdic. pro tanto dicitur esse in territorio: quia intra exercetur, & non extra, & quia territorium passive suscipit, non active dat.*
- 46 *Iurisdic. non est Populi eligentis Magistratum; sed superioris confirmantis.*
- 47 *Rectores electi ab universitatibus, & Populis habent ipsi iurisdictionem, non Populus.*
- 48 *Populus, qui eligat Potestatem in loco sibi subdito, non transfert iurisdictionem, sed tantum eius exercitium.*
- 49 *Iurisdic. non est ad instar servitutis.*
- 50 *Iurisdic. potest consistere sine territorio.*
- 50 *Episcopus non habet territorium.*
- Territorium aliquando est sine iurisdictione.*
- 51 *Forensis adificans domum in territorio, & ibi habitans, subicit se, & domum iurisdictioni illius territorij.*
- 52 *Iudex non potest exercere iurisdictionem contentiosam extra suum territorium inter duos sui territorij: quia extra suum territorium privatus est.*
- 53 *Iurisdictione in aliena nec etiam Princeps inter duos sibi subditos contentiosam exercet.*
- 54 *Iurisdictionem voluntariam extra suum Territorium inter subditos ordinarius exercet.*
- 55 *Iurisdic. super territorio est quasi nebula quaedam super palude.*
- 56 *Subditi non possunt iurisdictionem in scio domino, aut eo invito alteri dare.*
- 57 *Iurisdic. quibus modis acquiratur: iurisdictionem lex dat, & tribuere potest, & acquiratur legis autoritate.*
- 58 *Iurisdic. queritur consuetudine.*
- 59 *Princeps omnem superioritatem a se abdicat, ubi illam transfert in maiorem dominum.*
- 60 *Beneplacitum non expirat morte concedentis.*
- 61 *Populi liberi possunt sibi eligere Regem, & in eum iurisdictionem transferre, extincta tamen linea Regia.*
- 62 *Iurisdic. acquiratur praescriptione, & in ea praescribenda requiruntur quae sunt necessaria in praescriptione domini.*
- 63 *Titulus ad praescriptionem longi temporis requiritur etiam in praescriptionibus iurisdictionalibus.*
- 64 *Bona fides ad praescriptionem requiritur.*
- 65 *Posseio decennalis, & vicennalis continuata*
- requiritur in praescriptionibus.*
- 66 *Principem adversus non currit praescriptio decennij, seu vicennij.*
- 67 *Tempus memorabile habet vim legis, pacti, privilegij, & alterius melioris tituli allegati a possessore.*
- 68 *In praescriptione tria considerantur.*
- 69 *Posseio iurisdictionis acquiratur per praescriptionem scientie, & patiente domino iurisdictionis.*
- 70 *Iurisdictionales requiruntur actus ad praescribendam iurisdictionem, & animus possidendi continuatus.*
- 71 *Iurisdictionis posseio non acquiratur sine patientia subditorum.*
- 72 *Praescriptio iurisdictionis an operetur derogatione ad iurisdictionem superioris, an vero cumulatione.*
- 73 *Iurisdictionale praescriptione questum est debile ius retractabile per Principem.*
- 74 *Praescriptio iurisdictionis non videtur sublatum omne ius superioritatis, sicut nec concessione.*
- 75 *Iurisdic. acquiratur alluvione.*
- 76 *Praescriptio in iuribus iurisdictionalibus quemadmodum interrumpatur.*
- 77 *Episcopus amittit iurisdictionem, si videat alium exercere intra Episcopalia, & taceat: quod declara, ut ibi.*
- 78 *In iurisdictionalibus quomodo acquiratur posseio quoad effectum praescribendi, & se in possessione tenendi.*
- 79 *Iurisdic. non queritur per actus iurisdictionales, clam, aut precario factos, aut per vim.*
- Posseio a possessore ignorante non auferitur.*
- 80 *Violentus deticiens possessorem de castro, & iurisdictionalia exercens, an acquirat sibi iurisdictionalium possessionem.*
- 81 *Iurisdic. & iurisdictionis posseio non acquiratur violento Tyranno.*
- 82 *Violentus possessor, sine possideat, sine non, nullo tempore praescribit.*
- 83 *Posseio in iurisdictionalibus quomodo sit acquisita.*
- 84 *Iurisdictionis posseio per quos actus videri potest acquisita.*
- 85 *Iurisdic. exercetur in quatuor elementis.*
- 86 *Iurisdictionis actus particulares ex quibus arguitur iurisdic. & iurisdictionis posseio, plenissime describuntur usque ad n. 107.*
- 108 *Obedientia subditorum necessaria est, ut acquiratur posseio in iurisdictionalibus.*
- 109 *Posseio in iurisdictionalibus an deducatur per actus liberationis.*
- 110 *In iurisdictionalibus status possessorius, non merum ius attenditur.*
- 111 *In iurisdictionalibus quando adest contentio de possessione, & potestate possessionis, regula servatur, quod posseio antiquior praevalet iuniori.*
- 112 *Iurisdictionis praescriptio pro certo tempore, loco, certis rebus, & actibus, & quoad certas personas, an extendatur ad aliud tempus, actus, & personas.*

Marc. Anton. Peregr. de Iurisd. Ord. & Deleg.

- 113 Possessorium iurisdictionale an sit meri facti, an vero iudicium mixtum.
- 114 Possessio in his, qua non possunt haberi, nisi ex permissione Principis, non potest considerari se-iuncta à causa proprietatis.
- 115 In possessoris mixtis non sufficit solam possessionem inducere: sed oportet, & titulum inducere, aut verum, aut coloratum.
- 116 Spoliatus de facto non est restituendus ex sola possessione, nisi coadiuvet statum suum ex titulo colorato, aut vero, aut privilegio praesumpto, quando litem agit cum Principe de iurisdictionalibus.
- 117 Iurisdictione quomodo probetur, & an probationes debeant esse concludentes.
- 118 Iurisdictione probatur tam ex factis, quam ex non factis, & per testes; & singulares in probanda iurisdictione sufficiunt.
- Iurisdictione deducitur in iudicio per actiones confessionariam, & negatoriam, ibi.
- 119 Iurisdictionis qui sint fructus, plenè discutiuntur.
- 120 Condemnatio, poena, multa, & confiscatio iurisdictionis fructus sunt.
- 121 Iurisdictione separari potest ex pacto, ut unus habeat exercitium, alter utilitates.
- 122 Custodire civitatem, aut arcem, est fructus iurisdictionis onerosus.
- 123 Iurisdictionem duobus habentibus, ad quem spectat defensio.
- 124 Iurisdictionis fructus est deputare ius dicentem in loco, & Officiales, & n. 125.
- 126 Honorantiae, & obsequiales praestationes sunt in fructu iurisdictionis.
- Nonorum delictorum poena à Rege constituta pertinent ad Barones Regni, non ad Cameram Regiam, ibi.
- 127 Iurisdictione an sit diuidua, vel indiuidua.
- 128 Infendis iurisdictionalibus est locus iuri non decrescendi.
- 129 Feuda dignitatis, puta Marchionatus, non possunt diuidi, etiam quoad administrationem.
- 130 Feuda inferiora diuiduntur quoad administrationem.
- 131 Iurisdictione concessa in titulum officij, etiam perpetuo pro se, filiis, & descendentes, est diuisibilis quoad administrationem.
- 132 Praeuentio locus est, ubi iurisdictione competit pluribus in solidum, declara ut ibi.
- 133 Iurisdictione quoad usum, & administrationem diuidi potest inter consortes.
- 134 Iurisdictionis due species separata possunt esse in civilibus, & criminalibus penes duos in solidum.
- 135 Iurisdictione ordinaria quibus modis finitur.
- 136 Iurisdictione amittitur per non usum, declara ut numero 143.
- 137 Iurisdictione amittitur per contrarium usum.
- 138 Iurisdictione amittitur per lapsum temporis, quando est concessa ad tempus.
- 139 Iurisdictione vassalli finitur, si inhumaniter tractat subditos suos.
- 140 Iurisdictionem feudalem perdit vassallus, si incidat in crimen haereticis.
- 141 Iurisdictione finitur per renuntiationem in manu superioris.
- 142 Iurisdictione amissa cui queratur.
- 143 Iurisdictione quomodo turbetur.
- 144 Iurisdictione non turbatur per actum verbalem, ut criminaliter agi possit, & vide quid in practica.
- 145 Vassallus turbatur sua possessione, quando dominus irrequisito vassallo mittit officiales in loca infendato.
- 146 Nullitates insurgunt ex defectu iurisdictionis.
- 147 Exceptio incompetencia obiecta formaliter in iudicio non intelligitur reiecta per processum ad ulteriora.
- 148 Exceptio incompetencia est emergens, & ideo sententia superinde lata est interlocutoria, & ab ea in scriptis appellandum est.
- 149 Index an possit procedere vigore iurisdictionis maioris sibi superuenientis.
- 150 Iurisdictione Ecclesiastica qua sit.
- In quibus versetur.
- Per quos exercentur.
- 151 Papa habet primatum in uniuerso Mundo, & dicitur Vicarius Christi in terris.
- 152 Officij nomen est pluris significationis.
- Officium iudicis significat exercitium iurisdictionis, ibi.
- 153 Officium iudicis duplex nobile, & mercenarium.
- Officium iudicis nobile versatur in ijs, qua sunt meri, & mixti Imperij, nec interponit index officium ad priuatam utilitatem, nisi requisitus: mercenarium autem officium quid sit, declaratur n. seq. & 157.
- 154 Mercenarium iudicis officium seruit actionibus, & sine actione stare non potest, & sublata actione iudicis officium mercenarium quoad ea, qua eo iudicis officio debebantur, conuiescit: & quid sit mercenarium, explicite declaratur, numero 159.
- 155 Accessiones, qua debentur ex causa ante litem motam semper petenda sunt, alias index non potest in illis condemnare; secus in accessionibus debitis post litem motam.
- 156 Accessiones, qua debentur ex lege, aut ex contractu veniunt etiam post expeditum capitale.
- 158 Archiepiscopus consecrat Episcopos.
- 159 Episcopus electus consecrari debet, & infra quantum tempus.

AD RVBR.

De Officio Iudicis Ordinarij.

Voniam officium Iudicis semper praecedit Iurisdictione. Bald. in c. 1. col. 2. in tit. de Alled.

Et iurisdictionalis materia amplissima est, prout necessaria pro bono regimine vtriusque status Ecclesiastici, & Sæcularis; idcirco pro vniuersali illius declaratione Tractatum per viam Quaestionum inter se distinctarum expediam. Deinde dicam de Officio Iudicis.

Primò

Primò ¶ itaque quero de origine Iurisdictionis : sanè iurisdictionem , ac iurisdictionis potestatem à Deo esse profitentur sacre literæ. Paul. ad Rom. 13. *Omnis potestas à Domino Deo est ; & Ioan. 19. Christus Dominus noster ad Pilatum : Non haberes in me potestatem aliquam , nisi datum tibi desuper esset.* Quæ duo loca ex Aug. ad hoc induxit Gratian. in cap. *monet* 22. q. 1. §. *hinc etiam* ; idem significavit August. ipse in alio loco relatus ab eodem Grat. 11. q. 3. c. *qui resistit* : *Qui potestati humana resistit , ordinationi Dei resistit , & reassumpit Gl. in c. 1. in verbo à Domino , de homic. lib. 6.* Nimirum autem , quia Imperia , Regna , & Principatus à Deo processerunt. Prou. cap. 8. *Per me Reges regnant ; & fatetur Iustinian. Imper. in epist. inter claras , C. de sum. Trin. & in auth. quomodo oportet. Episc. in prin. ex nostris autem Authoribus Innoc. in c. quod super his , de voto , Hostien. inc. 1. §. hac sancta , sup. de sum. Trin. Archid. in c. an. est. 1. q. 3. nec negarunt Principes Politici , unde Seneca in principio sui libri de Clementia , in personam Neronis sic profatur : Ego ex omnibus mortalibus placui , electusque sum , qui in terris Deorum vice fungor , vitæ , necisque arbiter , gentibus , qualem quisque sortem , statumque habeat , in manu mea positum est ; quid cuique mortalium fortuna dare velit , meo ore pronuntiat , quas nationes funditus exscindi , quas transportari , quibus libertatem dari , quibus eripi , quos reges mancipia fieri , quorumque capiti Regum circumdari decus oporteat , qua ruant urbes , que orientur , mea iurdictio est.* Nimirum ergo Politici intulerunt Principes Diuos , & eorum Domos Diuinas , iurisdictionemque Diuinitatis speciem esse dixere. Post autem distincta rerum Domina , post constituta Regna Magistratus esse cœperunt , & iurisdictionis exercitium initium sumpsit. Iurisdictionis autem species successiue à iure ciuili inuentæ , & distinctæ fuerunt , Bald. in l. ex hoc iure , num. 3. ff. de inst. & iur. nemp. ut idem Bald. eleganter inquit in l. sub num. 13. C. de emancip. liber. Impossibile est , populos , & homines vivere sine Magistratibus , sine Iustitia , & Iustitiæ administratione , ad text. in l. 2. §. & post originem , ff. de orig. iur. optimus text. in auth. ut om. obed. iudic. in principio.

3 A Deo ¶ autem iurdictio immediatè data est Principibus supernis ; inferiores autem Domini , & Magistratus temporales habent iurisdictionem immediatè de manu Principum : mediatè autem hanc dicebat Bald. conf. 483. colum. 1. lib. 1. quod ubi non est Magistratus , Iustitia est mortua , d. l. 2. col. 2. §. post deinde , ff. de orig. iur. & præterea Principes , & Magistratus tenentur audire querelas subditorum , & eis ius facere ; & tale ius quæsitum esse subditis , sic ut absque eorum consensu ab eis non possit auferri. Nam Principes , & subditi sunt correlatiui , & parës vices sibi debeat , c. 1. de For. Fidelis.

4 ¶ Secundò videndum est , quid sit iurdictio : iura autem circumferibunt iurisdictionem : ut nil aliud sit , nisi potestas , & imperium , §. fin. in auth. de leonib. & sic aduerterunt Dec. in l. Imperium , num. 29. ff. de iurisd. omni. iud. Gaphal. consil. 441. num. 8. alibi describitur , ut sit sortitio subditorum , c. ex literis , infra de offic. deleg. text. in l. fin. ff. de iurisd. omni. iudic. ubi propterea quod extra subditos non exercetur , & sic Bart. avertit in l. Marc. An. Peregr. de Iurisd. Ord. & Deleg.

Imperium , ff. eo. col. 1. vers. tertio quero , elegans text. in l. pupillus , §. territorium , de verb. sign. Caphal. d. consil. num. 7. & iterum consil. 458. num. 7. & 8. Magistratus autem definitio traditur à gloss. communiter recepta in d. l. 1. ff. eo. ut iurdictio sit potestas iure publico introducta cum necessitate iuris dicendi , & æquitatis statuendæ ; & verissima est definitio hæc conueniens singulis iurisdictionis speciebus , probatam dixerunt , in l. Imperium , ff. eo. l. 1. col. 6. in fine , Caccialup. num. 6. Valasc. num. 34. Dec. num. 26. Perpu. num. 61. latè Roland. consil. 42. num. 20. lib. 2. Iurisdictionem autem iuris publici esse exprimit text. in l. 1. §. ius publicum , ff. de iust. & iur. & quidem iurdictio per relationem ad Principes , & Magistratus iuris publici est , propterea alia , quam Princeps , ut Princeps , & populus liber iure publico habet ; per relationem autem ad subditos iuris publici est , quia publica iura in eos passiuè exercentur , & quia quilibet de populo actiue petit , & petere potest à Magistratibus , & à Principibus sibi ius reddi , & fieri , sic pulchrè Bart. in tract. Tiberiadis , in §. acquiritur nobis , Bald. consil. 483. Magnificus , columna 1. lib. 1. Curt. sen. consilio 57. columna 1. inrellige , nisi iste fuerit contumax , & inobediens suo superiori : nam ratione inobedientiæ iussu sibi denegari potest audientia , ad l. sed nec ad eos , §. quod ait prætor , ff. quib. ex caus. maior. & inde notauit Bald. Quamobrem quia iurdictio est iuris publici , proinde pacto facto cum priuatis non potest tolli , nec minui , ad reg. in l. ius publicum , ff. de pact. per quam sic argumentatus fuit Bald. consil. 363. ad euidentiā , lib. 5. inferens non valere pactum , quod iudex non possit delinquentem in suo territorio punire , etiam quod sit factum à Rege ; solent tamen Principes ad tempus concedere saluos conductus. Item ex magna causa indulgere impunitatem : quia grauiora , & detestabiliora in Republica crimina pandat , & detegat reus ille , & latus idem Bald. consilio 483. columna 1. lib. 1. item 1. probat huiusmodi pactum uti repugnans iuri publico non valere ; iurdictio autem est cum necessitate iuris dicendi tum passiuè in subditos , in quos etiam inuitos iudicia exercentur , l. inter stipulantem , §. si Stichum , ff. de verb. obl. tum respectu iudicis , in quo necessitas inest tam in principio in suscipiendo iurisdictionem , & iudicium , quam postea in procedendo , & in iudicando , d. l. munerum , §. iudicandi , & pulchrè Cyn. d. l. 1. sub num. 9.

¶ Tertiò videamus , quotuplex sit iurdictio ; principalis autem diuisio est , alia spiritualis , alia temporalis , propterea sunt duæ potestates Pontificalis , & Regalis , c. due sunt , 96. dist. Spiritualis pertinet ad regimen Ecclesiæ militantis in hoc mundo , & dirigitur ad bonum æternum pro animarum salute , & hæc versatur circa superna , & inferna ex vi , & auctoritate ligandi , & absoluedi. Temporalis autem iurdictio , & potestas , quam sæcularem , & Regalem dicimus , versatur circa bonum humanum , & in terrenis ; de utraque autem pulcherrimè Bald. in suis consil. 478. lib. 4. de temporali autem iurisdictione noster erit principalis labor , sanè iurdictio vna est , quæ tamē per iura ciuilia subdivisa fuit in tres species , iurisdictionem simplicem , cum mero , & cum mixto imperio , de quibus tribus speciatim dicam in cap. quod sedes , inf. eo. Quilibet autem harum spe-

q̄terum propriè est iurisdic̄tio, iuxta regulam, quod qualibet species propriè continetur sub suo genere, l. si quid eorum, §. inter emptam, ff. de leg. 3. vnde Doctores rectè & communiter dicunt, concessio per Principem alicui castro aliquo cum iurisdic̄tione, videri concessam omnem iurisdic̄tionem, etiam merum & mixtum imperium cum suis fructibus, & utilitatibus. Oldr. conf. 251. Barr. in d. l. imperium, Abb. & Felin. in c. quod sedes, inf. eo. Bald. in l. fin. ff. de constit. princ. columna 1. per illum text. & de pace Constantia in verbo, Iurisdic̄tione, per illam constitutionem, Ias. in d. l. Imperium, n. 10. Dec. n. 26. Purpur. n. 61. Paul. Castr. conf. 87. notandum est, col. 3. lib. 2. Crau. conf. 128. col. 2. Narra conf. 656. col. ult. Roland. conf. 42. n. 16. l. 2.

† Est verum, quod Alexand. in l. 1. ff. de off. eius, dissentit ab eorum sententia, tenens concessam iurisdic̄tione simpliciter non venire merum, & mixtum imperium, per text. in d. l. 1. versic. quare, in illis verbis: Quare nemo dicit, animadversionem Proconsulis Legatum habere mandata iurisdic̄tione, & per text. in l. solent, de offic. procons. & in c. de off. vicar. in 6. & sequuntur alij, ideoque opportunum erit distinguere, ut dixi de iure fisci, de his, qui hab. iur. fisci. num. 88. post Felin. in d. c. quod sedes, colum. ult. quod aut concessio est perpetua ex causa venditionis, donationis, aut feudi, & vera sit prior opinio, aut temporalis, & hoc casu vera sit Alexand. sententia per iura sua, & iuxta primum sensum amplissime respondit Paris. consil. 9. per totum, lib. 1.

Absolutum autem est sub nomine omnimodo, vel omnis, aut totius iurisdic̄tionis venire omnes, & singulas species, gloss. omnimoda in §. 1. de for. competent. Abb. d. c. Quod sedes, n. 1. Ias. d. l. Imperium, n. 12. consulendo autem Oldrad. consil. 152. ad questionem, sequitur Io. And. ad Specul. in tit. de iurisd. om. iud. in addit. habeo consilium, Cæpol. in nouis, consil. 34. n. 13. Socin. lun. conf. 126. in 1. & 2. dub. l. 3. Pancirol. conf. 185. Purpur. d. l. Imperium, n. 65. 66. 67. & 68. vbi sic cum integro statu.

† Distinguunt rursus, quod iurisdic̄tio alia est nata, alia data: Nata respectu territorij, quæ potest dici realis, data respectu personæ, cui fuit mandata, sic Bald. in l. ingenui, C. de ingen. man.

† Rursus distinguunt, aliam esse ordinariam, aliam delegatam; ordinaria est, quæ à lege datur, seu à Principe viuente alicui officio, seu magistratui, veluti Consulatui, Præturæ, Præfecturæ, Vicariatus, Episcopatus, aut alicui alteri digni ari; nam iurisdic̄tio his officijs coheret, ac ideo vbi quis ad hæc eligitur, iurisdic̄tionem ordinariam illius officij assequitur, l. 1. ff. de off. pref. vig. Innoc. in c. cum ab Ecclesiis, n. 3. inf. eo. etiam si data sit respectu certæ qualitatæ causarum, veluti ex causa feudi, c. ceterum, inf. de iudic. gloss. & Abb. in c. in singulis, de stat. monac. Imò si vna causa à lege scripta alicui sit specialiter commissa, in illa causa iudex deputatus dicitur ordinarius, Dec. d. c. ceterum, in primis verbis, per text. in l. 1. c. ne lis. potent. quam ad hoc induxit Paul. in l. à iudice, C. de iudic. Barr. autem in l. 2. §. 1. col. 2. ff. de opr. leg. dicebat, quod iurisdic̄tio ordinaria non consuevit dari ad vnâ causam particularem; sed ad

vniversitatem causarum, per text. in l. fin. C. vbi & apud quem, & ad vniversitatem datur, cum ad omnes causas, vel certi personarum generis, veluti Rectori studij supra scholares, item ut dixi de causis feudabilibus, aut de causis vsq; ad certam summam, idem Bar. in l. legatus, ff. de off. procons. sequitur Cephal. conf. 359. n. 28. & 29.

Delegata est, quæ datur, seu mandatur ab ordinatio Principe, aut ab inferiore, & hæc delegata est vsus iurisdic̄tionis ordinariæ: nam delegatus non habet proprietatem iurisdic̄tionis; sed vtitur iurisdic̄tione illius, qui mandauit, l. 1. §. qui mandatum, ff. de off. eius, vbi Ias. in princ. sic vtiliter declarauit, & in l. à iudice, C. de iudic. & ante eum Angel. in l. more, ff. de iurisd. om. iud. vbi iterum Ias. in 2. col. dixi de hac inf. de off. iud. deleg.

Iurisdic̄tionis autem appellatione, nisi aliud resiliat, venit vtraque ordinaria, & delegata. Alex. Ias. & Dec. n. 2. in rubr. de iurisd. om. iud. Cephal. conf. 441. n. 105. & conf. 446. n. 25.

† Provt etiam sub nomine iurisdic̄tionis venit merum, & mixtum imperium, ut supra dixi; sed contra facit: quia delegata est extraordinaria iurisdic̄tio, c. de cetero, de transact. Abb. ibi, ideo iurisdic̄tionis appellatione de ordinaria videtur dictum, gl. in c. perlectis, 25. distinct. Abb. in cap. tua, sub n. 3. de off. Vicar. Purpur. in d. rub. n. 29. & 30.

† Rursus distinguunt, quod iurisdic̄tio alia est realis, alia personalis; personalis est, quæ competit alicui ratione alicuius officij: quia electus, vt Prætor, Capitaneus, Vicarius, aut aliter ius dicens in aliquo loco: nam quia officia hæc aut tempore, aut morte officialis finiuntur, l. cuius, ff. de curat. fur. ideoque in huius persona finito officio finitur iurisdic̄tio, & ideo quoad eum iurisdic̄tio est, & dicitur personalis; sic quoque iurisdic̄tio delegata hoc respectu dicitur personalis, vel vbi industria personæ potest videri electa, item vbi causa esset temporalis, veluti ex causa vsus fructus, aut ex causa dotis, per mulierem marito cessa, personalis namq; foret; vtrum autem possit alteri cedi, distinguendum est, an velit cedere totam iurisdic̄tionem alteri, & non possit, l. legatus, ff. de off. pref. l. si vsus fructus, ff. de iur. dot. an velit delegare cognitionem certæ causæ, & possit vti ordinarius, d. l. 1. ff. de off. eius, vti verò delegatus an possit, subd. stinguendum est, iuxta materiam, l. à iudice, C. de iud. conclusio autem sit, quod officiales habentes iurisdic̄tionem ex officio suo personale, illam non possunt alteri cedere, Bald. conf. 233. n. 3. lib. 1.

Realis iurisdic̄tio dicitur, & accipitur, non respectu rei, vbi incumbit, sed eo respectu; quia transmissibilis sit ad hæredes iurisdic̄tionati, veluti quia aliquis ex causa donationis, feudi, venditionis, aut emphyteusis perpetuæ haberet iurisdic̄tionem à Principe in aliquo loco: nam quia iurisdic̄tio adinstar domini censeatur, l. qui fure, ff. de stat. hom. nimirum transmissibilis, & cessibilis ad hæredes putatur. Bald. in c. 1. columna 7. de iudic. & in l. unica, §. excepto, C. de cad. toll. Pet. Bellaper. in l. apud Iulianum, §. si quid alicui, ff. de leg. 1. quos sequitur Ias. ibi numero 6. & 7. vbi concludit ex mente præfatorum post Barr. in l. pater, ff. de seruitut. leg. quod concessio Principis de iurisdic̄tione præsumitur, & creditur realis, non personalis: limitando post

post Bal. nisi colligatur personalis, aut ex verbis quia dictum sit, concedo tibi, quod per te exerceas iurisdictionem, aut ex causa, & natura rei; quia concesserit iurisdictionem in causam usus fructus; aut quia videatur electa industria personæ, his cessantibus concessio præsumitur realis, cessibilis, & transmissibilis ad instar rei iur. dominij concessæ, & sequuntur Doctores, relati ab eod. num. 8. hinc fit, quod iurisdic. præscripta ea ratione realis est, & esse putatur. Bald. in rep. l. 1. n. 28. C. de emancip. lib. & in conf. 439. num. 10. lib. 3. per text. in l. 1. §. permittitur, ff. de aq. quod. & est.

11 † Denique distinguunt, aliam esse iurisdictionem contentiosam, aliam voluntariam; contentiosa redditur in inuitos, l. inter stipulantes, §. 1. ff. de verb. obl. voluntaria inter volentes, veluti sunt generaliter decreta omnia, quæ interponuntur per iudices in adoptionibus, emancipationibus, alienationibus minorum, transactionibus alimentorum, legitimisationibus, & aliis huiusmodi, de quibus in l. nec quicquam, §. ubi decretum, ff. de off. procons. utrum autem actus iurisdictionis voluntariæ de se ipso, aut filiorum, coram se ipso exerceri possint, distinguitur, aut non requiritur causæ cognitio, & possunt, aut requiritur, ut in legitimisationibus, alienationibus, transactionibus, & non possunt, Ias. in l. qui iurisdictioni, num. 9. ff. de iurisd. om. iud. & in legitimisationibus ex professo Ludovic. Sacca consil. 40. Item iurisdic. contentiosa clauditur intra fines territorij, & diocesis, l. fin. ff. de iurisd. om. iud. voluntaria autem ubique exercetur, gloss. 2. ibi communiter recepta, per text. in l. 2. ff. de offic. procons. ex pluribus in d. l. fin. Ias. num. 6. Matil. num. 7. & inf.

12 † Quarto videamus, cui actiue iurisdic. competat? Conclufiue, iurisdic. est solius Principis in statu suo, quia Principes immediate à Deo habent iurisdictionem in principatu suo, cui præfunt, adeo ut nullus alius in statu suo, Principis inuissu, etiam in minimis, possit exercere iurisdictionem aliquam: tex. in l. more maiorum, ff. de iurisd. om. iud. in l. priuatorum, C. eo. & in d. l. 1. §. permittitur, ff. de aq. quod. Alex. ex multis conf. 34. n. 2. lib. 5. & dicunt Doctores, quod iurisdictiones sunt apud Principem supremum tanquam apud fontem, à quo fluunt, & refluunt, & ubi Princeps incipit ipse cognoscere tanquam refluxa in eum iurisdictione, inferiores silent. Bal. in c. 1. §. ad hoc, in tit. de allod. tex. in c. ut nostrum, de appellat. pulchre Grammat. decis. 46. n. 1. Bruu. conf. 47. col. 2. Roland. conf. 80. n. 14. lib. 2. Et dicunt prætereà, quod extra Principes, Rempubl. & Populos in statu suo liberos, Imperator in iurisdictionalibus ubique habet intentionem suam fundatam; quia Dominus totius mundi fuit inscriptus, ad l. de precatio, ff. ad leg. Rhod. de iac. & l. bene à Zenone, C. de quadr. præscript. & in §. nos considerantes, in Auth. ut om. obed. iudicib. nimirum ex vi potestatis per populum Roman. in Imperatores plenè transfer, ad l. 1. ff. de constitut. princip. & in §. sed & quod placuit, Instit. de iure natur. Quam sanè translationem factam fuisse temporibus Vespasiani Imperatoris constare in Lateranensi Bibliotheca asseruerunt Card. Zabarel. in venerabilem, sub n. 8 de elect. Cardin. Alex. in c. causam, col. pen. qui fil. sint leg. & meminit etiam Vldar.

Zaf. relatus ab Adr. Ex in Rub. de constitut. n. 113. simile est in †. Papas nam iure Sum. Pontificatus in spiritualibus fundatam habet iurisdictionem suam in vniuersum Orbem, ad tex. in c. bene quidem, 96. distinct. & ut ille dicebat extra anni, solusque vias, adeo ut totus mundus in spiritualibus sit Papæ territorium, Abb. in c. vergentis, de Hæretic. & de Imperatore cum modificationibus ut supra, notarunt gl. in verbo, districtum, in clem. pastoralis, de re iudic. Ioan. Andr. in c. fin. de off. Archidia. ac. Alexand. consil. 24. colum. 1. lib. 5. & num. 3. & consil. 87. ad finem, lib. 5. & præter hos B. 14. consil. 328. col. 3. lib. 1. & consil. 300. colum. 1. lib. 5. Dec. consil. 107. num. 9. Curt. lun. consil. 158. num. 22. Afflic. in constit. Reg. par. 1. q. 14. & ex Modernioribus Natta conf. 288. num. 7. & 636. num. 43. Roland. conf. 88. num. 7. lib. 1.

Et eadem ratione Principes, & Respub. liberae à superioritate Imperatoris, qualis est Sereniss. Resp. Venera, habent, in iurisdictionalibus, & in dependentibus fundatam intentionem suam in Ciuitatibus, Castris, Villis, & Territorijs intra fines sui Dominatus, & Imperij: Oldr. consil. 176. Abb. in c. si diligenti, colum. 2. de præscrip. Socin. consil. 127. colum. 2. ad finem, lib. 1. Alexand. in l. 1. in fin. ff. de iurisd. om. iud. & in consil. 24. numero 1. lib. 5. Curt. sen. consil. 66. colum. 2. Afflic. Dec. 267. ac ideo contra alium possidentem militat præsumptio. Ut fil. ibi in addition. Cæphal. conf. 458. numero 59. Roland. consil. 89. numero 1. lib. 1. Natta conf. 288. num. 7. & pariter fundata est supra omnes homines status sui, Abb. consil. 8. numero 7. lib. 1. Castrenf. consil. 34. lib. 2. Corn. consil. 315 post princ. lib. 1. Socin. consil. 33. numero 9. lib. 1. Roland. consil. 89. numero 2. & 91. num. 17. lib. 2. Cæphal. conf. 539. num. 4. lib. 4.

Quo autem ad Dominia rerum particularium an sit fundata intentio Principis, alia est materia, 14 de qua apud Bart. in l. 1. §. per hanc, ff. de rei vendic. per Socin. & posteriores in l. 1. in princ. ff. de acqu. poss. plenè scripsi ego de iur. fisc. in tit. de Bon. vacantibus, num. 29.

In mari autem, fluminibus, & aquis qualis sit iurisdic. Principum, plenissimè scripsi in eod. tract. lib. 8. per totum.

Inferiores autem à Principe iurisdictionem limitatam habent, vel à lege mortua pro qualitate, & Dignitate Magistratus, aut præscriptam à Principe ipso lege viua, ideoque apud hos iurisdic. est secundaria, Dec. in l. 1. in fine, ff. de iurisd. om. iud. qua ratione si officiales isti à finicimis turbentur in exercitio suæ iurisdictionis, Princeps dicitur ipse turbatus, Menoch. consil. 230. num. 106. quia autem inferiores iurisdictionem à Principe habent: nimirum potest Princeps inhibere, tollere, moderari eorum iurisdictionem, & causas coram eis coëptas ad se aduocare, l. iudicium soluitur, ff. de iudic. l. contra pupillum, §. is, qui ad mains, ff. de re iudic. c. qui resistit, 11. q. 3. c. volentes, de off. leg. Nam qui dat iurisdictionem, ut tollere possit, fas est, §. iniurandum, in Auth. de Defensor. Ciuit. in specie Bal. in l. 1. circa finem, C. quomodo & quando iud. ubi quod superior inhibere potest iudici, qui ab eo iurisdictionem recognoscit, ne iudicet. secus si ab eo non recognoscit, idem Bal. in d. l. iudicium soluitur, & in l. 2. §. 1. ff. si quis cautionem. Salic. in l. in hac, C. de donation. & in

Regibus, & Principibus, Alexan. in d. § is, qui ad in ius, late l. inf. conf. 144. colum. 2. lib. 2. vbi quod indistinctè Princeps possit inhibere suis Magistratibus, maioribus, & minoribus.

Inferiores autem à Principe maiores Magistratus, ne possint inhibere inferioribus magistratibus, qui non ab illis recognoscunt iurisdictionem suam, norantur Archid. in e. de persona 11. quest. 1. Bal. d. loco, plenè Iacobin. de feudis, in verbo, vicarios, n. 6.

15 Vnum est summe aduertendū, an Princeps possit à se exuere omnē superioritatem in Castro, vel territorio etiam respectu alti dominij, & illam in aliū transferre, est materia à me amplissimè digesta in meo conf. 1. lib. 1. non spero hic quæ ibi dixi.

Latus autē materia explicando, obseruandum est, aut Princeps concedit iurisdictionem non à se abdicando, sed concedendo exercitium iurisdictionis, veluti Magistratibus, & Præsidib. suis, & hoc casu nunquam tantam tribuit, quod maiorem apud se non retineat: & procedunt quæ modò dixi, aut verò concessit à se abdicando, & tunc aut abdicauit penitus quodad se ius dominij in loco, & territorio, putà vendendo, aut donando, & an à se potuerit Imperator, aut Rex in loco omnē superioritatem abdicare in præiudicium maiestatis Regiæ, est materia discussa in d. l. conf. ... præsupponendo, quod voluerit omnimodā iurisdictionē cum omni superioritate transferre, vel etiam quia expressè vendiderit, aut donauerit libertatem, provertetur, Rodolphum primum Imperatorem vendidisse Florentinis, & Lucensibus: aut verò Imper. & Rex non à se abdicauit omne dominium in loco, sed retento directo transulit utile per contractum feudi perpetui, & tunc ad verba investituræ recurrēdum est: in dubio autem omnis iurisdictione in loco præsumitur, & cēsetur translata in feudatariū cū mero, & mixto, non quidē cumulatiuē, sed privatiuē respectu domini, quod ad primas instantias, reservatis appellationū causis ad ipsū maiore dominum, Oldrad. conf. 252. ad quæstionē, vbi quod sic suadet immēsa Principū munificentia, quæ nulli fæno subiacet, C. de donat. inter vir. l. pen. & l. hac saluberrima, C. de agentib. in reb. l. 12. & quia adherent hæc administrationi territorij concessæ, secuti sunt Ioan. And. ad Specul. de iurisd. om. iud. in addit. vidisti duas, Alex. conf. 35. col. ... lib. 5. Paul. Cast. conf. 187. col. 3. l. 2. Cæpol. conf. 34. num. 13. Felin. in cap. quod sedes, col. pen. & ult. tit. isto, l. inf. d. l. Imperium, col. 5. vers. ex hoc, Dec. ibi, n. 26. vbi de communi, Socin. iun. conf. 126. lib. 3. in 1. & 2. dub. Natta conf. 659. col. ult. Rolan. conf. 48. n. 27. l. 2. & latius in ead. l. conf. 42. num. 16. Pancirol. conf. 181. & subsecutus sum ego de iur. fis. l. 1. tit. 2. n. 88. & in conf. 3. n. 6. lib. 4. & quamvis Doctores communi consensu admittant hæc in feudis maiorum dignitatum, Ducatus, Marchionatus, & Comitatus, vt vigore harum concessionum omnia Regalia cum suis utilitatibus videantur translata in concessionarios; etiam confiscationes bonorum, & secus dicant in Baronibus feudatariis, quoad confiscationes, concedentes tamen quo ad pœnas, & multas. Aluarot. in c. 1. §. si quis aliquem, in tit. de pacetenē. Afflic. ibi, num. 10. & Præpol. ibidē, And. Ifern. & Laudens. in d. cap. 1. in §. hereditatem, Boët. decis. 50. n. 11. Cacher. conf. 3. num. 12. acta-

men & in confiscationibus idem censuerunt supra relati, quos secutus sum d. conf. 3.

† Iurisdicção autem quæ sita Baronibus, & feudatariis iure proprio ad eos pertinet ex contractu suo ex legis autoritate, vt exactè probauit Dec. in l. principalibus, num. 12. ff. si cert. per. & vt dixi, pertinet ad eos quo ad primas causas seruatis domino appellationum causis, & recursibus ad eum. Bal. in l. 1. num. 43. de rer. diuis. vbi rationem adducit; quia vassallus in terra infeudata habet ius vilis dominij iurisdictionalis cū utilitate, & effectu, Faber Inst. de Act. iur. colum. 4. in prin. Abb. in cap. ceterum, col. 2. de iudic. Felin. in c. pastoralis, columna 3. in 6. limit. inf. hoc tit. Curtien. post tract. Curt. iun. conf. 2. colum. 1. Curt. iun. par. 1. q. 6. & conf. 2. colum. 1. Gram. decis. 30. num. 10. Paris. conf. 2. n. 18. & 19. lib. 1. Albert. Brun. conf. 47. colum. 1. Socin. iun. conf. 126. colum. 1. & 2. n. 34. & 35. lib. 3. Cacher. decis. 29. num. 8. Rolan. conf. 48. num. 22. & 78. n. 3. lib. 2. & 75. n. 15. lib. 3. & adeo est propria iurisdicção Baronis in terris, vt nec Rex, nec officialis Regius possit exercere in terra Baronis actum aliquem pertinentem ad Baronem, vt ex prædictis, & aliis probauit Lanar. Iurisc. Regnicola conf. 53. num. 5. & infra.

† Limita, nisi Baro esset negligens in administratione iustitiæ, Faber d. loco.

† Limita secundò in pupillis, & viduis, quæ ex priuilegio l. unica, C. quan. Imper. inter pupil. habent immediatum recursum ad Principem: nam & si in priuilegio inuestituræ conuentum esset, vt cognitio primarum causarum pertineret ad vassallum infeudatum; illi tamē priuilegio non censeatur derogatum, nisi expressè dictum fuisset; Cyn. Bald. Angel. & Fulgos. in d. l. unica, Roman. conf. 169. non est dubium, columna 1. Afflic. in constitutione Reg. statuimus, in 7. notab. Bellug. de regim. Princip. rub. 38. §. conquerruntur, Thesaur. amplissimè decis. 177. Vinc. Franc. decis. 192. vbi ampliat, quamvis per clausulam generalem derogatum esset priuilegijs contrarijs, etiā cum clausula, quāvis de eis oporteret fieri specialem mentionem: nam adhuc non esset derogatum dicto priuilegio: quia de eo requiritur indiuidua derogatio, Alexand. consil. 12. col. 4. vers. confirmo, lib. 4. Ruin. conf. 226. col. 3. & seq. lib. 1. Grammat. decis. 20. Vitalis in verbo clausula generalis.

† Sed adhuc circa prædicta restat alia difficultas, an facultas cognoscendi de certis causis concessa per Principem, aut communitatem alicui magistratui, putà de nouo creato, veluti priori seu Rectori Artis lanæ, aut ferici, intelligatur concessa cumulatiuē, an derogatiuē ad iurisdictionem ordinariam; punctus est notabilis: nam, quod derogatiuē, tenuit Angel. in l. cum prator, ff. de iudic. per reg. illius text. & quia generi per speciem illius generis derogatur in ea specie, cap. Generis de reg. iur. in 6. l. uxorem, §. felicissimo, ff. de leg. 3. & pro hac decidenda respondit Rom. conf. 391. quamvis contra adduxerit nouem fundamenta, & in suo sing. 21. vigeat pactum, Grammat. decis. 29. num. 8. huius quoque opinionis fuit Bald. in l. quod in rerum, §. si quis post. ff. de leg. 1. Bald. & Angel. in l. testamenta omnia, C. de testam. Felin. in cap. pastoralis, inf. eod. contra tamen, quod cumulatiuē, Bart. per illum text. in l. 1. C. de off. pref. urb. Bald. in l. 1.

l. 1. ff. de off. consul. Aret. & Ias. qui de communi num. 3. in d. l. quod in rerum, §. si quis post, & in suo consil. 143. Spectabilis, Corn. cons. 76. num. 6. lib. 1. Dec. in cap. ceterum, num. 7. de iudic. & in suo cons. 3. Aegid. Boss. in tit. de foro competen. sub num. 2. latissime ex moderniorib. Roland. cons. 80. lib. 2. Menoch. cons. 479. num. 9. & hanc pulchris rationibus defendit Bald. cons. 253. vssis omnibus, lib. 5. vbi cum iurisdictione vni Magistratui generalis concessa est, per concessionem factam alteri magistratui de aliqua subalterna, & bassa, id est contenta sub illa generali, non censetur derogatum generali: quia Reip. interest habere plura pratoria, & per alias rationes, fallit, quando alicui magistratui, per modum superioritatis, & præcellentie tributa fuisset iurisdictione, veluti quia esset constitutus iudex in causis appellationum: nam solus ipse cognosceret, argumento, C. de iudic. Authen. ad hac, idem si per modum privilegij sic concessa; nam derogatiue accipitur. Ancharan. in clem. 1. de celebr. Miss. num. 11. Felin. in cap. irrefragabili, columna 1. inf. eod. Corn. cons. 76. ante num. 7. lib. 1. Item si per præscriptionem sit quæsitæ, derogatoria est Ancharan. d. loco, & in cap. 1. num. 5. de rescrip. num. 6. Abb. in cap. auditis, num. 7. de prescription. Lannar. cons. 66. num. 1. Item si per contractum, Roman. cons. 93. num. 11. Natta. cons. 408. n. 7.

20 † Priuatorum autem non sibi mandata nulla est iurisdictione, nullaque, & non restrictiua est illorum sententia, l. priuatorum, C. de iurisdic. om. iud. & l. cum, qui, ff. eod. propterea priuati exercentes iurisdictionem in villa aliqua, aut territorio, præsumuntur illam habere in feudum à domino. Iacobin. in verbe de castro, num. 21. post Paul. cons. 179. in causa, quam Mag. sub n. 5. lib. 1.

21 † His autem annectitur alia peculiaris consideratio: quod si vna ciuitas, aut castrum adiungatur Regno, & Principatui, an transeat cum suis legibus, & statutis: an verò intelligantur cassa sic, ut populi illi viuere debeant secundum leges Regni, & ciuitatis dominantis; Breuiter distinguamus: Aut vna ciuitas, vnus populus adheret alteri per pactum confederationis, & hoc casu per confederationes, & adherentias non immutari, nec transferri iurisdictionem, consentiunt auctores, Bar. in l. non dubito, ff. de captiu. Bald. cons. 482. in tres, lib. 3. Roman. cons. 444. colum. 2. Iacobin. in verbo, & adherentibus, vers. subsequenter quero, Socin. cons. 7. columna 2. vers. videamus, lib. 1. & cons. 27. col. 1. lib. 3. Brun. cons. 86. num. 3. Cagn. in præm. Dig. num. 86. Natt. cons. 301. lib. 2. Menoch. cons. 31. n. 29.

Idem est in terra, seu Communitate recommendata Regi, Socin. cons. 74. colum. 3. lib. 1. Dec. cons. 360. num. 7. & 8. & 564. num. 11. Natt. cons. 636. in princ.

Aut verò subiicitur, & tunc aut per captiuitatem, & hoc casu iura ciuitatis videntur facta captiua sic, ut nullius sint efficaciam, arg. l. quod attinet, ff. de reg. iur. & quia res redacta est ad casum, à quo statuta incipere non possunt: quandoquidem soli populi liberi possint condere leges; siquidem leges, & statuta condere sit iurisdictionis, & de primo gradu meri Imperij, ad Bart. in d. l. Imperium; at Communitas, & Ciuitas capta perdit iurisdictionem, & ius statuendi, ergo statuta facta pereunt, ad reg. in l. Titio, cum

morietur, ff. de usufr. leg. in l. pluribus, §. & si placeat; ff. de verb. obligat. super hoc puncto Bart. in tract. Tyberiadis; sub rubr. de insula, tandem relinquitur in hac resolutione, quod si non constet de mente occupantis, debeat ciuitas occupata propriis regi legibus, & ordinationibus, quatenus illæ honestæ sint, & non aliter: sequitur Roman. consil. 218. sub num. 3. vbi in ciuitate Pisarum vi bellica facta subdita Reip. Florentinæ, ut legibus suis viveret: Et in earum defectum legibus, & statutis Florentinis: id ipsum humaniter more suo egit Sereniss. Respub. Veneta; nam vi armorum, iusto bello facta domina ciuitatis Pad. non solum non confregit iura, & statuta Patavina: sed Bulla Aurea in honorem præclariss. Ciuitatis libentissimo animo confirmauit, & fuit in prima adeptione 1404.

Aut verò Ciuitas, seu Communitas se subiecit, & tunc Bart. post Guiliel. in l. si conuenerit, §. si nuda, ff. de pign. act. distinguit, aut adicitur accessorie sic, ut ciuitas, & communitas efficiatur de illo Regno, & Prouincia, vti pars addita, & perdit iura sua, & assumit iura Regni, cuius est portio accessoria, quoniam Regnum est quid vniuersale recipiens augmentum, & diminutionem, ad l. grege, ff. de leg. 1. & l. peculium, ff. de leg. 2. & est text. in c. 1. §. Ducatus, de prohib. feud. alien. gloss. nor. in c. 1. Ne Sede Vac. quandoque Regno non adiicitur accessorie, sed principaliter, & tunc retinet iura; sua exemplum in Comitatu Tholosæ adiuncto Coronæ Franciæ; nam se adiecit recenti titulo Comitatus, unde Rex instituitur Comes Tholosæ, quare remanent iura sua, salua, ad l. si quis, C. de appell. & distinctio hæc communiter recipitur, Bald. in d. l. ex hoc iure, n. 12. Ang. cons. 249. punctus Papa, Alex. cons. 340. col. pen. & vlt. in §. & 15. colum. fin. lib. 2. Barbat. cons. 4. col. 6. lib. 1. Soc. cons. 79. n. 24. in 4. Felin. in c. translata, n. 8. de const. pulchre Dec. cons. 486. col. pen. Curt. lun. consil. 110. n. 12. Soc. lun. cons. 1. n. 62. lib. 4. Cephal. cons. 246. n. 34.

22 † Quintò videamus, in quos passim iurisdictione exerceatur; breuiter conclusio sit, in subditos iurisdictionem, in alios non, l. fin. cum materia, ff. de iurisd. om. iudic. cap. à nobis, inf. de sent. excom. o. ut animarum, de constit. in 6. l. 2. & l. quoties, C. vbi senator. Bald. in l. si, col. 1. C. si à non compet. subditum autem accipe ratione domicilij; aut alia de causa, ex qua ibi forum sortitur, ut ibi conueniri possit; causas autem fori sortitionis abundè explicauimus in c. 1. de Indic. Quare sententia lata aduersus non subditum foro non consentientem, est ipso iure nulla, l. si, C. si à non compet. clem. pastoralis, de re iudic. vbi etiam quod reus sit feudatarius, nec tamen ex causa feudi agatur, dominus feudi non est iudex competens.

23 † Limita, & declara, nisi sciens se non esse subditum, sponte se subiecit iudicio iudicis nō sui; nam per illius consensum, & subiectionem prorogatur iurisdictione supra non subditum, l. si per errorem, l. est receptum, & l. si conuenerit, ff. de iurisd. om. iud. l. 1. & 2. ff. de iudic.

24 † Hæc autem prorogationis materia, quia frequens, diligenter est aduertenda: primò autem in laicis, mox in clericis.

In laicis prorogationem iura præallegata permittunt: & quò ad ipsos litigantes non est dubiū, quòd duo Cremonenses possunt se subicere iudicio

iudicio iudicis Mantuani, & ibi causam agere; & quoad eos valet processus, & valet iudicium, etiā quod index suus naturalis hæc ignorauerit, secundum Bartol. communiter receptum, ut ibi latè per Alexandr. & Ias. in l. 1. §. & post operis, ff. de oper. nou. nuntiat. per iura præalleg. et si Paul. 25 contra senserit: Iudice tamen suo proprio sciente, & inhibente alia est quæstio; nam quod iudex naturalis inhibere possit; quia isti videntur turbare iurisdictionem suam; quæ est iuris publici, & quæ in inuitos redditur, ad hoc videtur text. in c. ex tenore, de foro compet. & clarè sensu Paul. in d. §. & post operis; communis tamen opinio est in contrarium; ut ibi proficitur Alexandr. ad finem, Afflictus in c. 1. §. præterea, loc. ult. numero 27. & 28. de prohib. feud. alien. per Frider. disputat, & admittit in subditis, qui iurantur fidelitatem domino, ut à domino prohiberi possint sub pœnis, & ante eum Socin. consilio 87. columna 1. eo. lib. vbi amplius voluit, quod quando Princeps reservat sibi iurisdictionem, non possunt subditi prorogare iurisdictionem alterius iudicis supra se in aliqua causa, in qua iam eorum Principi est acquisita iurdictio, & hæc mihi videtur verior, quare iure poterit Princeps declarare nullos, & nulla processus, & quæcunque acta per suos subditos apud iudices externos; si rament duo Patavini litigarent Vicentiz coram iudice Vicentino, valeret prorogatio in præiudicium iurisdictionis Prætoris Patavini: quia non læderetur iurdictio Principis; & ita erat iuribus Rom. inspectis; quia eo tempore Imperium Rom. erat uniuersale.

26 † Prorogatio autem, uti Doctores aiunt, consideratur de re ad rem, de loco ad locum, de persona ad personam, de tempore ad tempus, ut inquit Paul. in l. 1. ff. de iudic. de loco iurisdictionis ad locum non iurisdictionis, veluti quod duo Bononienses litigent Mutinæ coram suo iudice Bononiensi, hoc fieri nequit: quia iudex Bononiensis extra suum territorium in Mutina est homo priuatus iurisdictione carens, d. l. fin. ff. de iurisd. om. iud. iuncta l. priuatorum, C. eo. in specie Bald. in l. 1. C. eo. vers. tertio quæro.

27 † De persona autem ad personam prorogatio prohibetur, quando species iudicium sunt distinctæ, & iurisdictiones distinctæ: quia vnus sit Ecclesiasticus, alius secularis; nam si actor velit trahere aliquo ingenio reum à foro suo naturali laico ad forum Ecclesiasticum, potest iudex laicus inhibere, & retinere forum suum, & hic est casus in d. cap. ex tenore, uti aduertit Abb. ibidem, ex quo arguit idem, vbi iurisdictiones sunt separatæ, quia diuersorum Principum, ut per eundem in c. significasti, num. 15. eo. tit. de qua re mox dixi.

28 † Rursus in limitatis cessat prorogatio per regulam l. in agris, ff. de acq. rer. dom. exempla multa sunt, primò in reservatis Principi; nam horum cognitio non profertur ad alium iudicem, nec alius per partes potest in his iudex constitui absque Principis licentia, Anton. Butr. in c. P. & G. de off. deleg. Dec. consilio 150. columna 3. & 557. columna penult. Socin. Inn. consil. 100. numero vicesimo nono, libro secundo, Roland. consilio 88. numero 19. Hieronym. Gabr. consil. 29. numero 9. & ultra hos Soc. consil. 82.

numer. 2. libr. 3. in statutis terrarum, quæ sæpè limitant cognitionem certarum causarum in illis deputando certam iurisdictionum speciem, exempla dari possunt.

† Secundò in iudice constituto ad certas causas, Cyn. & Bald. in l. testamenta, C. de testam. idem Cyn. in l. 1. C. de iurisd. om. iud. Bald. in d. c. P. & G. Natr. d. consil. 82. num. 8. ideoque Latrunculator iudex ad Criminalia non poterit per partes eligi iudex ad causam civilem, & è contra, & iudex deputatus ad causas appellationum, aut ad causas Mercantiæ non poterit prorogari ad alias causas, Abb. d. cap. significasti, numero 16. de foro compet. sunt enim species iurisdictionum distinctæ, Bald. d. c. P. & G. Natta d. consilio 82. num. 4.

† Et generaliter vbi iurisdictiones sunt prætaxatæ, cessat prorogatio, unde fiscales causæ, quia suos indices habent, non possunt coram aliis proponi, C. vbi causa fisc. per tot. nec iudex fiscalis cognoscit inter priuatos de aliis causis, l. procurator, C. eo. Bald. in l. 1. C. si à non compet. iud. n. 6. & in suo consil. 439. n. 6. lib. 3.

† Item feudales causæ habent suum iudicem Dominum feudi, ideoque coram alio infcio domino tractari, & proponi nequeunt, Bar. & ceteri in d. l. 1. §. & post operis, ff. de nou. oper. nunt. text. in cap. ex transmissa, inf. de for. compet. Abb. in 1. notab. Bald. consil. 439. num. 6. lib. 3.

† Sic quoque in limitatis ad certam summam; veluti in Vicariis Villarum, & Potestatibus Castorum, qui cognoscunt vsque ad summam L. 100. ex ordine constituto: nam non poterit partium consensu prorogari supra eorum iurdictio ad causam maiorem, Bal. in c. P. & G. inf. de off. deleg. Nat. d. consil. 82. n. 8.

His rationibus iurdictio delegata inter certas personas non prorogatur ad alias, d. c. P. & G. Abb. in c. significasti, in fine, de rescript. nisi alia persona veniat in consequentiam litis inter illas, Afflict. decis. 217. dixit tamen Paul. Castr. quod iurdictio delegata est prorogabilis de re ad rem, de tempore ad tempus, de loco ad locum, sed de his latius dixi inf. de iurisd. Deleg.

† Quare vbi iurdictio est prorogabilis, valet sententia, per quam iudex pronuntiauit se competentem, Ang. in l. 1. col. 4. vers. quarto fallit, ff. si quis in ius vocat locus si non esset prorogabilis: Alex. consil. 75. colum. 1. & consil. 82. lib. 3. Natr. d. consil. 82. n. 10.

Ut autem prorogatio resultet ex dictis & factis extra iudicium, requiruntur verba dispositiua de submissione, nec sufficiunt verba enuntiatiua, eleganter Bald. consil. 117. n. 218. lib. 3.

† Sed quid si persona illius iudicis moriatur, aut aliter desierit esse in officio, an prorogatio finiatur, quæstionem absoluit Bald. consil. 121. n. 5. & 6. lib. 3. aut persona fuit causa immediata prorogationis factæ, & finitur prorogatio, aut Dignitas Magistratus, & non finitur ad materiam, cap. quoniam Abbas, de off. deleg. & hoc casu successor iudex erit.

† Iurdictio itaque in subditos, non in extraneos exercetur, ac idcirco non in superiores quis ius dicit, c. cum inferior, Inf. de maior. & obed. nisi superior voluntarie se submiserit iudicio inferioris, ad text. not. in l. est receptum, ff. de iurisd. om.

omn. ind. vbi Doctores nor. Imperatorem, apud quem est culmen Dignitatum omnium, ad l. *benè à Zenone*, C. de *quadr. prescript.* subicere se posse iurisdictioni inferioris Principis, & de iure canon. in cap. *nos si incompenter*, 7. *quest. 1.*

36 † Eadem ratione nec par in parem iurisdictionem exercet ex defectu superioritatis, l. *nam magistratus*, ff. de *arbitr. l. ille, a quo*, § *tempestivum*, ff. ad *Trebellian.* Hæc autem rectè procedunt, vbi in loco, & superior, & par iurisdictionem habent cæterum si Illustris delinqueret in terra Clarissimi, in qua Illustris non præsideat, quamvis Illustris dignitas de iure scripto sit maior Clarissima, de iure posset coerceri; sic etiam si Clarissimus iurisdictionem non habens delinqueret in terra Clarissimi, in qua potestatem habet, posset Clarissimus iste illum delinquentem, licet clarissimum coercere, & punire, Bart. in l. *fin.* per illum text. ff. de *rer. diuis.* vbi ita distinguit Alber. & alij, & plenius Capic. *decis.* 27. n. 10. & 11. Paritatem autem iurisdictionis intellige, quando duo in loco habent eandem speciem iurisdictionis, cæterum si vnus haberet iurisdictionem simplicem, alter haberet omnem iurisdictionem, merum, & mixtum Imperium, hic superior esset, & de delictis supra, consortem iurisdictionis civilis cognoscere posset, vt illic per Capic. intellige, vt par in parem eiusdem Tribunalis ius non dicat, *dictis iuribus.*

37 † Sextò videamus, per quæ iurdictio sit translata: sanè, vt dictum fuit, iurdictio omnis est apud Principem; item necessaria est iurisdictionis administratio pro populorum Regimine; item quælibet Ciuitas, quodlibet Castrum, quælibet Terra in sui fundatione originali habet certum Territorium sibi designatum, vel saltem de consuetudine limitatum, ac etiam qualibet villa suos limites habet, prout etiam de iure canonico Dioceses intra suos particulares limites distinctæ sunt, per Innoc. & alios in cap. *cum ad sedem*, de *rescript. spoliar.* Bald. *conf.* 245. lib. 3. idem Bald. & feudistæ, cap. 1. in *tit. de Capit. qui cur. vend.*

38 † Si itaque quærat, de iurisdictione, quæ data sit, & quanta Magistratibus, & Recloribus terrarum, siquidem ex lege Principis, & Communitatis præscripta sit iurdictio illi Magistratui, statim per ingressum Magistratus eam iurisdictionem adipiscitur, & si quidem in eadem ciuitate, aut dominante, aut inferiore, vnus succedit in officio alterius, finito officio electus subintrat in locum exeuntis, extrâ autem electus per patentes literas directas ad exeuntem, Magistratum ingreditur, & non nisi recepto publico mandato tenetur prior cedere Magistratum, ad text. in *Authen. de mandat. princip.* & in l. 1. C. eo. & in l. *probatorias*, C. de *diuers. offic.* lib. 12. per quæ iura Doctores dicunt iurisdictionem datam probari per literas, & mandata publica, non aliter. Oldrad. *conf.* 324. n. 5. Bartol. in l. *prohibitum*, C. de *iur. fisc.* lib. 10. Bald. in l. *falsus*, col. 8. C. de *furt.* Alex. *conf.* 107. lib. 7. Iaf. in l. *more*, n. 53. ff. de *iurisd. omn. ind.* Quia autem Magistratus, ad quos electi temporaliter deputantur, habent, & habere solent, auctoritatem designatam, & circumscriptam ex lege, & consuetudine loci, idè ea potestas pro natura Magistratus his intelligitur concessa, l. 1. §.

cum urbem, ff. de *off. pref. urb.* per Innoc. in cap. *cum ab Ecclesiarum*, *titul. isto*, & dictum fuit supra.

† Vbi autem agitur de concessione perpetua ex causa donationis, aut feudi, si quidem in concessione limitatè, aut generaliter Princeps locutus sit, verbis inuestituræ, & concessionis standum erit. Quod si de iurisdictionalibus nihil fuerit dictum, distinguendum est; aut concessio fuit facta de prædio aliquo rustico, aut urbano, vniuersitatem rerum, & personarum non continente, & iurdictio in eo prædio, licet sit amplum, non videtur translata, sed tantum ius domini pro natura concessionis, sic Bart. sentit in l. 1. ad *finem*, ff. de *iurisd. omn. ind.* Iaf. n. 15. præclare Bald. in l. 1. n. 4. ff. de *off. pref. urb.* in l. *a procuratore*, C. *Mand.* in c. 1. §. *fin.* ff. quib. *mod. feud. amitt.* & in *suis conf.* 245. lib. 3. & 237. lib. 4. vbi vendito monte, aut nemore, aut vallibus, non videtur vendita iurdictio, pulchrè *Parif. conf.* 20. n. 50. §. 1. & 56. Iacobin. de *feud.* in *verbo de castro*, n. 8. & 193, præter hos Bald. *conf.* 243. lib. 3.

† Aut concessio fuit facta sub nomine aliquo vniuersitatis, ciuitatis, castri villæ, aut alicuius regionis, & si dictum fuerit, *cum suis pertinentiis*, veniunt iurisdictionalia; quia hæc sunt de pertinentiis, Bald. *conf.* 245. *villæ*, lib. 3. *Natt. conf.* 405. n. 5. vel cum curia, Socin. *conf.* 187. *columna* 2. Item si dictum fuit, *cum omnibus suis iuribus*; nam iurdictio est ius domini in territorio, & supra territorium, Bart. in l. 1. *col. pen.* & *ult. de iurisd. dict. omn. ind.* & Doct. omnes, *Natt. d. conf.* 405. *num.* 3.

† Quin etiam si dixisset, *cum omnibus bonis suis*, in eo loco; nam bonorum appellatione veniunt etiam iurisdictionalia, sicuti in confiscatione omnium bonorum, Cephal. ex multis *conf.* 458. n. 41. secus si dixerit, *quicquid possidet*, Bald. in c. 1. *col. 2. de Cap. qui cur. vend.* Iacob. in *verb. Dictique vassalli promiserunt*, n. 15. Idem si dixisset cum territorio: nam territorij nomen ius terrendi, & distringendi denotat, l. *pupillus*, §. *territorium*, ff. de *verb. sign. l. fin.* ff. de *iurisd. omn. ind.* & quid significet nomen hoc, ponit Felin. in c. *licet causam*, n. 1. de *probat.* fed ad rem nostram Bart. d. l. 1. *column. pen.* Bald. ibi, & pulchrè *conf.* 439. *col. 2. vers. sexto probatur*, lib. 3.

† Denique concessa ipsa vniuersitate villæ, aut castri in perpetuum, sub hoc vniuersitatis nomine veniret omne ius concedentis iurisdictionale cum mero, & mixto imperio, ac etiam cum iure confiscandi, vti amplissimè scripsi pro Illustriss. Barone de Valsperg, domino castri Teluanæ, & castri Primerij in *meo conf.* 3. lib. 4. & in *meo tract. de iur. fisc. lib. 1. tit. 2. n. 98.* & tetigi *sup. in 4. quest.* nunc addo Bald. *conf.* 357. lib. 5. & in cap. 1. de *Capit. qui cur. vend.* *column.* 4. *Natt. conf.* 636. *num.* 180.

† Idem concessio officij, seu magistratus importat, vt videatur facta concessio cum omnibus prærogatiuis, præeminentiis, & iurisdictionibus illius officij, & magistratus, c. *cum ab Ecclesiarum*, *inf. tit. isto*, & inde not. Innoc. in cap. *cum accessissent*, *supra*, de *constit. Alex. in d. l. 1. in fine*, ff. de *iurisd. omn. ind.* *Natta d. conf.* 636. n. 37. Nunquam tamen Princeps per concessionem vni factam, tollit iurisdictionem alteri quæstam, Bald. *conf.* 233. lib. 3.

† Septi

† Septimò videndum est, an iurisdicção sit in persona, an in re, seu an cohareat personæ, an territorio, punctus est necessarius: & pulcher, in hoc autem negotio præmittenda est pulchra Bart. theotica in *conf. 189. primò quæritur, columna 1.* vbi inquit de iure communi triplicem esse vniuersitatem habitationum; vnam largam, quæ facit promuitiam, & hæc habet iurisdiccionem omnem cum mero, & mixto imperio de iure communi, ad *l. illicitas, §. qui vniuersas, & l. 4. ff. de off. præsid. & C. de off. rector. prouin. l. 1.* Alia est minus larga, quæ constituit ciuitatem, & vniuersitas hæc non habet merum, & mixtum imperium, sed in leuioribus criminibus modicam coëctionem: item in pecuniariis vsque ad certam quantitatem, *l. 1. C. de defens. ciuit. & in Authen. eo, per totum*, fallit in vrbe Romana, *l. 1. §. cum urbem, ff. de off. præf. urb.* temporibus autem nostris ciuitates sunt redactæ ad instar prouinciæ: vti not. in *l. fin. C. de præf. long. temp. & communiter dicitur, quod ciuitates præscripserunt sibi merum, & mixtum imperium.* Tertia est vniuersitas minima, veluti castrum, & villa; huic autem vniuersitati nulla cohareat iurisdicção; sed est sub iurisdicção ciuitatis, *l. 1. C. de Episc. & cler. l. nulli, §. quod si, & l. qui ex vico, ff. ad municip. & l. 1. C. de magistr. municip. secundum lect. Azor.*

Vbi ergo quæritur, an in villa, vel castro quis habeat iurisdiccionem, planum est de iure communi, quod non: Quare recurrendum est secundum Bart. ad concessionem, aut ad vsum: si ad concessionem recurratur, concessio iurisdictionalium in dubio intelligitur facta personæ, non loco per plura ab eo adducta, si verò allegetur vsum, probabitur iurisdicção per vsum temporis immemorialis, & si allegetur priuilegium concessum loco, per cursum temporis immemorialis, tale esse præsumetur, & similiter si allegetur concessum personæ: quia vsum tanti temporis habet vim priuilegij, quod allegatur, latius dixi in 8. quæst.

Vbi autem non allegatur priuilegium; sed simplex vsum immemorialis, non quæritur ius personale, sed tantum ius reale, vnde de necessitate iurisdicção erit in loco, secundum Bart. n. 6. Bald. autem in *d. l. 1. §. initio, ff. de off. Præf. urb. col. 2.* eleganter dixit, quod iurisdicção formaliter, & actiue est in magistratu ius dicente, passivè est in personis subditiis, supra quas iurisdicção exercetur, ratione autem situs, & in prædicamento, vbi, dicitur esse in territorio: quia intra illud terminatur, & circumscribitur, *d. l. fin. de iurisd. omn. iud. sequitur Ias. pro notabili, in d. l. fin. n. 15. Socin. Iun. conf. 1. 46. n. 6. lib. 3.* idem dixit Bald. ipse *conf. 369. lib. 2.* & iurisdiccionem coherere quatuor elementis dixit idem Bald. *conf. 445. lib. 5.* Capic. *decis. 27. n. 37.* Bart. autem, cuius dicta non absunt ab istis in *d. l. 1. n. 15.* reassumpta post Guliel. Cum difficultate, in effectu idem & ipse concludit, quod iurisdicção sit personarum, & personis actiue cohareat, Principi, populo libero, & magistratui pro eis ius dicenti, per text. in *l. more maiorum, ff. de iurisd. omn. iud.* vbi qui iurisdiccionem ordinariam habet, eam iure suo habet, idest iure residente in persona sua, ergo non est ius in territorio.

Secundò per text. in *d. l. pupillus, §. ter-*

ritorium, vbi territorium ideò dictum: quia magistratus intra eius fines habet ius summo- uendi, & terrendi, ergo iurisdicção in magistratu.

Tertiò per text. in *l. qui furere, ff. d. stat. hom.* vbi Vlpianus æquiparat iurisdiccionem, & iurisdiccionis causam dominio, & causæ dominij: at dominium coheret personæ donini, licet sit in re, vnde quilibet dicitur esse, & est dominus rei suæ, igitur & iurisdicção est personæ domini, licet sit in territorio, per hoc etiam quia Pop. Rom. transtulit iurisdiccionem, & potestatem omnem in Cæsarem, *d. l. 1. ff. de constit. princ. d. §. sed & quod Principi.* Qua ratione ex vi translate potestatis Imperator dicitur dominus totius mundi, *l. de precatio, ff. ad leg. Rhod. de iac.* ergo iurisdicção est in Principe, & in commissariis, & magistratibus Principis, vnde Præsides, & Rectores dicuntur pro Principe suo domini illius ciuitatis, & prouinciæ, cui præstant, *l. spadonem, §. si ciuitatis, ff. de excus. iur.*

Quare Bart. sub n. 16. infert, quod si Princeps vniuersaliter concedat alicui vnum territorium, videatur concessisse cum omni suo iure iurisdictionali, sicut ille qui concedit rem suam singularem, videtur illam concedere pro omni iure sui dominij, *l. si ita, ad finem, ff. de contrah. empt.* secus autem si Princeps concederet vnam rem particularem, non vniuersitatem, ad *l. in modicis, ff. eod. & latius dixi in præced. quæst.*

† Subiungit Bart. quod iurisdicção pro tanto dicitur esse in territorio; quia intra territo- 45 terminatur, *d. l. fin. vbi sic quoque notauit Angel. in 1. not. & hac ratione quia in territorio, & intra territorium iurisdicção exercetur, Bald. eleganter in l. 1. C. de emancip. liber. num. 6.* dicebat, quod imperium, & iurisdicção sint in territorio, vti in suscipiente, non vti in continente: quia territorium est res inanimata, sicut ager, & domus; hæc autem suscipiunt, non donant seruitutem, & idem Bald. *conf. 439. lib. 3. col. 5. ver. sexto;* dixit, quod vbi est territorium, ibi iacet iurisdicção, quæ passivè annexa est territorio, ac ideo qui dominus est, & possessor territorij, est possessor iurisdictionis, sic Socin. Iun. *conf. 146. n. 6. lib. 3.*

† Sed contra arguit Bart. ibi ad finem: nam ciuitates, & castra habent iurisdiccionem, ergo res non personæ soluit, quod ciuitates repræsentantur per homines, & populos suos, vnde personæ, eligunt magistratus, qui ius dicunt, Alexand. ibi, sub n. 35, improbat Bart. dictum, vt iurisdicção non sit apud populum eligentem magistratum; sed apud Principem confirmantem, quia vbi populus inferior eligit, requiritur confirmatio superioris, §. iusiurandum, in *Auth. de defens. ciuit.* ideoque iurisdicção superior est Principis confirmantis, Bald. in c. 1. in text. si inter dom. & vaf. ver. extra quæro, & in l. 1. n. 6. C. de emanc. lib. Natt. consilio 636. num. 37. Ias. autem sub n. 18. saluauit dictum Bart. in populo liber: Populus namque libero creando suos magistratus, dat illis iurisdiccionem, & iurisdiccionis exercitium, posset etiam dictum Bart. verificari in populo, qui ex permissione supremi Principis haberet ius sibi eligendi Potestates, & magistratus, ad Bald. in cap. 1. §. ad hac, in tit. de allod.

† Sed

† Sed contra Bart. in populis liberis eligentibus sibi magistratum obstat dictum Innoc. allegatum ab Alexan. in cap. cum accessissent, circa medium, de constitut. ubi inquit, quod rectores electi ab universitatibus, & populis habent ipsi iurisdictionem, non populus, qui eligit: & dicit Alex. quod in discursu sic voluit Bald. ibi, & idem Alex. conf. 24. col. 1. lib. 4. solut. si populus liber elegit sibi Magistratum, Regem, & Ducem: tunc in electum transit illa potestas, quæ secundum constitutiones, & capitula Regni pertinet, & pertinere posset ad illum electum, & si populus liber factus, puta per extinctionem lineæ Regiæ, eligeret sibi Regem, assequeretur iura, & potestatem Regiam, qualis est de iure gentium, nisi aliter in eligendo limitata esset: & hoc modo procedit dictum Innoc. quia per illius electionem populus in eum videretur transulisse suam potestatem, aut temporaliter, aut perpetuo pro naturâ electionis. Mortuo autem illo, aut aliter finita sua iurisdictione reverteretur iurisdicção ad populum, Butr. & Imol.

48 in cap. cum omnes, de constitut. † Si verò populus liber elegisset Potestatem in ciuitate, aut castro sibi subdito: hic quidem esset magistratus illius populi liberi, & in magistratum non videretur translata iurisdicção abdicatæ à populo ipso libero, propterea nec à Principe; sed illi magistratui diceretur concessum exercitium iurisdictionis in illo loco pro populo ipso libero, & Principe, ac idcirco ad libitum ipsius populi posset ab eo revocari, & supprimi iurisdicção, pulchre Angel. in l. 1. ff. off. eius, Gramm. decis. 46. & dicitur Potestas illius loci, non Principis, non populi eligentis, Nell. in 2. par. 2. temp. quest. 66. in princ. Nat. conf. 636. n. 134.

49 † Redeundo ad Bart. d. loco, ex dictis suis sub num. 15. duo observanda sunt: primum quod iurisdicção non est adinstar servitutis, ut putabat Guliel. dum dicebat, quod iurisdicção sit quædam qualitas in territorio, sicut servitus, l. quid aliud, ff. de verb. sign. nam secundum Bart. est ius in hærens personæ, sicut ius domini, pignoris, & hypothecæ, quæ quidem iura personæ debentur in rem tamen, servitus autem prædialis debetur à re rei, l. qui aliena, §. fin. ff. de servit. rust. præd. & cum Bart. omnes concordant.

50 † Secundò observandum est, dum Bart. inquit, quod iurisdicção potest consistere sine territorio, veluti in Notariis, Iudicibus Cartulariis, qui iurisdictionem in volentes habent; non tamen habent territorium, ad not. in l. 1. ff. de iud. & C. ubi, & apud quem, in l. fin. Aliud exemplum est in Episcopis, & Abbatibus Ecclesiasticis; hi namque iurisdictionem suam Ecclesiasticam habent, non tamen habent territorium, licet sedem habeant in tota sua diocesi, c. cum Episcopus, de off. ordin. lib. 6. Innocent. in cap. ad hac, in cap. cum contingat, de foro compet. & de Archidiacono Specul. in tit. de iurisd. om. iud. colum. 2. & de vtrisque late Boer. decis. 22. col. 1. ubi plenius profequitur, & generaliter quod iurisdicção possit esse sine territorio, Porpur. in d. l. 1. n. 153. & 163. & ultra præallegatos, Paul. Cast. conf. 55. videtur, lib. 2. Alex. conf. 76. colum. 2. lib. 2. & in suo conf. 35. n. 16. lib. 4. adde aliud exemplum in rectore scoliarum, Bald. in Authen. habita, Codic. ne fil. pro pat.

Marc. Anton. Peregr. de Iurisd. Ordin. & Deleg.

† Potest etiam secundum Bart. esse territorium sine iurisdictione, veluti in ciuitatibus, & castris subditis: nam habent sua territoria deputata: carent tamen iurisdictione; ideoque potest esse, nec inconuenit, quod vnus habeat castrum, aliud iurisdictionem in castro, Socin. conf. 15. col. 2. in 3. Boer. d. loco, clare Dec. conf. 48. col. 2. & conf. 528. colum. ult. Parisiens. in consuetudinib. §. 1. glos. §. n. 44. præcisè Bald. in c. 1. §. e contrario, in tit. de inuestit. de re alien. & in rubr. de rer. diuis. sub n. 8. Aretin. conf. 149. col. 1. Colleg. Papien. apud Curt. sen. conf. 57. n. 37. & 38. Ruin. conf. 14. lib. 1. Capic. decis. 27. n. 36.

Ex eo autem quod iurisdicção terminetur territorio, & generalis sit intra territorium, inferitur, quod forensis ædificans domum intra terminos territorij, & ibi habitans, subicit se, & domum illam iurisdictioni in illo territorio, Bald. in rubr. ff. de rer. diuis. in vers. circa ædificia, Nat. dicto conf. 6. n. 102.

† Inferitur etiam, quod iudex vnus territorij extra territorium inter duos sui territorij non possit contentiosam iurisdictionem exercere, quia in eo loco priuatus est, intra autem suum territorium in quacunque parte poterit ius dicere, c. si Episcopus, hoc eod. tit. in 6. & idem puto in Principibus ius contentiosum dicentibus extra statum suum inter sibi subditos: quoniam in loco † alieno iurisdictionis tribunal erigere nequeunt, nisi de consensu Principis illius loci, las. d. l. fin. in 8. limitat. Marfil. n. 10. voluntariam autem iurisdictionem, interponendo decreta, non sententias diffinitivas promulgando, poterit inter subditos suos interponere, late Socin. iun. conf. 100. n. 16. lib. 1. vnde Notarius creatus ab vno Principe, poterit partibus consentientibus rogare instrumentum, & acta scribere extra iurisdictionem illius Principis, non autem non consentientibus, & hæc est communis resolutio, Bald. in l. 1. n. 2. C. de emancip. lib. Bart. in l. 1. vers. septimò quero, C. de sum. Trin. & in l. 1. ff. de off. procur. Cæf. Butr. Imol. & Abb. sub n. 8. & 9. in c. cum P. tabellio, de fide instrum. ubi de communi, Ruin. conf. 69. col. 3. in prin. lib. 3. Boer. decis. 142. Berol. conf. 89. col. 1. lib. 3.

† Quare regula extra territorium limitatur in voluntariis, plenè las. in d. l. fin. & larius Hipp. Marfil. in ead. l. sub n. 7. ubi ad plura similia inferunt, & quæ sint voluntaria, ponit glos. in l. 1. ff. de offic. proconsul.

Sed contra obiicit Marfil. n. 9. quod Palatinus habens ab Imperatore auctoritatem legitimandi, non potest legitimare in terris Ecclesiæ, nec è contra, per text. in c. per venerabilem, inf. qui fil. sint leg. & inde notauit d. Anton. Butr. Bald. in l. 1. C. de iur. anul. aur. Petr. Anchar. conf. 67. colum. pen. & ult. lib. 1. Dec. conf. 55. ubi de communi solutione. id procedit inter non subditos Cæsari, sed quo ad subditos legitimatio vbique facta valet, per regulam prædictam.

Limita secundò, ubi territorio accessorie aliud adderetur, & adiungeretur: nam iurisdicção augetur, & prorogaretur ad territorium additum, Angel. formaliter in §. 1. in Auth. de equit. dor. Colleg. Papien. apud Curt. senior. & conf. 57. n. 2. & 27. ex not. par Bart. Bald. & Paul. in l. si conuenerit, §. si nuda, ff. de pign. att. de quibus dixi supra in 4. quest. prope finem, idem tenent

P P Bald.

Bald. in cap. 1. §. *præterea ducatus*, col. 1. in tit. de prohib. feud. alienat. per Frid. Guido rap. q. 265. Ias. in l. Imperium, n. 16.

† Decimum circa illud Bart. dictum, quod iurisdic-tio non sit quædam qualitas in territorio ad differentiam seruitutis, addo, quod Bald. in cap. 1. in tit. de allodis, arguit per similitudinem de iurisdic-tione ad seruitutem; inquit enim quod iurisdic-tio est in territorio tanquam in re inanimata, sicuti seruitus in fundo seruiente: in Magistratu autem est tanquam in subiecto animato, sine quo iurisdic-tio esse non potest, & de per se nihil agit, l. 2. §. *post originem*, ff. de origin. iur. & est secundum eum iurisdic-tio super territorio, veluti nebula quædam, super paludem, idem Bald. in conf. 377. lib. 1. referunt, & sequuntur Socin. conf. 74. col. 1. lib. 1. Purpur. d. l. 1. n. 156. Boër. decis. 277. n. 7. Natt. conf. 149. n. 10.

† Ex iam dictis autem: quia iurisdic-tio passivè est in subditis, infertur, quod subditi in scio, aut inuito domino, non possint iurisdic-tionem alteri domino dare: quia illam non habent, latè post Bald. & alios Natt. d. conf. 636. n. 60. Addo ego Soc. lun. conf. 146. n. 16. lib. 3.

† Octavò videre expedit, quibus modis acqui-ratur iurisdic-tio, & quidem pluribus.

Primò ex legis autoritate: nam lex tribuit, & tribuere potest iurisdic-tionem; exemplum in patrone feudi: nam hic quamvis priuatus ex legis autoritate iurisdic-tionem ordinariam habet de re feudali inter suos vassallos, cap. 1. §. *fin. in tit. de prohib. feud. alien. per Frid. cap. ceterum, de indic. cap. ex transmissa, de for. comp.* not. plenè in c. ceterum, de for. comp. aliud exemplum in l. final. C. de iurisd. om. ind. in Auth. habita, C. ne fil. pro pat. & in aliis iuris partibus.

† Secundò consuetudine quæritur iurisdic-tio: nam vim legis habet, leg. 1. & ult. C. de emancipat. lib. cap. irrefragabili, infra eod. cap. dilecti, de arbitr. cap. postulasti, c. cum contingat, de for. comp. ubi plenissimè not. & in consuetudine, ut quæretur iurisdic-tio, non est necessarius titulus, licet secus in præscriptione, uti pulchrè per Ruin. conf. 35. num. 16. lib. 1. & intellige de omni specie iurisdic-tionis, dictis iuribus, & cap. nouit, de indic. Bald. conf. 338. n. 5. lib. 1. Corn. conf. 267. n. 24. lib. 4. Ias. d. l. more, n. 44. latius autem Purpur. n. 28. & infra Natt. d. conf. 636. n. 12. & latius conf. 98. num. 4.

† Tertio concessione iurisdic-tionem iure suo habentis. Quare Pop. Rom. in Casarem transtulit potestatem omnem iurisdic-tionalem, quam ipse habebat, d. leg. 1. ff. de constitut. Princ. d. §. sed & quod placuit, & eo exemplo Principes isti domini iurisdic-tionis per priuilegia, & concessiones suas transferunt in particulares iurisdic-tionem aliam, & Bassam pro voluntate sua, sed an Princeps possit à se exuere omnem iurisdic-tionem & illam in alium transferre, communis distinc-tio est, aut transfert in maius corpus, & valeat translatio, qua ratione dicitur per donationem factam à Constantino Magno Imper. de vrbe Roma capite Imperij translatam fuisse in Eccles. Rom. omnem superioritatem, & iurisdic-tionem priuatiuè ab Imperatore, & Imperio Rom. & hac ratione processit translatio facta à Pop. Rom. aut verò concessio facta fuit in subiectum, & corpus in-

ferius, & hoc casu superioritas suprema saltem respectu alterius domini non transfertur, uti planè dixi, & scripsi in consilio 1. libro 1. non repe-ro hic.

† Addo; quod ubi Princeps concedit iurisdic-tionem ordinariam ad sui beneplacitum, mortuo Principe, non expirat concessio, sed perseverat in aduentum successoris, Bald. in l. mimmisse, ff. de off. procons. Franc. in c. si delegatus, col. 3. ff. de off. deleg. in 6. Capic. decis. 116. n. 3.

† Ex hac autem propositione, & ab exemplo Pop. Rom. Doctores inferunt, quod extincta linea Regia, populi liberi facti possunt sibi deligere Regem, & in eum transferre omnem iurisdic-tionem, Andr. Ifern. in cap. 1. in verbo Moneta, in tit. que sint Regal. Natt. d. conf. 636. n. 40. plenè dixi ego de iur. fisco lib. 1. tit. 1. n. 68.

† Quartò quæritur iurisdic-tio præscriptione, leg. viros, C. de diuers. offic. lib. 12. Bart. in l. hostes, de captiu. Alberic. in l. fin. col. 2. & 3. C. de iurisd. om. ind. Bald. in rep. l. 1. per sex col. C. de eman. lib. cuius dicta ibi plenè leguntur in consil. 439. lib. 3. nimirum quia dominio comparatur, l. qui fuere, ff. de stat. hom. ac idcirco necessaria sunt ea, quæ in præscriptione domini desiderantur.

† Primò itaque, ubi agitur de præscriptione longi temporis, requiritur iustus titulus habitus à non domino, qui iusto errore putabatur dominus, prout in præscriptione domini, ad l. Celsus, ff. de usucap. & in puncto notauit Bald. in l. repetitio, n. 3. C. ne de stat. defunct. & in consil. 439. l. 3. quod reperitur insertum in rep. d. l. 1. Paul. Cattr. in l. seruitutes, ff. de seru. Ias. in d. l. Imperium, n. 22. Alb. conf. 2. n. 28. Ruin. conf. 34. n. 16. lib. 1. & in priuilegio concessio à non habente realiter ius, Bald. in l. 2. quest. 8. C. de seruitut. pulchrè Natt. d. conf. 636. num. 56.

† Secundò requiritur bona fides, aliàs in æternum non recurret præscriptio, inquit Socin. conf. 187. n. 2. quia secundum præcepta canonica possessor malæ fidei nullo tempore præscribit, c. possessor, de reg. iur. in 6. capit. fin. de præscription. Alb. & Cacher. dictis locis, Natta in consil. mox allegandis, dixi latius de iur. fisco. in tit. de præscrip. fisco. lib. 12.

† Tertio requiritur possessio continuata per tempus decem annorum inter præsentis, & 20. inter absentes, prout in præscriptione domini: nam sine possessione nulla currit vnquam præscriptio, l. sine possessione, ff. de usucap. c. sine possessione, de reg. iur. in 6. Cacheran. d. consil. 2. num. 11. Natt. conf. 98. n. 16. & conf. 636. n. 103. usque ad 115. ubi concordantes adducit Quemadmodum in iurisdic-tionalibus acquiritur possessio, dicam in quest. seq. & dixi, continuata possessio: nam si fuisset interrupta possessio, interrupta etiam foret præscriptio, ad l. naturaliter cum materia, ff. de usucap. & in cap. ex transmissa, inf. de præscription. & plenius habetur, & not. in cap. cum Ecclesia, inf. de caus. possess. in specie autem Lanar. ex facto conf. 65. n. 37.

Et ista conclusio rectè procedit, ubi agitur de præscribenda iurisdic-tione inter duos priuatos, qui recognoscunt illam à supremo domino: nam inter istos ad præiudicium vnus, & vilitatem alterius, currit præscriptio temporalis, Abb. Felin. & alij

& alij in c. cum non liceat, de prescription. Balb. in eoract. in 1. par. 5. par. princ. n. 91. Bald. conf. 439. n. 3. par. 2.

- 66 † Vbi autem ageretur de præscribenda iurisdictione per priuatum aduersus Principem in territorio aliquo infra fines Principatus, clarum est, quod aduersus Principem non currat præscriptio decennij, aut vicennij, ad l. iam pridem, C. commun. de vsucap. & in §. res fisci, Instit. eo. & dixi in tract. de iur. fis. in tit. de prescription. fiska. lib. n. 8. vbi quod nec in rebus corporalibus, sed quoad iurisdictionalia, Regalia, reseruata Principi, & alia, quæ spectant ad superioritatem, & præminentiam Principis, an in istis currat præscriptio aliqua contra Principem, abundè scripsi ibidè, n. 9. usque ad 30. & de his, ac de mero, & mixto Imperio exactè scripsi in eod. tract. lib. 1. tit. 2. n. 60. vbi quid in præscriptione immemoriali, & de præscribenda iurisdictione cum mero, & mixto Imperio per tempus immemorabile, Bald. d. conf. 439. lib. 3. Alex. conf. 14. columna 5. & 49. Cachetan. confil. 34. n. 37. & inf & ultra eos las. in d. l. imperium, n. 22.

- 67 † Nuncium autem quoniam immemorialis habet vim Priuilegij, pacti, legis, & cuiusvis alterius melioris tituli allegati à possessore, l. 1. §. datus aqua, ff. de aq. quod. cap. super quibusdam, §. præterea, de verb. signif. dixi ego allegando infinitos auctores, in d. tit. de prescript. fiska. lib. n. 15. & ultra eos addo Rip. in rep. l. quominus, n. 4. ff. de flumin. Crau. conf. 54. n. 8. Minsinger. obseruat. 24. cent. 4. Vultet. conf. 9. n. 32. Rot. in nouissim. par. 2. lib. 2. decis. 220. vbi pulchrè.

- 68 † Obseruanda ramen est in præscribenda iurisdictione elegans doctrina Alexand. conf. 16 sub n. 23. ad finem lib. 5. sumpta ab Ancharan. confil. 132. inquit enim, quod in præscribenda iurisdictione tria sint cõsideranda; actus superioris, id est, illius Domini, aduersus quem præscribitur: & iste actus consistit in sua scientia, & patientia, dum

- 69 scit, & patitur, illum exercere iurisdictionalia; ex hoc enim actu acquiritur possessio præscribenti, sine qua non curret præscriptio, nempe in iuribus incorporalibus vsus præscribentis cum scientia, & patientia alterius partis fundat possessionem, ad not. in l. 1. & 2. C. de seruitut. & sufficiat etiam scientia, & patientia officialium Principis in eo loco: ad Bart. in l. si publicanus, §. in vetigalibus, ff. de public. Hieron. de Mon. de finib. cap. 77. n. 5. Natt. confil. 518. n. 6. Cachetan. confil. 2. n. 12. & ista scientia domini dicitur habere actum continuum: quia est res animi, ad not. in l. 2. §. & harum, ff. si serv. vindicet: animus autem habet causam continuam, Bart. in l. via, §. i. ff. de publica, in l. non iusto, §. non mutat, ff. de vsucap. Balb. d. conf. 439. n. 2. Secundus actus consideratur

- 70 in persona præscribentis, qui † cum primum per actus iurisdictionalis animo possidendi acquisit sibi possessionem, eius animus successiue præsumitur continuatus, Bart. d. §. non mutat: Nam tribunal suum erectum perpetuum, & banna sua semper loquuntur, ad l. Arriani, C. de Hæretic. nec inspicitur, quod actus sint discontinui: quia

- 71 animus continuus sufficit, Bar. d. loco, † Tertius actus consideratur passiuè in personis sub iurisdictione, in quos exercetur iurisdictione: nam sine horum Marc. Anton. Peregr. de Iurisd. Ord. & Deleg.

patientia non acquireretur possessio iurisdictionis, Innoc. & Abb. in c. olim, lib. 3. de restit. Spol. Afflict. decis. 301. fuit dubitatum.

Ec tria hæc sunt optimè aduertenda, quæ etiam considerauit Bald. in sua disput. Romanus Apulus, & in d. suo conf. 439. sub n. 4. vbi tria supradicta prius posuit, & considerauit;

† Remanent tamen in materia hac præscriptæ iurisdictionis aduersus Principes nonnulla consideranda. Primò, an præscriptio operetur derogatiuè ad iurisdictionem superioris, an cumulatiuè, gloss. & Abb. in c. pastoralis, infr. eod. intelligunt derogatiuè, idem Abb. in c. irrefragabili, colum. 1. eod. tit. sed alij non absolute accipiunt; sed vbi officialis Principis voluisset exercere iurisdictionem, & prohibitus acqueruisset, relin. d. c. pastoralis, columna 3. vers. Limita octauò, Bald. conf. 439. ante n. 2. lib. 3. per text. in l. si quisquam, ff. de diuers. & temp. præscr. & in rep. d. leg. 1. propè finem, C. de emancip. liber. Roland. conf. 80. n. 23. & 24. lib. 11.

† Secundò Doctores nostri putant, ius iurisdictionale præscriptione quæsitum esse debile, adde vt Princeps ex sui superioritate possit ius illud iure ciuili quæsitum cassare, & reuocare, Bald. conf. 430. ad finem, lib. 4. Quia Princeps est supra ius ciuile, probauit Natta d. conf. 636. num. 13. Quamòdò possit ius istud præscriptum, quia de iure ciuili quæsitum, auferre, & alteri concedere, Alexand. d. conf. 16. col. pen. in §. Natt. eod. conf. num. 54.

Tertiò in iurisdictionalibus Doctores nostri sentiunt, quod sicut Princeps concedendo iurisdictionem non à se abdicat omnem superioritatem; sed retinet quoad causas appellationum, & recursuum, vt plenè † dixi d. conf. 1. lib. 4. sic etiam per præscriptionem non videatur sublatum eiusmodi superioritatis ius supremo Domino debitum, & sic ex multis respondit in Regno Camil. Borell. conf. 80. n. 1. & inf.

† Octauò quæritur iurdictio per Allauionem ex multorum sententia, ego rem hanc absolui de iur. fiska. lib. 8. n. 80. non transcribo hic.

† Nonò videamus, quemadmodum incepra præscriptio in iuribus istis iurisdictionalibus interrumpatur: huic autem quæsitio respond. Bart. in l. naturaliter, ff. de vsucapion. n. 27. quod in istis iurisdictionalibus, prout in aliis iuribus incorporalibus statim cum ex aduerso fit aliquis actus per quem possessor prohibetur vti iurisdictione, interrumpitur præscriptio, quia possessio impeditur, per text. in cap. auditis, de prescription. & inde Innoc. notauit, & idem voluit Angel. in l. cum notissimi, §. Quinimo ad finem, C. de prescript. 30. ann. sequitur Abb. in c. illud, colum. pen. de prescript. vbi dicit melius probari in c. cum Ecclesia, de caus. propr. & secundum istas traditiones resoluunt Natt. conf. 636. n. 10. & 108. vbi dixit nihil ref. re, an violenter impeditur, vel sine violentia, & notandum est quia Bart. precisè loquitur, cum possessor prohibetur vti illo iure præscriptionis. Innoc. autem in c. auditis, n. 9. duobus modis dixit interrumpi præscriptionem, scilicet per modum supra relatum: item etiam sine prohibitione, si durante tempore præscriptionis Episcopus contra quem vsus fuisset & ipse iure aliquo iurisdictionali.

- 77 Idem Innoc. in c. olim, el. 3. in princ. de restit. spol. inquit si Episcopus videat alium exercere iura Episcopalia, populū obedire, & illius decreta servare, & Episcopus non puniuit parochianos, & racuit, videtur tanquam pusillanimis, & meretriciosus deservisse suam possessionē, quā illi exercenti acquiritur; l. sed si nolit, ff. de acquir. posses. & l. si forte, §. 1. ff. si seru. vend. sed si Episcopus non fuit passus: quia puniuit Parochianos, vel aliter processit contra eos, aut protestatus fuit, ius suæ possessionis sibi saluum fore, ita ut appareat, quod non dimisit possessionem suam, & iste nullo modo videtur possessionem amittere, quo ad hoc ut possessionem non amittat hæc faciendo Episcopus, cum Innoc. in d. cap. olim, tenent Doctor. ibi, Hostiens. in princ. Ioan. And. colum. pen. Card. n. 3. Butr. n. 11. Anchar. num. 5. Abb. n. 14. vbi de communi, Rota in Nouiss. par. 2. decis. 70. n. 4. Sed quoad effectum interrompendi possessionem, hæc non sufficerent: quia per istos actus ille non impeditur ut sua possessione iurisdictionali, uti consideravit latius explicando idem Abb. d. c. auditis, n. 14. vbi quod in istis terminis ille præscribens præscriberet cumulativē, & non differentiam, quam Abb. constituit in d. cap. olim, num. 14. inter possessionem, quam statim prior possessor amittit, cum ab alio scit occupatam, nec audet reuerti ad eam, ut per protestationes verbales, & per alios facti actus non expulsiuos illam non conseruet, secus autem si sit in possessione iurisdictionalium, & incorporalium.
- 78 † Decimò succedit, ut videamus, quemadmodum in istis acquiritur possessio ad effectum præscribendi, & se in possessione tuendi; prænotanda autem in re hac sunt aliqua.

- 79 † Primitò, quod iurdictio non quæritur per actus iurisdictionales clām, aut precario factos, ad l. 1. §. fin. ff. vii possid. Bald. in c. bona, de postul. pral. colum. pen. l. vers. & scias, per text. in d. l. si fundum, ff. de fund. dor. præsertim autem accedentibus protestationibus, lamentationibus, & murmurationibus populi, uti in facto suo considerabat Nat. d. consil. 636. n. 28. & 177.

Et quod per actus clandestinos, vel etiamurbationes non acquiratur possessio, si modò prior possessor non dimiserit suam possessionem; sed continuauerit, notant Bart. Alexan. & Aretin. in l. si de eo, §. si forte, ff. de acq. poss. Felin. in c. vigilanti, n. 8. de præscription. expressè Rot. par. 1. decis. 81. Nat. consil. 522. n. 11. & quoad actus clandestinos, & precario factos res absoluta est: quia possessio quæsit in possessore inheret, ut alius coignorante illam non auferat, Bald. in l. 2. n. 12. C. de seruitur. Innoc. d. c. bona, n. 1. Abb. n. 20. de postul. pral. Rot. in nouiss. par. 1. decis. 167. quam in amittenda possessione possessoris animus desideratur, l. 3. §. in amittenda, & l. quemadmodum, ff. de acq. posses. Item quia, ut dixi 9. quæst. in vers. obseruanda, possessio in iurisdictionalibus, & incorporalibus per actus facti non acquiritur, nisi concurrat scientia, & patientia prioris possessoris, & aliter non potest acquiri possessio, ut ibi dixi ex multis, & nunc addo Socin. consilio 187. sub n. 21. vbi sic scribit post Innoc. Butr. Anchar. & Florian. In eo autem, qui precario nomine tener, res indubitata est: quia precarius concessor non amittit possessionem saltem ciui-

lem, l. & habet, §. eum, qui, ff. de precar. sine qua non potest currere præscriptio.

† Violentus autem acquirit possessionem, ut 80 quia per vim deiciat possessorem de Castro, & ibi iurisdictionalia exerceat; distinguendo tamen, ut per Bart. in l. sequitur, §. si viam, ff. de vsucap. n. 6. vbi inquit, quod deiectus perdit possessionem iurisdictionis, ut ibi, & l. si plures, §. deiectum, ff. de vi, & vi armat. cui autem possessio amissa quæritur, distinguitur; aut possessio cohærebat Territorio, & per quemcunque exerceatur, retinetur in Territorio, l. qui fundum, & l. nam satis, ff. quemadmodum ser. am. aut cohærebat personæ, & tunc possessio amissa reuertitur ad eam, ad quem iure communi competit prior possessore de medio sublato ad illicitas, §. qui vniuersas, ff. de off. pres. & illam Bart. doctrinam sequitur Alex. consil. 94. n. 5. lib. 5. Socin. d. consil. 187. n. 21. Cæphal. consil. 459. vbi quod in dubio iurdictio cohæret personæ, ad dicta supra, in 7. q. ex quibus dictis colligitur, quod † iurdictio, & iurisdictionis possessio non 81 acquiritur violento Tyranno: est tamen Tyrannus in possessione exercitij iurisdictionis, & illam exerceat, non populus, Alex. consil. 16. colum. 6. lib. 5. Nat. d. consil. 336. n. 109. de qua materia aliquid per Ruin. consil. 34. n. 14 lib. 1.

† Illud planum est, quod siue violentus possideat, siue non, nullo vnquam tempore præscribit ob illius notoriam malam fidem, uti dixi supra allegando Soc. d. consil. 187. n. 26. nunc addo quàm plurimos adductos à me de iur. fisc. in tit. de præscript. fiscal. numero 12. vbi quod maleficus verus, nec per 100. 200. aut 1000. annos præscribere potest per se, & successores suos, addo Zal. consil. 16. numero 51. libro 2. Mynsinger. consilio 48. numero 17. vbi in Camera Imperiali sic receptum testatur.

† Quare ut in iurisdictionalibus acquiratur 83 possessio, requiritur, ut quis absque violentia citra precarij rogationem, non clām, sed scientes, & patientes priore possessore incipiat possidere, & exercere actus iurisdictionales iure suo pro iurisdictione sua, seu sibi debita, ad Bart. Doctrinam in l. 1. §. hoc interdicto colum. 2. ff. de itiner. & in l. 1. §. sed si iure, ff. de acq. quotid. per Innoc. & Abb. d. c. bona, el. 2. de postul. pral. & secundum Bart. & præfatos requiritur, quod credat ex iusta causa, alioquin prædonem Prætor non tueretur, l. 1. §. Aristo, ff. de eod. titul.

† Undecimò videndum est per quos actus vi- 84 deri possit quæsit iurisdictionis possessio. In re hac Bald. in suo consil. 445. lib. 5. quem superius retuli in 7. quæst. dixi, quod iurdictio considerari potest in quatuor elementis, deinde in suo consilio 420. numero 2. libro 1. apertius explicando dixi, quod iurdictio exerceri potest in quatuor elementis † In terra, diuersis modis, banniendo, relegando, carcerando, bona infiscando, pœnaliter mulctando, in are, delinquentem suspendendo. In igne, reum malefactorem comburendo, sodomitam, hæreticum, relapsum. In aqua, parricidam in culeo infutum in mari proiiciendo.

† Discutramus modò de actibus, & signis 86 particularibus, ex quibus arguitur iurdictio, & iurisdictionis possessio. Circa hunc passum considerare primò occurrit, quod cum iurdictio duca-

- ducatur à iure dicendo, idcirco ab actibus iudicialibus principaliter possessio iurisdictionis fundatur, itaque ius dicere in loco cum erectione tribunalis est signum iurisdictionis ex multis, Cephal. *conf.* 458. *num.* 34. Roland. *conf.* 1. *num.* 12. *lib.* 2. Menoch. *conf.* 21. *n.* 10. & *conf.* 264. *n.* 8.
- 87 † Citationes, Præcepta, proclamata in loco cum obedientia subditorum, Afflict. *decis.* 265. *n.* 10. & 201. *n.* 5. vbi post Bald. *in cap.* 1. *column.* 12. *in tit. de his, qui feud. dar. pos.* inquit, quod non præceptum; sed obedientia suppositorum facit quem prælatum: & refert eundem Bald. *in cap.* 1. *de maior. & obed.* vbi, quod obedientia per obedientiam possidetur, & idem quod iurisdictionis possessio non acquiritur sine voluntate subditorum, est de mente Innoc. Abb. & Posteriorum omnium *in d. cap. olim, et inf. de restit. spol.* quorum dicta retuli *sup. quest.* 9. & idem, ut per hac concurrente obedientia subditorum quæritur possessio, Brun. *conf.* 34. Roland. *conf.* 4. *n.* 8. *lib.* 2. obedientia namque est signum subiectionis, *cap.* 1. 99. *distin.*
- 88 † Bannia, & bannire sunt signum superioritatis iurisdictionalis: nam habent vim interlocutoriarum, l. 1. & 2. *C. de comparation. l. 2. C. de mod. mult.* Bald. *in lib.* 1. *column. penult. C. de fur. Innoc. in cap. ailectus de Capel monac.* Natt. *conf.* 636. *n.* 77. Capic. *decis.* 27. *n.* 29. & 30. vbi etiam quod non sit paritum, quod dictum potest accipi concurrentibus aliis iurisdictionis signis, vel quia aliquis bannitus esset consumax in obediendo: ceterum bannia, & bannire esse de fructibus iurisdictionis illius, à quo manant, dixit Bald. *in l. 1. col. 2. C. de fruct. & lit. exp.*
- 89 † Decreta interponere, Dec. *conf.* 155. *columna 2. versic. confirmantur.* Roland. *conf.* 88. *num.* 17. *lib.* 1.
- Mandata prohibitoria in loco publicare, Cephal. *conf.* 458. *n.* 48. veluti prohibere delationem armorum, aut concedere *C. ut armorum usus, & in Authen. de armis, Restaur. de Imperat. quest.* 1. 10. *vers.* 114.
- 90 † Pœnas, & multas indicere, Rom. *conf.* 70 vel indicas minuire, Cephal. *conf.* 458. *n.* 37. punire delinquentes, Socin. *conf.* 15. *col.* 2. *lib.* 3.
- 91 † Pœnas commutare, Innoc. *in cap. licet, de pœn.* Bald. *in l. 2. C. de usur. rei ind. Hern. in cap. 1. in verbo committentium, column.* 3. *qua sint Regal. Capic. decis.* 27. *n.* 14.
- 92 † Bannitos restituere, & delictorum gratias facere, Bart. *in l. relegari ff. de pœnis iudices dare, l. Imperium ff. de iurisd. om. ind.* Menoch. *conf.* 147. *num.* 16.
- 93 † Furcarum erectio, Oldr. *conf.* 70. Bald. *in l. à procuratore, C. mand.* Natt. *conf.* 636. *n.* 8.
- 94 † Custodes apponere, Ruin. *conf. ult. n.* 12. *lib.* 4. Cephal. *conf.* 458. *num.* 43. ideoque ex custodia viæ publicæ usque ad certum locum arguitur iurisdictionis usque ad illum, Menoch. *conf.* 146. *n.* 17. & est de mente Bart. *in l. 6. viâ ff. ne quid in loc. pub. text. in l. in nomine, § in Sardinia, C. de nff. c. pref. prator.* addo Brun. *conf.* 34. *n.* 4. Menoch. *conf.* 12. *num.* 11.
- 95 † Appellare ad illum est signum superioritatis, l. à proconsulibus, & l. precipimus, C. de appell. c. Romana, §. debet, de appell. in 6. Natt. *d. conf.* 636. *n.* 73.
- Marc. Anton. Peregr. de iurisd. Ord. & Deleg.
- † Confirmare est actus, & signum superioritatis, §. sed interim, in authen. de defens. civis. Iaf. *conf.* 14. *col.* 2. *lib.* 2. post Bald. Hostien. & alios ab eo relatos.
- † Arma, & insignia pingere est actus domini, & superioritatis in re, & loco, Capic. *decis.* 27. *num.* 41.
- † Vexilla, & banderias in loco erigere, Capic. *d. decis.* 27. *ad finem.*
- † Onera talearum, & censuum imponere, & imposita exigere, Bart. *in l. rescripto, §. fin. ff. de munerib. & honor. & in l. 1. C. de murilegul. libr.* 10. Bald. *in l. solent, §. an ve d, ff. de off. proconf. S. cin. d. conf.* 187. *column.* 1. Iaf. *conf.* 156. *n.* 2. *lib.* 4. Natt. *conf.* 672. *n.* 3. & 6. *n.* 87. Menoch. *conf.* 21. *n.* 9. & 64. *col.* 2.
- † Vectigalia instituire, & erigere, C. vectigal. *no.* vbi Bal. not. Rom. *conf.* 271. Dec. *conf.* 354. *n.* 1. Corn. *conf.* 333. *n.* 9. in 4. Socin. *d. conf.* 187. *n.* 1.
- † Arces, & fortalicias tenere, Natt. *dicto conf.* 636. *n.* 83.
- † Fiscum, & fisci Cameram habere, l. 1. C. de bon. vac. *lib.* 10. Capra *conf.* 42. *n.* 11. Natt. *d. conf.* 636. *n.* 9.
- † Iurare fidelitatem, Natt. *conf.* 187. *col.* 2. & d. *conf.* 636. *n.* 63.
- † Statutis civitatis, aut Regni regi, Bart. *in l. si conuenerit, §. si nuda ff. de pigner. act.* Alba *conf.* 119. *n.* 8. Menoch. *conf.* 264. *n.* 10.
- † Separare, & vnire loca, Alba *conf.* 64. *num.* 15.
- † Estimare facere cum descriptione bonorum, Menoch. *d. conf.* 264. *n.* 6.
- † Leges, & statuta præscribere, Bart. *in l. omnes populi, num.* 3. *ff. de inst. & iur. Alb. d. conf.* 64. *n.* 9. multa alia possessionis signa tulit Soc. *d. conf.* 187. Iaf. *conf.* 166. *lib.* 4. Cephal. *conf.* 441. *n.* 458. Bald. *d. conf.* 44. *lib.* 5.
- † Et est notandum: quia per istos actus acquiritur iurisdictionis possessio, accedente, ut supra dixi, obedientia subditorum, ex Afflict. Bald. & aliis: nimirum, quia iurisdictionis passio exercetur in Personas subditas, contentive intra territorium, ad dicta *sup. in s. quest.* obedientia autem deducitur ex actibus factis per subditos: per actus autem non factos non probatur obedientia, nisi contra facere voluissent, & dominus restitisset: illi autem domino resistenti parauisset, pulchre Bald. *in leg. 2. numer.* 54. *Cod. de seruitut. Iaf. in leg. quæ doris, num.* 60. *ff. sol. matr.* Menoch. *de presumpt. libr.* 1. *quest.* 23. *n.* 3. Rota *in nouiss. par.* 1. *decis.* 70. *num.* 14.
- Et oportet, quod actus sint facti in loco, in quo ex eis prætenditur possessio. Socin. *d. conf.* 187. *n.* 20.
- † Sed an per actus liberatorios inferatur ad iurisdictionem, & superioritatem, puta à certis oneribus, & grauaminibus, Socin. *in d. suo conf.* 187. *num.* 1. argumentatur pro iurisdictione, sic namque sæpe faciunt, & facere solent Principes de novo creati Attamen Paul. Cast. *conf.* 287. *col.* ult. *lib.* 2. contra sensu: quia, ut inquit ipse, immunitas est quedam qualitas, non substantia, ideoque non conuenit, ut qualitas trahat ad se substantiam iurisdictionis, cuius sit minus potens, nempe iurisdictionis est species domini, & quid diuinitatis habet. Addo ego, quod immunitas

ordinatur ad diminutionem iurisdictionis; ergo non debet operari effectum iurisdictionis contrarium, ad l. legata inutiliter, ff. de adimen. leg.

110 † Item circa prædicta observandum est, quod in iurisdictionalibus status possessorius attenditur, non merum ius, l. 1. C. de sum. Trinit. Bald. in cap. olim, de rescript. & in rubr. C. de fruct. & lit. expens. Boff. in tit. de crim. les. maiest. n. 82. Restaur. de Imper. quast. 53. n. 29. & attenditur ultimus status, cum a primo possit videri recessum, Natt. d. conf. 636. n. 148. sicut in beneficialibus, Felin. in c. eam te, col. fin. de rescript. Dec. conf. 129. 134. & 135.

111 † Rursus advertendum est, quod ubi inter duos contenditur de possessione, & de potioritate possessionis in iurisdictionalibus, in his servatur regula possessoria; quod possessio antiquior prævalet iuniori: nam iunior respectu antiquioris præsumitur clandestina, Alexan. conf. 16. n. 16 l. 1. per not. in c. licet causam, de probat. Cephal. conf. 458. n. 26. Natt. d. conf. 636. n. 14. de qua materia vira possessio prævaleat, planè Socin. conf. 187. lib. 2. n. 20. usque ad finem.

112 † An autem possessio quaesita per exercitium quorundam actuum iurisdictionalium operetur, ut videatur vniuersaliter quaesita, scripsi in rubr. inf. de caus. poss. & propriet.

Præclare autem, an præscriptio iurisdictionis pro certo tempore, loco, pro certis rebus, & actibus, & quoad certas personas extendatur ad aliud tempus, locum, actus, & personas, Bald. d. conf. 349. n. 6. lib. 1.

113 † Secundò succedit, ut videamus, an possessorium iurisdictionale sit merè facti, ita ut de facto tantum sit: an verò sit iudicium mixtum, habens admixtam proprietatis causam. Breuiter, quia iurisdictionalia sunt Principis, ut superius in quast... dictum fuit, & nullus sine Principis permissione potest iurisdictionalia habere, quia in Principem translata, l. 1. ff. de constitut. Princ. l. 1. §. qui mandata, ff. de off. eius, l. 2. C. de fund. limitroph. l. primatorum, C. de iurisd. om. iud. §. sed & quod placuit, Inst. de iure nat. & l. more maiorum, ff. de iurisd. om. iud. Alexan. ex facto conf. 24. num. 2. lib. 5.

114 † In his autem, quæ haberi non possunt, nisi ex permissione Principis, possessio non potest considerari seiuncta à causa proprietatis, id est à titulo habito à Principe, text. in l. 1. §. ait prætor. versic. permittitur, ff. de aq. quodid. idèque possessorium iurisdictionale habere mixtam proprietatis causam, prout multa alia habent, fieri oportet, text. cum glol. priuata, in l. 2. §. quadam, ff. de interd. & in l. 3. §. ait prætor, & §. hoc autem interd. ff. de iurer. idèque † in possessoris mixtis non sufficit solam possessionem inducere; sed opus est præterea inducere titulum, aut verum aut coloratum, glol. in verbo de liberis, in d. §. quadam, sequuntur Dyn. Albert. & Bart. idem Bartol. in d. §. Hoc autem interd. & est communis traditio, Alex. in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acq. possess. n. 19. Cepol. de seruitut. rustic. in cap. de itinere, n. 41. Rub. Alexandr. conf. 167. columna 2. Specialiter autem in his, quæ non nisi ex Principis concessione haberi possunt, Bellamer. in suis decision. 17. 49. & 433. & huius sententiæ, ut in istis requiratur probatio proprietatis, fuit Bald. in l. 1. sub num. 7. C. si de moment. poss.

ubi quod possessorium in iurisdictionalibus iuris adminicula desiderat, Afflict. in constitut. violentias, n. 13. lib. 1. & post longam disputationem in c. 1. §. illud, in tit. de prohib. feud. alien. per Frid. propè finem, Rub. Alex. de conf. 167. columna 2. Anton. Gabr. de restit. spol. conclus. 1. num. 146. & ubi lis est cum domino, absoluta res est, quia domini intentio fundata est: nam priuatus in capax est iurisdictionis sine domini voluntate, ubi latè deduxi pro Illust. Duce Parmensi in causa status Pallauicini in conf. 2. lib. 1. collegialiter à me composito, ubi in 2. col. num. 2. & infra præmissas considerationes, & auctoritates adduxi, & præterea Didac. Couarru. in pract. capit. 17. col. pen. vers. priumum, ubi Crau. conf. 674. n. 5. Dec. conf. 45. n. 7. & 8. lib. 1. & iuxta illud consil. fuit responsum, & iudicatum, & in eo consil. alia addidi vrgentissima ad hoc, & necessaria fundamenta, & prius materiā hanc discusseram in meo Tract. de fideicom. Artic. 52. n. 140.

Et conclusio tandem sit, ut in istis etiam spoliatus de facto non † sit restituendus ex solo statu possessionis, nisi coadiuuaret statum suum ex titulo colorato, si non verò aut ex privilegio præsumpto quoquo modo, quando scilicet litem agit cum Principe vniuersali in prouincia, & Regione; sed si lis ageretur inter priuatos, solam possessionem quo ad, & inter eos sufficere, sensit Socin. d. conf. 187. Quemadmodum autem iurisdictionis proprietates probari possit, multa argumenta docuit idem Socin. d. consilio 187. in 1. dubio, & per totum, libro 2. Octau. Cacheran. consilio 34. per totum, & argumenta deducuntur ex dictis supra, in 11. quæst.

† Decimotertio videndum est de probationibus iurisdictionis, & quidem iurdictio probatur ab actibus, & signis inferentibus de necessitate, & à communiter accidentibus, non accidentalibus, & æquiuocis ad alium; seu ad aliud possibiliter applicari, iuxta regulam in l. non hoc, C. unde legit. & in l. neque natales, C. de probation. Bald. notab. in d. c. bone, de postul. prelat. columna pen. post Oldr. conf. 159. sequitur Natt. conf. 636. sub n. 124. ubi quod carceres, locus patibuli, erectio furcarum, non sunt necessaria signa ad probandum iurisdictionem; quia possunt esse signa iurisdictionis alienæ: idèque oportet, ut fundentur in persona illius, de quo agitur, & repetit sub n. 123. similiter si agatur de probanda iurisdictione respectu certi temporis, probatio debet esse specialis, & circumscripta respectu illius temporis, nec sufficeret generalis, ut ibi num. 166. post Alexan. conf. 16. colum. pen. lib. 5. sic quoque si de iurisdictione respectu certi loci agatur, debet probatio esse restricta, & circumscripta ad illum locum, eleganter Soc. d. conf. 287. sub n. 20. ubi in id inducit formosam Bart. doctrinam in l. non solum, §. sed ut probari, ff. de oper. non. num. quam totus mundus obseruat, ut illic per Alexan. & in ciuilib. verissima est conclusio; in Criminalibus autem ad defensionem ad euadendum delictum, & delicti pœnam, fortè probatio illa sufficeret, iuxta illam Bart. doctrinam. Item si iurdictio esset concessa limitatè sub certa qualitate, qualitas illa liquidari ante omnia debet, & super ea prius iudicem pronuntiare oportet, ut iurdictio fundetur, Socin. consilio 99. n. 10. lib. 3. sequitur Curt. lun. conf. 124. n. 6.

† Pro-

† Probatur itidem iurisdicção tam ex factis, quam ex non factis, & per testes de singularibus actibus deponentes, Bald. in l. data opera, columna 9. versic. superstiti, C. qui accus. non pos. Socin. Iun. consil. 99. num. 13. lib. 2. Nat. d. consil. 72. & ultra hos Specul. in tit. de inquisit. §. 1. vers. quid si unus, Marfil. consil. 1. n. 54. vbi de his similibus, & ultra hos pulchrè Bald. consil. 514. numero 5. lib. 5.

Iurisdictionum autem fines, per quos modos probentur, pulchrè Bald. consilio 445. lib. 5.

Deducitur autem iurisdicção negativè, & affirmatiuè in iudicio per actiones confessoriam, & negatoriam, Zaf. in §. aequè instit. de action. ex scriptis ab Innoc. in c. conquerente, de off. ordin. Iaf. in l. si prius, columna 1. ff. de oper. nou. nuntiat.

† Decimòquartò, indagandum est, qui sint fructus iurisdictionis. Iurisdicção naturaliter operatur, ut omnes utilitates provenientes ab exercitio iurisdictionis causarum Civilium, & criminalium pertineant ad iurisdictionalem, Bald. in l. fin. ff. de constit. princ. columna 2. Nat. consilio 106. numero 26 nimirum: Nam fructus fundi naturaliter sequuntur dominum, l. ex diverso, §. fructus, ff. de reivend. igitur & fructus iurisdictionis Dominum ipsius, arguendo à dominio ad iurisdictionem, d. l. qui furere, ff. de stat. hom.

† Iurisdictionis autem fructus sunt condemnationes, pœnæ, mulctæ, & confiscationes, & his similia, quæ cedunt iurisdictionario, Bart. in l. fin. ff. sol. matr. Ang. & Alex. in l. diuortio, §. si vir, ff. eo. Bald. in l. 1. C. de fruct. & lit. expen. & in c. 1. §. è contrario, in tit. de inuest. de re alien. & spectant pro rata iurisdictionis, Capic. decis. 27. num. 15. & num. 17. Boer. decis. 5. n. 6. Iacobin. de Roid. columna 3. vers. sed pone, Rolan. consil. 48. num. 28. lib. 2.

† Qui etiam dicunt, separari posse ex pacto, ut vnus ex duobus habeat exercitium iurisdictionis, alius habeat utilitates, vnde Doctores norant, non valere consequentiam; hic percipit utilitates iurisdictionis, ergo est Dominus iurisdictionis; sicut non valet; hic percipit fructus fundi, ergo est dominus fundi: nam fructus separari à fundo non sunt pars fundi, & ex multis causis contingere potest, quod quis percipiat fructus, non tamen sit dominus fundi.

† Iurisdictionis est etiam fructus onerosus, custodire Ciuitatem, Castrum, & Territorium suum, & malis hominibus grassantibus, & delinquentibus purgare, & tempore belli potest iurisdictionarius etiam pro parte pro suo interesse cum militibus, & aliter custodire Ciuitatem, & Castrum, Bald. in l. si ita, §. Dominus, ff. de usu, & habit. Luc. de Penna in l. 1. C. de exact. vbi dicitur.

† Iurisdictionis est etiam fructus onerosus, sputat† duobus habentibus iurisdictionem, ad quem spectat defensio de qua re apud Capic. d. decis. 27. & ibi sub n. 5. post Bald. in c. 1. §. quid ergo, de inuest. de re alien. quod tempore belli potest Dominus directus custodire terram infeudatam simul cum vassallo: principalis autem defensor est is, qui maiorem partem habet in iurisdictione, ut ibi per Capic. & per Boer. decis. 5. numero 4. & per fendiftas in dicto §. quid ergo, & ultra hos apud Brun. consil. 32. col. 2. & consil. 86. col. 4. Roland. consil. 1. n. 71. lib. 2.

† Item in fructu iurisdictionis est deputare ius dicentem, & alios officiales pro tuitione, & exercitio iurisdictionis. Capic. in ea decis. ...

† Non tamen in fructu iurisdictionis est proprietas subditorum in prædiis rusticis, aut urbanis: ideoque Rex, & Imperator dicitur dominus Regni, & Imperij respectu superioritatis quo ad coëctionem iurisdictionalem, sed non quo ad proprietatem, & dominium rerum particularium; nam proprietates rerum non veniunt sub nomine districtus, & territorij, sed tantum coëctio iurisdictionalis. Oldrad. consil. 176. in quaest. ... Bart. Angel. & ceteri in l. 1. §. per hanc, ff. de reivendic. Alber. in l. bene à Zenone, C. de quadr. prescript. Hostien. & Ioan. Andr. in capis. nimis, de iureiuran. Bertrand. consil. 7. n. 1. & ultra hos Socin. consil. 127. numero quinto, libro primo, Iaf. apud Brun. consil. 17. n. 52. Curt. Iun. consil. 158. n. 23. Purpur. consil. 504. n. 5. lib. 1.

† In fructu tamen sunt honorariæ, & obsequiales præstationes, quæ à subditis domino præstantur, & præstari solent, Bald. consil. 419. n. 1. par. 1.

Et adde quod pœnæ, mulctæ, & confiscationes de nouo inductæ, & constitutæ per Regem in Regno pro aliquo delicto, etiam quod de iure communi non esset delictum, pertinent ad Baronem feudatarium, propterea ex veteribus delictis commissis in illa iurisdictione; non autem ad Regiam Cameram, sic præcisè Vincent. Franc. decis. 434. ex Amad. de Pont. de laudem. quaest. 29. alios adduxi in tract. de iur. fis. in tit. de his, qui hab. n. 91.

† Decimòquintò succedit, ut videamus, an iurisdicção sit diuidua, vel indiuidua, conclusiue, si queramus de iurisdictione ordinaria non in titulum feudi dignitatis, sed in titulum officij, aut aliter concessa ab initio pluribus, aut vni, quæ postea descendit ad plures eius filios, & hæredes, iurisdicção quidem pluribus concessa, non tamen nomine Vniuersitatis, aut Collegij competit singulis in solidum, l. 1. ff. de off. consul. l. Imperator, ff. ad municip. Bart. in l. 1. §. si plures, col. 2. vers. ut autem, ff. de admin. tut. vbi inquit, si feudum à principio sit vni concessum de pluribus castris, si filij mortuo patre diuidant inter eos castra ipsa cum iurisdictione, iurisdicção essentialiter inter eos non diuiditur, nec potuit diuidi, sed tantum administratio; vnde apud quemlibet remanet iurisdicção in solidum, quare sequitur, quod delinquente vno non poterit alter frater illum punire, ex regula; par in parem non exercet iurisdictionem, de qua dixi supra, & habetur in l. nam magistratus, ff. de arbitr. & præcisè idem Bart. per hanc rationem in l. fin. ff. de rer. diuis. & vtrouque Bart. subdit, quod superior poterit ex tunc iurisdictionem in delinquentem, & illa Bart. traditio à Doctores recipitur, Iacobin. de feud. in verbo Marchio, columna 3. vers. sed restat, Felin. d. cap. prudentiam, columna 2. Capic. d. decis. 27. & idem Bartol. in l. fin. vni, numero 1. ff. d. re iud. expressè idem confirmat, quod iurisdicção ordinaria competens pluribus, vti singulis, non vti communitati, competit cuilibet in solidum. Quare ex Bart. iurisdicção est indiuidua; administratio autem diuidua; & eandem theoricam tradiderunt Innocent. Bart. Imol. & Abb. columna 3. in cap. prudentiam, inf. de off. deleg. Bald. in l. 1. columna ult.

128 *ult. C. quan. non pet. vbi infert, quod † in feudis iurisdictionalibus sit locus iuri non decrefcenti, earatione, quia iurisdictioni vt indiuidua: sequitur Rom. conf. pen. col. pen. vers. confirmatur, Curt. fen. confil. 30. num. 241. & Colleg. Bonon. conf. 529. num. 14. Crau. confil. 365. numero 3. Ruin. pulchre in suo conf. 34. lib. 1. in primo dubio. Ex cuius dictis in effectu hæc colliguntur.*

129 † Primò, quòd feuda dignitatis, Ducatus, Marchionatus, & Comitatus non possunt diuidi etiam quo ad administrationem: quia hæc deuoluuntur ad vnum solum primogenitum, scilicet *cap. 1. §. preterea Ducatus, de prohib. feud. alien. per Frid. & latè ponunt feudistæ ibi, Alex. conf. 7. num. 7.*

130 † Secundò, quòd feuda inferiora omnibus contententibus, non autem inuito aliquo diuidi possunt quo ad administrationem, licet non quoad iurisdictionem, nisi in concessione prohibita fuisset diuisio: nam fieri non posset etiam quoad administrationem, vt *ibi, sub num. 1. & 2.*

131 † Tertio, quòd iurisdictiones concessæ in titulum officij, puta vicariatus, etiam perpetuæ pro se, & filiis, & descendentibus, vel etiam ad beneplacitum concedentis, & successorum transeant ad plures filios, singulos in solidum, diuisibiliter quoad administrationem, ita vt solus primogenitus non succedat.

Et conclusio, pluribus filiis, & heredibus succedentibus in iurisdictione, vt in solidum cuiuslibet acquiratur, post Bart. communiter recipitur, per Alex. Ias. & alios in d. l. si vni, Paris. conf. 16. num. 8. lib. 4. Menoc. conf. 304. num. 2.

132 † Et idem si duobus, aut tribus concessa fuerit iurdictio ordinaria in aliqua terra, & loco, Bart. & alij in dictis locis, vnde inferunt Doctores, in tali casu locum esse præuentioni, & meliorem esse occupantis conditionem, eius scilicet, qui primò cognoscere incepit de causa, Bal. in l. 1. §. vbi autè, num. 6. C. de cad. tol. Bart. Imol. Alex. & Ias. in d. l. si vni, Vant. ed. nullitat. ex defect. iurisd. n. 175. & 177. Menoc. conf. 479. num. 11.

Limitant tamen, vbi ex iudicio ferendo resulteret commodum iurisdictionale pro pœna, multa, aut confiscatione: nam vnus solus in præiudicium aliorum non posset sibi præoccupare iudicium, Bart. Imol. Alex. & Ias. in d. l. si vni, Abb. in d. c. prudentiam, num. 12. Dec. ibidem, num. 11. Iacobin. de feudis, d. loco vers. dubitatum.

Aliqui tamen dicunt, quod vbi iurdictio cohereret territorio, possent duo iurisdictionari diuidere territorium per partes cum sua iurisdictione, Bart. in l. arbor, §. fin. ff. com. diuid. sequitur Alexand. in consilio 7. numero 6. & 7. & consilio 25. num. 6. 7. & 8. lib. 5. quod tamen dictum non placuit Panor. in d. c. prudentiam, sub n. 13. ne territorium vnum per diuisionem in se patiatur detrimentum: recepta tamen est prior sententia Socin. consilio 163. numero 12. Bolognec. consilio 14. num. 30.

133 † Quoad vsum autem, & quo ad administrationem, vt iurisdictiones diuidi possint inter cōsortes respectu certi temporis, vt vnus administret vno, alius alio tempore, vel si habent iurisdictionem in territoriis quarum Terrarum, & Villarum separatis, vt etiam per loca diuidere possint exercitium iurisdictionis, admittunt post Bart. in d. locis, & post Innoc. & Canon. in d. c. prudentiam, alij re-

lati ab Alex. in dictis consil. & de diuisione per subalternos, Argel. in l. 11. §. ex his, ff. de verb. obl. & plenius Alex. d. consil. 25. columna 2. & sicut potest inter consortes diuidi vsus, & administrationis, sic quoque poterit inter eos alienari. Bart. consil. 189. num. 8.

134 † Duæ autem iurisdictionum species possunt esse separatim penes duos in eodem Territorio, puta vnus habeat, altam à 100. libris supra, alius bassam, à 100. libris infra, vnus ciuilem, alius Criminalem; vnus primarum causarum, alius secundarum in causa appellationis, Bart. in l. fin. ff. vt possid. Capic. d. decis. 27. Natt. d. conf. 636. numero 33. & 183.

Quid autem sit in iurisdictione delegata pluribus, dixi in rubr. de off. deleg.

135 † Decimò sexto se offert videre de modis, per quos finitur iurdictio ordinaria. Primò autem si iurdictio concessa sit à Principe per modum officij, in Vicariatus, aut iudicaturæ titulū, poterit Princeps sua voluntate illam concessionem reuocare, & idem à per priuilegium non in causam contractus concessisset; priuilegium namque Princeps, licet non deceat, potest tamen reuocare, c. decet, de reg. iur. in 6. contractus autem etiam Principem obligat, c. 1. inf. de probat. l. Caesar, ff. de public. & in terminis sic eleganter distinxit Bald. in l. qui se patris, sub num. 14. versic. Item in concessis, C. vnde lib. & ibi Bald. idem vult, vbi per legem mortuam data fuit iurdictio; sequitur formaliter Aret. in c. nouit, col. 3. inf. de iudic. & dixit Angel. in l. 1. ff. de off. eius, qui iurisdictionalia, & quæ sunt iurisdictionis Princeps ad sui libitum tollit, & reuocat, sequitur Afflic. in c. 1. in verb. potestas, numero 12. & inf. in tit. Qua sint regal. & est ratio quia Princeps non potest suis officialibus dare tantam potestatem, quin sibi maior remaneat, & idem Afflic. in c. 1. n. 11. in tit. quib. mod. feud. amit. pulchrè Grammar. decis. 46. & latè idem Grammar. in consil. 2. de for. iudic. mihi fol. 197. col. 1. vbi probauit dictum Bald. quod Princeps possit iurisdictionem ex lege mortua attributam reuocare; nimirum quia Princeps viuens est supra legem, l. Princeps, ff. de legib. c. proposuit, de concess. prabez. plenissimè autem quod Princeps concedendo iurisdictionem alicui, non à se illam abdicet; sed cumulatiuè videatur concessa ex multis, Roland. consil. 1. num. 135. lib. 2. Menoch. consil. 479. num. 9. Surd. consil. 1. n. 74. Quæ tamen intelligenda sunt, vt dixi, vbi non ex causa contractus: nam si per contractum feudi, aut donationis pro iure perpetuo ciuitas, aut terra cum suo territorio fuisset translata, hæc translatio intelligeretur priuatiuè quoad ius Domini; reseruata tamen superioritate maiore, vt per Socin. Iun. consil. 126. n. 34. lib. 2. Cephal. consil. 539. n. 14. & per contractum concessionem iurisdictionalium factam in vassallos, aut donatarios non potest Princeps citra legitimam causam reuocare, plenissimè ex multorum autoritatibus dixi de iur. fisc. in tit. Habent. iur. fis. sub n. 51.

Ex priuilegio autem concessionem iurisdictionis amittit iurisdictionatus contraria Principis voluntate, vt Bald. voluit dicto loco, cuius dictum communiter recipitur, Aret. & Felin. sub num. 19. in d. c. nouit, cum aliis à me adductis loco prox. allegato, num. 21. per rationem iam dictam, quod licet

licet non deceat, potest tamen Princeps privilegi-
um à se concessum renocare.

236 † Secundò amittitur iurisdicção per non vsum,
& siquidem iure privilegiario competit, per non
vsum decem annorum, *l. 1. ff. nund. Bart. ibi & in l. 1.
licitatio, §. earum, ff. de publican. & in l. 1. ff. de con-
stit. princ. Felin. post alios in cap. cum accessis-
sent, de constit. Natt. d. consil. 636. num. 97. si autem
iure ordinario ex lege competere, per non vsum
triginta, & quadraginta annorum amitteret, ad
reg. in l. omnes, C. de prescrip. 30. ann. Bart. consil.
189. ad finem. Alexand. consil. 16. columna antepen.
lib. 2. Corn. consilio 169. numero 26. in 4. intelli-
ge, dum tamen eueniret casus vtendi iurisdicção-
ne, alias non amittitur, Innocent. in cap. dilectus,
de Capel. Monac. Anchar. in cap. sine possessione, de
reg. iur. in 6. in 4. quest. Socin. consil. 187. ante num.
21. lib. 2. adde Bald. in d. l. Imperium, sub num. 41.
Ruin. consil. 37. ante num. 17. lib. 4. Intellige etiam,
quod si non vsum fuit iurisdicção in aliquo ca-
pitulo, quo ad illud perdit, non quoad alias post
Bart. & Alex. Natt. d. consil. 138. declara tamen,
vt infra, n. 43.*

237 † Tertiò amittitur per contrarium vsum, si pri-
uilegiatus per vnicum etiam actum posituum
subiecerit se iurisdicçãoi iudicis ordinarij, nam
perdit totam iurisdicçãoem, Natt. d. consil. 111. §.
ex dictis per Felin. in d. cap. cum accessissent, in 7.
limitat.

238 † Quartò finitur per lapsum temporis, vbi ad
tempus fuit concessa, *l. cum non eo die, C. quando
prouoc. Paris. consil. 31. n. 76. lib. 1.* vbi quod quicquid
factum est post, tempus, nulliter est actum, & Soc.
Iun. consil. 133. n. 6. lib. 2.

239 † Quintò perdunt vassalli feuda sua, & à domi-
nis priuari possunt, si inhumaniter, & crudeliter
tractant subditos suos, Bald. post Guliel. & Cin. in
l. si dominus, §. 1. ff. de his qui sunt sui, qua in re am-
plū responsum edidit, Rotand. consil. 18. lib. 1. & consil.
40. lib. 4. & ego cum auctoritate sacri Collegij
Parau. in consil. 2. lib. 2.

Sextò iurisdicção quæ sita iudici ratione alicuius
qualitatis consistentis in persona tempore actus,
aut delicti tribuentis iurisdicçãoem, non tollitur
per mutationem qualitatis, ex not. Paul. Cast. in l.
C. ... vbi de ratiocin. & in l. fin. in princ. C. de iurisd.
om. iud. latè Vinc. Franc. decisio. 417.

240 † Septimò, si vassallus in crimen hæresis inci-
dat, perdit feuda, & iurisdicções suas, Bald. in l. 1.
numero 4. C. de emanc. liber. Authen. credentes, C. de
heretic.

241 † Octauò iurisdicção amittitur per renuntiatio-
nem, intellige factam in manu superioris, non in
manu alterius, aut simpliciter, text. in l. legatus, ff.
de off. presid. & in c. admonet, de renuntiat. & vtrobi-
que not. præclare dixi eod. loco, de iur. fisc. n. 14. Bart.
consil. 189. n. 9. per pactum autem cum priuato non
amittitur iurisdicção, sicut nec dominium, Bald.
consil. 493. lib. 1.

Observandum tamen est, dum supra dixi per
non vsum amitti iurisdicçãoem: nam id verum
est, vbi in aliquo non exercetur: ceterum si in vno
exercita fuerit, retinetur in vniuersum, magis at-
tenra causa exercitij actus, quàm nuda exercitij
facta, Bald. in l. 1. num. 25. C. de emancip. liber. Fel. in
cap. auditis, sub num. 19. de prescrip. decisio. 139.
num. 12.

242 † Punctus est, cui quærat iurisdicção amissa:

& quidem si duo sint consortes, qui inter se diui-
serint vsum administrationis, videtur altero non
vtente, & amittente acquiri consorti per ius non
decrendendi, ad Bald. in l. 1. columna ult. C. quan.
non petent. cuius dictum communiter recipitur,
vt dixi in 15. question. sed contra decidit Bart. in d.
consil. 189. sub numero 10. vbi expresse inquit,
quod per diuisionem vsum inter duos consortes, si
vnus in parte sua vtatur, alius non, ille perdat, nec
acquiritur consorti, quia quantum ad ius perden-
di perinde est, ac si à principio iurisdicção es fuis-
sent concessæ separatim, per text. in l. nam satis, ff.
quemad. seru. amitt. vnde iurisdicção redit ad do-
minum de iure communi, & si extraneus non con-
sors vsum fuit iurisdicçãoe ex illius traditione, &
permissione, non acquirit, nisi legitime præscrip-
serit, aduersus verum dominum; interim tamen
possidens iurisdicçãoem, non est turbandus, do-
nec cognoscatur de iure, vt ibi numero 11. adducit
text. ff. de iur. l. 1. §. 1. in glos. mag. & in l. Lucio, ff.
de aq. quod. & est.

† Decimò oseptimò succedit, vt dicamus aliqua
de turbationibus iurisdicçãois, sanè aduersus tur-
batorem iurisdicçãois potest procedi criminali-
ter ad pœnam: vt habetur in §. accipiant, in Auth.
vt omn. obed. iudic. & in cap. 1. de off. deleg. Bart.
in l. 1. §. is videtur, ff. si quis ius dicen. vt quia resi-
stat, aut iudici, aut familiar: las. ibi, num. 16. idem
Bartol. in l. 1. §. huius interdicti, ff. vt possid. & in-
tellige de turbatione per actum posituum facti,
non per contemptum negarium: quia contum-
max sit in parendo, Gemini. in cap. 1. §. ult. de elect.
in 6. Alex. in d. §. is videtur, ad finem, Menoch.
consil. 230. numero 87. 88. & 101. vbi de his. Et
requiritur actus facti extrajudicialis, Raph. Cu-
man. & las. num. 19. in l. si priusquam, ff. de oper. nou.
num. & Alciat. ibi numero 12. vnde inferunt ad
statutum puniens criminaliter turbatorem iurisdic-
çãois, vt statutum intelligatur de turbatione
extrajudiciali per actum facti, & post Rebus. &
alios Menoch. de retinen. poss. remed. 3. numero 473.
& in d. consil. 230. num. 16. & num. 21. & ultra hos
Ruin. consilio primo, numero quarto, libro quinto, Cæ-
phal. consil. 76. num. 18. Farinac. quest. 32. numero 45.
& 104.

† Per actus autem verbi sentiunt non videri
turbatam iurisdicçãoem sic, vt criminaliter possit
aduersus turbatorem procedi, sed ciuilitè de tur-
bata possessione, prout in rebus corporalibus, pro
qua turbatione, non est de iure prodita accusatio
publica, sed iniuriarum actio, *l. iniuriarum, ff. de
iniur. Bart. in l. hoc iure, ff. de reg. iur. glos. Bald. &
Sal. in l. 1. C. si de moment. pos.* Sed tamen in tur-
batione etiam per actus verbi vidi in practica cri-
minaliter procedi ad bannum officialum, qui in
territorio alterius Potestatis absque eius licentia
executi fuerant citationes, & pignerationes ad-
uersus subditum, & hominem illius Potestatis,
nec potuerunt excusari quod id fecissent de com-
missione, & mandato sui Potestatis, & contra istos
quod per hos actus turbauerint, extant decisiones
Bart. in l. 1. ff. de requir. reis, las. num. 24. & Curr.
Iun. in fine, in l. fin. ff. de iurisd. om. iud. Alber. Brun.
consil. 16. Cæphal. consil. 661. num. 18. Boër. q. 6. in fine.
Menoch. d. consil. 230. n. 110. nisi dicamus turbatio-
nem hanc esse facti, non verbalem. Officiales au-
tem, qui iussu sui Superioris sic fecissent, à pœna
turbationis, cum non habuerint animum tur-
bandi;

bandi, excusare videntur, Cæphal. conf. 76. num. 44. Menoch. d. conf. 230. n. 38.

145 † Per hæc infertur, vassallos videri turbatos in sua iurisdictione, vbi Dominus non requisito vassallo mittit officiales in loco infeudato, & iussu suo proclamari, & edici facit sine licentia sui feudatarij, aut sui iudicantis: & dicunt Doctores, quod feudatarij iuste possunt resistere: quia licet Dominus præposuerit vassallos, debet tamen in re hac vti ministerio vassalli Domini inferioris in loco: sic Brun. conf. 47. col. 2. Roland. conf. 1. n. 50. lib. 2. Cacheran. conf. 45. per totum.

Et iurbatio quandoque est tanta, quod transit in vim spoliationis, quando subtrahitur obedientia in aliquibus actibus iurisdictionalibus, ad Bald. conf. 161. n. 1 lib. 3.

146 † Nunc dicamus pauca quædam de nullitate insurgente ex defectu iurisdictionis, & pauca quidem: quia D. Sebastianus Vant. edidit peculiarem tractat. de nullitas. ex defect. iurisd. & de modis reparandi, & ego in Rub. de iudic. multa dixi: hic autem obseruandum putavi, quod exceptio incompetentiæ obiecta formaliter in iudicio non intelligitur reiecta per processum ad vltiora, prout in aliis emergentibus; ad not. per Bart. & alios in l. a procedente, ff. de dilation. sed expressa requiritur pronuntia iudicis, qui declaret, se competentem, Innoc. in c. præterea, de dilation. Paul. & Ias. in l. 2. ff. si quis in ius, Bald. in l. 1. colum. pen. C. de ord. iudic. Abb. in c. pastoralis, colum. 4. versic. iuxta prædicta, de exception. Narr. consilio 271. num. 5.

Et de competentia potest iudex ipse aditus cognoscere, vbi causa iurisdictionis est, M. A. Peregr. de iurisd. ord. & deleg. separata à causa principali, si quis ex aliena, ff. de iudic. alias secus: quia iudicaret in causa sua aduersus regulam, C. ne quis, & l. qui iurisdictioni, ff. de iurisd. omn. iud. Bald. Ang. Imol. & alij in l. quidam consulebat, ff. de re iud. Alex. conf. 1. num. 11 lib. 5. vbi præterea limitat, quod non sit iudex competens, vbi ex iurisdictionis exercitio aliquod sibi particulare commodum acquiritur, vt ibi sub n. 12. addo nonnulla per Bald. conf. 63. col. 3.

148 † Item aduertendum est, quod quæstio de incompetencia est emergens; ac ideo sententia superinde lata est interlocutoria, & ab ea idcirco in scriptis appellandum est, Bald. conf. 44. n. 6. lib. 3. ad text. in c. cordi, de appell. lib. 6. subdens, quod causæ grauaminum in libello debent exprimi, nec sufficit se referre ad acta processus: & adde valere sententiam super competentia, quando occurrat dubium de iure, aut de facto, idem Bald. consil. 2. lib. 5.

Vbi autem de iurisdictione contentio est inter duos iudices eundem Superiorem habentes, neuter cognoscit, sed superior, Bald. conf. 43. lib. 3. per text. in l. de iure, ff. ad municip. & in d. l. 1. C. ne quis in sua, Ang. in l. ex quacunque, ff. si quis in ius, Alex. conf. 14 n. 15. lib. 5.

Norandum tamen est, quod sententia lata contra tres, vel de tribus rebus, si iudex sit incompetens quoad aliquas, non valet in istis, quoad alias sustinetur, Bald. conf. 369. in causa, col. 3.

149 † Dubitatur autem, an si iudex vigore iurisdictionis, quam tunc habebat, non poterat procedere, superueniente noua ampliori possit, & quidem non est dubium: sed noua commissio in crimina-

da est reo, & noua requiritur citatio, aliàs nulliter iudex procederet aduersus illum vti contumacem, Bald. conf. 4. lib. 5.

150 † Superest, vt dicamus aliqua de secundo principali membro iurisdictionis, scilicet de iurisdictione Ecclesiastica: Hæc namq; vti separata, & distincta à iurisdictione temporalis pertinet ad Sed. Apostol. & ad Prælatos Ecclesiasticos, priuatiuè ad Principes Temporales: Ecclesiastica autem iurdictio præest spiritualibus: Sæcularis autem iurdictio, quæ pertinet ad Principes sæculi, præest negotiis temporalibus: Hæc autem negotia inter se distincta esse manifestum est, & docuerunt SS. Patres, Nicolaus, Gelasius, & Ioannes Papæ, in c. cum ad verum, in cap. duo sunt, & in c. si Imperator, 96. distinct. & distinctio hæc potestatum in veteri scriptura planè legitur Paralipom. lib. 2. c. 19. vbi legitur, Iosaphat Regem ad Populum locutum: Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis inter cognationem, & cognationem, ubicunque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus, ostendite eis, vt non peccent in Dominum: Amarias autem Sacerdos, & Pontifex vester, in iis, quæ ad Deum perunt, possidebit. Porro Zabadias filius Ismael, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad officium Regis pertinent; ex quo text. clare deducitur, officium Pontificis distinctum ab officio Regis, & illo text. & Exodi Cap. 18. in persona Moïsis, Pontificem à Deo constitutum, qui ad dubia omnia circa legem respondebat; ex quib. & aliis præferim Den-
151 reron. cap. 17. Iudicium de rebus dubiis fidei, & religionis pertinere ad Sum. Pontif. non ad Principes sæculi; de qua re latè disseruit Cardin. Bellarmin. lib. 3. de verb. Dei interpret. cap. 3. 4. 5. & infra, optimè etiam officium Sum. Pontif. à Regali distinctum legitur, in cap. nos si incompetenter, §. sed notandum, 7. q. 2. in illis verbis: Sed notandum est, quod due sunt persone, quibus mundus iste regitur; Regalis, videlicet, & Sacerdotalis; sicut Reges præsent in causis sæculi: ita Sacerdotes in causis Dei: Regum est corporalem irrogare pœnam, Sacerdotum spirituales inferre vindictas; David ergo, & si ex Regali vntione præerat Sacerdotibus & Prophetis, præerat in causis sæculi: tamen suberat eis in causis Dei, & Ecclesia: hæc sunt censuræ omnes Ecclesiasticæ; excommunicare, interdicere, suspendere, eligere ad officia, & beneficia Ecclesiastica, conferre beneficia, instituire, & destituere, ordinare, præsentare, visitare, punire pro criminibus merè Ecclesiasticis, simonia, Apostasia, hæresis, & his adiunctis; Potestas omnis fori, pœnitentialis causa, & quæ ab aliis Sacramentalibus pendent, & quæ ordinis sint Episcopalis, & si quæ alia sunt, ad not. in clem. dispendiosam, de iudic. in c. conquerente, de offic. ordin. in c. transmissa, de election. & in c. aquam, de consecrat. Altar.

Est autem potestas Ecclesiastica, quia in spiritualibus versatur, dignior potestate sæculari per comparisonem auri ad plumbum, animæ immortalis ad corpus terrenum, & mortale, & per comparisonem solis ad lunam, sicuti autoritate Ambrosij, & aliorum Patrum legitur, in d. c. duo sunt, 96. distinct. & in c. solita, de maior. & obed.

Papa verò in Hierarchiis Ecclesiasticis, primat tenet Sedem: Alij autem Prælati inferiores tenent Sedes

Sedes in iurisdictionalibus; & cum eis omnibus concurrunt in iurisdictione, & potestate, non ipsi cum Papa, Ioan. Monac. postea Cardin. amplissimus in c. si eo tempore, de rescript. in 6. sequuntur Ioan. Andr. Gemin. & alij Cardin. Turrecrem. de Ecclesia, lib. 2. cap. 65. nimirum autem quia Papa vocatus est in plenitudinem potestatis: ceteri vero Prælati in partem sollicitudinis, ut inquit Innoc. III. in c. ad honorem, de author. & vsu pal. sicuti etiam Principes sæculi vocati sunt, & à Deo instituti cum plenitudine potestatis temporalis, & habet Sum. Pont. primatum in Ecclesia Dei ex verbo Christi Dei, in persona Petri successoribus ex locis Matthæi cap. 16. Dabo tibi claves Regni colorum, quodcumque ligaueris, &c. & Ioan. cap. 21. Pasce oves meas, ex quibus ad Papæ primatum argumentati sunt antiqui Patres relati à Gratiano. Leo Papa in cap. ita Dominus, 19. distinct. Anaclet. in c. In nouo, 21. distinct. Pelagius in c. quamvis, ea distinct. Simplicius & Cæcilius Episcopi Italiæ in c. bene quidem, 96. distinct. & B. Cyprian. in c. loquitur, 24. q. 1. & in eo loco Marcell. Papa in c. Rogamus; confirmantur Imperatores sæculi, Constantin. Mag. in c. Constantinus 96. distinct. Iustinian. ad Ioan. Pap. in Epist. nos reddentes, C. de Sum. Trin. & amplioribus verbis Phocas Imper. ad Greg. I. Posteriores autem intitularunt Papam Petri successorem Christi Vicarium, Innoc. III. in c. inter, in 6. quanto, in c. licet, de translat. Episc. & in c. 1. ut Eccles. benef. Gregor. X. in c. ubi periculum, §. cæterum, de election. in 6. in Concil. gener. Lugdunens. Bonif. VIII. in cap. pro humani, de Homid. in 6. & in Extrau. unam Sanctam, de maior. & obed. Clem. V. in Clem. Romani, de iureiur. Quamobrem dixerunt Doctores canon. Imperium Papæ in spiritualibus diffusum esse per vniuersam orbem Terrarum supra omnes gentes, & totum mundum in his sibi esse territorium, Abbas, & Canon. in c. vergentis, de Hæretic.

† His sic positis ad materiam iurisdictionalem, videamus aliqua ad Rubr. nostram, de officio ordinarij, pertinentia; sanè officij nomen plura habet significata: ut per Alber. in verbo officium, Felin. in rub. sup. de off. deleg. Alex. & posteriores omnes in l. 1. ff. de off. eius. Accipitur autem hic, & in dictis locis pro exercitio iurisdictionis; in iudice namque semper præsupponitur iurisdictioni: nam iudex dicitur, quia ius dicit, c. forus, §. Index, de verb. sign. nimirum officium iudicis est exercitium iurisdictionis, aut ordinariæ, aut delegatæ; unde Bart. in l. 1. ff. de iurisd. om. iud. dicebat, quod officium iudicis est exercitium comperens ex vi suæ iurisdictionis; ac idcirco latè patet, prout se extendit vis iurisdictionis, d. l. 2. & l. fin. tit. illo.

† Officium autem iudicis duplex est: nobile, & mercenarium, Bart. & Legistæ in d. l. 1. Canon. in 6. fin. infra, de off. iud. Officium nobile versatur, & exercet iudex in ijs, quæ sunt meri, & mixti Imperij, Bart. in l. Imperium, numero undecimo, & numero 14. ff. eod. ac ideo sententiarum executiones, quia mixti Imperij sunt, expediuntur iudicis officio nobili, Bart. in l. inbere cauere, ff. eod. l. fin. n. 12. Nobile autem dicitur, quia de per se stat, nulli deferens actioni, nullamque præsupponit obligationem ex parte conuenti, Bart. in d. l. 1. col. 1. Abb. in cap. fin. inf. de off. iud. col. 2. in princ. text. in l. Quintus, ff. de ann. leg. quamvis Aug. & Dec. in l. 1. ff. de iurisd. om. iud. contra, & idem Dec. in l. si

me, & Titium, ff. si cert. pec. prior est recepta propositio, ac ideo iudicis officium nobile prosequitur possessorem ad instar realis actionis, Bart. in l. 4. §. Cato, n. 5. communiter ibi receptus, ff. de verb. oblig. l. fin. n. 16. & officium istud nobile quandoque iudex motu suo exercet, veluti inquirendo aduersus facinorosos, ad l. congruit, ff. de off. presid. Item de suspecto tutore, ad l. 3. §. præterea, de suspect. tut. Item ut defunctorum voluntates, non in commodum priuatum ordinatæ impleantur, vel l. Quintus, ff. de ann. leg. & in alijs speciebus, de quibus, ff. de var. & extraord. cognit. Regulariter autem iudex non nisi requisitus interponit officium suum nobile ad priuatam vtilitatem, vti post Bart. ex communi aliorum consensu probat Rip. in l. 4. §. hoc autem iudicium, n. 36. ff. de dam. inf. veluti restitutionibus in integrum ad vtilitatem minorum, aut maiorum ex certis causis: nam ad restitutiones obrinendas loco deficientis actionis postulatur id fieri, implorato iudicis officio nobili, gloss. Bart. & alij in l. causa, in princ. ff. de minor. in l. nam & postea, §. si minor, ff. de iureiur. & in c. fin. inf. de off. iud. sic in decretis interponendis, l. nec quicquam, §. ubi decretum, ff. de offic. procons. & in missionibus in possessionem ex primo, & secundo decreto: hæc enim postulantur, & expediuntur iudicis officio nobili, Bart. d. l. Imperium, col. 6. & in d. §. hoc autem iudicium, sub n. 40. Item cum agitur ad nullitatem actus, quia actiones proditæ non sunt, iudicis officium super his imploratur, Bart. in l. quæ sub conditione, §. fin. ff. de condit. institut. Ancharan. cons. 73. Adde nobile dici, quia competit maioribus, Magistratibus, non minoribus, Bart. d. l. inbere, n. 3. per text. in §. inferendum, in Authen. de defens. ciuit.

† Mercenarium autem officium deferunt actioni propositæ, aut proponendæ, ad Bart. in d. l. 1. col. 3. vniuersa namque tela iudicialis expeditur iudicis officio mercenario; nimirum quia versatur in actionibus ciuilibus, & sine actione stare non potest, & sublata actione expirat officium iudicis mercenarium illi seruiens, veluti in vsuris, & finctibus, & huiusmodi accessionibus debitis in iudicijs bonæ fidei ratione moræ debitoris, aut possessoris: Hæc enim iudicis officio mercenario debentur tam quæ cucurrerunt ante, quam post lit. contest. ac idcirco sublata actione, quia reus debitor post moram iam commissam persoluerit creditori creditum suum, aut rem restituerit; quia solutione eius, quod debetur, tollitur omnis obligatio, & actio, §. 1. inst. quib. mod. tol. oblig. idcirco sublata actione perit iudicis officium mercenarium, sicut accessiones illæ peti nequeant, l. qui per collusionem, §. fin. ff. de action. empr. l. 4. C. de pos. l. fin. §. fin. ff. de condit. indeb. & l. centum Capua, ff. de eo, quod cer. loc. pulchrè l. fin. n. 6. & in l. fin. ff. eo n. 3. Abb. in cap. eos, in fin. inf. de pæn. Ruin. cons. 198. n. 2. & n. 10. in 1. Paris. cons. 34. n. 35. lib. 1. idem est, si negotium finitum sit transactione, aut sententia, text. in l. terminato, C. de fruct. & lit. expen. Boer. ex multis decis. 1. num. 1. Crau. cons. 320. n. 1. Thesaur. decis. 225. ad finem, Gabriel consil. 35. col. 2. lib. 1. hinc illud proficiscitur, quod sine actione nemo experitur, l. si pupilli, §. videamus, ff. de negot. gest.

Et cum officium mercenarium actioni seruiat, proinde ea, quæ sunt iurisdictionis simplicis, officio hoc expediuntur, Bart. in d. l. Imperium, n. 23.

23. Duo tamen in proposito officij vtriusq; sunt advertenda. Primum, quod ubi imploratur officium nobile contra aliquem, semper requiritur libellus, Bald. in l. incerti, n. 31. C. de interdic. & lis contestatur, cap. final. inf. de off. iud. plene Abb. sibi declarando tamen, si petat principaliter, secus si incidenter, item secus cum pro executione iudicari, Bart. d. l. inbere, n. 3.

255 † Item in iis, quæ venirent officio mercenario, decursus ante litem motam, semper requiritur petitio, aliàs iudex in his non posset condemnare veluti in vsuris, fructibus, damnis, & interesse occurrentibus, ante litem motam, Bald. in d. loco, Abb. d. cap. fin. numero 4. inf. de off. iud. In decursu autem post litem motam, quia tota causa subiicitur iudicis potestati, potest iudex in istis, & in expensis etiam non petitis condemnare, text. in l. adles, §. item sciendum, ff. de edil. edict. Barr. & Abb. num. 19. in cap. gravis, de rest. spol. Alex. in l. si marito, §. fin. ff. sol. matr. & cons. 92. num. 10 lib. 5. Iam si hæc iudex in sententia omiserit, potest eadem die addere in sententia etiam publicata, condemnando, aut expresse absolvendo, text. formalis in l. Paulus, ff. de re iud. Doctores ibi, & ex facto sic obtinui, plenius autem scripsi inf. in Rubr. de indic. num. 18.

256 † Illa autem accessoria, quæ debentur ex auctoritate legis, quia iure actionis debentur, vel quia ex stipulatu debita sint, possunt peti etiam post absolutum negotium super sorte, veluti intercursum dotalia debita marito constante matrimonio, aut vxori soluto matrimonio, ob retardatam dotis restitutionem ex legis municip. auctoritate, vel etiam pensiones libellartæ debite ex contractu; hæc enim debita ex legis decreto, aut partium conuentione per exactiorem sortis non sunt, nec consentur remissa, leg. pen. ff. vi bon. rap. l. 1. C. de indic. & vtrobiq; notatur, plene las. d. l. 1. in 1. not. & in l. fin. ff. de eo, quod cer. loc. sub num. 3. Bald. & Salic. in d. l. 4. C. de pos.

257 † Item, vt explicite intelligamus propositionem illam; quod iudicis officium mercenarium est, quod seruit actioni propositæ, recurrendum est ad Bart. Doctrinam in d. l. inbere, cauere, sub num. 3. ff. de iurisdict. om. iud. ubi inquit, quod officium iudicis mercenarium est, & iudex ex officio mercenario seruit, cum impartitur officium suum circa id, quod venit ex vi primæ actionis, & tendit ad illud, ad quod tendebat proposita actio; secus si iudex interponat officium suum non super eo, quod venit ex natura actionis, sed ex alia legis concessione ad alium finem: exempli causa; actor exhibuit suum libellum, petiit reum condemnari in 500. sibi debitis, omnia, quæ occurrunt in medio litis ad effectum perueniendi ad sententiam diffinitiuam iudicis officio mercenario deseruiente illi actioni expeditur; sed pone, reus fuit contumax, impedit litem contestari, non vult contestari; item remedia sunt, vt iudex requisitus per officium suum mulctando captis pignoribus coarceat illum, sed hoc non est sufficiens remedium perueniendi ad primum, & secundum decretum, & ad consequendum creditum debitum creditori, ad quod peruenitur per viam secundi decreti, quæ quidem remedia prætor adinuenit aduersus debitorem se subtrahentem creditorum fauore, l. Enl.

cinus, §. 1. ff. ex quib. caus. in pos. eat. leg. pro debito, cum auth. seq. C. de bon. authen. ideo cum actor diuerteret admissiones in possessionem ex primo, & secundo decreto: quia istæ missiones non tendunt ad finem condemnandi reum, ad quem tendebat actio proposita: officium, quod super his imploratur, non est mercenarium: quia nõ deseruit actioni; sed est officium nobile, cuius minores magistratus sunt incapaces, §. insinrandum, in Authen. de defensor. ciu. nimirum de necessitate recurritur ad iudices superiores, qui interponunt officium suum nobile: & Bart. Doctrinam probauit las. ibi, sub num. 11.

Plures autem casus particulares, in quibus cessante remedio actionis, per iudicis officium consuli potest, recensuit Purpur. in d. l. prima, ff. de off. eius, n. 117. & infra.

Vltimò occurreret videre, ubi ex lege competit ius agendi, an sit actio, vel officium iudicis, quam sanè materiam distinctè explicauit Bart. in l. 1. ff. de cond. ex lege, in 2. question. sub num. 6. retigit post Odofr. Bald. in Authen. Dos data, colum. vlt. C. de donat. ante nupt. idem Bart. in leg. solet ff. de alimen. legat.

Ad c. Quod sedes.

158 Quid sedes, & infra, Not. primò quod Archiepiscopus consecrat Episcopos suæ Pro-
uinciæ, de tempor. ordinat. intellige, ubi Episc. eligitur à Capitulo, sed si electus sit à Papa, consecratur ab alio, nisi de Papæ mandato, gl. fin. in cap. si eo tempore, de elect. in 6. Fel. hic in fine, dicens, Papam dare licentiam Episcopis à se electis faciendi se consecrare à quo maluerint Episcoporum.

159 † Et est notandum, quod Episcopus debet infra mensem acceptare electionem suam, aliàs cadit à iure suo, c. quam sit, de elect. in 6. & infra 3. menses petere debet confirmationem à Sed. Apostol. d. c. quam sit, & cap. cupientes, eod. titul. Lambertin. libro 2. par. 2. articul. 1. 1. question. princ. numero 9. & 10. consecratio autem fieri debet infra alios tres menses post confirmationem, 100. distinct. quoniam, nisi iustum sit impedimentum, Lambertin. dicto loco, sub numero 11. Concilium autem Tridentinum prouidit, quod prorogationes ultra sex menses nulli suffragentur, sessio. 7. cap. 9. & cap. 2. sess. 23. constitutum fuit, quod si intra tres menses consecrari non obtinuerit, teneatur ad fructuum restitutionem, & si per alios tres menses distulerit, cadat ab Ecclesia. Reliqua non habentur.

De Potestate, & Officio Iudicis delegati,

S V M M A R I V M.

- 1 Delegatus quis sit.
Delegatio est extraordinaria iurisdictio, ibidem.
- 2 Delegatio quatuorplex sit, & quæ sit realis delegatio.
- 3 Non en proprium an precedat, an appellatiuum, plurimum interest in delegationibus, & in aliis.
- 4 Delegare causas qui possint.
- 5 Delegantur cause inuis litigatoribus.
Delegatio vt valeat, exigitur in delegante status aliquis iurisdictionalis, ibidem.

6 Dele-

- 6 *Delegatus à Principe subdelegare potest, delegatus ab ordinario non: Ratio differentia ponitur.*
- 7 *Industria persona ubi videri potest electa, cessat subdelegatio.*
- 8 *Delegari industria in dubio non censetur à Principe electa ad impediendam subdelegationem.*
- 9 *Delegatus ab inferiore à Principe non subdelegat: rationes discurruntur ultra alios.*
- 10 *Delegatus magis comparatur usufructuario, quam usufructuario.*
Archiepiscopus quare non possit commodare palatium suum, vera ratio ponitur, ibid.
Personalia iura quandoque nec cedi, nec gratis alij commodari possunt, ibid.
- 11 *Delegatus nullam iurisdictionem iure proprio habet, sed ex persona concedentis, notionem autem habet.*
- 12 *Subdelegatus à delegato Principis alium subdelegare non potest.*
- 13 *Delegati à Principe qui sint, & dicantur quoad potestatem subdelegandi.*
- 14 *Delegatus ad universitatem causarum potest subdelegare.*
- 15 *Delegari qui possint in iudices?*
- 16 *Delegari quæ causæ possint.*
- 17 *Papa ex sua suprema potestate spiritualia omnia iurisdictionalia committere potest etiam laicis, & si Episcopi non possint. Quæ autem sunt ordinis, Papa laicis non potest committere.*
- 18 *Papa delegare potest laicis causas criminales super personis Ecclesiasticis.*
- 19 *Meri Imperij causæ per iudices ordinarios inferiores à Principe non possunt delegari, ratio ibi ponitur, & dantur Fallentie.*
- 20 *Meri Imperij causæ, in quibus agitur de morte naturali hominis, aut de abscissione membri, per ordinarium non possunt ex causa absentia, aut infirmitatis alteri delegari, sed remitti debent Regi.*
- 21 *Mixti Imperij causæ usque ad quartum gradum non delegantur.*
Delegatus Principis non subdelegat causas meri, & mixti Imperij, ibid.
- 22 *Appellationum causæ sunt mixti Imperij, ac ideo indelegabiles.*
- 23 *Restitutionis in integrum, & suspecti tutoris causæ favore minorum delegantur.*
- 24 *Iurisdictionales causæ, quia competunt iure magistratus, & iure actionis expediuntur, delegantur.*
- 25 *Canonum iure omnes causæ meri, mixti Imperij, & iurisdictionis ab ordinariis delegantur.*
Praelati Ecclesiastici omnes causas meri, mixti Imperij, ac simplicis iurisdictionis delegant, ibid.
- 26 *Officium iudicis delegati quale sit, & esse debeas, plenè discurritur.*
- 27 *Delegatio præsumitur facta super supplicationibus.*
- 28 *Delegatus ante presentationem rescripti nullam habet iurisdictionem.*
- 29 *Delegatus debet servare iuris ordinem, & exceptiones, ac defensiones legitimas admittere.*
- 30 *Delegatione pluribus facta, iurisdictionis exercitium commune est.*
- 31 *Clausula due solent adiici in rescriptis delegatoriis pluribus directis, altera alteriatiua, altera negativa, quod si non omnes, alter.*
- 32 *Delegatus pro tuenda sua iurisdictione coactionem modicam habet.*
- 33 *Delegatio quibus modis finitur.*
- 34 *Suspicionis legitima est causa iudicem delegatum recusandi, & de causis suspicionum cognoscit index delegatus.*
- 35 *Delegatio finitur, si index pronuntiaverit se iudicem incompetentem.*
Item si subdelegaverit in totum, ibid.
- 36 *Delegatio reuocatur contraria voluntate delegantis, licet non sic reuocetur subdelegatio.*
- 37 *Delegatio clauditur intra tempus rescripti delegatorij, nisi partes tempus prorogauerint.*
- 38 *Delegatio non potest extendi de persona ad personam.*
- 39 *Delegatio non extenditur de re ad rem, nec de loco ad locum, nisi ex consensu partium expresso, aut tacito.*
- 40 *Delegatio morte delegati finitur.*
- 41 *Delegatio finitur morte delegantis re integra, & quando res sit integra.*
- 42 *Executoria morte concedentis non finitur.*
- 43 *Ordinaria iurdictio non perit morte concedentis.*
- 44 *Delegatione finita, an causæ redeat ad ordinarium, an ad Principem delegantem.*
- 45 *Delegatio morte delegantis an expiret ipso iure an ope exceptionis.*
- 46 *Delegatio, lata sententia diffinitiva super meritis, expirat quò ad potestatem ulterius cognoscendi de causâ, secus si lata sit sententia absolutoria ab observatione iudicij.*
Delegatus non cognoscit de nullitate sue sententiae diffinitivæ, & si ordinarius sit ibid.
- 47 *Delegatus an retineat potestatem exequendi suam sententiam, & quid de iure civili, & quid de iure Canon. & an sit differentia inter delegatum à Principe, & ordinarium, & an delegatus subdeleget executionem sue sententiae.*
- 48 *Executio sententiarum per missionem in possessionem est mixti Imperij, ac etiam per captivam personam non competit delegatis, saltem de iure civili.*
- 49 *Delegatio non finitur, lata per iudicem delegatum sententia interlocutoria, nisi succumbens appellaverit, & index detulerit appellationi: nam expirat delegatio.*
- 50 *A sententia delegati, aut subdelegati ad quem appelleretur, plenè ponitur.*
- 51 *A delegati sententia appellatur ad delegantem.*
- 52 *A subdelegati sententia an appelletur ad subdelegantem, an verò ad ordinarium.*
- 53 *A Vicarij sententia an appelletur ad suum Ordinarium, an verò ad ordinarij superiorem.*
- 54 *Appellatio à diffinitiva regulariter devolvit, & suspendit.*
- 55 *Appellatio ab interlocutoria quos effectus pariat, siue fuerit admissa, siue non.*
- 56 *Appellans ab interlocutoria tanquam verus contumax non est ulterius citandus.*
- 57 *Delatio, quam facit index appellationi ab interlocutoria, quos effectus operetur.*
- 58 *Detulisse ex quibus videatur index appellationi ab interlocutoria.*
- 59 *Appellans ab interlocutoria rediens ad primum iudicem, faciens acta, quæ se non compatiuntur*

- cum appellatione, videtur renuntiasse appellationi, declarando, ut ibi.
- 60 Procurator ad lites ante litem contestatam non potest alium substituere, nisi inserta sit clausula cū potestate substituendi; post litē cōtestatā potest.
- 61 Procurator ad negotia extrajudicialia an possit alium substituere, & per alium facere.
- 62 Sententia contumacialia, qua sit, & que diffinitiva, amplissime discurretur.

AD RVBR.

De Officio, & Potestate Iudicis delegati.

Missis, quæ perrinent ad continuationem, uti non necessariis, capiendō materiam iudicum delegatorū, ac delegationum iudicialium, totū tractatum diuido in decem principales considerationes. Primò, quis sit Index delegatus. Secundò, quotuplex sit delegatio, seu quot sint species iudicum delegatorum. Tertiò, qui possint causas delegare. Quartò, qui possint iudices delegari, seu quibus possint causæ delegari. Quintò, an delegatus possit subdelegare. Sextò, quæ causæ possint delegari. Septimò de officio delegati, & de illius potestate. Octauò, an à sententia delegati appellari possit, & ad quem. Nondò, quibus de causis finiantur delegationes causarum. Decimò de commissionibus aliis, an persona, cui negotium aliquod fuit commissum, possit illud alteri demandare, & de aliis adiacentibus, ex quibus multa suppleuntur, ad Spec. in tit. de deleg.

† Circa primum maiores nostri tripliciter circumscripterunt iudicem delegatum, prout reulit Abb. hic in Rub. Goffred. namque dixit, delegatus est is, cui à Principe, aut ab ordinario, aut à Principis delegato causa decidenda, & cognoscenda committitur. Hostien. autem dixit, delegatus est is, cui causa committitur decidenda, seu exequenda, vi ces alterius representans, proprium in iurisdictione nihil habens. Specul. verò dixit, delegatus est, qui ex commissione alterius, alicuius causæ cognitionem iudicalem consequitur, & quælibet ex istis descriptionibus vera est, ut ait Abb. hic; differt autem delegatus ab ordinario, iurisdictione delegata ab ordinaria principaliter in duobus.

Primò quia delegatus dari solet, & delegatio fieri ad certas causas, & inter certas personas nominari, & individualiter expressas in commissione, ad differentiam iurisdictionis ordinariæ, quæ generaliter, & indistinctè tribuitur quo ad res, & quo ad personas, & quo ad causas, sic Bart. in l. 2. §. 1. ff. de option. leg. sub n. 7. per text. in l. 1. C. ubi & apud quem, & in l. legatus, iuxta 2. lectionem, ff. de offic. procons. sequitur Cephal. conf. 3. §. 2. num. 2.

Secundò differunt: quia ordinarius ex natura Magistratus, ad quem fuit electus, ex titulo dignitatis per eum adeptæ, & sibi collatæ iure suo habet iurisdictionem, & cognitionem causarum omnium illius iurisdictionis, & Imperij, prout patitur vis illius Magistratus; delegatus autem iure suo non habet iurisdictionem, quia priuatus est; sed utitur in causa sibi delegata iure mandantis,

text. in l. 1. §. qui mandatam, ff. de off. eius, nimirum delegatio est extraordinaria iurisdictione, Abb. in c. de cetero, de transact. in 3. not.

† Ad secundū quotuplex sit delegatio, & quot species iudicum delegatorum; breuiter dic, quodd alia est personalis, veluti cum causa committitur vni, aut pluribus personis nominatis, & dicitur personalis: quia non egræditur personas illas nominatas, c. P. & G. infra hoc tit. & l. si vnus, §. ante omnia, ff. de pact. Realis autem est, quæ committitur alicui Magistratui, Dignitati, personatui, aut officio nō expresse singulari nomine personæ, quæ magistratum, & dignitatem gerit: nam realis dicitur, quia facta dignitatis, idè quicumque obinens Dignitatē illam, poterit incipere, inceptam prosequi, & prosecutam sententia sua terminare, ad text. in c. quoniam, Abb. inf. hoc tit. vbi amplissime not. Anton. Butt. n. 25. Abb. n. 4. Hieron. Gabr. conf. 3. 2. n. 1. l. 1. proinde successor in dignitate assumit causam in statu, prout reperitur, Abb. d. c. quoniam, in 2. notab. & vbi in primo cessat dignitas, successor subintrat in delegatione, Abb. sub n. 8. Alij autem ab eo relati contrarij, sed distingue, & concordanda, ut per eundem n. 9. etiam re integra Dec. post Abb. n. 4. contra Angel. Aduertendum tamen est, quod si ex verbis, aut alijs legitimis coniecturis deprehenderetur, delegantem sub nomine dignitatis sensisse de particulari illa persona tunc dignitatem tenente, delegatio foret personalis; nam hoc tantum pender à voluntate delegantis; ex multis Dec. d. c. quoniam, sub n. 3. Ideò que si Episcopus tunc esset iuris peritus eruditus, & causa commissā esset grauis in iure consistens, videtur commissio hæc ratione causæ subiectæ personalis, & non realis, Bald. in l. 1. §. ne autem, in 1. not. C. de cad. tol. Ias. in l. more maiorum, col. ult. in §. limit. ff. de iurisd. om. iud.

† Quid autem si in commissione expressum sit nomen proprium, & appellatiuum, videtur attendendam, virum præcedat, & illud videatur contemplatum, Bart. in l. si seruus communis ita, in princ. ff. de stipul. seru. concordantes habentur in d. c. quoniam, per Abb. & Dec. n. 12. & conf. 320 n. 6. intelligendo tamen, cessantibus coniecturis contrariis, & idem Bart. in l. & quia, in fine ff. de iurisd. om. iud. nimirum autem, quia ex ordine literæ, intentio aliàs dubia declaratur, l. quoties, ff. de usufr. c. si quis iustus, in princ. de elect. in 6. & c. mandato, in fine, de præben. in 6. ex multis Ias. in l. 2. §. prius, ff. de vulg. plenè Tit. q. de primogen. q. 19. & quamvis Imol. Butt. & alij, quos sequitur Alex. conf. 75 col. pen. l. 5. teneant, commissionem indistinctè videri personalem, vbi nomen proprium fuit expressum etiam cum appellatione, per text. in c. si is, cui, eo. tit. vbi ut sit personalis, absolute ponderatur, quodd nomen propriū fuerit expressū, quorū opinio nihil applaudit; quoniā, vbi verbum aliquod refertur ad personam, quod potest accipi expressū causa demonstrationis, aut per modū dispositionis, accipitur per modum demonstrationis, Bart. communiter receptus in l. Ceturio, ff. de vulg. n. 31. post Ioan. And. per text. in c. si pater, de testam. in 6. & quia adiectio dignitatis videtur pro materia subiecta expressa; quia delegationes Papæ, & summorum Principum fieri debent personis in dignitate, ut inf. dicitur; Communiter tamen tenetur distinctio supra relata, ut late per Dec. d. c. quoniam, sub n. 12. cum suis limit. & plenè Ias. d. l. more maiorum, col. ult. concedūt tamē authores, quod & si præcedat nomen propriū, & sequatur adiectiuum dignitatis, ex circumstantiis legitimis quan-

quandoq; delegationem esse realem, Dec. sub n. 10. & 11. sentit Ias. eo loco. Gabr. d. conf. 32. col. 1. Intelligunt tamen communiter Doctor. de dignitate perpetua firma à iure ordinata, non de dignitate temporali amouibili ad voluntatem concedentis, veluti in vicario Episcopi, sic ex communi Ias. d. loco, Dec. d. cap. quoniam, n. 19.

Secunda distinctio est, quod delegatio quandoque fit, & regulariter de vna causa inter certas personas, vt dixi supra, n. 1. Quandoque fit de vniuersitate causarum, exemplum: Potestas Paduæ, aut Episcopus abfuturus per mensem ex iusta aliqua causa, vel vno die impeditus delegationis suæ causâ, hic dicitur delegatus ad vniuersitatem causarum, de quo habetur in l. 1. §. ff. quis, & à quo, & inf. dicitur.

Tertia distinctio est: nam quidam delegati sunt à Principibus, quidam ab inferioribus, alij sunt ab istis delegati, de quibus infra.

† Ad tertium, qui possunt delegare; & quidem Principes, absolute delegare posse manifestum est; nam supra leges sunt, l. Princeps, ff. de legib. & in Principe tanquam in fonte residet omnis iurisdictionalis potestas, & ab eo, & in eum fluunt, & refluunt iurisdictiones omnes in loco, vt inquit Bald. in c. 1. §. indices, in tit. de allod.

Legatus Papæ causas vigore legationis ad se spectantes delegare potest, & si citatio præcesserit, antequam discedat, perpetuatur delegari iurisdictione, c. fin. infra de offic. leg. c. cum Bertoldus, de re iudic. Abb. n. 5. Episcopi, & alij Prælati Ecclesiastici iurisdictione habentes, & ipsi delegant, c. cum vicesimus, infra eo. c. & si contra, l. in 6. c. pastoralis, infra de offic. ordin. & si plures sint Prælati simul omnes delegant, Abb. in c. ceteri, n. 15. de iud.

Sæculares quoque Prælati, & ipsi delegant, l. 1. ff. de offic. eius, leg. more, ff. de iurisd. omni. iud. & l. cum prætor, ff. de iud.

† Delegant autem Prælati vtriusque fori causas, inuitis etiam litigantibus, ac etiâ priuatæ personæ, quia delegatus vtitur iurisdictione delegantis, d. l. 1. §. qui mandatam, quamvis nō possint eos inuitos subijcere iurisdictioni alterius iudicis nō sui, præclare Abb. in c. significasti, de for. compet. sub n. 15. Aduertendum tamen est, quod in delegante requiritur status aliquis, seu radix aliqua iurisdictionalis, aliâs nihil penitus valeret, per reg. in l. priuatorum, C. de iurisd. om. iud. nimirum quia delegare est iurisdictionis, l. Imperium, in ult. ff. de iurisd. om. iud. nec superueniens iurisdictione confirmaret delegationem inutilem, ad l. que ab initio ff. de reg. iur. si autem fuisset radix aliqua, superueniens iurisdictione confirmaret, vt ex nunc, non vt ex tunc glof. Bart. & Bald. in l. obseruare, §. proficisci, ff. de offic. procons. Bart. & Bald. in l. 1. C. vbi de crim. Abb. n. 34. Felin. n. 40. in c. cum ex officio, de præf.

Rursus adde, quod qui delegare valet, potest totâ causâ, vel cognitione causæ, reseruata sibi sententia, vel etiâ vnū articulū tantum committere, l. prætor, ff. de iurisd. omni. iud. c. super questionem, infra eo. glof. in verbo, vices nostras, in c. statutum, eo tit. in 6. nimirum quia qui potest in totum facere, & non facere, potest etiam pro parte, l. videamus, §. deferre, & in l. in actionibus, ff. de in lit. iur.

† Circa 4. an delegatus subdelegare possit: duplex datur in iure regula, altera affirmatiua, delegatum à Principe subdelegare posse; altera negatiua, delegatum ab inferiore à Principe subdelegare non posse. vtraque ponitur in l. a iudice, C. de iudic. & in c. cum causam, de app. & præterea sunt iu. Marc. Anton. Peregr. de iurisd. Ord. & Deleg.

ra particularia de vtroque, de Principis delegato in l. 1. C. quo pro sua iurisd. in c. si pro debilitate, inf. eod. in delegato ab inferiore negatiue legitur in l. fin. ff. hoc tit. & in l. more maiorum, ff. de iurisd. om. iud. Ratio differentie in genere sumpta est: quia Regale, & principale culmē præcipuâ aliquâ supra inferiorem fortunam iure meretur, l. cū multa, Cod. de bon. qua. l. benè à Zenone, C. de quadr. præscrip. vel etiam propius: nam aduerto ego, quod sicut ordinarius habet immediatè iurisdictionem per manum Principis viuētis exequentis legis scriptæ, ac Principis mortui constitutionem, sic quoque delegatus à Principe viuente, immediatè de manibus iurisdictionem consequitur, qui certè non minus potest, quàm lex mortua, si quidem Princeps sit lex viuia in terris, §. 1. in Auth. de consul. Imo Princeps viuens est supra legem scriptam, l. Princeps, ff. de leg. nimirum ergo à pari potestate sicut ordinarius habens iurisdictionem à lege publica ex auctoritate Principis mortui consequitur iurisdictionem, cuius vigore delegare potest, sic quoque delegatus à Principe viuente, à cuius manu delegatum in ea causa iurisdictionem habet, poterit & ipse delegare; à Principe namque, vt supra dixi, fluunt omnes iurisdictiones, proinde iura, & Doctores dicunt, delegatum à Principe sustinere Principis vices, prout ordinarium, & maiorem esse ordinario, c. sanè, inf. hoc tit. & ibi plenè notatur per Alex. & alios in rubr. ff. eo. & per Dec. hic in Rubriculis, & post text. expressum in c. pastoralis, §. præterea, de off. ordin.

† Fallit autem proposita reg. affirmatiua, vbi industria personæ videri posset à Principe electa: nam non posset alteri subdelegare, text. in c. fin. §. 1. inf. eo. vbi ex eo, & notatis ibi per Abb. & Dec. personæ industria potest videri electa, si dictum sit, quod personaliter, aut per se ipsum, aut iudicio suo, iudicet, aut per similia verba, vel quia dictum sit: Consili de prudētia, integritate, & scientia tua, aut quia adiecta sint consimilia verba, Anton. Butt. conf. 48. Crau. conf. 303. col. 2. vel etiam si subiuncta legeretur clausula, & in his conscientiam tuam oneramus, Alex. & Ias. n. 10. in d. l. a iudice: in his autem casibus de partium consensu posset delegatus alium subdelegare, nisi materia subiecta requireret personalem illius industriam, vtrumq; habetur in d. c. fin. §. is autem, & §. fin. & in c. is, cui, hoc tit. in 6. veluti quia de vita, & moribus alicuius delegatus ille deberet inquirere.

† In dubio autem non censetur electa industria personæ ad impediendam subdelegationem; rationem collegi ego ex verbis text. in d. c. fin. in princ. quia vt ibi dicitur, Papa in delegando videtur voluisse providere negotiis litigiosis, non personis, quibus ea committuntur, nimirum persona à Papa delegata, si aliqua iusta causa nolit, aut non possit negotio incumbere, permittitur sibi, vt alteri personæ discretæ, & idoneæ negotium ipsum committat: vt inquit text. in cap. si pro debilitate, inf. eo. de quo subdelegato persona discreta, & idonea præsumendum est, quod ritè, & rectè munus suum explere debeat: ad reg. in l. 2. C. de offic. ciuili. iud. Accedit, quod factum vni concessum, si potest æquipollet per alium impleri, vel etiam parū plus, aut parum minus, potest alteri committi, vt inquit text. in l. veteres, C. de contrah. stipul. in negotiis autem litigiosis id maxime expedit, vt quàm primum finiatur, l. properandum, C. de iudic. & finem litib. inf. de dolo, & contum.

† Regula autem negativa, delegatum ab inferiore subdelegare non posse, quare constituta fuerit, dubitant auctores: iura tamen scripta videntur dicere, more maiorum sic constitutum, & receptum fuisse, text. apertus in *l. more maiorum*, ff. de iurisd. om. iud. in simili quoque maiorum moribus receptum fuit, donationes inter coniuges non valere, *l. 1. ff. de donat. inter vir.* prout patrem filio suo impuberi pupillariter substituere posse, *l. moribus*, ff. de vulg. ista autem est ratio generalis. † Ang. autem Perusinus in *d. l. more*, alia contexit rationem; inquit enim, quod delegatus inferioris est vsuarius iurisdictionis sibi commissæ, in ea nihil proprium habens, per text. in *d. l. 1. §. qui mandatam*, in illis verbis: *Nil proprium habet, sed iurisdictione mandantis vitur*. Vsuarium autem vsum rei sibi concessum nec cedere, nec locare, nec commodare alteri potest, *l. denique*, ff. de usu. ad differentiam vsufructuarij, & habitationem habentis: nam isti locare, & commodare possunt, *l. si habitatio*, C. de usufr. qua ratione sicuti ego perpendi, Archiepiscopus non potest alteri commodare pallium suum, c. ad hoc, de auctor. & usu pall. quia formaliter Papa concedit ei vsum pallij, c. 1. eo. tit. & est verissima ratio per me perpenfa, vnde Bart. in *l. nisi*, ff. de pact. dicebat, quod iura personalia quædam personam minimè excedunt, quædam alteri cedi possunt per modos, vt supra; sed non transeunt ad hæredes: Delegatum autem magis comparari vsuario, quam vsufructuario ego quoque credo: quia vsufructuarius in re proprium aliquid habet: nam est quasi dominus, & vsusfructus est pars domini, *l. 3. & 4. ff. de usufr.*

Ego autem ultra alios rationem hanc decerpsi ex *d. §. qui mandatam*, in illis verbis: *Nil proprium habet; sed iure mandantis iurisdictione vitur*; & ex verbis *d. l. à indice*, ibi, quia iudiciario munere fungitur; nam colligo, quod † delegatus nihil proprium habet in iurisdictione, vnde in lege dicitur, quod habet notionem, *l. si ut propanis*, C. quomod. & quand. iud. nimirum non potest delegare, quia delegare iudicem iurisdictionis est, *d. l. Imperium*, in ult. respon. quare quia delegatus homo priuatus est, delegare nequit, *l. priuatum*, C. de iurisd. om. iud. Ampliator regula negativa, vt etiam possitem contestatam non possit delegatus subdelegare, etsi procurator possit alium procuratorem constituere, Bart. in *l. 1. §. 1. ff. quis, & à quo*, in 2. oppos. glos. Bern. & Canon. in c. cum Bertoldus, de re iudic.

Admittunt tamen auctores, quod licet delegatus non possit causam totam subdelegare; possit tamen articulum aliquem in causa emergente delegare, sic intelligentes text. in *d. c. cum Bertoldus*, gl. & Doct. ibi, Alexand. & Ias. n. 6. in *d. l. à indice*. post Sal.

† Subdelegatū autē à delegato Principis alium subdelegare non posse cōcedunt concorditer Auctores omnes, per text. in *c. super quest. §. si verò*, inf. eo. & in *c. cum causam*, inf. de appell. Abb. & Dec. ibi, n. 8. Alex. & Ias. n. 6. in *d. l. à indice*.

† Sed punctus est in proposito, qui possint dici delegati à Principe, & quidē si non recognoscunt superiorem, res est absoluta, si recognoscunt superiorem, & eorū statuta faciāt ius civile, idē esset, sed si constituunt ius prætorium, iure magistratus vtuntur, ad Bart. in *l. fin. ff. de pœnis*, per Alex. & Ias. in *l. 1. in princ. ff. de verb. obligat.* Quare delegati ab istis prætorijis haberentur pro delegatis à magistratibus, Bart. *d. l. 4. §. 1. ad finem*, ff. de dam. infec. sequitur Imol. ibi, Alex. in *l. 1. ff. de off. eius*, n. 7.

† Limitatur autem Reg. negativa in delegato ad vniuersitatem causarum, vt hic possit vnam, aut aliquas ex causis delegatis subdelegare, licet vniuersitatem non possit. Sic. glos. Bart. & communiter Doct. per illum text. in *d. l. 1. §. 1. ff. quis, & à quo*, glos. & Doct. in *l. legatus*, ff. de off. procons. iuxta literam negativam, Alex. & Ias. in *d. l. à indice*, nimirum quia sic delegatus comparatur ordinario, late Ias. in *l. si vni. n. 7. 8. & 9. ff. de re iud.* Accedit, quod delegatus ad vnam causam potest vnum articulum in causa emergentem subdelegare, vt mox supra dixi per *d. c. cum Bertoldus*.

Fallit etiam, vbi more maiorum in delegatis à Magistratu maiori receptæ essent delegationes, ad *d. l. cum prætor*, §. 1. ff. de iudic.

† Circa quintum, qui possint in iudices delegari, regula est, omnes delegari posse, qui legibus, aut moribus non prohibeantur, tam patres, quam etiam filij familias, ad *l. cum prætor*, ff. de iudic. vbi quod omnes dari possunt in iudices, nisi moribus, lege, aut natura impediuntur, vt etiam ordinarius possit delegari, *l. & si prætor*, ff. de iurisd. om. iud. item & non subdito, causæ possunt delegari, non tamen cogitur suscipere, c. pastorebis, infra, de off. ordin. De iure autem Canonico requiritur, quod delegatus à Sum. Pontif. sit constitutus in dignitate, aut habeat personatum, aut sit Canonicus in aliqua Cathedrali, ad *c. statum*, de rescript. in 6. vbi quod alij inferiores non delegantur. Item delegatus debet esse maior 20. ann. minor autem maior 18. non, nisi de partium consensu ab inferiore à Principe delegatur. Hic autem ac etiā minor 18. maior 14. Principis auctoritate delegari potest, prout hæc leguntur in *c. cum vicesimum*, inf. eo. & præterea in spiritualibus delegatus debet esse gnarus iuris Canonici, & vir prouidus, c. cum R. Canonicus, infra eo. c. 1. de consang. & affinit. non tamen requiritur, quod sit lector, vt ibi, laicus autem in istis circa Papa auctoritatem non delegatur: quia laici spiritualia tractare prohibentur, c. decernimus, infra de iudic. Papa autem, & hos in spiritualibus iurisdictionalibus delegare, & præficere potest: glos. & omnes in *d. c. decernimus*, glos. celebris, in *c. præter*, §. verum, 32. distinct. In temporalibus autem laici delegantur vtroque iure inspecto, c. sua nobis, de appellation. etiam illiterati, *l. quidam consulebat*, ff. de re iudic. *l. cer. iuris*, C. de iudic. *l. fin. C. de sentent. ex breu. recitan. l. experitis*, C. de Decurion. *l. 10. Specul. de iud. deleg. §. ult. n. 17. Bart. l. 1. conf. 39. in 1. dub. Dec. consil. 18. n. 17. lib. 2.*

Scipsam autem nullus delegat, *l. final. ff. de off. prætor*, c. fin. inf. de Institus.

Item incapaces iudiciorum veluti excommunicati, penitus repelluntur, c. ad probandum, de re iudic. & de exception. c. dilecti filij, c. cum inter, & in 6. c. exceptionem, & c. pia, nec integratur, quia sit absolutus etiam tempore, quo recipit rescript. c. dilectus, el. 2. inf. de probat. Specul. in §. excipitur, n. 1. Infamis autē repellitur, & ipse parte excipiente, C. de infam. lib. 1. l. 10. & C. de dignitat. l. 12. l. nec famosis, & sup. de rescript. c. seiscutus, vbi not. par e autē non excipiente rectè procedit; quia infamia nō ipso iure repellit ab honoribus publicis, *l. nec infamem*, C. de Decur. l. 10. not. in *l. Bart. ff. de off. prætor. Spec. d. loco*, n. 2. sceminis autē causæ non delegantur, ad *l. fami. ff. de reg. iur.* nisi ex Princ. auth. c. Mem. 2. q. 5. Ord.

Ordinarius autem potest, & ipse delegari, l. 3. ff. de offic. eius; in dubio autem per commissionem Principis in ordinario magis presumitur excitata iurisdic. sua ordinaria, quā de nouo delegata, c. cum aliquib. de rescript. in 6. nisi dictum fuerit, delegamus, c. licet in corrigendis, inf. de offic. ordin. & inde Abb. notauit in 3. not. ubi limitat, nisi in commissione aliquid additum sit, non comprehensum in ordinaria; ad l. ius autem civile, ff. de iust. & iur. per verba autem generalia non presumetur additū, per quod detraheretur iuri alterius; sed requiritur specialis ordinatio, c. gratum, tit. illo; per rationem in d. c. licet, ex quibus patet, quod ordinaria, & delegata iurisdic. possunt simul concurrere, plenē Felin. in c. cum ex officio, col. 8. de prescrip.

16. † Circa sextum, quæ causæ possunt delegari. Regula prima est, quod in Principe absoluta est potestas fræno non subiaccens: potest namque Princeps causas omnes, vel civiles, vel criminales delegare, qualescunque sint, meri, aut mixti Imperij, vel simplicis iurisdictionis, l. 3. §. item diuus, ff. de testib. l. 1. C. de precib. Imper offer. l. 2. C. ubi senator, c. in Archiepiscopatu, de raptor. Gloss. in c. illud, 2. §. 4. Bart. in l. 1. ff. de iurisd. om. ind. col. pen. Cardin. & Abb. hic, nimirum, quia, ut supra dixi, in Principe residet imperium omne, & iurisdic. omnis, & à Principe ipso fluunt, & in eum refluunt iurisdictiones in toto statu, l. 1. ff. ad leg. Iul. de ambit. c. 1. §. indices, in tit. de allod. ubi Bald. notauit, & hæc in temporalibus verissima sunt.

17. † Spiritualia autem negotia Papam clericis tractanda committere, & delegare posse nullus negauit, imò delegare posse laicis spiritualia omnia, quæ iurisdictionis sunt, adiungunt communiter scribentes omnes, gloss. in c. decernimus, inf. de ind. Bald. sub n. 11. Dec. n. 12. Rip. n. 7. 4. qui plures reulit, gloss. recepta in c. præter, §. verum, 3. 2. distinct. & in c. bene quidem, §. 6. distinct. Abb. conf. 28. col. 2. lib. 2. ex multis aliis C. l. Lambert. de iur. patronat. lib. 2. par. 1. artic. 11. 1. quæ princ. Nauar. in c. nouit, n. 143. de iudic. ad: ob ut Papa delegare possit laicis facultatem cognoscendi de quacunque causa spirituali, matrimoniali, decimati, patronali; item facultatem excommunicandi, interdicens, conferendi beneficia, instituendi, & eligendi, & his similia, per text. in c. Adriani, & c. in synodo, §. 3. distinct. ubi exempla leguntur in personis Caroli Mag. Imperator. & Othonis Primi Germanor. Imperat.

Quæ autem sunt ordinis Episcopalis, Papam laico committere non posse, asserunt auctores, quæ sunt baptizare, crismare, conficere Corpus Christi, benedicere, consecrare Ecclesias, & Virgines, & his similia, de quibus in cap. aquam, de consecrat. altar. & per gloss. & Doctores in c. transmissam, inf. de elect. & differentiā hanc inter spiritualia, quæ sunt ordinis, & quæ iurisdictionis post alios admittunt, Abb. in c. quanto, n. 8. de consuetud. Rip. d. c. decernimus, n. 78.

18. † Rursus admittunt auctores, Papam delegare posse laicis causas criminales super personis Ecclesiasticis etiam in sacris constitutis, Abb. in c. Ecclesia S. Mariæ, sub n. 7. de constit. ubi moderate intelligit super aliquibus, in aliquibus causis, non super omnibus, & in omnibus: quia nimis turbaretur ordo Ecclesiasticus, & sequuntur posteriores omnes, per text. in d. c. per Mennam, §. 9. & dicunt, quod ubi Papa concedit talē potestatem, concessioarius procedit vii delegatus à Papa. Au ger. Marc. Anton. Peregr. de iurisd. Ord. & Deleg.

in cle m. 1. de off. ordin. in 2. reg. q. 4. n. 6. Cardin. relatus à Felin. in c. 2. n. 3. de maior. & obed. & plenē Tiber. Dec. in Criminalib. lib. 4. c. 9. n. 66.

† In ordinariis autem iudicibus alia est habenda consideratio, scilicet ad qualitatem causarum: sunt enim causæ iudiciales triplicis speciei. Quædam sunt, quæ appellantur meri Imperij, quædam, quæ dicuntur mixti Imperij, quædam autem iurisdictionales, quæ iure magistratus competere dicuntur, de quibus est text. particularis in l. Imperium, ff. de iurisd. om. ind. ubi Bart. & Doctor. omnes per Abb. & Canon. in c. quod sedes, inf. de off. ordin. primæ autem speciei meri Imperij sunt causæ omnes, criminales, in quibus agitur de vita, de sanguine hominis, de libertate, de ciuitate, de exilio à patria, quæ quidem expediuntur iudicis officio nobili: in istis pro regula traditur, ut alteri mandari nō possint, text. expressus in d. l. 1. ff. de off. eius, in l. scilicet, ff. de offic. procons. & in l. nemo potest gladij, ff. de reg. iur. ratio evidens colligitur ab Ulpiano in d. l. 1. scilicet quia causæ istæ ex legibus, aut senatuscons. aut Principum constitutionibus specialiter demandatæ sunt certis Magistratibus, ideo mandata iurisdictione in alium non transferuntur: sic enim clare significant verba illa: Quacunque specialiter lege, vel senatusconsulto, aut Principum constitutione tribuuntur, mandata iurisdictione non transferuntur; unde infert errare eos, qui cum publici iudicij exercitationem habeant lege, vel senatusconsulto delegatam, veluti in lege Iul. de adulteriis, & similibus, iurisdictionem suam mandant, & hæc sit secunda regula. Hæc tamen firmata proposito verissima de iure per iura supra adducta, limitatur dupliciter, primò ut locum habeat in causis meri Imperij vsque ad 4. gradum, quæ autem sunt quinti, & sexti gradus, quia etiam iure magistratus competunt, delegari posse concedunt, Bart. & posteriores in d. l. 1. ff. de offic. eius. Cardin. & Abb. in c. quod Sedes, inf. de off. ordin. de Bart. & alij in d. l. Imperium, & est bonus text. in §. audient, in Auth. de defens. ciuit.

† Secundo limitatur in causa iustæ absentiae, d. l. solent, & Doctor. ampliant ibi ad causam infirmitatis, text. in d. c. quod sedes, & in c. si pro debilitate, & in c. venerabili, hoc tit. & sic firmavit post Petr. Cyn. Andr. Pisan. Guliel. Ruin. Bart. & Bald. Alex. in d. l. 1. n. 56. & inf. ubi quoad effectum delegandi probant à pari procedere has causas iustæ absentiae, & infirmitatis, per text. in l. 1. ff. de off. consul. & in l. si longius, ff. de iudic. & in c. 2. de procurator. in 6. & probant Felin. in d. c. quod sedes, col. 2. ubi quod etiam ad effectum decisionis, non cognitionis tantum, sequitur Alex. n. 49. per text. in Auth. de mandat. Princ. §. eos, & in Auth. de collator. §. prohibemus, & sub n. 54. & 55. probat, quod creditur literis Ordinarij, asserentis de iusta causa suæ absentiae, aut infirmitatis.

Observandum tamē est, quod si causa criminalis esset capitalis, aut abscissionis alicuius membri, non debet Præles eam alteri delegare; sed remittere Regi, Abb. d. c. quod sedes, col. ult. per text. in d. Auth. de collator. §. ad hac prohibemus, sequitur Alex. in d. l. 1. n. 49.

† Tertia est regula, quod causæ mixti Imperij vsque ad quartū gradū delegari nequeunt iure civili inspecto, l. 2. ff. de off. eius. Quales sunt missiones in possessionem, ex 1. & 2. decreto; quæ ius tribuunt, decreta interponere cū causæ cognitione, ut ibi, legitimi madi autoritas tributa Comiti Palatino, creandi

Doctores, Notarios, in arrogationibus, & adopracionibus authorandi; hæc, & huiusmodi, quæ officio nobili expediuntur, non sunt delegabilia. Bald. hic in rubr. n. 14. & in cap. quoniam Apostolica, § fin. hoc eo. tit. Anton. Butr. & Imol. hic, Alex. in d. l. n. 7. Nec quicquam facit, quod Comes sit delegatus Principis: nam Principis delegatus subdelegare potest causas pro earum natura delegabiles, sed non illas, quas ordinarius delegare nequirer, latè Alex. ex multis, d. l. n. 76. vsq; ad 84. Item quæ sunt realis executionis, mixti Imperij, quamvis quinti, & vltimi gradus non delegantur, Bart. & Ias. sub n. 9 in d. l. i. ubere.

22 † Iisdem rationibus causæ appellationum; quia sunt mixti Imperij, & Iudicis officio nobili expediuntur ad vtilitatem priuatam, Bart. Imol. & Ang. Aret. in l. 1. § solent. ff. quod appell. sit, proinde non delegantur, gl. in l. eos, C. de appell. & in l. 1. C. de pedan. iudic. Rom. & Alex. in d. Imperium, Bald. de pace Constant. in verb. super mores, & est recepta opinio, quamvis contra dicta à Ias. in d. l. Imperium, num. 29.

23 † Fallit regula ista fauore minorum in causa suspecti tutoris: nam & si mixti Imperij sit, & officio iudicis nobili expediatur, delegabilis tamen est, l. cognitio. ff. tit. isto. Fallit in causa restitutionis in integrum sic nouo iure constitutum, l. fin. C. ubi, & apud quem. Fallit tertio in causis mixti Imperij 5. gradus, & 6. quales sunt decreta missionum in possessionem, quæ ius non tribuunt, aut quæ semiplenam cognitionem causæ requirunt, l. cognitio, §. i. ff. eo. Bart. & Doct. ibi, & in d. l. Imperium, col. penul. Abb. d. cap. quod sedes.

24 † Quarta regula est, quod causæ iurisdictionales, quæ iure magistratus comperunt, quales sunt, quæ iure actionis expediuntur, istæ pro sui natura alteri delegari possunt: text. expressus in d. l. 1. ibi: Quæ verò iure magistratus comperunt, mandari possunt, & l. more maiorum. ff. de iurisd. om. iud. & l. ea, quæ. ff. ad municip. & istæ propriè appellantur causæ ciuiles; omnes itaq; causæ, quæ iure actionis expediuntur, etiam de maxima re sunt merè iurisdictionales, Bart. Ang. Alex. Ias. Seuerin. & Purpur. n. 325. in d. l. Imperium, ac idèd pro sui natura delegabiles.

Fallit in causis, & actionibus præiudicabilibus ciuilibus, in quibus disceptatur de statu hominis, de ingenuitate, de seruitute, de libertinitate, de filiatione, de legitimitate; istæ namque ob gravitatem præiudicij commissæ sunt ex legibus maioribus iudicib. specialiter, l. placet, C. de ped. iudicib. idèd non delegantur, Bart. d. l. Imperium, col. vlt. comiter receptus.

Fallit in causis pecuniariis sup. 300. aureos; nā hæc specialiter commissæ sunt maioribus magistratibus, §. Audient, in Auth. de defensor. ciuit. Bart. d. l. Imperium, column. vlt.

25 † De iure autem Canon. an aliud statutum sit diuersum à iure Ciuili in causis meri, & mixti Imperij, concertant authores, aliqui tenent, nihil innouatum; sed contra tenuerunt Glossatores Canonici, & communiter Canonistæ omnes, gl. in c. peruenit, 93. dist. vbi, quod Episcopi hodie nihil Imperij habent, quod alteri mandare non possint, præter vsum pallij. de quo in cap. ad hæc, & c. 1. de auth. & usu pall. & dixi sup. num. 11. Idem sentit gl. in cap. illud 23. quæst. 4. & in c. in Archiepiscopatu, de raptorib. & in d. c. quod sedes, Hostien. Anton. Butr. Cardin. n. 5. Abb. n. 4. & plenius in 3. columna in d. cap. quod sedes, volentes, differentiam

in his esse inter ius ciuile, & ius Canon. latè Alex. d. l. 1. n. 91. & in d. l. Imperium, n. 14. adducunt text. in d. c. in Archiepiscopatu, in c. licet, de offic. Vic. in 6. in Clemen. 1. de Hæret. & in c. fin. ne cler. vel Mon. in 6. quæ iura loquuntur de causis meri Imperij; potest tamen ad primum, & vltimum facile responderi; pro causis autem mixti Imperij inducunt text. in cap. cum venissent, de eo, qui mittitur in possess. in c. venerabili, & in c. pastoralis, tit. nostro, quod quidem admittit causam appellationis delegari posse; quam tamen mixti Imperij fore constat, & ad text. in c. quod sedes, quod aqualiter videtur ob stare. Respon. quod Episcopus, & Prælati Ecclesiastici, quæ sunt iurisdictionis, possunt absolute personis Ecclesiasticis committere; hæc autem, quæ sint, habetur in cap. conquirente, inf. de off. ordin. Quæ autem sunt ordinis, Episcopus ex causa necessariò potest committere Coepiscopo, non inferiori, & ita loquitur text. in d. c. quod sedes, & est communis, & vera resolutio, cõcordat text. in c. aquam, inf. de consecr. alt. Concil. Triden. sess. 2. c. 3.

† Ad 7. de officio, & potestate iudicis delegat. 26 Resp. quod potestas illius pendet à tenore, & à verbis delegationis, ac idcirco delegatus ante omnia diligenter videre, & seruare debet fines, & formam mandati, & commissionis, c. prudentiam, inf. eo. c. olim, et l. c. cum dilecta, de rescript. l. diligenter, ff. mand. l. non distinguemus, §. de officio, ff. de arbitr.

† Item videre debet tenorem supplicationis; nam delegatio præsumitur facta super omnibus contentis in precibus, gl. in §. audient, in Auth. de defensor. ciuit. Abb. & Bero. in c. venerabilis, inf. de iudic. Aduertat etiam, & sciat ex vi commissionis, plenariam habere potestatem super omnibus, quæ ad causam pertinere noscuntur, c. præterea, d. c. prudentiam, §. sexta, in fine, & §. seq. puta ad antecedentia, & consequentia necessaria, l. ad rem mobilem, l. ad legatum, ff. de procurat. extra autem hæc inutiliter agit ex defectu iurisdictionis delegatæ, c. venerabili, inf. eo. d. c. cum dilecta; si tamen commissio delegationis facta ab inferiore à Papa, contineret aliquid, quod esset irrationabile, & contra ius, non teneretur delegatus illud sequi, text. expressus in c. cum venissent, inf. de eo, qui mittitur in possess. nimirum, quia inferiores non possunt ordinare contra ius, c. quod super his, de maior. & obed. cap. 2. de locato.

In prius autem post præsentationem rescripti sibi factam, debet rescriptum ipsum delegationis exhibere, & ostendere partibus, aliàs sibi non creditur, c. cum in iure, inf. cod. & vbi citari mandatum debet in literis citatoriis inferi tenor rescripti delegatorij, vt citatus, monitus sit, cap. præterea, inf. de dilation. Auth. qui semel, C. quom. & quand. iud. Bart. & Ias. n. 2. in l. 1. ff. si quis in ius vocat.

† Ante autem præsentationem rescripti delegatus nullam habet iurisdictionem, Bald. in l. falsus, n. 10. C. de furt. Rot. in nouiss. p. 1. decis. 25. n. 5. pulchre Felin in c. cum ex officio, n. 40. de præscr. & post eū Alb. conf. 514. vbi propterea inferunt, quod si delegatus ante hæc procedat, inutiliter agat. † Aduertat etiam, vt in casu procedat seruatis solènis iudiciorum, de quibus in l. prolatam, C. de sent. per Bar. ibi, ita vt nec sine libello, nec omilla litis contestatione procedat ad testiū receptionem, etiam in causa spoliij, alioquin ad appellationem partis processus annullaretur, text. & inde plenè notatur in c. consultationibus, inf. tit. isto. & in c. 2. inf.

inf. ut lit. non contest. & res cum fructibus restituatur, ut plenè legitur in dictis iuribus, & in *c. cum causa*, infra eo. Aduertat etiam, ut admittat congruas exceptiones, & replicationes partium, *c. ex parte*, el. 2. *inf. tit. isto*, alioquin ad grauamen partis factum illegitimè reuocabitur, *d. cap. cum causa*, *inf. eo*.

Kurtus aduertat, ne detrahat ius tertij; nam per suas commissiones Papa non intendit, nec præsumitur, quòd uoluerit præiudicare iuri tertij; text. & exemplum in *c. super eo*, *inf. hoc tit.* † Quid autem si sint duo, aut tres iudices delegati, dic, quod & si iurisdicção videatur insolidum cuique tributa; exercitium tamen commune est, si duo sine tertio procedere nequebunt, *c. causam matrimonij*, *c. prudentiam*, & *d. c. cum causa*, *inf. eo*. l. non distinguemus, §. si plures, ff. de arbitr. & l. duo ex tribus, ff. de re iud. potest tamen vnus ex eis, vel ambo vni committere vices suas, & hic personam suam, & subdelegatum agit, *d. c. prudentiam*, & *c. quamvis*, *inf. eo*. modò sint delegati à Principe.

† Aduertendum tamen est, quòd in rescriptis delegatoriis solet apponi vna ex his clausulis: altera nempe alternatiua, ut, *omnes procedant, aut duo ex eis, aut vnus solus*, & hoc casu: quia in alternatiuis sufficit alteram partem verificari, absq; alio vnus solus poterit procedere, ad text. in 6. & procedendo sibi præoccupat iurisdiccionem, quod si in infirmitate, aut absentia impeditus sit, aut quia nolit, vel quia malitiosè differat processum, possunt alij continuare processum, ut plenè habetur, & not. in *d. c. cum plures*.

Altera est clausula negatiue concepta, quod si non omnes, procedant duo, aut vnus, tunc ad effectum procedendi per vnum, aut duos oportet de impedimento absentis, seu absentium constare per nuntiam, aut per literas; alioquin procedere nequirent, capit. *sciscitatus*, de rescript. d. cap. *prudentiam*, in prin. vbi quod processus aliter factus est nullus; super qua clausula duo sunt adnotanda, primum, quod illa negatiua, si omnes non poterunt, expressa per verbum impotentiae verificatur, & locum habet etiam in casu voluntaris, si delegatus noluerit; casus est in *d. c. prudentiam*, §. adiicimus, & si aliud legatur in *d. cap. sciscitatus*; sed hæc præualer; sicuti vtrouque notatur.

Item aduertendum est, quod illa conditionalis, si non poteritis, non impeditur: quia vnus subdelegauerit alium; nam iste subdelegatus nō intrat, ne sit in potestate subdelegantis tollere exitum conditionis, text. clarus in *cap. coram*, *inf. tit. isto*. Nimirum quia conditionalis pro sui natura debet accipi in casu cōtingibili, sic ut non sit in potestate alterius, facere illam deficere, ut ibi not. & est text. in l. ex facto, §. fin. ff. Treb. Quod si simpliciter dictū foret, quod si non omnes, aliter ex eis, an delegatus teneatur admittere secum subdelegatū à condelegato, altior est quæstio, de qua per gl. & Doct. in dicto cap. coram.

Rursus aduertendum est, quod illa procedere, vbi causa committitur pluribus, ut singulis, secus si ut vniuersis, puta Collegio Doctorum: nam vniuersi isti plures haberentur pro vno, & locus est inter eos regulæ leg. quod maior, ff. ad mun. incip. idcirco si causa committatur Episcopo, & Capitulo, Potestati, & Antianis, duæ sunt voces, & quo ad Capit. & Antianos sufficit maiore partē interuenisse, pulchre Marian. Soc. sen. conf. 140. col. 6. lib. 1. si tamen inter illos de vniuersitate esset aliquis summæ

præcellentiæ absque eius præsentia, causa non rectè expediretur, Socin. d. conf. 140. n. 3.

† Vltèrius aduertendum est, quod delegatis pro tuenda sua iurisdicção delegata attributa est de iure scripto modica coëctio, l. fin. ff. tit. isto, glof. in l. solent, ff. de off. procons. glof. in l. 2. ff. de iurisd. om. iud. text. in *c. pastoralis*, in c. ex literis in c. significasti, c. præterea, & c. de causis, §. 1. *inf. eo*. & expeditur modica coëctio officio iudicis mercenario: quia non est de mero, & mixto Imperio, Bart. d. libere cauere, col. pen. & modica coëctio intelligitur concessa, ne dum quo ad personas collitigantes; sed etiam quo ad alias personas in iudiciis necessarias; notarios, & huiusmodi, Purpur. in d. l. fin. ff. de off. eius, n. 2. post Practic. Papiens. & plenius Nauar. in rep. c. nouit. n. 78. de Iudic.

Vtrum autem delegatus possit cognoscere, vel etiam pronuntiare super incidentibus ad formam, l. quoties, c. de iudic. Bart. in l. cui iurisdicção, ff. de iurisd. om. iud. sentit negatiue: contra senserunt Alex. & Purpurat. n. 48. adducunt glof. in l. cum proponas, c. de reb. cred. Abb. qui sic sentit in c. si quis contra clericum, col. pen. inf. tit. 1. & est verior opinio per rationes illius text. & per rationem d. l. cui iurisdicção, & ut lites finiantur.

† Ad cētum quibus modis finiatur delegatio? Respond. multis.

Primo recusatione ipsius delegati, vbi non est subditus delegantis, ad text. in *c. pastoralis*, iam eod. alias si subditus foret, recusatio cessaret: quia indicandi munus necessarium est, l. munerum, §. indicandi, ff. de muner. & honor.

† Secundo recusatione partis ex aliqua iusta causa, quæ sanè recusatio non intelligitur sublata, quia Papa sciens causam illam subesse delegauerit; nam recusare iudicem pendet à voluntate litigatoris, qui illum habet suspectum, & ius istud Papa delegando non censetur voluisse auferre, Abb. in c. 2. sub n. 7. *inf. ut lit. non contest.* per text. in c. ex transmissa secundum vnā lecturam, iam de for. comp. assumptum autem quod delegatus, pro vt ordinarius ex causis possit recusari vti suspectus, manifestum est, & de causis habetur in c. suspicionis, in c. cum super, & in c. causam, quæ, iam hoc tit. & in c. accedens, el. 2. ut lite non contest. & de iure civili, in l. apertissimi, c. de iud. & præterea in c. statutum, §. tum verò, de rescript. in 6. & per practicos in locis communibus.

Aduertendum tamen est, quod recusatio debet in principio ante litis ingressum opponi: quia cōcernit iudicis incompetentiā, text. in l. fin. c. de except. alias postquam index cōpisset cognoscere super aliqua etiam merè dilatoria per consensum in illam, videretur remissa exceptio incompetentiæ, & iudicis ipsius recusatio, vti plenè scriptum est, iam de iudic. nisi suspicionis causa superueniret post indicium cōceptum: nam de ea opponi posset, c. insinuante, *inf. eo*. & d. l. apertissimi; De causis autem suspicionis non cognoscit index delegatus, per reg. ne quis in causa sua; sed si est delegatus à Papa, aut alio Principe, de iure scripto recurritur ad arbitros iuris, text. glof. & Doct. in d. c. suspicionis, & de iure civili est casus in d. l. apertissimi, & vbi vnus solus est delegatus, res ita procedit, si sint duo cum clausula, quod si non ambo, alter eorum, poterit condelegatus cognoscere: cessante autem illa clausula, recurritur ad arbitros, c. si contra, co. tit. in 6. si autem delegatus sit ab ordi-

Qd 4 nario.

dario, de causis suspicionū cognoscer ordinarius, d. c. si contra, si autem ante recusationem delegatus in totum subdelegasset alteri causam illam, vbi potest delegare, cessaret recusatio, secus si non in totum subdelegasset, vel etiam si post recusationem propositam subdelegasset; nam recusatio curreret, provt hæc constituta leguntur in cap. index, co. tit. in 6. vbi tamen limitatur, eum de partium assensu post propositam recusationem subdelegaret. De aliis autem causis obiectis contra rescriptum cognoscit delegatus, cap. de subdelegato, eod. tit. in 6: Archid. ibi, Specul. tit. isto, §. excipitur, vers. Sed quis cognoscer, & Ioan. And. in addit. & adde, quod delegatus cognoscit super omnibus aliis exceptionibus aduersus rescriptum delegatorium intrinsecis, & extrinsecis, etiam concernentibus defectum personæ delegantis.

35 † Tercio finitur delegatio, si delegatus ex aliqua causa obiecta pronuntiaverit se iudicem incompetentem sic, vt amplius non possit reassumere causam, text. expressus in cap. significantibus, hoc tit. vnde Abb. notauit, quæ sententia illa licet interlocutoria vim habet diffinitiuæ.

Quarto finitur in persona delegati, si in totum subdelegauerit causam ipsam nulla parte sibi retenta, c. venerabili, infra eod. fallit, si statim re integra reuocet, aut subdelegatus re integra moriatur, c. quamvis, eo. tit. in 6. & in dubio videtur in totum amisisse, glos. & Abb. d. c. venerabili.

36 † Quinto contraria delegantis voluntate soluitur delegatio, & quandoque re integra, aut non integra ante sententiam diffinitiuam reuocaverit, iudicium delegatum soluitur, & cessat in futurum omnis delegati authoritas, l. iudicium soluitur, ff. de iudic. Ias. in l. a Dino Pio, ff. de re iudic. in princ. num. 10. Diuersum est in delegato subdelegante in casibus, in quibus subdelegare potest; nam vbi subdelegatus incepit procedere, non poterit delegatus reuocare subdelegationem, d. c. quamvis, in 6. & c. venerabili, inf. eo. & Abb. ibi, num. 6. Sicut nec etiam post litem contestatam licet procuratorem reuocare, l. ante litem, l. post litem, ff. de procurat.

37 † Sexto delegatio finitur, id est, stat intra fines temporis, rerum, loci, & personarum, de quibus loquitur specificè rescriptum delegatorium, nec ulterius profertur; finitur itaq; primo in tempore limitato in rescripto, nec ulterius extenditur, c. de causis, c. consultationibus, inf. eo. si autem tempus non sit adiectum, durat perpetuū, l. falso, c. de diuers. rescriptis. id est, per quantum tempus durat ius proponendi litem, actionem, causam delegatam, gl. Bald. & Paul. ibi, nec finitur delegatio per peremptionem instantiæ triennalis, de qua in l. properandum, c. de iudic. quoniam instantia poterit renovari, aut instaurari coram eodem delegato, provt coram ordinario, Socin. iun. conf. 133. num. 34. lib. 2. Cephal. in conf. 304. num. 62. Aduertendum tamen est, quod tempus non currit delegato ante præsentationem rescripti, sed ex die præsentationis, d. cap. consultationibus, & cap. super eo. de appellat.

Secundo, aduertendum est, quod partes litigantes possunt durante tempore delegationis prorogare terminum in longius tempus delegationis, d. c. causis; nam tunc prorogatio optime cadit ad l. sed si manente, ff. de precar. finito autem tempore expirat delegatio, & partes non possent ulterius consensu suo restaurare delegationem, obstante

regula d. l. priuatorum, & est text. in c. significantibus, & in cap. P. & G. hoc tit. Quare curet pars, vt delegatus proferat sententiam suam intra terminum delegationis de die, non de nocte; nam non valeret, c. ex literis, inf. eod. Dec. post alios ibi, Alex. in l. Seius, & Augerius, ff. ad leg. Falcid.

† Secundo finitur in personis nominatis in rescripto, nec ulterius extenditur ad alias, per regulam in l. si unus, §. ante omnia, ff. de pact. & in l. si ita stipulatus, §. Grisogonus, ff. de verb. obl. adeo vt partium consensus non possit prorogare delegationem ad aliam personam non nominatam, text. ad hoc in d. c. P. & G. Bart. Ang. & Paul. in l. si index, ff. de iudic. vbi namque delegatio aliquo respectu est nulla, partium consensus illam non roborat, d. c. significantibus, per regulam, d. l. priuatorum, similiter vbi alia persona veniret in consequentiam litis inter illas duas, Afflict. decis. 227.

† Tercio finitur, & terminatur ad res comprehensas in rescripto delegatorio, vt non proferatur ad alias res, per regulam in d. §. ante omnia, & per text. clarum in c. cum olim, inf. eo. prorogari tum potest delegatio de re ad rem ex partium consensu expresso, aut tacito, text. & inde notatur per Doctores in d. c. cum olim, optimus text. in l. de qua re, ff. de iudic. Bart. in l. fin. ff. de iudic. Alex. conf. 84. lib. 5. intellige præterea, quod mandatum delegationis prorogetur ad ea, quæ veniunt in consequentiam mandati, ex multis Paris. conf. 90. col. pen. lib. 1. & in mandato hominis, vt veniant etiam ea, per quæ actus commissus possit facilius, & commodius expediri, licet non in mandato legis, in quo necessaria tum veniant, distinguendo tradidit Laderc. de Imol. conf. 90. post Aret. in c. de testib. infra, de testib. Ias. & Dec. in l. 2. ff. de iurisdict. omn. iud. quæ sanè distinctio videtur aduersari illi regulæ, mitius agitur cum lege, quam cum homine, l. Celsus, §. fin. ff. de arbitr. & obstat videtur doctrina Ias. in l. 1. §. nuntiatio, n. 6. ff. de oper. non. nuntiat. Item intellige in prorogatione facta de re ad rem per partium consensum expressum, aut tacitum; secus si à procuratoribus in id non habentibus mandatum, text. in c. pastoralis, hoc tit.

De loco autem ad locum idem iuris est, quod de re ad rem, vt Doctores aiunt in d. c. cum olim, amplius iudex ipse ex causa prorogat ad illum locum, ad text. in c. statimur, in 6.

† Septimo delegatio morte finitur, delegatio scilicet, si personalis est, secus si realis, vtrumque plenè ponitur in c. quoniam Abbas, inf. eo. & in c. P. & G. latius dixi supra, sub n. 1. & si plures sint delegati, vno delegatorum mortuo expirat delegatio tota, c. vno delegatorum, hoc tit. nisi adsit clausula, quod si non omnes, vnus, Abb. d. c. quoniam, n. 6. nimirum quia morte officia omnia extinguuntur, l. cuius, ff. de Curat. Furio.

† Octauo, morte delegantis, aut per eius de Provincia recessum re integra finitur delegatio, l. & quia, ff. de iurisdict. omn. iud. c. licet, infra eo. res autem non dicitur integra, lite iam contestata, c. relatum, infra eo. vel etiam post emissam citationem, text. in c. gratum, inf. eo. & in c. fin. infra, de off. leg. vbi Abb. supplet, & intelligit emissam citationem, postquam decreta sunt, licet non executi, & idem Abb. in d. c. gratum, n. 3. sic quoque morte subdelegantis per eosdem modos expirat subdelegatio, d. c. licet, inf. eo. & c. quamvis in 6.

† Executoria autem commissa super gratia iam con

concessa morte concedentis non expirat, c. si super gratia, tit. isto, in 6.

Et per illum text. Bart. eleganter in l. fundi par. rem. ff. de acq. posses. docuit, quod data commissione per Potestatem, aut eius loci Vicarium ante finem suum regimen, puta de mittendo, seu associando aliquem in possessione, poterit nuntius vigore illius commissionis, etiam post exitum Potestatis de suo regimine exequi, & valebit executio: quia nuntius est officij, non certæ personæ, sequuntur Doctor ibi Bald. in l. si interpretatio, de legib. l. ad l. more, n. 61. & 62.

43 † Ordinatio autem iurisdicatio morte Principis concedentis non finitur, sic notantur Paul. Alex. & l. ad l. num. 1. & in d. l. more, per text. in d. l. & quia, arguendo à contrario, nec in c. 2. hoc tit. ubi tamen limitant in ordinaria accessoria ad ordinariam, veluti in Vicario Episcoporum mortuo Episcopo cessat omne eius Vicarij officium, & iurisdicatio omnis pertinet ad Capitulum, c. pen. & fin. infra Ne Sede vacan quoniam Vicarij isti constituuntur ab ordinariis, & in specie notavit Bald. in l. aliquid quando, num. 7. ff. de off. procons. & idem dico infra, de Vicariis Potestatum territoriam per ipsos eliguntur, & sunt sui officiales, ac ideo Potestati accedunt.

44 † Sed super præmissis restat dubium, an cessante delegatione causa redeat immediata ad ordinariam, & quidem si ordinarius delegasset, disputatio est superflua; si autem Princeps delegasset, & quidem ubi morte delegantis expirat, ut ad eundem sic recurrendum habemus text. in d. capis. pastoralis, c. præterea, generaliter tamen, ubi Princeps tamen apposuit manum in delegando, ut causa sit facta de Curia, & exempta ab ordinariis, tradidit Bald. post Archidiaconum in l. si ut proponis, col. pen. C. quom. & quoniam. unde sequitur Sal. ibi, Imol. in l. si expressum, ff. de appell. l. ad l. more, n. 66. consultit Pet. Anch. cons. 50. circumscriptis.

45 † Secundum est dubium, an ope exceptionis; nam si exceptionis ope, delegatus partibus consentientibus possit procedere, nempe, quia constaret substantia delegationis, & sic voluit Innoc. in c. licet undiq. inf. eod. Contra autem firmavit Bart. d. l. more, col. ult. per text. in d. l. & quia ubi simpliciter dicitur, mandatum morte soluitur, sequuntur Paul. & l. ad l. n. 68. per text. satis clarum in c. fin. §. ut officium, in 6.

46 † Nono finitur delegatio lata sententia diffinitiva per delegatum: nam expirat iurisdicatio illius causæ quo ad potestatem cognoscendi, leg. index posteaquam, ff. de re iudic. etiam si nulliter pronuntiaverit, l. si ut proponis, C. quom. & quoniam. iud. sic ut non possit cognoscere de nullitate illius sententiæ, & restituere delegationem, Bart. Bald. & alij ibi Abb. Felin. & Dec. in c. in literis, infra eod. Alex. in d. l. index, Gutierrez Hispan. in Canonic. quest. lib. 2. c. 2. quamvis ordinarius possit cognoscere de nullitate propriæ sententiæ, l. si præses, C. cod. l. 1. C. de sent. & interlocut. diuersum est, si absoluerit ab observatione iudicij, Abb. in c. examinata, per illum text. de iudic. Item secus, si super uno articulo sit interlocutus, c. 1. de can. pos. prep. Abb. n. 11.

47 † Executio autem sententiæ lata à delegato ab ordinario exiata delegatio denoluitur ad ordinarium, c. significasti, tit. isto, & de iure civili

pleniùs habetur in l. à Dino Pio, ff. de re iud. ubi est casus legis.

Delegatus autem à Papa de iure Canon. retinet intra annu potestatem exequendi sententiā suam, c. querenti, tit. isto, & in exequendo retinet Principis auctoritatem: quia personam eius representat, c. sand. c. studuisti, §. 1. inf. eo. ac ideo compellere potest condemnatum ad parendum suæ sententiæ, c. d. caus. §. illis, inf. eod. Nec ordinarius impedire potest executionem, c. si quando, inf. eo. potest etiam ordinario executionem suæ sententiæ delegatus committere Principis auctoritate, & tenebitur illam exequi, quamvis videretur sibi iniusta, c. pastoralis, §. quia vero, hoc titulo, ubi plenè ponitur, & d. c. significasti, per glos. & d. c. studuisti, ubi tamen gl. excipit Legatum de latere, ut cogi non possit, sed supplicari de executione ob personæ præminentiā: fallit, ubi ordinarius videret dari vitiosum ingressum in Dei Ecclesia: nam iuste opponeret, d. c. si quando: ubi autem ordinarius non posset, aut peritaciter nollet exequi sententiā, potest delegatus ipse iure suo principali auctoritate sententiā exequi, c. significasti, hoc tit. d. c. de causis, §. illis.

De iure autem civili magnopere contendunt Authores in d. l. à Dino Pio, an delegatus Principis possit eo iure exequi sententiā suam; nam gl. Accursius, ibi, Raph. & plerique alij tenent negatiuam: quia nullo iure sic statutu reperitur, contrariu decidit, Bart. Ang. Paul. Alex. & l. ad l. ibi, ex communi, Abb. in c. significasti, inf. eo. in 3. not. & in c. si quis Contra, inf. de for. compet. & hæc quia recepta tenenda est; nimirum quia in dubiis de iure civili standum est decisioni Canonica in utroque foro, ad not. in c. 1. & c. de oper. non. numt. & per Canon. in c. Rainaldus, & c. Rainaldus, de testam. ent. de detractione quarta.

† Exequuntur autem delegati isti non mittendo in possessionem ex primo, & secundo Decretis, quia huiusmodi sunt mixti Imperij, l. inbere cauere, ff. de iurisd. om. iud. sed mittendo, ad l. off. si quis ius dicen. Purpurat. in rubr. ff. de offic. eius, sub n. 8. & ante eum l. ad l. à Dino Pio, num. 6. ff. de re iudic. & fuit ante eos traditio Bald. in l. nec quicquam, §. initio, col. 3. ff. de off. pref. urb. col. 3. & in c. significasti, de offic. deleg. ubi rationem adducit, quia delegatus non habet territorium: missio autem in possessionem coheret territorio, & hac ratione mixti Imperij, non exequuntur delegati per capturam personæ: quia executio ista est mixti Imperij, sic Castrensis in l. cum proponas, C. de bon. auct. ind. possiden. quæ ratio de captura personæ non placet; quia etiam minores Magistratus talem exercent auctoritatem, Bart. d. l. inbere n. 1. per text. in Auth. de exhib. reis, §. si verò; verum & si delegatus non habeat territorium, quia tamen utitur iure delegantis, dubitabilis est propositio ista; item de iure canon. delegatus mittit in possessionem, c. 1. inf. de eo, quem mittit, Alex. post Innoc. & Canon. in d. l. inbere cauere, n. 4. ubi propterea à Bald. ratione recedit; concludit tamen post Paul. ibi, & sequitur l. ad l. sub num. 8. quod delegatus non exequatur per istos modos reales, quamvis cognoscat de istis, quæ sunt mixti Imperij; quia grauior est executio realis, quam verbalis.

† Decimo expirat delegata iurisdicatio, si index delegatus tulerit aliquam interlocutoriam, à qua appellatum sit, & detulerit appellationi; nam per delationem ab eo abdicatur omnis delegata iurisdicatio;

Ratio; ad text. in c. cum appellationibus, de appellat. in 6. per Bart. in l. eius qui, ff. de appell. recipien. latius autem dicam in sequen. *quæsto*, si autem appellatio non sit admittenda, non finitur delegatio, d. c. 1. de caus. posses. & propr. c. non solum, de appell. in 6. cum aliis, v. statim dicam.

50 † Circa 9. an à sententia delegati liceat appellare: & quidem absolutum est licere appellare, tam à diffinitiva, quàm etiam ab interlocutoriis, medio tempore latis, iuxta regulam Canonicam, quod à quocunque granamine appellare licet, c. super eo, de appellatione, de iure autem civili, an ab interlocutoriis appellare liceat, præclare potuit Bart. in l. 2. ff. de appell. recipien. circa autem materiam hanc de duob. videndum est.

Primo ad quem à sententia delegati appelletur.

Secundo de effectibus appellationis.

51 † Quo ad primum regula est, à delegato appellari ad delegatè, l. 1. in prin. ff. quis, & à quo, l. precipimus, C. de appell. Fallit in l. eo casu, C. eo.

52 † Punctus difficultatis est, quid in sententia subdelegati à delegato Principis, vel etiam à delegato ordinarij ad vniuersitatem causarum, & generaliter in sententia lata à subdelegato, Bart. in l. 1. §. 1. ff. quis, & à quo, distinguit: aut sententia fuit lata à subdelegato à delegato Principis, & appellatur ad subdelegantem, delegatum scilicet, non ad Principem, l. 1. C. qui pro sua iurisd. Canon autem distinguitur; aut delegatus in subdelegato ex toto transiit iurisdictionem suam nulla parte sibi retenta: aut verò retinuit sibi partem aliquam, aut in cognoscendo, aut in exequendo. Primo casu appellatur ad Papam, id est, ad Sum. Sed. Secundo autem casu ad delegatum, qui subdelegauit, sicuti hæc habentur in cap. cum te, & in c. super quæstionem, §. porro, infra eo. & c. si delegatus in 6. Limita, vbi delegatus morte, aut alio casu redditus sit inhabilis, c. si is, cui, in 6. Secundo vbi negatur, delegationem valuisse, c. si à subdelegato, eo. tit. in 6. Tertio limita in casu, c. si duo, eo. tit. in 6. vbi cum subdelegatus cum vno ex delegatis iudicat, ab horum sententia semper appellatur ad delegantem Dominum, siue illi duo subdelegando retinuerint partem iurisdictionis, siue non; à subdelegato autem à delegato ordinarij casu, quo subdelegatio permittitur, appellatur ad ordinarium, non ad delegatum subdelegantem, text. secundum vnum intellectum communiter receptus in d. l. 1. §. 1. ff. quis, & à quo.

53 † A sententia autem vicarij non ad ordinarium, qui eum constituit, appellatur: sed ad superiorem ordinarij, per eundem text. in d. §. 1. secundum aliū intellectum glos. in l. precipimus, C. de appell. & in c. Romana, eod. tit. in 6. & ratio est secundum Bart. quia isti vicarij sunt iudices ordinarij, & eandem iurisdictionem, & idem Auditorium tenent in loco, prout tenent ordinarij, quorum vices gerunt, l. 1. & 2. C. de his, qui vices alter. ger. quod si in alio loco de iurisdictione ordinarij ordinarius ille constituit Tribunal Auditorij, illum deputando vicarium ad vniuersitatem causarum illius loci, delegatus esset, quamvis sub nomine vicarij, ac idè ab eius sententia appellaretur ad ordinarium, id ad superiorem ordinarij, Bart. d. loco, sequitur Alex. conf. 183, n. 4. lib. 2. & conf. 22. col. 2. lib. 6.

54 † Quo autem ad secundum circa effectus appellationis, si quidem appellatum sit à diffinitiva, appellatio operatur quo ad vtrunque effectum de-

uolutium, & suspensiuum, c. directè, de appell. c. si à iudice, eo. tit. in 6.

† Si autem appellatum sit ab interlocutoria, potest iudex appellatus, si viderit appellationem 55 friuolam, ei non deferre, & decernere refutatorios, & in causa procedere, & valebit processus, nec actitata reuocabuntur, vti attentata, nisi iudex ad quem inhibuisset iudici appellato, ad text. in c. non solum, de appell. in 6. & c. cum te, inf. eod. & si iudex appellationis pronuntiauerit, bene appellatum, & malè iudicatum, in euentum istum omnia innouata retractabuntur; si pronuntiauerit, bene iudicatum, firma manebunt, d. cap. non solum, pulchre † declarauit Bart. in l. eius rei, ff. de appell. recipien. vers. secundo quare, subiungens, quod hoc casu cum iudex non recipit appellationem, appellans non est vltarius citandus, tanquam verus contumax; videtur namque protestari, se nolle subire examon illius iudicis, & coram eo comparere, per text. Canonicum in c. cum, qui, de dolo, & contum. in 6. & quia de iure civili verus contumax non est amplius citandus, ad bene not. in l. fin. ff. de in integ. restit. & in l. ex consensu, §. fin. ff. de appell. adde eundem Bart. & Doct. in l. qui Roma, §. Seia, ff. de verb. obligat. Innoc. in c. ex ratione, de appell. subiungit Bart. quod si iudex appell. requisitus de Apostolis, non dederit refutatorios, sibi ipsi suspendere iurisdictionem, & processum, per text. in c. ab eo, de appell. in 6. in 2. resp.

† Aut verò iudex detulit appellationi, & suspenditur sua iurisdic. cap. cum appellationibus, de appell. in 6. & dicit Bart. loco præalleg. quod non sit appellatio ab interlocutoria, quæ suspendit iurisdictionem iudicis appellati: sed ipsemet iudex deferendo facto suo, sibi suspendit, per text. in l. intra vile, ff. de minorib.

Addo, quod per delationem, non solum actus appellatus, sed tota causa deuoluitur ad iudicem ad quem, c. sepe, §. saluis, de appellat. c. cordi, eod. tit. in 6. Rota in nouis, sub tit. de rescript. decis. 34. & de appellation. decis. 49. Cardin. Zabari in clem. causam, §. intimatio, de elect. Franc. in rub. de appellat. n. 23. & in c. dilectis, eod. tit. n. 11. Vant. de nullitat. ex defect. iurisd. num. 79. & 88. fallit, vbi appellatum fuisse ab interlocutoria pronuntia super iudicis competentiā: nam non deuolueretur totum negotium, quia insurgeret effectus contrarius intentioni appellantis, Imol. & Franc. n. 25. in cap. sepe, de appellation.

Et postquam iudex à quo detulit appellationi, quia causa tota est deuoluta, non amplius poterit reuocare delationem illam, sicuti post Ioan. Andr. in c. constitutus, el. 2. de appell. & in c. meminimus, de accusat. tradidit Alex. conf. 77. col. 3. in 2. Hieron. Gabr. conf. 35. n. 10.

Imò adeo exiit iudex appellatus iurisdictione per delationem, vt partes de communi consensu non possint redire ad primū iudicem, nisi iudex ad quem partes ipsas remittat, ex communi Laderc. de Imol. conf. 4. sub n. 11. adducit notata in c. vt debitus, de appell. Addo ego videndos in re hac Abb. & Dec. in cap. accepta, eod. tit. non tamen posset inuitum appellatum remittere, si velit causam in meritis terminari per iudicem ipsum ad quem, & hunc effectum operatur delatio, Abb. in d. c. accepta, in primis verbis.

Si autem iudex à quo non detulisset appellatoni, & iudex ad quem pronuntiaret malè appellatū, reie-

relecta appellatione partes remittere debet ad priorem iudicem inuito etiam appellante, *c. ut actibus, de appellat.* & ibi not. secus si pronuntiasset bene appellatum, *d. c. cum appellationibus*, & ibi not. & *c. cordi, eod. tit.* amplè not. in *d. c. ut debitus*, Bart. in *d. l. eius*, qui in *6. q. vbi* probat, idem esse de iure civili, & hoc casu iudex ad quem in meritis procedet.

Aduerte tamen, quod vbi pronuntiauit malè appellatum, debet partes remittere ad primum iudicem, si hoc appellatus voluerit, aliàs secus, Bart. *d. q. 6. per text. in d. c. ordi*, & sic limitat, quod habetur in *l. intra vult*, & est communis propositio Dec in *c. ex parte*, *n. 7. de rescript.* Quam tamen moderati sunt Canon. re. ati à Dec in *d. c. ut debitus*, *sub n. 9.* quando loco illius primi iudicis appellati alius fuisset subrogatus: nam cessaret interesse partis appellantis, sed contra instat Laderch. *d. loco*: quia satis interest appellantis succumbentis, quia sic velit, vel quia fortasse causam in meritis facilius expediet.

Secunda limitatio ex communi refertur à Dec. in *d. c. ut debitus*, *n. 15.* vbi appellatus consentiat per iudicem ad quem omne appellantis grauamen remoueri, & causam remitti ad priorem; sed vltèrius non remoror in istis: nam amplè videri possunt apud Dec. *disto loco*.

† Detulisse autem videtur appellationi, illam accipiendo, Alex. *d. conf. 77. col. 2.* & videtur detulisse quo ad effectum abdicandi à se iurisdictionem & si dixerit admittere, si, & in quantum, sic vt vltèrior processus postea coram eo factus non valeat, Rom. *conf. 501. col. 2.* Bald. *conf. 42. & col. fin. lib. 1.* Plot. *de in lit. iuram. §. 4. n. 15.* Hieron. Gabr. *d. conf. 45. n. 5.* vbi etiam quod causa fuisset commissæ appellatione remota post Castrensi. ab eo adductum, diuersum est, si negatiuè iudex dixisset, non admittere appellationem, nisi quatenus de iure teneatur, Menoch. ex multis *conf. 5. n. 32.*

Delatio autem, quam fecerit iudex à quo, non tollit, vt appellatus non possit prosequi in appellabilitatem ab interlocutoria, Abb. & Præpos. in *c. dilectis*, *de appell.* quos sequitur Gabr. *d. conf. 35. n. 4.* delatio namque ligat manus iudicis deferentis, non iudicis superioris.

Item adde, quod vbi iudex præfigit terminum appellanti ad iter arripiendum, & prosequendum, & ad se præsentandum ad iudicem ad quem, & veniendum cum literis appellationis, non videtur detulisse appellationi, ac ideo post lapsum termini potest procedere in causa non etiam citato appellatore, ad formam *d. c. cum, q. i. de dol. & cont.* sicut colligitur ex text. in *c. cum causa*, *de re iud.* & ibi pulchrè Abb. *n. 9. 10. & 12.*

† Rursus aduerte, quod appellans ab interlocutoria, rediens ad primum iudicem incipiens actitare coram eo, videtur renuntiasse sue appellationi, *c. gratum, tit. isto, c. cum venisset, inf. de testibus*, quod intellige, vbi acta se non compatiuntur cum appellatione, ad gloss. in *c. si à iudice, de appellatione in 6.* & per Crau. *conf. 403. n. 4.*

Item vbi pars aduersa admittat acta illa, secus si improbet, text. in *cap. cum venissent, inf. de eo*, qui mittit & inde Abb. aduertit per reg. in *c. ex eo*, *de reg. iur. in 6.*

Denique adde, quod vbi iudex non detulit, potest appellatus relectis expensis aduersario redire ad primum, *cap. interposita*, *§. ille, inf. de appell.* & si

concorditer redeant nullo de expensis facto verbo, cessat expensarum relectio, *d. c. accepta, q. tit.* non tamen posset appellans, inuito appellato, cui ius quaesitum fuit, desistere ab appellatione, Abb. *d. cap. accepta*.

Adde denique, quod iudex, ipse potest sententiam à se latam quæ sit interlocutoria, etiam contumacialis, ex suo officio reuocare, & partes in pristinum restituere, ad *l. quod iussit*, *ff. de re iudic.* vbi amplissimè Legillæ, & in *c. cum cessasse*, *inf. de appell.* & hoc iure vtimur.

† Expediris commissionibus iudicialibus per viam delegationis iudicum, videamus nunc decimo loco de commissionibus factis priuatis personis non ad decisionem causarum; an isti possint commissiones sibi mandatas in alium transferre citra culpam, & noxam. Et primò de mandatis procuratoriis in causis agendis: istos autem antelitem contestatam absque auctoritate substituendi substituere non posse, post litem verò contestatam posse, etiam absque eo quod in mandato talis potestas legatur, decilum legitur in *l. quod quis*, *C. de procurator* & in *c. 1. de procurator. in 5.* & vtroque plene notatur per Doct.

† In Procuratoribus autem, & mandatariis ad negotia extrajudicialia, Bart. in *l. pen. §. 1. ff. de diuers. & tempor. prescription.* elegantem tradidit Doctrinam distinguendo; aut est procurator vniuersalis, & generalis ex forma mandati; aut ex lege, tutor, curator, vel alius administrator generalis, & potest alium ad negotia illius generalis administrationis substituere, *l. 1. §. magistrum*, *ff. de exercitor. l. cuicumque*, *§. fin. ff. de institutor. & l. si procuratorem*, *§. 1. ff. mandat.* quem sic intellexit, & profecto istius substituti tenebitur dominus, & substituens domino tenebitur, vt in dictis iuribus. Aut est procurator, seu mandatarius ad certum negotium, & tunc, aut sub certa forma expressa æque implebili per alium, & poterit, quia satisfit mandato, *l. si ego ff. quod vi aut clam, c. is, cui*, in *1. respon. host. tit. in c. c. 1. §. fin. de procurator. in 6.* fallit tamen in magno negotio, puta ad desponsandum nomine absentis.

Aut certa forma non fuit expressa, & alteri mandari nequibit, quasi electa fuerit industria personæ, *c. is cui, eo. tit. in 6.* & est casus in *d. l. pen. §. 1. ff. de diuers. & tempor.* intelligendo, quod datum fuerit mandatum de vendendo non expresso certo pretio. Et idem generaliter accipe in cæteris aliis ministeriis extrajudicialibus, quæ non habent certam formam, vt in officio legendi, prædicandi, & huiusmodi, text. expressus in *c. fin. §. fin. inf. eo.* & ita etiam distinguendo accipio text. in *c. 1. §. fin. de procurat. in 6.* & cum Bart. traditione transeunt Abb. in *d. §. fin. inf. tit. isto*, *n. 4.* Fulgos. in *d. l. si procuratorem*, *§. 1.*

Adde, quod si negotium faciendum commissum est taliter qualificatum, quod æquipollenter per alium impleri possit parum plus, parum minus, per alium fieri poterit, *l. fin. §. fin. ff. mandat. l. veteres, C. de contrah. stipul.*

† Quia autem supra scripius dictum fuit de sententia diffinitiva, & de interlocutoria, vel etiam contumaciali, inter quas principaliter interest. Nā super prima post illius prolationem iudex non potest se interponere in addendo, aut detrahendo, ad *l. iudex*, & *l. Paulus, ff. de re iud.* super interlocutoria autem, & contumaciali potest, ad *l. quod iussit*, *ff. eo.*

ff. de. tit. & l. Sancimus, C. de iudic. expedit itaque, ut videamus, quæ sit diffinitiva, & quæ contumacialis: interlocutoria namque, quæ sit, omnib. est notum, nempe quæ fertur ante sententiam totius negotij litigiosi diffinitivam, ad l. ante sententiam, ff. de appellation. contumacialis autem quæ sit, & proinde reuocabilis, & reponibilis, Doct. nostri pluribus modis docuerunt.

Aliqui namque dixerunt, contumaciale esse, vbi iudex in suo monitorio, seu citatorio monet reum ad comparandum cum comminatione pœnæ, quæ non sit de eo, quod a reo debetur actori, vel ex promisso, aut ex lege ob aliquod factum, vel non factum, hoc sane casu sententia est contumacialis, non diffinitiva, Bald. in cap. testimonium, sub n. 12. de testib. vbi in sententia ex communicationis lata contra non parentem monitorio sub pœna excommunicationis, ut sit contumacialis, & idem vbi in sententia dictum fuisset in pœnam eius contumaciæ, Rota Rom. in nouiss. par. 1. decis. 68. vbi infert, quod sit purgata contumacia, & solutis expensis quodcumq; reuocabilis, Alex. & Socin. & posteriores in l. 1. §. hoc iudicium, ff. si quis ius dicen.

Si autem sit comminatio de eo, ad quod reus teneretur, aut ex promisso, aut ex lege pro aliquo facto, vel delicto, exempli causa, dicit statutum, quod reus absens non comparens condemnari possit de crimine, ac si præsens confessus esset, iudex pro crimine proclamauit absentem pro homicidio cum comminatione, quod nisi personaliter comparuerit ad se defendendum, procedet ad condemnationem; Hoc casu sententia hæc licet contumacialis diffinitiva est: quia lata super reo pro crimine ex statuto pro pœna imponitur, ad quod in terminis Bald. decisio conf. 103. lib. 2. & idem Bald. in l. 1. col. 5. vers. His autem visis, C. de hered. inst. vbi inquit, quod bannitio, quæ est propter delictum, habet vim diffinitivæ, & idem Bald. in l. fin. col. pen. C. si a non compet. iud. & in rubr. C. comminat. ver. querit Iacob. clarè sentit Bart. in l. diuus, ff. de custod. reor. & in l. 1. in fin. ff. de requir. reis. & in l. quisquis, in fin. C. ad leg. iul. Maiest. vbi quod sententia lata ex vi huiusmodi statuti, quæ vniuersalia sunt in Italia, habet vim diffinitivæ, & est mortalis, & sic bannitus non auditur aduersus talem, & captus punitur, & ex multis confirmat Nat. conf. 542. num. 7. & 8.

Et idem est, si reus absens ex permissione statuti condemnatus fuisset pœna pecuniaria, idem Bald. d. absentem, C. de pœn. sub n. 9. Sal. n. 14. Boss. in tit. de requir. reis. sub num. 1. Fed. Sengen. conf. 198. num. 5. Alex. conf. 182. num. 1. lib. 6. Soc. in fallent. reg. 33.

Secundo an contumacialis sit, vel diffinitiva ex genere pœnæ dignoscitur; nam si indicta sit confiscatio bonorum, quæ grauissima est; & contumacia non solet imponi, diffinitiva putabitur. Afflic. in tit. quæ sint regal. in verbo condemnaturum, sub num. 13. Cagn. in l. 1. num. 90. ff. si quis ius dicen. Claud. ibi, in §. fin. col. 1. Rol. conf. 47. n. 46. lib. 2. si autem pœna sit levis, & mulctatoria, contumacialis erit.

Item vbi pœna imponitur pro delicto consummario, quod sit diffinitiva, Castren. in l. Imperium, n. 3. ff. de iurisd. om. iud. Guid. Pap. decis. 220. And. Gail de pace pub. lib. 2. c. 5. n. 11.

Cætera multa alia habentur apud Abb. Felin. & Doct. c. ex iuris, sup. de constitutionib.

Ad Cap. Consultationibus, de Offic. Deleg.

S V M M A R I V M.

- 1 Rationes dubitandi, & decidendi ad c. consultationibus, de off. deleg. plenè disquiruntur.
- 2 Citandus de necessitate non est, qui nullam defensionis causam habet.
- 3 Possessoris status eo non citato nec Principis, nec inferioris auctoritate iure mutari potest.
- 4 Ordinis iudiciarij substantialia quæ sint ponuntur ibi.
- 5 Spoliato defensiones multas competere posse, ponitur ibi.
- 6 Prædonem non esse absolutè restituendum.
- 7 Perpetuo qui potest facere, aut delegare, multo magis ad tempus.
- 8 Spoliatus auctoritate iudicis rite procedentis non restituitur, aliàs secus si non rite, n. 9. Possidens, auctore pratore, iuste possidet, declarando, ut ibi. ibid.
- 9 Possessor eiectus a iudice procedente de facto non seruato iuris ordine, restituitur cum fructibus, & interesse.
- 10 Iudici procedenti de facto non seruato iuris ordine, de facto resisti potest.
- 11 Ingrediens possessionem rei, non citato possessore, eam deiciens, perdit omnia sua iura, etiam de licentia iudicis, nisi pro executione iudicati ingrederetur possessionem rei sibi adiudicatam.
- 12 Spoliatus possessione sua facto iudicis, ut restituatur, quæ deducere debeat.
- 13 Missus in possessionem non seruato iuris ordine maleficus est.
- 14 Spoliatus sua possessione ob iniustas causas, semper restituuitur, & iniusta causa presumitur etiam si cum Principis auctoritate fuerit spoliatus.
- 15 Possessor si ceciderit a possessione rei facto suo culpa sua, aut negligentia sua, non restituitur, & plene discurrunt per num. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. & infra.
- 16 Reintegrand. remed. non datur ei, qui proprio suo contractu cecidit a possessione, quid autem si contractus ab initio fuerit nullus, plenè ponitur. n. 16. 17. & 18.
- 17 Tutoris factum censetur factum pupilli.
- 18 Reintegranda remedium a quo, & quo tempore fuerit inuentum.
- 19 Reintegranda non competit ei, qui culpa sua cecidit a possessione, quod ibi exemplificatur.
- 20 Emphyteutam cessantem per triennium in solutione canonis dominus propria auctoritate expellere potest.
- 21 Manuum iniectionis pactum de iure valet, & de eius effectibus ponitur.
- 22 Possessor non restituitur, vbi ex legis auctoritate ob aliquem casum licet occupare bona sua.
- 23 Culpa præponderans attenditur, Nuntians opus nouum verbo, amittit possessionem, sed reintegratur. ibid.
- 24 Negligentia est iusta causa amittendi possessionem, & quemadmodum per negligentiam perdatur.
- 25 Reintegranda remedium, ut competat etiam illi, qui per negligentiam cecidit a possessione.

- sione, declaratur ibi, & praesertim si esset persona ex sui conditione facile restituibilis.
- 26 Clausula, si constitit, de eius natura, & de eius effectibus plene ponitur; clausula autem, si sic est, differt a clausula, si constitit.
- 27 Citatio semper necessaria est, ubi requiritur causa cognita.
- 28 Sententia diffinitiva de iure scripto ferri non potest regulariter, & lata non valet, nisi solennia haec intercesserint; citatio, libellus, seu petitio, liti contestatio, & conclusio in causa.
- 29 Litem contestari compelli potest reus.
- 30 Possessorius in iudiciis requiruntur eadem solennia, quae in petitoriis, etiam quod sint restitutoria.
- 31 Reo se absentante etiam contumaciter ante litem contestatam, non potest procedi ad diffinitivam, quibus autem remediis ad gravandum reum succurratur auctori, plene ibi ponitur, & n. 33.
- 32 Curator bonis absentis decernitur, qui suscipiat illius actiones activas, & passivas.
- 33 Reo se absentante ante litem contestatam, siue contumaciter, postquam lis mota fuit, siue non contumaciter: quia ante litem motam, succurritur auctori, ut praemissa citatione generali per edictum data notitia domi olim solita sua habitationis, nemine eum defendente, auctor in personali actione pro assertis suis creditis mutatur in possessionem tot bonorum debitoris absentis, declarando, ut ibi.
- Primum decretum in personalibus non tribuit, nec dominium, nec possessionem creditori missi, sed custodiam in re, & fructibus sic, ut fructus non perveniant ad manus debitoris, nec eos lucrifaciat creditor; sed custodiuntur, & servantur: potest tamen index ex magna contumacia, & latitatione decernere, quod creditor missus in possessionem, ex primo Decreto faciat fructus suos, ibidem.
- 34 Statutum an iure providere possit, quod creditor tenuarius missus in possessionem ex primo Decreto faciat fructus suos.
- Fructus creditor missus in possessionem an faciat suos, ibidem.
- 35 Debitor ex causa sua absentiae passus missionem in possessionem bonorum suorum, quandoque veniens refectis expensis, & praestita fideiussione de iudicio fisci, & de iudicio solvendo, recuperat tenuitatem, & resoluit primum decretum; fallit, ubi ex causa iudicati pro debito diffinitive liquidato auctor missus fuisset in possessionem: nam non resolveretur tenuitas, nisi soluto debito.
- 36 Secundum decretum in personalibus operatur, ut reus veniens post interpositum secundum decretum non audiat, nisi statuta terrarum aliter provideant.
- 37 Secundum decretum in personalibus interponi non potest, nisi precedente, & viso primo.
- 38 Citari semper reus debet ad quoscunque actus, si praesens sit, si absens, per edictum, stridorem nos appellamus, interpellatis propinquis, & quibuscunque sua interesse putamus, data notitia domi olim solita habitationis.
- 39 Creditoribus non licet propria auctoritate invadere bona suorum debitorum, etiam quod bonis suis cesserint.
- Index non potest creditoribus cedere dominium.
- Marc. Ant. Peregr. de Iurisd. Ord. & Deleg.
- bonorum debitoris sui, nisi praecedentibus legitimis decretis, ibidem.
- 40 Secundum Decretum in personalibus potest a iudice interponi ante lapsum anni.
- 41 Reo absentante se ante litem contestatam siue contumaciter, siue non, in iudiciis realibus petitoriis, aut possessorii, citato reo ipso per edictum ad formam ut supra, auctor auctoritate iudicis nemine reum defendente mittitur in possessionem rei contentiosa custodia causa intra annum.
- 42 Missio in possessionem in realibus operatur, ut reus post annum perdat possessionem, & auctor efficiatur verus possessor irreuocabiler; intra autem annum veniens, refectis expensis, & praestita idonea fideiussione possessionem recuperat; excusatur tamen post annum ex causis ut ibi: fructus autem intra annum missus non facit suos, nisi index ex causa aliqua aliud decreverit.
- 43 Index an possit elongare terminos, & dilationes legales.
- 44 Iurium incorporalium primum, & secundum Decretum quemadmodum habeatur.
- 45 Possessoria interdicta regulantur per modum actionum realium.
- 46 Missus in possessionem in realibus, an possideat reuocabiler tamen, an solummodo sit in detentione custodia causa, maxima est discrepantia inter Legistas, & inter Canonistas.
- 47 Excommunicatio aduersus absentem non se defendentem est gravamentum iuris Canonici.
- 48 Actore se absentante ante litem contestatam, potest procedi ad diffinitivam, vel ab observatione iudicij, declarando, ut ibi.
- 49 Reo absente ante litem contestatam in pluribus casibus procedi potest ad diffinitivam.
- 50 Reo se absentante post litem contestatam viroque iure procedi potest ad diffinitivam, declarando ut ibi, scilicet quomodo ferenda sit sententia.
- 51 Spoliatore post commissum spoliū se absentante, etiam antequam citetur, vel multo magis si post citationem, ante tamen litem contestatam, an contra eum procedi possit ad diffinitivam, egregie declaratur.
- 52 Verus contumax non est citandus.
- Verus contumax non appellat, ibidem.
- Verus contumax quis sit, ponitur ibidem.
- 53 Possessorio recuperanda agens, seu reintegranda probare de necessitate debet anteriorem suam possessionem, & deiectionem factam ab aduersario de iure civili in interdicto de vi, sed de iure Canon in remedio reintegranda sufficit allegare per iniustas causas cecidisse, & possessionem iniuste ab aduersario detineri.
- 54 Possessoria mixta exigunt, ut probetur non solum de possessione auctoris, sed etiam de proprietate si non verè, saltem coloratè apparenter.
- 55 Fructus in iudiciis, & interdictis possessorii ex quo tempore debeantur.
- 56 Fructus in actionibus personalibus quemadmodum veniant, & ex quo tempore.

Ad Cap. Consultationibus, de Offic. Deleg.

VMMATVR, & diuiditur, vt hic per Doct. Ratio † dubitandi pro spoliato erat triplex; prima, verba commissionis, quod si infra terminum delegationis constiterit Abbati S. Albini delegato, clericum fuisse spoliatum ab A. sua Ecclesia, & possessione, illum restitueret, quare offerente C. probare possessionem suam priorem, & deiectionem sibi factam, seruata forma commissionis, videbatur, quod a delegato esset exaudiendus, ad l. diligenter, ff. mand. cap. prudentiam, inf. eo.

Secundò quia non videbatur licuisse spoliatori facere conditionem spoliari deteriore, se absente sic, vt iniquum videatur spoliatum iniuste interim ebsentem possidere, ad reg. in l. non debet, ff. de reg. iur.

† Tertiò quia spoliatori ad impediendam restitutionem possessionis nulla videbatur competere defensio, ac idè absque citatione aduersus eum procedi posse ad spoliij restitutionem, ad not. in c. cum olim, de re iud. vbi citandus non est, qui nullam defensionem habet ex communi Doctorum ibi consensu, Aretin. conf. 165. colum. 8. & in eodem casu apud Cur. sen. Socin. conf. 20. n. 18. 25. & 30. Colleg. Florent. conf. seq. n. 43. 44. & infra, & Hieron. de Tortis apud Butr. conf. ult. n. 28. 29. & 30. Ias. conf. 80. n. 11. lib. 3. spoliatori autem ad impediendum restitutionem spoliij nulla videbatur posse competere defensio: quia spoliatus ante omnia est restituendus, c. in literis, de rest. spol. etiam prædò, l. colonus, l. cum fundus, ff. de vi arm. nec spoliator potest excipere de iure suo: quia perdit ex causa spoliij omnia iura sua in re spoliata, l. si quis in tantam, l. meminerint, C. unde vi, l. si quis ad se fundum, C. ad leg. Iul. de vi, l. creditores, ff. eo. l. extat, ff. quod met. causa.

† Ratio dicendi in oppositum fuit: quia possessoris status eo non citato mutari non potest, nec autoritate rescripti Imperialis, nec iudicis cognitoris autoritate, l. nec Imperiale, C. si per vim; quia vt ibi dicitur, merita causarum partium assertionibus panduntur, ideoque factum etiam à iudice in præiudicium; possessoris non citati, non coniuncti, non confessi, etiam quod titulus possessoris sit iure improbat, reuocatur, c. Ecclesia S. Maria, sup. de constit. & est text. expressus in c. licet Episcopus, de præben. in 6. Quia autem tempore præsentationis literarum A. erat absens, & citari non poterat, nec cum eo lis contestari, consequenter nec etiam ad receptionem testium, & probationum procedi poterat, nimirum non potuit Delegatus procedere; nec debuit, vti Papa hic ait.

† Contraria autem non obstant: Nam ad primum respond. quod commissio recipit intellectum, vt delegatus procedat seruatis substantialibus iudicij, citatione, libello, & litis contestatione; sine quibus iudicium consistere nequit, l. prolata, vbi plenè Bart. C. de sentent. & interlocut. c. 2. & per totum, inf. vt lite non cont. nam non creditur, Principem hæc voluisse tollere, l. si quando, C. de inoff. testam. & multò minus tollere exceptiones, & defensiones reo competentes, sed saluas sibi esse, c. ex parte, inf. eo.

† Nec ob stare, reo non competere defensiones: quia imò sibi competere possunt.

Primò, si neget in facto commississe spoliū.

Secundò, si dicat spoliū remissum fuisse à spoliato per conventionem posteriorem, ad c. sollicitè, de restit. spol.

Tertiò, quia ex multis causis spoliij restitutio potest denegari, veluti in interd. mixtis, & in beneficialibus, in quibus oportet agentem ad restitutionem spoliij probare non solum de possessione sua facti; sed etiam de titulo suo proprietatis vero, aut colorato docere, ad text. & inde notatur in l. 2. §. quadam, ff. de interd. vbi Bart. & posteriores, & c. 1. de reg. iur. in 6. Quare cum spoliato possit competere defensio aduersus assertum spoliū, nimirum citandus est, & ritè, clem. pastoralis, de re iud. aliàs ex citationis defectu actus reddetur nullus, vt ibi, & in l. de vnoquoque, ff. de re iudic. ta, & in l. ea, qua, C. quomodo, & quando ind. & plenè declarant Aretin. Socin. Tortis, Colleg. Bonon. & Ias. in locis præallegatis.

† Prædonem autem non esse absolute restituendum quidam asseuerant, quoniam prædonem Prætor non tueretur, l. communi diuidendo, §. inter prædones, ff. com. diuid. quare vbi in processu constet, fuisse prædonem, & de bono iure spoliatoris, vt prædò non restituatur, admittunt Rub. Alex. conf. 167. col. 4. Crau. conf. 248. n. 6. sed an contra obstat text. in l. si quis ad se fundum, C. ad leg. Iul. de vi, & de veritate huius dicti nunc latius non me extendo.

Ad illud autem, quod conditio spoliari redditur iniqua, & multum deterior? Resp. quod & si impediende rei absentia actor spoliatus agere interim nequeat ad effectum sententiæ diffinitiuæ; consulitur tamen sibi officio iudicis, vt in realibus, & personalibus mittatur in possessionem causa rei seruandæ, vel rei petitiæ in reatibus, vel pro quantitate crediti in personalibus, prout latius inf. dicitur.

† Primò not. quod Papa delegat causas ad certum tempus, quo finito finitur delegatio, vt hic, plenè Abb. Dec. & Felin. hic, & si tempus non adiiciat, perpetuò durat delegatio, l. falso, C. de diuers. rescript. & idè est in inferioribus à Principe, ex reg. quod non reperitur prohibitum, intelligitur concessum, l. nec non, §. quod eis, ff. ex quib. caus. ma. Item qui potest prohibere, & bannire perpetuò, ergo & temporaliter, l. relegati, §. solet prætor, ff. de interd. & releg. & qui potest in totum dare, aut auferre, potest pro parte, l. videamus, §. deferre, & l. seq. ff. de in lit. iur. in maiore namque summa rei, quantitatibus, & temporis semper minor inest, ad plenè not. in l. 1. §. si stipulanti, ff. de verb. obl.

† Secundo not. absque iudicio, quod spoliatus auctoritate iudicis non restituitur; sic enim signat text. iste à contrario; ratio est satis euident, quia iudicia restitutio datur illis, qui ob iniustas causas ceciderant à sua possessione, c. reintegranda, 3. q. 1. factum autem à iudice præsumitur ex iusta causa, l. Herennius, ff. de euictionib. l. 2. C. de off. ciuil. iud. idè iuste possidet, qui præiore auctore possidet, l. iuste possidet, ff. de acquir. pos. & qui præiore auctore rem comparauit, bonæ fidei possessor est, l. qui auctore, ff. de reg. iur.

Item possessio, præiore auctore, ab vno in alium transfertur, l. qui vniuersas, §. item cum ex editto, ff. de acquir. pos. §. i. qui restituere, ff. de rei vindic.

Hæc

Hæc autem conclusio rectè procedit, cum iudex ritè processit seruato iuris ordine, possessore citato, & ritè condemnato: Nam quamvis decreretur foret iniustum; quia tamen non appellatum, haberetur pro veritate ob transsum in iudicatum, ad l. ingenuum, ff. de stat. hom. & l. res indicata, ff. de reg. iur. nimirum ex huiusmodi decreto missus iuste possideret, sic Barr. & posteriores in d. l. iuste possidet. idem Barr. in l. meminerint, in 1. oppos. C. unde vi, & in suo cons. 91. Aug. Rom. Alex. & Ias. n. 20. in l. clam, §. qui ad nundinas, ff. de acq. posses. Petr. Anchar. cons. 133. Ias. cons. 58. ad finem, libro 3. Dec hic, in 4. not. & in suis cons. 125. & 444. Rolan. cons. 6. n. 2. & infra lib. 2.

9. † Vbi autem possessor spoliatus fuisset sua possessione iudicis autoritate de facto procedentis, non seruato iuris ordine, restituendus esset in sua possessione cum omnibus suis damnis, expensis, & interesse, text. ad hoc expressus in c. Ecclesia S. Maria, sup. de constitut. & inde Canon. omnes, & in c. conquirente, de restitut. spoliat. & in c. veniens, de fil. presbyter. & inde Abb. n. 8. & latius n. 10. & in l. fin. C. si per vim, & in c. licet Episcopus, de prabend. in 6. ex quo text. cum gloss. & in a. c. veniens, & in d. c. Ecclesia, habetur, quod licet titulus, ex quo quis possidebat autoritate Canonis, sit redditus nullus; non tamen licet iudici possessorem non citatum deicere de sua possessione, & deiectus debet restitui, idem Barr. in d. l. meminerint, & in d. cons. 91. n. 4. & 5. vbi amplius voluit, quod si iudex non citato rei possessore mittat alium in possessionem, possessor non anittat possessionem suam, per text. in d. l. fin. C. si per vim, & in l. index, C. commination. & ille possessionem inuadens accusari possit de possessione turbata, sequitur Petr. Anchar. cons. 270. in 1. dubio, Soc. cons. 132. n. 19. lib. 2. ac etiam agere possit ad restitutionem spoliij, si velit profiteri se spoliatum, Roland. d. cons. 6. per totum, Andr. Gail. lib. 2. obseruat. 76. pulchrè Socin. sen. cons. 12. col. 2. lib. 1. vbi quod Comes ille deiectus autoritate Parlamentii Regni Franciæ, quia non citatus, nec cum eo seruato iuris ordine debeat restitui, & reintegrari ad suam possessionem, per iura præallegata, & idem quoque distinguendo, vt supra scribit Dec. cons. 449. n. 18. Ruin. cons. 46. n. 6. lib. 1. vbi etiam in spoliato de facto autoritate Principis.

10. † Rario autè est, quia vbi iudex procedit non seruato iuris ordine, agit non vt iudex, sed vt priuatus, vt inquit Bald. cons. 336. lib. 4. Roland. d. cons. 6. sub n. 12. lib. 2. ac idè de facto potest ei restitui, leg. factum à iudice, ff. de reg. iur. l. nec magistratibus, ff. de iniur. leg. deuotum, C. de metallor. lib. 12. cap. dilecto, de sent. excom. Innoc. & alij ibi, pulchrè Claud. Scisel. in rep. l. vt vim, ff. de iust. & iur. n. 28.

11. † Amplius voluit Barr. in d. l. meminerint, in 1. oppos. in 3. l. et. quod missus in possessionem à iudice vigore iudicati, si missio sit facta, possessore non citato, missus iste dicatur spoliasse possessore sic, vt possessor sit restituendus, & missus ille cadat in pœnas in d. l. meminerint, amissionis sui iuris, & præterea de vi criminaliter accusari possit, & est communis Doctorum traditio ibi, Ias. in l. inbere cauere, num. 4. ff. de iurisd. om. ind. & in l. si pacto, quo pœnam, C. de pact. quod tamen dictum cum moderatione accipiendum est: vbi actor non citato reo ingreditur possessionem alterius rei, in Marc. Anton. Peregr. de iur. d. Ord. & Deleg.

qua reus condemnatus non fuit, putà quia pro credito quantitatis, rem aliam inuadat, sed si in re, de qua iudicatum loquitur, non l. dit reum; ac idè de iudicis licentia, aut cum executore rectè, & licitè possessionem accipiet pro iudicati executione, sic post Resed. & Innoc. Barr. in d. l. meminerint, col. 3. addo ego text. in l. qui restituere, ff. de rei vendic. Cum. & Ias. in d. l. iuste possidet, num. 16. idem Ias. l. inbere cauere, n. 6. & infra de iurisd. om. ind. Et per hæc sic dicta duo comprobantur.

† Primum quod allegans se iniuste spoliatum iudicis decreto, debet ultra spoliū probare iniustitiam ipsius spoliij, vel ex defectu ordinis iudicialij non seruati, aut iudicis incompetentiæ, aut defectu mandati illius, qui pro se causam egit, cap. ex infirmatione, de procurator. Felin. in c. cum causa, infra co. Dec. d. consil. 449. post Gemin. ab eo relatum.

† Secundum, quod missus in possessionem à iudice, non seruato iuris ordine maleficus est, Innoc. & Abb. n. 5. in c. consultationib. infra de iur. patron. Alex. cons. 75. col. pen. lib. 4. Balbus in l. Celsus, n. 74. ff. de usucapion. & adde restitutionem faciendam esse, etiam cum quis Principis autoritate de facto spoliatur, d. l. meminerint, C. unde vi, d. l. fin. C. si per vim, plenè Menoc. cons. 1002. num. 1. cum fructibus, & damnis, ac suis accessionibus, n. 44.

† Tercio not. ibi absque causa rationabili, quod spoliatus absque causa rationabili, restituitur, & in d. c. reintegranda, 1. q. 1. ibi, ob quasunque iniustas causas: in dubio autem iusta causa spoliationis non præsumitur remoto iudicio, etiam in Principe, & Rege, Ruin. consil. 46. & cons. 48. n. lib. 1. plures alios adducit Rolan. consil. 2. num. 8. lib. 4. & ad repellendum actorem reintegranda, quia non ceciderit à possessione ob iniustas causas, post Caldec. Lap. Butr. Imol. & Abb. tradidit Soc. in l. rem, qua nobis, num. 5. ff. de acquir. posses. & in suo consil. 266. n. 19. C. rn. cons. 56. col. 2. in 2. Dec. cons. 57. n. 2. 302. n. 24. & 449. n. 51. Afflict. decis. 392. n. 27. Paris. cons. 1. n. 164. lib. 1.

† Iustæ autem & rationabiles causæ putantur ab istis, si facto suo, aut culpa sua, aut negligentia ceciderit possessor à sua possessione, quas breuiter percurramus.

Iusta ergo causa reputatur, si facto suo possessor ceciderit, veluti quia ex contractu rem tradiderit, nam voluntate sua in alium transfert possessionem, Alex. cons. 92. lib. 1. n. 3. & 4. iunctis scriptis sup. in vers. quia ad hoc, sequitur Soc. d. l. rem, qua nobis, sub n. 8. Ruin. cons. 32. n. 8. lib. 1. Rip. in rubr. de interd. n. 3. & in contractu donationis postea resoluta, Hieron. Gabr. cons. 44. per totum, lib. 1. vbi sub n. 9. quod nullum possessorium competit ei, qui proprio suo contractu ceciderit à possessione, & idem Alex. cons. 102. col. 1. & 2. in 7. vbi concludit ad rei defensionem sufficere probare de traditione sibi facta ex contractu per semiplenas probationes, & cum iuramento; quæ tamen simul iunctæ possint facere perfectam probationem in possessorio, alias non iuuarent. Dec. cons. 57. col. 2. & 3. & idem, vt tradita possessione facto ipsius agentis, aut authorum suorum ex causa donationis, aut alterius contractus, tradiderunt Soc. cons. 39. col. 3. lib. 2. vers. præterea, Dec. cons. 302. n. 24. & plenissime Gabr. d. cons. 44. licet etiā ratificatio possessu per illū iniuste acceptū, consensu suo dicitur cecidisse, ac

ideò non esse reintegrandum, c. sollicitè, de rest. spol. Soc. lun. conf. 48. col. 2. lib. 2. intellige præmissa, vbi contractus fuit perfectus, secus si ante contractum perfectum ille occupasset possessionem, Alex. conf. 50. lib. 5.

16 † Punctus est, quid si contractus ab initio fuisset nullus: quia alienatio facta fuisset de re minoris, aut Ecclesiæ non feruatis solemnibus requisitis de iure communi, aut municipali, & in similib. casibus, Alex. conf. 1. ad finem, lib. 4. sentit locum esse reintegrandæ; & loquitur in alienatione rei Communitatis facta à non legitima persona, & idem Alex. conf. 92. n. 3. lib. 5. sequitur Roland. conf. 41. n. 34. lib. 3. vbi in venditione facta à tutore pupilli nulliter; quam etiam sententiam probant Neui-zan. conf. 85. n. 13. Nat. conf. 168. n. 34. vers. circa modum, Menoc. de recuperan. remed. 15. n. 29. & rursus idem Roland. conf. 72. in 4. per totum, vbi sub n. 11. ampliatur, etiam quòd maior factus tacuerit per quinquennium, ad l. fin. C. si maior fac. declarando, & limitando legem illam, & in matre tutrice, quæ iuris solemnia non peregit in tutelæ assumptione, alienante rem immobilem pupilli, vt ea alienatio tanquam facta à persona illegitima: ac ideò à principio nulla, non obsit pupillo agenti reintegrandæ, probauit Hieron. Gabr. conf. 37. n. 17. & conf. 44. n. 12. Vincent. Honded. conf. 23. sub n. 5 lib. 2. & pro illorum sententia pondero text. in c. ex insinuatione, de procurator. vbi spoliatus à iudice ex causa sententiæ nulliter latæ ob defectum mandati, restituitur ad suam possessionem.

17 † Sed contra, quod nullitas tituli non id operetur, quia ex contractu inutili facto de voluntate possidentis transfertur possessio, & si non proprietatis, ad text. in l. 1. § si vir uxori, ff. de acq. pos. & per illum text. in contractu alienationis rei Ecclesiasticæ nullo, Soc. conf. 266. n. 19. & hanc probauit Gabriel d. conf. 44. n. 12. vbi refert in Rot. Rom. bis fuisse improbatum consilium Alex. 1. ad finem, lib. 4. & eadem Rot. bis sic resoluit in alienatione nulliter facta à pupillo cum tutoris auctoritate, apud Achil. de Grafs. decis. 336. alias 15. in tit. de restit. spol. & in Nouissim. par. 2. decis. 93. nimirum quia factum tutoris censetur factum pupilli, l. 3. § contractum, quib. ex caus. in pos. eat. vbi Bart. Surd. decis. 297. n. 5. etiā in condit. implendis, quod magis est, l. si fundus, ff. de condit. & demonstr. conclusio autem hæc probari videtur, per text. in l. iubemus, §. sanè, C. de sac. san. Eccles. vbi vendicatio datur, quem ad hoc ponderauit Vinc. de Franch. decis. 163. n. 5. ad idem text. in d. l. 1. § si vir uxori.

18 † Consideraui, priorem opinionem sustineri posse: quia vbi titulus à principio est nullus, negati non potest, quod prior possessor non ceciderit ob iniustas causas sic, vt hoc casu verificentur verba canonis reintegrandæ, nec obstat text. in d. § si vir uxori, & text. in d. l. iubemus, §. sanè: Nam lex illa fuit Leonis, l. Imper. qui imperauit anno 458. canon autè reintegrandæ Authorem habuit Ioan-nem Papam 1. qui sedit in Pontificatu anno 521. nimirum tempore d. § si vir, & successiue tempore §. sanè, non poterat sic per huiusmodi iniustas causas spoliatus proponere remedium reintegrandæ, quia adhuc non fuerat inuentum; solum modò temporib. illis prodita erant remedia restitutiuā intercedente vi vera, toto tit. ff. & C. unde vi, aut vi interpretatiua, veluti in casu l. de pupillo, §. meminisse,

ff. de oper. non nunt. & in casu l. cum querebatur, C. unde vi.

† Culpa autem sua quem à sua possessione ca- 19 dere exemplificari potest pluribus modis, ita vt non restituatur, veluti in eo, qui abiecerit possessionem, dicens ex animo nolle possidere amplius: hic enim perdit possessionem, quamvis proprietatem non, text. expressus in l. si quis vi, §. differentia, ff. de acq. pos. vel si canè leporarium, aut odoratus abiecerit, & alius occupauerit: nam perdidit possessionem, ad text. in l. pen. C. de infans. expos.

† Tertium exemplum est in emphyteuta priuati, qui per triennium solvere cessauit; nam ob 20 hanc culpam suam iure permittitur, Dominum illum expellere, & emphyteutæ possessionem inuadere, gloss. communiter recepta in l. 2. C. de iur. emphyt. in verbo expellere, l. si ibi, num. 111. Dec. conf. 146. n. 5. Gozadin. conf. 39. col. ult. Roland. conf. 87. n. 1. in 1. Cephal. conf. 272. n. 67. Rimin. lun. conf. 94. n. 14. & conf. 421. nimirum emphyteuta sic spoliatus non restituitur, Alex. conf. 6. lib. 3. Soc. d. c. re, quæ nobis, sub n. 8.

† Quartum exemplum est, vbi ex pacto manu- 21 um iniectionis res fuit occupata: nam quia pactum iure probatur, consequenter quod ex eo sequitur, text. in l. si quis sub hoc, ff. de contrahend. empt. & in l. Titius, ff. de seru. exportan. & in l. 1. & 2. C. si mancip. ita ven. & in l. creditores, C. de pignor. vbi Bart. tam- 22 plè huius pacti materiam explicauit; vel quia ob delicti causam liceret delinquentis bona occupare, veluti transfugæ, & rebellis, vti dixi in tract. de iur. fisc. in tit. de rebellib. & est text. in l. transfuga, ff. de acq. rer. dom. & in bannito ex aliqua culpa, cuius bona ex forma statuti occupari possent, vti bona ab eo vacantia, Ruin. conf. 49. n. 6. lib. 4. non tamen approbo eius dictum sub n. 4. quod bannitus, qui impune in persona offendi potest, possit impune in bonis suis derogari. Nam in pœnis non proceditur extensiuè, c. odia, c. in pœnis, de reg. iur. in 6. leg. si preses ff. de pœnis, & ex multorum auctoritatibus comprobauit in tract. de iur. fis. in tit. de bannit. n. 45.

Quintum exemplum est in eo, qui iusto bello deiectus, & spoliatus fuit possessione; nā hic reintegrandæ nō agit, plenè Soc. lun. conf. 68. n. 130. l. 3.

† Fallit proposita conclusio, vbi culpa occupantis præponderaret culpæ spoliati; exemplum in eo, qui 25 verbo nuntiavit opus nouum inchoatum in re à se possessa: nam hic culpa sua sic nuntiando tanquam mericulosus amittit possessionem, cum potuisset nuntiando per prætorem, aut per lapilli iactum possessionem sibi conseruare, ad text. in l. de pupillo, §. meminisse, ff. de oper. non nunt. ac ideò verè obstat regulam, damnum, quod quis culpa sua patitur, de reg. iur. in 6. & regula: Facti cuiq; summ. eo. lib. attamè quia grauior est culpa molientis opus nouum in re aliena; & præterea quia culpa istius dedit causam illi amissionis possessionis suæ; nimirum restitutorio remedio nuntiandi subuenitur, Bart. & posteriores in d. §. meminisse, similis casus est in d. l. clam, §. qui ad nuntinas, & l. seq. nam licet nuntinas reuersus timens repelli, timore suo amittat possessionem ciuilem in re per naturalem possessionem ab alio inuadam in absente, attamè cōpetunt sibi remedia restitutiuā, quia maior est inualoris culpa, quàm istius timorati, vti plenè notatur, ibi.

Tertiū exēplū est in eo, qui per vim cōpulsus aut voluntariè cesserit posses. de quò Cephal. conf. 301. n. 50.

† Tertiū

24 † Tertio, si per negligentiam suam perdit quis possessionem in re sua, cessant reitutoria remedia: quia non per iniustas causas hic possidere desinit. Anton. Butr. in c. sepè, in f. de restit. spoliat. secuti sunt Alex. conf. 103. n. 7. l. 7. Socin. d. l. rem, que nobis, sub n. 8. & in conf. 266. n. 19. Ruin. conf. 49. juo n. 9. & conf. 69. col. pen. in 1. Roland. conf. 50. n. 26. l. 2. Rationes sunt: quia negligentibus iura non subueniunt, *h. non enim, ff. ex quib. caus. maior. l. pupillus, ff. de his, qui in fraud. cred. item magna negligentia culpa est, l. magna, ff. de verb. sign.* pro hoc etiam facit, quia sine negligentia non perentis operatur, ut negligens perdat proprietatis dominium, & acquiratur possessori, concurrente vero aut putativo titulo, *l. Celsus, & per totam tit. ff. de usufr. ap.* fortius ergo tanta negligentia operabitur, ut amittat effectualiter possessoria remedia, quia si amittantur petitori magis præiudicialia; ergo; nam difficilius perditur dominium, quam possessio, *d. l. si quis vi, §. differentia.*

Conueniunt autem Authores, quod si quis longo tempore abfuerit deferens rei suæ possessionem per obliuionem quandam, possessionem amittat: quia facto, & animo possidere desinat, latius autem Bart. Alex. Arer. & alij in l. si de eo, §. si forte, ff. de acq. pos. & est text. apertus in l. furum, §. 1. ff. de usufr. ubi si quis longo tempore abfuerit, non relicto aliquo nomine suo in possessione, amittit possessionem, & longum tempus quoad hoc definitur 10. ann. ut in dictis locis, & præterea Bart. in l. 1. C. de seru. fug. Crau. conf. 235. col. 1. quare quia hic facto suo amittit possessionem absque culpa occupantis, nimirum non conceduntur huic remedia reintegratiua; quia non ob iniustam causam possidere desinit. Huius autem rei duo ponit exempla Soc. alterum in d. l. rem, que nobis, sub n. 8. aliud in d. conf. 266. n. 19. & dicunt authores etiam pupillos, & furiosos per negligentiam amittere possessionem, Gabr. d. conf. 36. n. 19.

25 † Ar contra, quod imò cadens à possessione negligentia sua per obliuionem longi temporis reintegrari debeat remediis reitutiuis, pro claro præsupponit Alex. conf. 90. l. 5. col. 2. vers. præterea, iunctis superius dictis, Capel. Tholos. decis. 187. Crau. d. conf. 235. col. ult. ubi moderatur, & intelligit ad causam negligentie in omittendo, & hanc sequitur Alex. d. conf. aduersus eum, qui occupauit naturalem, antequam ille per obliuionem perderet civilem, probauit Hieron. Gabr. d. conf. 36. n. 20. l. 1. ubi inquit secus esse, ubi quis possessionem omnino vacantem negligentia prioris possessoris occupasset, ut hoc casu cessent remedia reitutiuia; quæ restrictio aduersatur intentioni Capellæ, & Crau. nec mihi satis placet, & absolute non denegari remedia reitutiuia possessionis sub prætextu obliuionis, & negligentie etiam in re omnino vacante, videtur text. in d. l. cum querebatur, C. unde vi, cum glos. & Doct. cōdictio namque ex illa lege durat annis 30. Bart. ibi, ad finem, item & cōdictio ex canone reintegranda, Soc. d. l. rem, que nobis, q. 8. cum concordantibus adductis à Roland. conf. 6. n. 41. l. 3. posset tamen videri, quod in l. cum querebatur, initium possidendi ex parte noni possessoris præsupponitur vitiosum. Quare in negotio hoc posset distinguari: aut in possessore inspecto possidendi initio considerari potest vitiosus ingressus, & hoc casu non excusatur prætextu negligentie possessoris, d. l. cum querebatur, & procedat opinio Alex. Capel. & Crau.

Marc. Anton. Peregr. de iurisd. Ord. & Deleg.

aut non potest considerari vitiosus ingressus, & tunc negligentia prioris possessoris sibi proffit ad illum excludendum, iuxta illa duo exempla relata à Soc. d. l. rem, que nobis, sub n. 8. & d. conf. 266. n. 19. Addi potest 3. exemplum in eo, qui causam habet bona fide à vitioso possessore, in terminis l. cum querebatur: nam hic præscribit, d. l. furum, §. 1. l. ex communi d. l. clam possidere, in princ. n. 3.

Illud tamen certissimum est, quod si is, qui per negligentiam cecidit à possessione, esset persona, cui extraordinarie solex subueniri per reitutio-nem in integrum, veluti Ecclesiæ, minor, & absens; istis quoque officio iudicis nobili ordinario generali, ad similitudinem illius extraordinarij subueniatur, sicuti in specie tenuerunt Hostiens. Butr. & Abb. in sexto intellectu, in c. accedens, ut lite non contest. sequitur Alex. d. conf. 92. sub n. 5. l. 2. & conf. 103. n. 3. l. 7. Soc. declarandò d. l. rem, que nobis, sub n. 9. & d. conf. 266. n. 19. & 20.

26 † Quando not. ibi, si constiterit iudici, clausula ista ordinariè solet poni in rescriptis prouisionalibus & facit commissionem conditionalem: nam prius debet præcedere indagatio, & cognitio iudicialis cum citationib. partium, & prouisio aliter facta redderetur nulla ex defectu iurisdictionis, text. in clem. 1. de concess. praben. glos. Ioan. Andr. in clem. presenti, de censib. & in clem. 1. de offic. deleg. Lap. allegat. 61. & alleg. 65. Oldr. consil. 218. Clemens, Rot. in antiq. in tit. de rescript. decis. 21. & sub tit. de dolo, decis. 15. Paris. consil. 31. n. 33. l. 4. Nec sufficeret, in facto ita esse; sed oportet, ut præcedat iudicialis inquisitio; aliàs processus esset nullus, Felin. post alios in cap. fin. n. 5. de præsumption. & per plenas probationes idem Felin. in c. si constiterit, col. 2. de accusation. idem consil. 505. n. 8. & 9. ad regulam in l. neque naturales, C. de probation. & procedant hæc in clausula ista, aut simili: Nam forma commissionis exigit, ut id prius constet; diuersum est in clausula si sic est, si ita est, vel si sit idoneus, aut legitime atatis: Nam sufficeret, rem in facto ita esse, quamvis non præcesserit cognitio, & pronuntiatio super eo, Bald. in d. leg. neque naturales, sub num. 9. etiam in illa, si tibi constiterit, esse idoneum, Felin. d. c. fin. sub num. 25.

27 † Citatio autem partium necessaria est, ubi ex vi clausulæ requiritur cognitio iudicis, nec sufficerent informationes extraiudiciales per delegatum sumptæ, Abb. in c. conquereute, col. 3. de restit. spol. & in c. sacro, de sentent. excomm. col. 2. sequitur Felin. d. c. si constiterit, n. 4. & est text. hic, etiam quod dictum foret informis per te ipsū Alex. conf. 18. col. ult. in 6. nisi tamen conditionalis esset de eo, quod tacite inest, nam importaret remotionem magis, quam conditionem, ut in illa, si idoneus, si dignus est: non requireretur citatio, Alex. d. conf. col. 2. post Bald. in l. certum, n. 5. C. unde cognati.

28 † Quintò not. quod reo se absentante ante litē motam, non potest procedi ad sententiam diffinitiuam, ut hic in text. Materia, quando reus, aut actor se absentant ante iudicij exitum, quemadmodum de iure succurratur alteri parti præsentī, amplā est, & scitu digna, ac necessaria, proinde præsciendū est pro regula, quod in omnibus iudiciis, vel realibus, vel personalibus, petitoriis, aut possessorijs requiritur, ut ordo, seu solēnis, ac formalis figura iudic. seruetur, antequā perueniatur ad sententiā

R r 3

di fti

diffinitiuam; hæc autem formalia ante litis diffinitionem sunt, citatio; quæ est fundamentum iudicii, §. *pen. Instit. de pœna temp. litig.* quæ omitti non potest, & ea omissa, vel minus legitime facta, corrumpere iudicium necesse est, l. *de unoquoque ff. de re iudic. l. ea, quæ, C. quomodo, & quando ind. clem. pastoralis, de re iudic.* Libelli porrectio, *inf. de lib. obl. edita, C. de eden. auth. offeratur, C. de lit. contest.* Litis contestatio, quæ fit per propositionem libelli ex parte actoris, & per contradictionem rei aduersarii, c. *1. inf. de lit. contest. l. 1. C. eod.* in istis constituitur figura, & solemnitas iudiciorum, cæteri alij actus non sunt formales, & eorum omisio non reddit processum nullum, nec vitiat prolationem sententiæ diffinitivæ, per Bart. communiter receptum in *l. prolatam, C. de sentent.* Lite autem non contestata non potest procedi nedum ad diffinitiuam, d. *l. prolatam, & l. fin. §. illud, C. de temp. appellat. & l. Diui, §. quod si, ff. de liber. caus.* sed nec ad receptionem testium, & probationum, cap. *1. & per totum, inf. ut lit. non contest.*

29 † Vtrum autem reus compelli possit litem contestari, Bart. in *d. l. 1.* post glos. & in *Auth. qui semel, C. quomodo, & quando & in l. 3. §. idem scribit, ff. de pecul. colum. 3.* concludit, compelli non posse: quia litem contestari est species quasi contractus: quia in iudiciis quasi contrahitur, d. *§. idem scribit*: nemo autem contrahere cogitur, *l. nec emere, C. de iur. delib. secutus est Abb. in c. 1. de lit. contest. n. 33.* sed contra tenuerunt Bald. Imol. & alij relati ab Alex. in *l. si finita, §. Julianus, n. 30. ff. de dam. infect.* quia iudicia redduntur in inuitos, *l. inter stipulantem, §. 1. ff. de verb. obl. l. 1. ff. de iurisd. omni. iud.* cum glos. ac ideo differunt iudicia à contractibus: quoniam contractus sunt voluntatis, *l. sunt, C. de act. & obl.* Item quia iniquum est, indulgere reo, ut per sui perniciam deludat actorem, ne possit peruenire ad diffinitiuam; militis namque hominum non est indulgendum, *l. in fundo, de rei vend. præsertim autem quia reus cedendo liti, liberatur ab observatione iudicii, & lis finitur, §. fin. Inst. de pœna temp. litig.*

30 † Secundo præsciendum est, quod figura præmissa iudicii necessaria est, nedum in iudiciis personalibus, aut realibus petitoriis; sed etiam in iudiciis possessoriiis, text. & inde notarunt omnes, in *l. properandum, in princ. C. de iudic. in adipiscendæ, sunt text. in l. in interditiis, ff. de interditi. in l. fin. ff. quor. leg. & l. 1. ff. de Saluian. interditi. in retinendæ, text. in §. hodie, Inst. de interditi. in l. 1. §. Annum, ff. de itiner. in l. 1. ff. utrobique, Bart. in l. 1. §. interditi. ff. ut possid.*

In possessoriiis restitutiis est casus hic, & in *ex accedens, col. 1. inf. ut lit. non cont.* Abb. ibi, n. 20. & de iure civili in *l. fin. C. si per vim, amplissime Bart. & posteriores, & omnes in §. nihil commune, n. 24.* Abb. hic, sub n. 8. Felin. n. 13. Dec. sub n. 9. Alex. conf. 2. col. 2. lib. 3. & in iuris testes debent esse idonei, prout in aliis iudiciis, c. 2. *inf. de restit. spol.*

Amplia, ut etiam in iudiciis exhibitoriis figura iudicii, ut supra sit necessaria, l. 3. *fin. ff. de lib. hom. exhiben. & l. locum, §. fin. ff. ad exhiben. Bart. d. loco, sub n. 45. Rip. sub n. 183. text. in l. 3. §. ibidem, ff. eo.*

Amplia generaliter in iudiciis summariiis; nam & in istis requiritur citatio, libellus qualis qualis, & litis contestatio, Bart. in *extranag. ad reprimendam, in verbo summarie, secus si dictum sit, quod*

procedatur sine figura iudicii, Bart. *ibidem, in verbo sine figura.*

† Terriò præsciendum est, quod ex quo ante litem contestatam non potest actori esse consultum, ut procedere possit aduersus reum ad sententiam diffinitiuam, etiam si contumaciter se absentauerit, Abb. & posteriores hic, per text. *d. c. accedens, el. 1. c. quoniam frequenter §. perdo, & §. in aliis inf. ut lit. non cont. in c. 1. inf. de eo, qui mit & in d. l. prolatam, & in d. l. fin. §. illud, de temp. appellat.* propterea actori his remediis à iure succursum reperitur, siue reus absens sit ante litem motam, prout hic, siue post litem motam, & quidem si reus abfuerit ante litem motam, si quidem procuratorem illum conuenire, c. *ca. sam, quæ, inf. de do. lo, & litem ait, §. hæc autem, ff. ex quib. caus. ma. aut non dimisit procuratorem, & eo casu citatis per edictum generaliter consanguineis, amicis, & magis propinquis illius absentis, data noticia domi solitæ habitationis rei absentis, poterit actor proponere libellum suum, & si aliquis ex illis, ad quos defendere absentem pertinet, comparuerit, & defensionem susceperit, iudicium cum eo intercedet, ad d. litem ait, §. denique, & l. seq. l. hæc autem, §. non defendit, §. ex quib. caus. in possess. eat. text. cum glos. in d. c. causam, quæ.*

† Si autem nemo veniat ad defendendum, & 32 timeatur de longa futura absentia, potest actor obtinere, ut huic absenti decernatur curator bonorum suorum, qui quidem legitime suscipiet actiones actiuas, & passiuas pro absente, ut docuit Bart. in *l. gnorare, C. de restit. mil. idem Bart. in d. §. Julianus, n. 33. Ang. & Alex. n. 55. Bald. in l. ab hostibus, ff. ex quib. caus. & plenius Alex. in l. qui bona, §. qui alieno, ff. de dam. inf. sub n. 12.* sicut etiam curator bonis datur eius, qui apud hostes captiuus est, *l. ab hostibus, d. tit. ex quib. caus. vel etiam hereditati iacenti aliqua de causa, ad text. in l. 1. ff. de curat. bon. dat. & l. si quis instituasur, ff. de hered. instit.* est verum, quod Bald. hic aperte sensit, absentis bonis curatorem non dari: quia nulla lex hoc dicit, & quia sperari potest de eius reuerfione, non sic de capto ab hostibus; sed prior receptor est, nec mirum, nam de similibus ad similia iura procedi permittunt, ad *l. non possunt, ff. de legib.*

† His cessantibus, leges scriptæ prouident 33 actori aduersus reum de huiusmodi grauaminibus; si nemo illum, ut sup. præmissa edictali citatione, defendat, in personali nempe actione, ut reo absente etiam ex causa publica, nemine illum defendente, mittatur actor in possessionem, & tenendam bonorum absentis ex primo decreto custodiæ causa, non ut faciat creditor fructus suos, d. *l. ignorare, C. de restit. mil. d. litem ait, §. hæc autem, ff. ex quib. caus. ma. & l. plerique, cum seq. ff. de in ius voc.* olim omnium bonorum debitoris, l. 1. *ff. ex quib. caus. in possess. eat.* hodie pro mensura debiti præsentis, *auth. & qui iurat, C. de bon. auth. ind. possid. & de iure Canon. expressum est in cap. quomodo frequenter, §. fin. inf. ut lit. non cont.* Quamobrem ista missio in possessionem ad grauandum reum absentem in personalibus, operatur, ut dicunt iura, & authores nostri hunc effectum, ut auctor missus in possessionem sit loco custodiæ, & fructus seruet, non ut faciat suos, d. *l. Fulcinus, in princ. ut reus sic tradito affectus veniat responsurus in iure, ad quod sunt alia iura aperta, in l. 3. §. generalis, l. si quis ante, ff. de acq. pos. ubi quod aliud est possidere, aliud esse in possessione, prout isti sunt, & l. cum ex legati, ff. ex quibus caus. in possess. eat. & l. 1. cui,*

cui, §. *quari solet* ff. *ve in posses. legat.* glos. magna in d. l. *si finita*, §. *si plures*, & in §. *Julianus*, Bart. ibi num. 47. Alex. post alios, num. 99. Dec. hic, num. 10. Quamobrem tam rerum dominium remanet interim penes debitorem, l. *in possessionem*, C. *de bon. auth. iud. possid.* Quam etiam possessio, d. l. *si finita*, §. *si quis autem*, & per iura præalleg. & est communis omnium sententia, l. *ad §. genera*, n. 23. acquiritur tamen creditori per illam missionem in tenutam pignus prætorium in re, l. *non est mirum* ff. *de pignorat. act.* l. 1. C. *de prætor. pign. l. 2.* C. *qui prior*. Alex. d. §. *Julianus*, numero 98. ac idcirco quia dominium & rei possessio est penes debitorem, fructus rerum, & fundi cultura pertinent ad debitorem, & si forte creditor missus eos percipisset, teneretur eos in sortem sui crediti imputare, d. l. *is cui §. queris*, & *qui legatorum* ff. *ut leg. nom. l. Titia*, ff. *de solut. & l. 1. c. 2.* C. *de pignorat. act.* & c. 2. *de sequest. posses.* Negusan. *de pignor. in §. membro*, §. *par.*

Et illa grauamina, per leges civiles inducta, & per leges Canonicas confirmata locum habent in personalibus, etiam absente reo debitore post litem contestatam, & si forsan in utroque casu debitor latitauerit, fraudandi creditoris sui causa, prætor iubet, etiam bona debitoris ex secundo decreto vendi pro satisfactione creditoris, d. l. *Fulcinus*, §. 1. & §. *seq.* ubi declaratur, quid sit latitare, & l. *cum proponas*, C. *de bon. auth. iud. possid.* cum glos. Bald. Sal. & Paul. & hoc casu oblationem debitoris ad venditionem bonorum debitoris requiritur plena probatio per testes, aut per instrumenta de credito.

Aduertendum tamen est, quod tanta posset esse contumacia debitoris latitantis, quod iudicem mouere possit ad decernendum, quod creditor missus in possessionem ex primo decreto faciat fructus suos non imputandos in sortem, text. formalis, in d. l. *Fulcinus* §. *fin.* quem Bart. sic ibi declarauit, confert text. in l. 1. §. 1. *vers. si forte*, ff. *de dam. infect.* & illic Ang. & Paul. Abb. *conf.* 4. lib. 2. ubi post glos. vlt. in d. *vers.* ... notant præfati iudicem decernere ex causa posse, ut missus ex primo possideat.

34 † Sic etiam ex statuto, aut consuetudine induci potest, quod tenutarius creditor missus in possessionem ex primo decreto faciat fructus suos: nam ex hoc videretur factus verus possessor, Bald. in l. *consentaneum*, col. 6. C. *quomodo*, & *quando ind.*

Valere autem statutum, quod creditor tenutarius faciat fructus suos in pœnam debitoris non soluentis debitum ad certam proportionem, puta in ratione sex pro centenario ob iustum, & commune interesse ratione lucri cessantis, & damni emergentis, admittit Bald. hic, num. 5. sequitur Felin. sub n. 10. in 3. *fallen. vers. ad illud*, ubi alios refert Dec. communem dicens sub n. 14. Alex. d. §. *Julianus*, n. 115. ea ratione, quia si iudex sic potest statuere in pœnam nimis contumaciæ debitoris latitantis, d. l. *Fulcinus*, §. *fin.* multo magis lex publica in pœnam debitoris pro iusto creditoris interesse ob retardatam solutionem sui crediti, & quia ratione moræ debitoris in omni iudicio veniunt damna, & interesse, Anch. *conf.* 150. n. 1. cessante autem tenuta, & nimia debitoris contumacia, statutum taxans interesse creditoris ob moram debitoris in soluendo ad rationem 8. pro centenario non valere, vti inducens vsuras iure diuino, & canonico prohibitas, plenè comproba-

ui ex Bart. Sal. Abb. & aliis in meo *conf.* 71. lib. 4.

35 † Reus autem veniens quandocumque ante interpositum secundum decretum in personalibus refectionis expensis actori, & præstita fideiussione de iudicio fisci, & de iudicato soluendo, resoluit tenutam, & proceditur in casu super meritis crediti à creditore prætensi, præclare glos. & Doctor. in d. c. *quoniam frequenter*, §. *fin.* per illum text. & in *Auth. & qui*, C. *de bon. auth. iud. possid.* & reus sic effectualiter debet offerre, Alex. d. §. *Julianus*, n. 76. & n. 80. quod est verum, & rectè procedit, ubi creditor ob contumaciam seu absentiam debitoris non se defendentis ante litem contestatam missus fuit in possessionem tenutariam, secus autem si liquidato iam credito per sententiâ diffinitiuam, pro cuius executione creditor foret missus in tenutam bonorum debitoris; nam non resolveretur tenuta, nisi soluto credito liquidato, & restitutis expensis; sic distinguendo tradiderunt Bart. in d. l. *consentaneum*, col. 4. sub n. 15. per text. in l. *si pecunia*, ff. *ut in posses. legat.* Alex. ind. §. *Julianus*, num. 69. post Ioan. And. Paul. Caltren. & alios, post Sal. & Parpal. Neuizan. *conf.* 77. num. 12. & clare Bart. & Bald. in l. *properandum*, §. *fin. autem reus*, C. *de iudic.* sub num. 3. ubi dicunt, quod tenuta si accepta sit ob absentiam, aut contumaciam debitoris, resoluitur, refectionis expensis, & præstita satisfactione de iudicio fisci, & iudicato soluendo, secus si accepta sit in causam iudicati, & probant Sal. ibi, numero 6. Caltren. n. 5. & sunt texti satis aperti in l. *fin. ad finem*, C. *si aduers. fisc.* & in l. *... C. de fid. instr. lib. 10.* plenè surd. *decis.* 47. & præter hos Gallef. in *tract. de for. camer. oblig. num.* 32. si autem creditoris creditum non esset liquidatum, sed turbidum, tenuta reuocatur, ut in d. *decis.*

36 † Post interpositum autem secundum decretum, re subhastata, & venditata, ac etiam adiudicata in solutum creditori pro suo credito, debitor veniens, & offerens creditum, non auditur, Bart. in l. 2. in *fine*, C. *ubi in rem actio*, post glos. ibi, Alex. d. §. *Julianus*, n. 11. & *conf.* 15. lib. 5. Dec. *conf.* 538. col. 1. & 2. & *conf.* 592. per totum, afflēt *decis.* 187. Negus. *de pign. par.* §. *memb. 3. n. 8.* nisi aliter prouideant statuta terrarum.

37 † Aduertendum autem est, quod ad secundum decretum perueniri non potest, nisi præcedente primo, & viso per iudicem, item & credito liquidato, Bart. d. §. *Julianus*, n. 36. Paul. n. 5. & imol. ibi, quem retulit Felin. hic col. 1. liquidatur autem creditum, vel per sententiâ diffinitiuam latam post litem contestatam, vel etiam per sententiâ interlocutoriam, visis testibus, aut instrumentis receptis per iudicem ab actore productis, reo latitante, ut sup. dixi, per text. in d. l. *cum proponas*, C. *de bon. auth. iud. possid.* & inde notarunt Bart. Bald. Sal. & Paul. vel etiam reo non latitante, sed contumaciter absente, citato legitime, & comparere non curante, ut per Alex. d. §. *Julianus*, n. 57. statuta autem terrarum in his tribuere particulares formulas solent.

Et aduertat creditor, ne sua autoritate ingrediatur possessionem bonorum sui debitoris, nisi seruata forma iuridica primi, & secundi decreti associatus à nuntio publico, ad l. *is cui §. missus*, ff. *ut in posses. legat.* vel saltem de licentia iudicis: nam sic solus licite posset, l. *dotis*, C. *sol. matr.* alias si solus & sine licentia caderet, l. *miles*, §. *qui indicati*, ff. *de re iud. d. l. amennerint*, & l. *fin. C. si per vim*, ff. *de re iud. d. l. amennerint*, & l. *fin. C. si per vim*, & l.

& leg. creditores, ff. ad leg. Iuliam, de vi pub. Bart. d. §. Iulianus, num. 2. text. in leg. extat, ff. quod mer. causa.

38 † Intellige, ut dixi, citato reo aduersario pro primo, vel pro secundo decreto, ac pro pronuncia crediti liquidi, quia semper reus citandus est, si inueniri potest; si autem per procuratorem, si habeat, & si non habeat, & absens sit per edictum, quod stridorum nos appellamus, data notitia domi solitæ habitationis, interpellatis in edicto ipso consanguineis, & magis propinquis, ac quibuscumque suâ interesse putantibus, ad gl. celebrem in c. causam, quæ, de dolo, nisi forte esset citandus, l. ex consensu, §. fin. ff. de appell. Bart. & Doct. ibi, idem Bart. in l. fin. col. pen. & ult. ff. de in integr. & in l. eius, col. 2. in prin. ff. de re milit. & de iure Canon. est text. expressus in c. eum, qui, de praben. in 6. quibus in locis plenè habetur, quod verus contumax non est citandus & quis sit verus contumax.

39 † Ex his constat, creditoribus pro suis creditis non licere etiam reo condemnato inuadere bona debitoris de facto, & sua autoritate per prædicta; sed iudiciali autoritate ex primo, & secundo decreto procedere debent, text. expressus in leg. pro debito, Cod. de bon. auth. ind. possid. & l. si pæcto, quo penam, C. de pact. adeo, ut nec per se possint creditores bona debitoris, etsi quidem bonis cesserit, occupare, nec potest iudex illorum dominium eis cedere, nisi præcedentibus decretis, l. legis, C. qui bon. ced. pos. d. leg. pro debito, & l. fin. C. de iur. dom. impetran. quare bona debitorum iudicis autoritate capiuntur, ad l. A. Di. no Pio, §. in venditione, ff. de re iud. subhastantur, & non reposito offerente liberantur, & adiudicantur creditori pro credito suo in totum, aut in partem, & prout obtulerit, ad text. in l. ordo, C. de exec. rei ind. & hoc casu dominium acquiritur creditori ob tenutam rei procedentem absque alia traditione, ad l. qua ratione, §. interdum, ff. de atq. rer. dom. & §. interdum, Instir. de rerum diuis. nimirum quia factum partis, leg. si ob causam, ff. de emptionib. Bart. d. §. Iulianus, num. 2. Paul. de Cast. ibi in §. si plures, n. 4. & his solemniter peractis post secundum decretum mittit creditorem in possessionem rei, dando sibi licentiam apprehendendi possessionem per nuntiam publicum, aut per se, ad lat. in leg. iubere cauere, num. 6. ff. de iurisd. om. ind.

40 † Denique in personalibus post primum decretum peruenire ad secundum respectu temporis est in iudicis arbitrio: nam non tenetur supersedere per annum, gl. Bart. Bald. Sal. in d. l. cum proponas, C. de bon. auth. ind. Alexand. post Bart. d. §. Iulianus, num. 66.

41 † In realibus autem iudiciis ante litē contestatā sic quoque utroque iure constitutum legitur, ut actor absente reo, aut contumaciter non comparente, mittatur in possessionem rei petite iudicio petitorio, aut possessorio, quæ missio rei seruandæ causa & ipsa appellatur, & sit missio, ut reus tadio affertus veniat responsurus in iure, text. expressus in d. c. quoniam frequenter, §. in aliis, inf. ut lit. non cont. & in c. 1. inf. de eo, qui mitt. & melius in c. fin. eo rit. vbi formaliter legitur, si aduersarius tuus post citationis edictum ad remota loca se transfrens, procuratorem legitimum non dimisit, & denuntiatione publice facta domi, non apparuit, qui defendat eundem; iure petere potes, ut in possessionem earundem terrarum, de quibus agitur,

custodia causa inducaris; nota ergo, quod ista missio sit citato ad hoc absente illo, ut etiam supra dixi in personalibus, ad text. in c. causam, quæ, de dolo, & de iure ciuili in absente reo, ut actor mittatur in possessionem rei petite, ac etiam in latitante, est casus in d. l. si quis emptionis, §. sed & si quis, C. de præscrip. 30. ann. & præterea de iure Canon. de huiusmodi missione reali causa rei seruandæ ante lit. contest. loquuntur text. in c. pastoralis, §. præterea, de offic. ord. in c. accedens, cl. 1. ut lit. non cont. & in c. 2. & 3. de eo, qui mitt. & in c. ex literis, & c. contingit, inf. de dolo.

† Ista autem missio in realibus ante lit. contest. operatur hunc effectum, quod reus veniens intra annum solutis expensis, præstita fideiussione de iudicio fisti, possessionem rei recuperat, non veniens intra annum, illam perdit, d. §. sed & si quis, l. cum notissimi, & actor efficitur verus possessor, & reus amittit possessionem irrevocabiliter, & de reo efficitur actor, ut ibi, & in d. c. pastoralis, §. præterea, & in d. §. in aliis, & in d. cap. 1. de eo, qui mittit. vbi etiam quod intra annum reus nixus fuisset recuperare, & satisfacere, & non potuisset, & in d. c. contingit, de dolo, vbi quod missus post annum efficitur verus possessor irrevocabiliter, etiam si per potentiam aduersarii impeditus fuerit in possessionem rei seruandæ causa ingredi, vel etiam impeditus fuerit esse in possessione, ne contumax sit melioris conditionis, quam obediens, ut ibi; excusatur tamen, si obtulerit cautionem intra annum & iudex illam recipere noluerit, d. c. 2. de eo, qui mittit. & si dubium sit de iudice, aut ad eum non facilis haberi possit accessus, consilium est ad interruptendum analem cursum, ut reus intra annum coram personis honestis offerat, & effectualiter præstet cautionem, ut admonet text. in d. c. pastoralis, §. præterea, de offic. ordin. excusatur etiam, si lapsus sit annus; sed ex facti circumstantiis appareat, eum obtulisse, & per eum non iniuste defuisse, ut legitur in d. c. cum venissent, eo tit. de eo, qui mittit. Item quo ad recuperanda possessionem non obstat reo venienti intra annum resistentia aduersus missionem in possessionem, quasi quod iudicem contempserit, text. in c. 1. de dolo.

Non tamen missio hæc in realibus ante lit. contestatam operatur, ut actor intra annum fructus perceptos faciat suos: nam ad reum pertinent, d. l. cum notissimi, & sed & si quis, prout nec etiam in personalibus, d. leg. Fulcinius, in princ. & l. Titia, ff. de solut. cum aliis superius adductis, Bart. d. §. Iulianus, n. 1. vbi tamen limitauit, nisi iudex ob nimiam aduersarii contumaciam decreuisset actori rei possessionem cum fructuum commodo, & vtilitate, ad text. in d. l. Fulcinius, §. fin. vbi Bart. post gl. & Specul. ab eo relatum speciales iudicis huius rei decretum expostulat, secutus est Ang. ibi, Bald. Butr. & Abb. relati à Fel. hic col. pen. in 3. fallent. Alex. in d. §. Iulianus, n. 107. Lal. in d. §. genera, n. 13. l. ff. de acq. poss. & est recepta sententia, & vera, per text. in d. §. fin. & si Dec. hic, post Imol. senserit, non esse necessariam talem interlocutoriam; Nimia autem contumacia in proposito hoc consideratur pro vera contumacia; quia reus citatus dixerit, nolle venire, refert, & sequitur Dec. hic, n. 13.

† Sed an iudex possit elongare terminum anni, Alex. post alios ab eo relatos d. §. Iulianus, n. 67. admittit; abbreviare autem id posse dixit Ioan. And. ad Spec. in tit. de primo, & secundo decreto, §. sequitur, vers. quidam iudex; quia lex expressè indulget bene-

beneficium anni, d. §. super illis, & indultum à lege beneficium alicui tollere iniuriosum est, c. indulgentiam, de reg. iur. in 6. sequitur Imol. in d. §. Iulianus.

Sed contra videtur de mente Bart. in d. §. Iulianus, num. 52. & 54. ubi inquit, quod agens actione reali missus in possessionem rei petita ante licentiam contestatam, petit à iudice duo.

Primum declarari se dominum, secundum se induci in possessionem rei petita, & quamvis hoc secundum sit assecutus per missionem in possessionem propter absentiam, seu contumaciam rei; primum tamen consecutus non fuit. Unde recte petere, & implorare potest à iudice, ut præfigat terminum reo ad agendum, quatenus agere velit super proprietate cum comminatione, quod postea non audiat, & præceptum hoc cum comminatione vim secundi decreti habebit, ut amodo reo quiescente finita sit per annum causa possessionis, & proprietatis, pro hoc inducitur text. in l. à quo, ff. de dam. in fin. l. Titia, ff. de accus. in l. diffamari, C. de iugen. & in l. si ea, C. qui accus. non poss. præclarus autem sic pro bona actoris cautela sumerunt, Ang. & Paul. in d. l. à quo, plenius Alex. d. §. Iulianus, num. 66. ubi quod ante lapsum anni iudex poterit reo præfigere talem terminum; quia elongare, & breuiare dilationes legales in manu iudicis est, ad text. & ibi plenè not. in l. 2. ff. de re iudic. & refert Rom. ibi, in hac sententia esse, & in effectu in rebus petitoris istud est secundum decretum, ut inquit Alex. d. §. Iulianus, num. 117. sic enim acquirit securitatem omnem tam circa possessionem, quam circa proprietatem cum fructuum commodo, & utilitate.

44 † In iuribus autem incorporalibus seruitutum & iurisdictionalium, aut aliter, quemadmodum perveniatur ad primum, & secundum decretum, sunt tria iura, in l. is, cuius, ff. si serv. vendic. in l. si prius, ff. de oper. nou. nunt. & in l. à quo, ff. de dam. inf. quæ advertit Bart. in d. l. à quo. Materiam autem profundè examinavit Bart. in d. l. si prius, & in d. l. is, cuius. Principaliter autem distinguuntur in tres considerationes. Prima ubi seruitus, aut alia res incorporalis iure personalis actionis debetur, & agitur ad eam constituendam, & reus est contumax, aut latitans, & hoc casu quemadmodum succurritur actori, ponitur in d. l. is, cuius, per Bart. & Doctores, secundum primam lectionem. Secunda est, ubi seruitus, vel aliud ius fuit constitutum, & actor agit confessoria ad sibi præstandam patientiam nudam, ita ut non oporteat in fundo seruiente aliquid facere, & ista est materia d. l. si prius. Tertia est consideratio, ubi in fundo seruiente aliquid facere oportet scilicet, aut demoliri, & ista est materia d. l. à quo.

45 † Interdicta autem possessoria in materia hac an regulentur per modum actionum realium, aut personalium, communiter Doct. hic consentiunt per modum realium, ad quod text. in c. Accedens, el. 1. ut lit. non contest. sunt namque interdicta in rem scripta, l. 1. §. interdicta, ff. de interd. ac idcirco proponi possunt tam in loco domicilij, quam in loco rei sitæ, repetito ibi reo, ad l. 1. C. ubi de possess. & l. 2. cum glof. & Bald. C. de interd. Alber. in l. 1. num. 2. ff. eo. Tiraq. de retrac. lignag. §. 8. gl. 5. num. 10.

46 † Solummodo restaret hic discutere, an missus in possessionem in realib. possideat intra annum, an vero solum sit in possessione custodiæ causa, propter in personalibus: Legistæ namque n. agis com-

muniter consentiunt possessionem acquiri missis, reuocabiler tamen sic, ut reus veniens oblati realiter expensis, & præstata fideiussione de iudicio sibi possessionem ipsam recuperet, & ad hoc de iure civili videtur text. in d. l. Celsus, §. Fulcinius, & in d. l. cum notissimi, §. sed & si quis, ex cuius verbis deducitur, quod missus intra annum sit possessor reuocabilis, post annum irreuocabilis, ad hoc etiam text. in d. l. consentaneum, C. quomodo, & quando ind. & in l. 2. C. ubi in rem actio, & sic concludunt post gl. & Specul. Bart. in d. §. Iulianus, num. 9. Castr. col. ult. Alex. alios ref. reus num. 164. Hanc etiam præsupponere videntur iura Canonica, in illis verbis: Possessionem restituere, possessionem amissam recuperare, possessionem adindicare; quibus verbis utuntur text. in d. c. pastoralis, §. præterea, de officio ordinarij. in c. accedens, el. 1. ut lit. non contest. & in d. cap. quoniam, §. in aliis, eo. tit. & præterea in c. 2. infra de eo, quæ mitt. Quæ iura omnia loquuntur in missis in realibus.

Sed contra stant alia iura Canonica, quæ expressè dicunt, missionem hanc intra annum esse custodiæ causa, propterea etiam dicitur in personalibus, in quibus absolute conceditur, missum non acquirere possessionem. Primo itaque est text. expressus in c. tua, inf. ut lit. non cont. ibi, custodiæ causa, & in c. 1. de dolo, ibi, in possessionem causæ rei seruandæ, Abb. ibi, in 1. not. & in cap. 1. de eo, qui mitt. ibi, in possessionem tantum rei seruandæ causæ, & in c. 2. eo. ut. ibi, in possessionem rei seruandæ causæ, & in c. cum venissent, eo. tit. ibi, in possessionem rerum petitarum custodiæ causa, & in c. fin. illius ut. in possessionem custodiæ causa, ultimo text. in c. contingit, de dolo, ibi, actori adindicetur possessio rei petita seruandæ rei causa; propterea hæc iura Canonica communiter hic, & in præallegatis concludunt, missum in realib. intra annum esse in possessione; sed non possidere; aliud enim est possidere, aliud esse in possessione, inquit text. in l. 3. §. genera, & in l. si quis ante, ff. de acq. pos. & in l. 1. §. quasitum, ff. quor. legat. & in l. cum legari, ff. quib. ex caus. in pos. & l. si duo, §. creditores, ff. ver. possid. & sic firmavit Abb. in d. c. quoniam frequenter, §. in aliis sub man. 14. & ex Legistis Ang. & Rom. in d. §. Iulianus, inf. in d. §. Genera, num. 21. quare dicunt, missum infra annum acquirere detentionem, & incumbentiā corporalem, & hanc reus veniens intra annum resolvere potest & hoc modo resolvunt iura contraria. Huius autem disputationis nullum essentialem effectum tulit Alex. in d. §. Iulianus, ante num. 12. ubi de re hac quæsit, considerabam, si dici posset, utile esse effectum respectu interrumpendæ præscriptionis cœptæ per illum possessorem adversus alium, ad materiam l. naturaliter, ff. de usucap.

47 † Hæc satis de reo absente se ante licentiam contestatam, & de gravaminibus à iure civili adversus absentem inuentis, & constitutis. De iure autem Canon. additum fuit aliud gravamen non contra contumacem, text. in d. c. tua ut lit. non contest. & in d. c. quoniam frequenter, §. ult. eod. tit. scilicet per censuram excommunicationis; & hoc, vel aliis remediis utitur Ecclesiasticus, quod magis expedit, ut inquit text. in d. §. fin. legitur tamen, quod quandoque Ecclesiasticus usus sit uti, quæ adversus eundem, ut in c. accedens, el. 1. eo. tit.

48 † Sed an actor se absente ante licentiam contesta-

ram possit de iure procedi ad sententiam diffinitiuam, & videretur, quod non ex regula, non debet licere reo, quod non licet actori, l. fin. C. de fructib. & lit. expens. Sed contra verius est utroque iure, Auth. qui semel, C. quomodo, & quando iud. seruatis tamen terminis, de quibus ibi, & c. causam, que, inf. de dolo, vbi Abb. de ratione differentie admodum laborat: Dic rationem esse, quia actor, licet non possit peruenire ad diffinitiuam; attamen sibi consultum est de pluribus grauaminibus aduersus reum super petitis ab eo. Reo autem aduersus actorem se absentantem post litem motam, & libellum editum ante lit. cont. non est consultum aliquo grauamine: quia ab eo nihil petit, unde subuenitur sibi, ut eo citato ad formam edicti superius relaram, positam in d. c. causam, que, procedatur ad receptionem defensionum rei, & ad probationem diffinitive absolutoriae, uti plene ponitur in d. cap. pro, & d. dist. Auth. qui semel. Et hoc casu vbi deliberando se agit reus a petitione actoris: quia nihil petitur ab eo per actorem dari, aut fieri, optime confert Bart. traditio in d. §. Iulianus, sub n. 1. vbi. regulam: primum decretum interponi in omnibus actionibus petitionibus, & persecutionibus, nisi natura rei repugnet: quod est, vbi petitur liberatio: nam super liberatione, quam reus preterdit, non potest dari, & accomodari primum decretum, pro ut nec super aliis, de quibus per Bart. ibi. & statim dicam: & Bart. traditionem post longam disputationem probauit Alex. ibi, n. 88. & 93.

49 † Et in liberatoriis, & in libertatibus, ut lite non contestata, citatis intereatis, & sumpris informationibus, & instructionibus utrinque, vel ab actore, ut procedi possit ad diffinitiuam, est casus in Auth. si omnes, C. si ut se abst. ad fauorem filij, qui in consulto se immiscuerat paternae hereditari, proinde obligatus creditoribus, ut eis citatis citra litis contestationem possit praetor filium restituere aduersus aditam hereditatem, & liberare eum a molestiis; & sic quoque in causis restitutionis in integrum, quae sunt liberatoriae, ut procedi possit ad sententiam restitutoriam lite non contestata, est text. in l. in causa, §. causa cognita, ff. de minor. & in causa libertatis, in l. cum vero, §. subueniunt, ff. de fideic. lib. & generaliter, vbi non potest esse locus missioni in possessionem ex primo decreto: quia natura causae non patitur, veluti in matrimonialibus, & in beneficialibus, quoniam istae non patiuntur vitiosum ingressum; proinde ad diffinitiuam proceditur absente altera parte, d. c. quoniam frequenter, §. porro, & c. 1. de eo, qui mittit. lib. 6. Abb. autem post alios Canon. ab eo relatos in c. tue, n. 4. ut lit. non contest. pro regula firmavit, lite non contestata procedi non posse neutro iure ad diffinitiuam, ut lite non contestata, per tot. & d. l. prolatam, & l. fin. §. illud, C. de temp. appell. casus autem contrarios de reo, de libertate de restit. in integrum, de matrimonio, de benef. Eccles. esse casus speciales.

50 † Post litem autem contestatam, absentante se reo, & citato per modos sup. relatos, de quibus in text. & gloss. in d. c. causam, que, inf. de dolo, procedi potest ad sententiam diffinitiuam, text. in c. pro, inf. de dolo, & quidem si liquere potest iudici de causa, diffinitive condemnabit, aut absoluet; si de causa sibi non liquebit: condemnabit reum absentem contumacem in comparando ad dimit-

tendum, & relaxandum actori possessionem rei petita, text. cum gl. & Doctorib. in c. pro, co. in. de dolo, & de iure civili in l. consentaneum, C. quomodo, & quando iud. & in l. properandum, §. si autem reus, C. de iudic. quae iura locum habent in reatibus, & personalibus, ut ibi.

Reo autem praesente, & absentante se actore post litem contestatam, proceditur multo magis ad diffinitiuam; & si de causa liquebit, iudex absoluet, aut condemnabit; si non liquebit, absoluet reum ab observatione iudicij, condemnato actore in expensis, d. l. properandum, §. & si quidem.

† Contra tamen, quod lite non contestata contra reum contumaciter se absentantem procedi possit ad receptionem testium, & sententiam diffinitiuam in casu spoliatae possessionis, videtur text. hic expressus in illis finalibus verbis: Nisi is, qui possidet, se per contumaciam absentasset. Multae sunt solutiones, Gloss. & Abb. hic dicunt absentante se reo malitiose ante litem motam, succurri in hoc actori, ut mittatur in possessionem rei spoliatae custodiae causa, & sic rei seruanda causa; sed nihil est: quia eiusmodi missio locum habet, quamvis se absentauerit ex iusta causa, text. expressus in l. ignorare, C. de restit. milit. Alia est responsio, quod in ista vltima parte mutetur casus sic, ut text. loquatur de absentante reo post lit. contest. quo casu ad testium receptionem, & ad diffinitiuam procedere potest iudex, d. c. pro, d. l. properandum, §. si autem, d. l. consentaneum, sed ista non placet, quia aduersaria, & exceptiua illas nisi, aduersatur, & excipit, retentis eisdem terminis, l. nam quod liquide, §. fin. ff. de pen. leg. Bart. in l. in his, ff. de legib. late Dec. in l. 2. n. 20. ff. de reg. iur. Alij dicunt, quod illa dictio, nisi, accipitur pro, quamvis, & sic alibi accipitur in cap. cum a nobis, inf. de testib. nimirum autem: nam vna dictio saepe ponitur pro alia, l. eas causas, ff. de cond. & demonstrat.

Hostiens. autem sentit in terminis istius text. speciale esse, ut contra contumaciter se absentantem ante lit. contest. procedi possit ad diffinitiuam, his concurrentibus; spoliatoris odium, spoliati fauore, contumacia malitiosa spoliatoris, & quod iudicis delegati officium expirabat: & quavis Abb. Felin. & Dec. n. 13. contra sentiant: quia Papa hic non constituit ius nouum: sed super iure iam constituto decernit; attamen saluando verba text. in sui proprietate, non facile discederem ab opinione Hostiens. Nam & alij casus speciales sunt, in quibus lite non contestata proceditur ad diffinitiuam, quos sup. proxime retuli.

† Vnum tamen pro fine aduertendum est, saepe namque diximus, absentem fore citandum per modos, ut in c. causam, que, inf. de dolo, & in l. item air, §. 1. ff. ex quib. caus. maior. Nam regula ista fallit in vero contumace. Hic enim non est vltimus citandus, & ad vltiora eo non citato procedi potest, text. in c. cum, qui, de dolo, & cont. in 6. Bart. in l. eius, colum. 2. in princ. ff. de appell. recip. per illum text. & quia verus contumax non etiam de iure appellat, l. ex consensu, §. fin. ff. de appellation. vbi plene Bart. & alij in l. fin. ff. de in integr. restit. vbi plene declarat, quis sit verus contumax, & in proposito quoad hoc, ut vltius non sit citandus coram iudice a quo, is dicitur, quia ab eius sententia interlocutoria appellauit etiam reiecta illius appellatione, d. cap. eum, qui.

† Sexto

33 ¶ Sexto, & ult. not. ibi, possessionem, & deiectionem; quod agens possessorio recuperandæ probare tenetur possessionem suam anteriorem, & deiectionem ab adversario factam, Abb. & ceteri, Dec. hic. in 2. not. & dicunt Doct. communiter deiectionem satis videri probatam, probando possessionem antiquiorem auctoris, & possessionem iuniorem adversarij: Nam hæc secunda demonstratur improba, & iniusta respectu prioris ex parte auctoris, Alex. conf. 92. col. 2. in fin. lib. 1. Ruin. conf. 49. col. 1. in 4. Roland. conf. 41. n. 14. lib. 3. Gabr. conf. 36. n. 1. lib. 1. præsertim autem allegante sic auctore, ad text. in l. si de eo, §. fin. ff. de acq. poss. Bart. & Doct. ibi: nonnulli tamen tenuerunt, quod requiratur probatio spoliationis de tempore spoliij, ad Rip. in c. cum Ecclesia. n. 32. de caus. poss.

Et aduertatur, quod in remedio reintegrandæ non consideratur, an rei adversarij possessio sit iusta, aut iustior possessione auctoris; sed solum an actor ceciderit à sua possessione per iniustas causas, sicuti præcise aduertit Claud. Aquef. in d. l. rem, quæ nobis, col. 2. Gabriel d. conf. 36. n. 6.

34 ¶ Intellige, & declara in possessorijs simplicibus, secus in mixtis habentibus causam mixtam proprietatis, & possessionis: nam in istis non sufficeret probare possessionem, & deiectionem; sed oporteret etiam probare de proprietate per titulum verum, aut apparenter coloratum, aliàs non daretur restitutio, glof. & text. in l. 2. §. quadam, ff. de interd. Dyn. Alber. & Bart. ibi, Bart. in l. 2. §. Hoc autem interdicto, ff. de iur. Alex. in §. nihil communis, n. 19. Cepol. de seruit. rustic. in c. de itinere, n. 41. Rub. Alexand. conf. 167. col. 2. Quæ autem sint ista possessoria mixta, habetur in d. §. quadam, in text. & glof. Item & sunt omnia, quæ non nisi ex concessione, & titulo permissis haberi possunt, l. 1. §. permittitur, ff. de acq. quodid. & ego plenissimè posui in conf. 2. lib. 1.

35 ¶ Superest, vt breui compendio dicamus, an in interdictis veniant fructus, prout in actionibus, quibus interdicta assimulantur, & quidem veniunt post litem contestatam generaliter definitum legitur, in l. 3. ff. de interd. de perceptis ante nulla habetur ratio, glof. ibi, in fine, præterquam in interdicto de vi, in quo ex die expulsionis in odium violenti, ad l. 1. §. ex die, ff. de vi arm. & l. is qui in preiud. §. quod ait prætor, ff. quod, vi, aut clam, & l. videamus, §. interdicto, & §. in Faiana, ff. de usur. in ceteris autem alijs ex die litis contest. in interdicto de precario est casus in l. quæsitum, §. ex hoc interdicto, ff. de precar. ex quo deducitur, quod precarius possessor citra moram facit fructus suos, vt superius dixi: quia precarium est species liberalitatis, l. 1. in princ. ff. de precar.

Item in interdicto Saluiano veniunt fructus; quia etiam veniunt in hypothecaria, l. si fundus, §. in vendicatione, ff. de pig. orib. & siquidem agit interdicto pro re sibi debita, pro qua competit hypothecaria pro legato, aut alia qualibet causa, fructus suos facit ex die litis moræ, Rot. Rom. in Nouiss. par. 1. decis. 44. n. 7. & si autem pro quantitate debita fructus percepti imputarentur in sortem, l. 1. & 2. C. de pignerat. act. l. 1. C. de distract. pign. & sensu Rota d. decis. ...

In interdicto autem adipiscendæ, quorum bonorum, quod quidem vniuersale est, & datur ad instar petitionis hæreditatis, veniunt fructus, & accessiones, prout in petitione hæreditatis, l. 1. ff. quor. bon. glof. in l. 1. C. cod. Alexand. conf. 70. n. 11. libro 6.

In remedio autem reintegrandæ, vt conueniens teneatur restituere fructus perceptos, non qui percipi potuerunt; tenuerunt Archid. & Dominic. in c. reintegrandæ, 3. q. 1. quos sequitur Soc. in l. rem, quæ nobis, n. 20. ff. de acq. poss. Dec. conf. 252. sub n. 1. & conf. 57. in fine, & in hoc remedio fructus venire dixit quoque Alex. d. conf. 70. num. 12. per text. in d. l. videamus, §. in Faiana, Barbat. conf. 24. col. ult. in fine, Roland. conf. 6. in ult. verbis, & conf. 41. n. 36. lib. 3.

36 ¶ In personalibus autem actionibus quemadmodum fructus veniant, ponit Paul. in l. videamus, ff. de usur. generaliter autem, vbi res data ob causam condicitor, quia causa non sit secuta, veniunt fructus: in datis ob nuptias, nuptijs non secutis; in donatis causa mortis, in indebitè solutis, d. l. videamus, in trib. prim. respons. in l. cum quis, ff. de cond. caus. dat. l. indebiti, ff. de condic. indebit.

Item vbi personali condicitor, quia alienata in fraudem: nam prætor sic alienata restitui iubet, ac si nihil alienatum esset, d. l. videamus, §. in Faiana, l. aut prætor, §. per hanc, l. fin. §. non solum, ff. quæ in fraud. cred. vbi moderatio est aduertenda.

In condictis ex causa vis, aut metus, aut clam, d. l. videamus, §. item si vi, & §. interdicto quoque.

In venditionibus perfectò contractu fructus debentur emptori, d. l. videamus, §. eam re, l. si stipulatus §. final. ff. eo. & l. venditor ex hæreditate, §. quæ admodum, ff. de hered. vend.

In societatibus fructus iure communicationis restituuntur, idem in rebus incidenter communibus, d. l. videamus, §. sed in societatibus, & §. item si diuidere.

In personalibus, in quibus agitur de aduocanda possessione, seu detentione, veluti in commodato, & deposito retento dominio ex parte actionis veniunt fructus, d. l. videamus, §. si possessionem, idem in contractu locationis finito, & in omnibus bonæ fidei iudicijs, §. in ceteris.

Item vbi res datur ob causam futuram, cui deferriat, ante causam fructus percepti dandi sunt, d. l. videamus, ante matrimonium, & §. final.

In contractibus stricti iuris ex stipulatu, an fructus veniant, distingue, aut tempore contractus erant lecti, & non venire etiam in bonæ fidei certum est; aut frant pendentes, & veniunt, vt pars fundi, non vti debiti ex contractu, text. gl. & Doctor in l. si filiusfamil. §. fin. ff. de verb. oblig. vti vero de satis & perceptis post agitur, & distingue; aut de perceptis post lit. contestatam, & hos venire absolutum est, d. l. videamus, §. si actionem, & leg. 2. ff. de usur. & l. cum fundus, in prin. ff. si cer. per. & leg. 2. C. de fructib. & lit. expens. aut de perceptis ante lit. contest. & siquidem stipulatus sit fundum sibi dari, & vacuam eius possessionem tradi, his duobus concurrentibus veniunt fructus, text. ad hoc in l. si stipulatus, ff. de usur. aut stipulatus fuit sibi fundum dari, simpliciter, aut fundum sibi tradi, & illius vacuam possessionem, & non veniunt fructus, text. de hoc secundo in l. datio, §. 1. ff. de act. emp. de primo gl. in d. l. si stipulatus, Bart. in d. leg. si filiusfam. §. final. Amplia, etiam si mora facta sit in tradendo, d. l. videamus, §. si actionem, debetur tamen ex die moræ omne stipulatoris interesse quoad causam bonorum etiam respectu fructuum, vti interesse iustum, text. cum suis glof. & Doctorib. in l. in conuentionalibus, §. fin. & l. si fundum, ff. de verb. obligat. plenè Bart. in d. l. si filiusfamil. §. fin.

AD

AD RVB. DE IVD.

Lib. II. Decretal.

S V M M A R I V M.

- 1 *Preparatoria inferunt ad preparata, & an de necessitate, an vero contingenter.*
- 2 *Procurator ad vendendum, & ad agendum non est idoneus ad pretium habendum.*
- 3 *Procurator ad unam speciem antecedentem constitutus non est idoneus ad aliam ulteriorem sequentem speciem.*
- 4 *Procurator in iudicio rescindente tenetur agere, & respondere in iudicio rescisorio.*
- 5 *Antecedente concessio, consequentia sunt concessa, sine quibus antecedens illud inutiliter foret concessum.*
- 6 *Preparatorio proposito peculiariter pertinente ad unum ex duobus remediis contrariis, illud ab auctore videtur electum, & alterum remissum.*
- 7 *Hereditatem directam petens, succumbens, vel etiam varians, non auditur; quia petendo directam, videtur renuntiasset obliqua fideicommissaria.*
- 8 *Lex finalis, C. de Codicillis, declaratur, & limitatur.*
- 9 *Adulterium verum duobus concurrentibus potest probari.*
- 10 *Adulterium prescriptum iuris presumptione perinde operatur, ac verum, adulterium.*
- 11 *Adulterium per colloquutiones, & alios actus citra factum non probatur.*
- 12 *Adulterium per actus appropriatos, & propinquos facto adulterii probatur; & qui sint actus propinqui, viroque iure inspecto declaratur.*
- 13 *Vxor ob adulterium commissum perdere debet dotem, & dotalitia sua; etiam si sit vxor putativa.*
- 14 *Mairimonium iure civili per fornicationem uxoris penitus dissolvitur; de iure autem Canonico ad separationem tori tantum, & ratio diversitatis ponitur.*
- 15 *Vxor ob adulterium non amittit dotem ipso iure; sed per sententiam, & nisi per sententiam damnata fuerit in amissione dotis, heredes uxoris poterunt illam repetere.*
- 16 *Maritus ob adulterium uxoris dotem lucratur civiliter agendo ad illius amissionem, secus si criminaliter agat ad vindictam.*
Adultera pena qua sit de iure nouissimo.
- 17 *Vxor ut amittat dotem, an requiratur adulterium verum, an sufficiat prescriptum.*
- 18 *Osculo luxurioso si vxor violaverit pudicitiam, non secuta copula carnali, an amittat dotem, & dotalitia, & separari debeat a toro conjugali.*
- 19 *Vassallus ob impudicum ludum cum vxore Domini perdit Feudum.*
- 20 *Pœna amissionis rei sue non inducitur, nisi lex expresse constituat.*
- 21 *Index ordinarius, quamvis vigore generalis arbitrii possit pro delicto reum mortis pœna condemnare; non tamen potest ei auferre bona.*

- 22 *Lucro iam quaesito cum de perdendo agitur, de damno tractatur.*
- 23 *Extensio in prinatoris permittitur, ubi agitur de lucro, aut quasi lucro, secus si de damno in re sua.*
- 24 *Attentatum quamvis in gravioribus habeatur pro consummato, concurrente aliquo actu propinquo, verum est, ubi criminaliter agitur, secus si civiliter.*
- 25 *Vxor ob causam fornicationis dotem amittit secuto divorcio, non alias.*
- 26 *Index cause preparatoria an praoccupet iurisdictionem causa principalis.*
- 27 *Delegatus an possit cognoscere de utraque causa possessionis, & proprietatis, ferma commissionis attenditur.*
Index causa restitutionis in integrum an sit index competens praoccupans causam principalem.
- 28 *Index condemnans aliquem ex persona alterius, est index competens ad illum reintegrari faciendum ab illo.*
- 29 *Episcopus absolvens à iuramento ad effectum agendi praoccupat iurisdictionem in illa causa, secundum Bald. sed male, ut inf. n. 32.*
- 30 *Index iudicij preparantis, an sit index iudicij principalis, distinguendo declaratur.*
- 31 *Mobilia non constituunt forum; quia in loco illi possessor secum detulerit.*
- 32 *Absolutio à iuramento non requirit partis citationem, nec enervat vires contractus.*
- 33 *Iuramentum addit forum foro, declaratur ut ibi.*
- 34 *Emergentia, & incidens iudiciorum qua sint. Distractus causa ubi agitur, attenditur forus rei conventi, non locus celebrati contractus, ibid.*
- 35 *Iudicij nomen equivocum est habens plura significata, & quandoque accipitur pro libero arbitrio.*
Verba, qua sonant in voluntatem, & in iudicium heredis, non sunt apta ad inducendum fidei commissum necessarium; diversum est in his, qua sonant in potestatem heredis, aut in arbitrium eius, ibid.
- 36 *Iudicium aliud est libera voluntatis, quod est in dispositione rei suae, aliud est iudicium voluntatis regulatae, & iudicium conceditur indicantibus, & disponentibus de rebus alienis.*
- 37 *Indices, qualescunque sint, indicare debent secundum leges, & iuris rationes, quibuscunque verbis causa sit eis commissæ.*
- 38 *Definitur iudicium pluribus modis.*
Iudicij plures definitiones, ibid.
- 39 *Iudicium quare magis denominetur à persona Iudicis, quam Actoris, aut Rei.*
- 40 *Iudicij finis pendet à motu, & potestate iudicis.*
- 41 *Index in prosecutione iudicij, & ipse sæpè contendit cum partibus.*

- 42 Iudicium non observato iuris ordine est ipso iure nullum.
- 43 Iudici sunt probationes.
Probationes sunt arbitrariae iudicum, ibid.
- 44 Causa nomen est generale.
- 45 Iudicia redduntur in iustos.
- 46 Iudicium est causa discussio.
- 47 Citatio est principium iudicii.
- 48 Citatio non afficit, nisi relata sit in actis.
- 49 Citatio firmat iudicium, & iudicem constituit.
- 50 Actoris prerogativa est eligere iudicem.
- 51 Citatio relata in actis facit rem, & actionem litigiosam, & plures effectus operatur.
- 52 Citatio interruptit praescriptionem.
- 53 Index ante litem contestatam in pluribus exercet officium suum ibi numeratis.
- 54 Iudicium an proprie sit ante litem contestatam.
Litis contestatio quemadmodum fiat, ibid.
- 55 Litis contestatio est terminus substantialis iudicii.
- 56 Litis contestatio operatur quendam quasi contractum inter Actorem, & reum, ut uterque teneatur stare illi instantia iudiciali.
- 57 Litis contestatio subiicit totam causam iudici, & circa rem principalem, & circa illius accessoria.
- 58 Index post latam sententiam si nihil dixerit de fructibus, & expensis, poterit addere, & declarare.
- 59 Instantia iudicialis, qua sit, & de eius effectibus, de eius fine, & de restitutione instantia.
- 60 Lite contestata reus possessor constituitur in mala fide.
Instantia perempta, an pereat facta mala fides ex parte rei possessoris respectu fructuum, ibidem.
- 61 Litis contestatio perpetuat actiones, etiam Annales, & Temporarias.
Exceptio non interruptit praescriptionem: nec perpetuat actionem, ibid.
- 62 Iudicium triplex est, Divinum, Humanum, Sortis, & Fortune.
- 63 Iudicium divinum est de occultis; Iudicium humanum est de manifestis.
Iudicium humanum constituitur super allegatis, & probatis, ibid.
Index reum occisorem, quamvis illum occidere viderit, condemnare non potest, nisi testibus, aut propria confessione convictum, ibidem.
Ecclesia militans non iudicat de occultis relictis extrinsecis omnibus experimentis. ibidem.
- 64 Iudicium Dei non fallit, nec fallitur; iudicium hominis fallitur, & fallit.
Ecclesia Universalis in Articulis fidei errare non potest; Extra sic in Sanctorum Canonizatione, ibid.
- 65 Sortis iudicium in iure civili approbatum, & quid de iure Canonico.
Divisio sortis committitur, non ut maior dividat, & minor eligat, ibid.
- 66 Sortis iudicium inappellabile est.
- 67 Iudicium Humanum triplex est, Criminale, Civile, & Mixtum.
- 68 Mixtum iudicium Civile, & Criminale quale sit.
Marc. Anton. Peregr. de Iudic.
- 69 Iudicium Civile, & Criminale respectu finis inter se distinguuntur.
- 70 Delicti causa potest offensus agere contra offensorem civiliter, & criminaliter.
- 71 Iudicium criminale a iudicio civili in pluribus distinguitur, ut ibi, n. 72. 73. 74. & 75.
- 72 Doli causa damnum passus criminaliter agit, nisi dolus purgabilis sit per actionem ex contractu.
- 76 Penam quando lex imponit, an applicet fisco, aut parti, ut inde cognoscatur, an iudicium sit civile, vel criminale, plenè declaratur, n. 77. 78. 79. 80. & 81.
- 82 Iudicium ordinarium, aut extraordinarium, quale sit.
- 83 Iudicium ordinarium est, quod proponitur iure actionis; extraordinarium, quod proponitur per implorationem officij nobilis.
- 84 Iudicia meri, & mixti Imperij extraordinaria sunt.
- 85 Formula verborum in actionibus, & in interdictis iure antiquo praescripta, iure novo quippe sublata sunt, sed non sunt actiones, ac nec etiam substantialia, & naturalia actionum sic, ut etiam iure novo actiones, & interdicta proponi debeant, sublati veteribus verborum formulis, sic tamen ut actionis nomen non sit necessario exprimendum.
- 86 Iudiciorum aliud Spirituale, aliud Temporale.
- 87 Spirituales causa qua sint, & qua Temporales.
- 88 Iudicium mixtum Spirituale, & Temporale, an detur in iure.
- 89 In patronatus laicum in Dei Ecclesia, an sit Temporale, vel Spirituale.
- 90 Presentatio patroni laici non tribuit presentatio in Dei Ecclesia, prout electio.
- 91 In patronatus possidetur per laicum.
- 92 Index laicus cognoscit, & se interponit super possessorio meri facti in spiritualibus.
- 93 Index in iudicando qua iura observare, & intuituri debeat, pulchrè declaratur.
- 94 Clausula, sola facti veritate inspecta, quid operetur in rescriptis, & legibus.
Principes iudicant sola facti veritate inspecta, ibid.
- 95 Indices quamvis maiores inferiores a Principe tenentur iudicare secundum allegata, & probata, servato iuris ordine, non contra sola facti veritate attenta.
- 96 Statuta concedentia in quibusdam causis, ut indices iudicent sola veritate facti inspecta, cuius sint effectus.
- 97 Clausula, vocatis vocandis, citatis citandis, cuius sit effectus.
- 98 Reservatio cognitionis exceptionum oppositarum ante contestationem litis in tempus diffinitivae, quid operetur.
- 99 Index iudicare debet super emergentibus, quid autem si non indicaverit; sed ad ulteriora processerit, an processus sit nullus.
Emergentia si Index non curaverit decidere, & ad ulteriora processerit, an iudicium sit nullum, ibidem.
- 110 Index iudicare debet merita causarum secundum leges loci colligantium, non secundum leges loci iudicij.

- 101 *Sententia ferri debet super libellatis, & ad formam libelli, non ultra declarando tamen ut ibi.*
 102 *Iudex supplere potest in iis, quæ sunt iuris, & in iis, quæ sunt facti notoriè resultantibus ex actis.*
 103 *Iudex potest ad favorem partis indicare ex causa, & ratione iuris, à parte non allegata.*
 104 *Iudex an debeat indicare per allegata, & probata, an per ea, quæ cognovit uti prius extra processum.*
 105 *Iudex nulliter indicat super scripturis non productis in processu, aut testibus non servato iuris ordine receptis.*
 106 *Iudex an debeat indicare secundum leges scriptas, an possit regulare iudicium suum pro eo, quod sibi iustum videbitur.*
 107 *Iudex an possit interpretari leges, an pro illarum interpretatione debeat recurrere ad superiorem.*

AD RVBR.

De Iudiciis.

RÆMISSA continuatione communiter recepta, supra visum est de preparatoriis iudiciorum, nunc competenti ordine sequitur de Iudiciis: Dec. colligit, quod ex preparatoris inferitur ad principalem dispositionem preparatam, ex quo inferit ad tria notabilia Bald. dicta.

Primum in c. Tua, de procurat. vbi quod sicut mulier per adulterium perdit dotem, sic propter osculum luxuriosum, aut alios impudicos actus, etiam citra carnis copulam.

Secundo ad dictum eiusdem in l. ordinarij, C. de rei vendic. vbi quod iudex iudicij preparatorij sit iudex iudicij preparati.

Tertiò ad aliud Bald. dictum in d. l. ordinarij, vbi quod Episcopus absolvens laicum à iuramento ob nimiam læsionem ad effectum agendi, præoccupet iurisdictionem super iudicio principali rescissorio contractus; quoniam absolutio illa est preparatoria illius iudicij. Citra quæ (quoniam notabilia sunt) immorabor, priusquam descendam ad dicta Abb. super Rubricalibus.

- † Quò igitur ad notab. collectū per Dec. quod ex preparatoriis inferatur ad preparatum: Dec. inducit tria iura; primò text. in l. qui proprio, §. item queritur, ff. de procurator. vbi Bart. notat; qui defendit in iudicio preparante, tenetur defendere in iudicio preparato: nam ibi defensor in iudicio rescindente restitutionis in integrum tenetur defendere in iudicio rescissorio subsequente; sic è contra ex principali preparato inferitur ad preparatoria: vnde procurator constitutus ad agendum iudicium principale, censetur quoque constitutus ad proponendum iudicium exhibitivum antequam ad illud, l. ad rem mobilem, l. ad legatum, ff. de procurat. & inde glos. notavit, cū mandantur sequentia, videntur mandata an-

tecedentia, dictis iuribus, & l. cui iurisdicatio, ff. de iurisd. omni. iud. & ff. de acquir. her. l. illud; & è contra cui mandantur antecedentia, videntur mandari, & sequentia, d. §. item queritur, & l. qui procuratorem, ff. eo. & l. inuitus, C. eo. & l. indebitum, ff. de condic. indeb.

Sed contra † plura faciunt, primò procurator² constitutus ad vendendum non intelligitur ad pretium recipiendum, l. i. §. igitur, ff. de exercitor. Ang. ibi, Roman. not. 2. Queritur: attamen pretium est pars substantialis contractus venditionis, l. pacta conventa, ff. de contrahend. empt. pretium, l. §. de emptio. Secundo procurator constitutus ad agendum non est idoneus ad exigendum, l. si procurator, ff. de procurat. l. hoc iure ff. de solution. Tertiò procurator ad agendum causam, non est datus ad prosequendum in secunda appellationis instantia, d. l. inuitus, vbi plenè, & l. si procuratorem, §. si ignoranter, ff. mand. Quarto procurator constitutus ad impetrandum iudicem, impetrato iudice non est legitimus ad causam agendam coram illo, c. Nicolao, de appellation. Quintò iudex delegatus in causa possessionis preparatoria non est iudex in causa proprietatis, Abb. in c. i. n. 14. & 15. inf. de sequestr. possess. quæ sequitur post illam, d. l. ordinarij, l. ex ius, ff. de acquir. possess. c. i. de caus. possess. Sextò ad hæc Roman. consil. 330. n. 5. & infra, vbi ex plurib. probat supra relatis, & aliis, quod procurator constitutus circa aliquod preparatorium, non censetur habere mandatum circa preparatum principale, sequitur Felin. in c. cum dilecta, de Rescript. n. 64. idem Dec. in Rub. de eden. n. 3. Confirmatur: † Nam³ quod habens mandatum ad vnum censetur habere mandatum ad antecedentia necessaria, & vtilia, d. l. ad rem mobilem, cum aliis, tolerabile est, quia principale trahit ad se accessorium, c. accessorium, de reg. iur. in 6. Sed quod habens mandatum ad antecedentia habeat mandatum ad consequens principale, non satis rationi congruere videtur; quoniam accessorium non trahit ad se, nec confirmat principale, l. ex pupillari, ff. de vulg. v. l. quod per manus, ff. de iur. codicill. & ita arguunt post Petr. Anchar. & Imol. in c. cum M. sup. de consil. Felin. n. 17. Rip. n. 173.

† Pro solutione huius articuli distinguendum⁴ putavi, aut versamur in prohibitis, & tunc prohibito vno intelliguntur prohibita omnia antecedentia, per quæ pervenitur ad illud, text. in l. oratio ff. de sponsalib. Item prohibitis antecedentibus, quæ minora sunt, intelligitur prohibitum consequens, quod maius est, l. qui indignus, ff. de senatorib. c. cum illorum, de sentent. excommuni. glos. ibi, & in c. cui licet, de reg. iur. in 6.

Aut loquimur in permittis, & subdistinguo; aut sumus in separabilibus, quæ suam afferunt de per se utilitatem, & hoc casu de vno, aut antecedente aut consequente non inferitur ad aliud, ex regula, quod in separatis non inferitur de vno ad aliud, l. fin. ff. de calumniator. l. Papiianus exuli, ff. de minor. & in his terminis procedunt sex argumenta contraria, precipue autem Rom. traditio d. consilio 330 nimirum quia, vt Rom. ait, in mandatis fit strictissimi interpretatio, l. diligenter, ff. mandat. cap. cum dilecta, de rescript. text. not. in c. cui, de praben. in 6. nempe procat

procurator constitutus ad vendendum, & ad locandum, & si non habeat mandatum ad pretium recipiendum: actus tamen venditionis, & locatationis suam præbet utilitatem; quia firmat contractum: Quinimmo assueveratio Ang. & Rom. de pretio non est recepta; nam quod procurator ad vendendum sit etiam ad pretium venditionis recipiendum, tradidit Bart. Alex. Ias. n. 13. qui de communi, in leg. eum, qui ita, §. Qui sibi, ff. de verb. obl. Dec. in l. filius, C. de pact. ad finem, & ad text. in d. l. 1. §. igitur, respondent; mandatum præsupponi ibi fuisse concessum limitatè, & taxativè ad locandum tantum, sicuti verba expressè ibi sonant. Item procuratoris officium ad agendum vile est, quamvis non exigit; quia præparat mihi debitorem condemnatum; adversus quem executivè procedere poterò; ad l. 1. C. de execut. rei ind. sic quoque officium procuratoris in prima instantia vile est: nam absolvit iudicium primæ instantiæ, & adversario non appellanti aut non prosequente appellationem, sententia à procuratore meo obtenta transit in iudicatum. Rursus interpretatio iudicis obtenta per procuratorem est valde utilis constituti; quia iudicem habet, quamvis procurator impetrans merita causæ prosequi non possit; sic quoque procurator constitutus in causa possessoria, quamvis mandatum non sufficiat ad causam proprietatis; vile tamen fuit eius officium, nam questionem possessoriā separatam à causa proprietatis ad finem perduxit. In his terminis procedit text. in l. ei, qui, ff. de cond. inst. ubi implens conditionem, non tamen vult consequens, scilicet adire hereditatem.

Aut verò versamur in connexis, & inseparabilibus sic, ut utilitas ex vno non facile possit haberi sine altero, & hoc casu procedit illa regula, Qui vult consequens, intelligitur velle necessarium antecedens, d. leg. ad rem mobilem, d. l. ad legatum, nam sine rei exhibitione iudicium vendicatorium, cum mobilis est, non facile perducitur ad effectum, sic quoque nec commissio iurisdictionis utiliter, & commodè exerceri posset absque suis antecedentibus, & consequentibus necessariis, d. l. cui iurisdictionis, His optimè adiungo text. in d. l. denique, §. interdum, ff. de pecul. leg. in l. Titia Seio, §. Sui liberis, ff. de leg. 2. & in l. illud, ff. de acq. hered. contra tamen obstat text. in l. ab eo, C. de fideicom. Ad illum text. Aretin. & Ias. in l. Centurio, ff. de vulg. sub num. 17. respondent, quod ibi testator non gravaverat in re sua, propterea in d. §. interdum; ratio rationis potest esse, quia ubi non gravat in re sua, præsumitur per facultatem dictam, non ut rem suam testator voluerit legare, ad ea quæ Alex. & Aretin. scripsere in l. A Titio, ff. de verb. obl. de promissione sine causa facta: sic etiam ubi antecedens præparatorium de per se non est alicuius frugis absque suo præparatorio, ex præparatorio infertur ad præparatum, & ita procedit text. in d. l. qui proprio, §. item queritur: iudicium namque rescindens non proficit actori absque iudicio rescissorio, & ad illud ordinatur, & istud sine illo proponi non potest, ac ideo connexa sunt; nimirum ratione connexitatis procurator ad unum est procurator in alio: sicuti Bart. ibi declaravit, sic à simili concessio præbenda trahit ad se canonicatum sibi annexum, aliàs non, Rip. d. c. cum M. n. 173. post Aretin. in l. illud, in 2. not. ff. de acqu. heredit. Imò accessorium Marc. Anton. Peregr. de iudic.

connexum trahit ad se principale, Surd. ex multis decis. 192. n. 17. & infra; hic optimè addo text. in l. pro herede, §. Papinianus, ff. de acquir. hered. & quod ibi notavit Alex. in 3. notab. Secundo Dec. inducit text. in l. fin. C. de codicil. ex qua Bart. in fine, 1. col. not. quod eligens præparatorium alicuius iuris videtur eligere ius illud, & iuri contrario renuntiare, quod sic deducitur. Nam hæres scriptus in testamento, idemque per fideicommissum uniuersale beneficiatus, aut per clausulam codicillarem, aut per codicillum separatam, non potest vno, & eodem tempore capere hereditatem ex testamento, & ab intestato iure fideicommissi, quoniam successio ex codicillis per fideicommissum est ab intestato, l. si quis cum nullum, & l. conficiuntur, ff. de iur. codicill. Cause autem testati, & intestati sunt vicissim contrariæ, & una excludit aliam, l. quandoque, ff. de acq. hered. l. quandoque, ff. de reg. iur. ideoque de necessitate per electionem unius contrariæ tollitur alia in dependentibus à voluntate eligentis, uti est casus ibi; & in d. l. illud, ff. de acq. hered. & hoc casu locus est regulæ, l. quod in heredem, §. eligere, ff. de tributor. act. ut per Bart. in l. edita, col. 7. C. de eden. & in §. nihil commune, sub n. 8.

¶ Dicitur autem elegisse succedere directò ex testamento, & sibi præclusisse viam ex codicillis per fideicommissum, si hereditatem directò adierit, aut perierit causa cognita bonorum possess. secundum tabulas, aut per nuncupationem, vel etiam petierit summam ex visione testamenti se mitti in possessionem, ex forma, & more l. final. C. de ed. D. Adr. cuius remedium fuit adiuvandum favore heredum scriptorum: nam proponendo remedium illud, quod est præparatorium remedium ad adeundum hereditatem directò ex testamento, videtur hæres agnovisse causam testati; unde ex verbis Bart. ibi rectè deducitur, quod ex præparatoriis infertur ad præparata, & per electionem unius iuris præparatorij alterius iuris videatur ius istud electum.

Declara, & limita d. l. final. ubi ille hæres scriptus non est in possessione rerum hereditariarum, Nam si possideret, posset proponere exceptiones istas contrarias causæ testati, & causæ intestati ex fideicommissis, sic præcisè decisum fuit in sac. Reg. conf. Afflict. decis. 134. Quædam, ex regula in cap. Nullus pluribus, de Reg. iur. in 6. & in leg. nemo prohibetur, ff. de except. ubi quod reo sic licet.

Citra tertium, quod ex præparatoriis adulterij referatur, & probetur adulterium, per text. in l. quod ait lex, in prin. ff. de adult. ibi in rebus venereis, cum gl. & Bart. Doct. nostri Mod. Ripa, Mant. Bero. Boschus, Rimin. Iun. & Calidon. Vicent. multa Commentaria ediderunt; ego totum negotium restringo ad 4. conclusionem. Aduertendo, quod adulterium potest esse verum, præsumptum præsumptione iuris. Item suspectum.

Prima ergo conclusio sit; verum adulterium directò probari non potest secundum Bart. in l. 2. §. fin. ff. de adult. nam testes ex propria scientia non possunt hoc asserere, quia potest esse, quod mulier sit arcta, aut vir sit impotens: vno tantum casu directò probatur duobus concurrentibus. Primo quod vxor alicuius pepererit filium. Secundo quod partus ille per naturam non potuerit esse filius mariti; exemplū: quia vxor aufugisset à marito, & re-

& recepta in domo Titij seiuncta à cohabitatione viri post biennium peperisset in domo Titij, ad glosan c. Michael, de fil. presb. vbi natus in domo concubinarij præsumitur illius filius, vel quia maritus absens in Gallia per triennium, aut quadriennium reuersus reperit vxorem habere filium anniculum, glos. in c. Dominus, 32. q. 1. Felin. in c. præterea, de testib. col. 2.

10 Secunda ¶ conclusio: Adulterium, quia directò probari non potest, probari poterit per coniecturas, & argumenta, ad text. in l. non omnes, §. à Barbaris, ff. de re milit. ibi: sed cum hoc liquidò constare non possit, id argumentis dignoscendum est: præsumptiones autem, & coniecturæ, ex quibus probari possit adulterium, deduci debent ab actibus propinquis, & appropriatis ad factum adulterij: nam his probatis præsumptione probatur adulterium, quò ad omnes effectus, tam pœnæ, quàm separationis Tori, amissionis dotis, & reliqua: Imol. Abb. & Felin. in c. literis, de præsumpt. col. 1. Ioan. And. Abb. & Felin. in d. c. præterea, veluti nudus cum nuda, solus cum solâ in loco secreto, vti mox dicam.

¶ Tertia concl. Præparatoria, quæ stant in terminis colloquij, & amorum extra parietes, citra tactum, non probant præsumptiue adulterium: text. de iure ciuili, & ibi not. Bart. ff. de extraord. crimin. l. 1. de iure Canon. est text. in c. 3. loco, inf. de præsumpt. vbi fortius non probatur simplex fornicatio ex eo, quod testes dixerint vidisse solâ cum sola circumambulare per plana, & nemora, per vias, & inuias, ad idem text. in c. 2. de cohabitatione cler. & mul. vbi clericus suspectus de fornicatione, monitus, vt abstineat, repertus colloqui cū illa, extra ordinem punitur pœna excommunicationis. Nam si habitus fuisset pro verè fornicario, fuisset suspensus ab officio, & beneficio, c. si quis, v. si autem, eo tit. & conclusionē hanc firmat Abb. d. c. 3. loco, col. 2. Sed contra istam concl. obstat terribilis Bart. doctrina, in l. 2. ff. de Fur. de iuvene citra aliam causam reperto in domo pulchræ mulieris maritaræ: nam Bart. hinc colligit adulterium manifestum, Doctores non simpliciter admittunt illam Bart. traditionem, sed requirunt, vt constet iuuenem illum fuisse introductum voluntate illius dominæ: nam ex hoc artinus adulterandi deducitur, Abb. num. 10. Felin. & Dec. in c. 3. loco, de probat. Felin. d. cap. præterea, Socin. iun. conf. 31. num. 16. l. 2. Feret. conf. 168. Bertazol. conf. 273. n. 12. & contra Bart. tenuit Abb. in c. cum non ab homine, n. 19. inf. eo. sequitur Dec. n. 13. post Atet. & Sicul.

12 ¶ Quarta conclusio: Præparatoria propinqua, quæ consistunt in actibus propinquis, & appropriatis adulterio probant præsumptiue adulterium quoad omnes effectus: Canonistæ ad hoc habent duos text. in d. c. præterea, de testib. & in d. cap. literis, de præsumpt. vbi per testes, qui dixerint, vidisse solum cum sola, nudam cum nuda, in lecto, vel in locis secretis, & commodis se amplexantes: ex his adulterium probari, vel etiam si testes dixerint, vnus post alium per foramen vidisse illos commisceri, vel etiam si dicant, tenui pariete interiecto audiuisset illos commisceri, & postea vidisse ambos exeuntes de Camera, aut simul introeuntes: & de his ponit Abb. in d. cap. tertio loco, de præsumpt. idem Abb. & Felin. in d. cap. præterea.

De iure autem ciuili habemus duos solemnes

text. alterum in d. l. quod ait lex, in princ. ff. de adulte. vbi lex Iulia permittens patri impunè occidere adulterum, & filiam in adulterio deprehensos, leg. patri, ff. eo. locum habet, si pater deprehendat adulterum cum filia in rebus Veneris, glos. & Bart. interpretantur in rebus Veneris, vt quia reperiatur eos in osculis, & amplexibus luxuriosis. Vnde infort. Bart. ad statutum permittens marito occidere adulterum deprehensum in domo sua, vt si maritus reperiatur aliquem in Camera cum vxore sua, eam deosculantem, & turpiter eam tangentem, possit illum vti adulterum deprehensum occidere, sequitur Angel. Perus. ibi. & idem Bart. in l. Capite quinto, ff. de adulter. & Bart. traditio hæc à Doctoribus communiter recipitur, Socin. iun. d. conf. 42. n. 16. lib. 2. Didac. de sponsalib. par. 2. c. 7. §. 6. n. 1. addo eundem Bart. in d. l. 1. ff. de extr. crimin.

Alius est text. in l. consensu, C. de repud. vbi si mulier, viro nesciente, aut inuito, pernoctauerit extra domum mariti sine iusta, & probabili causa apud extraneos, aut ingressa sit balneum commune cum hominibus, aut conuiuia habuerit cum hominibus extraneis, aut in scenam ad spectacula publica prodierit, adultera præsumitur, quo ad effectum repudij, & dotis amissionem, vti ibi.

His positis, accedo ad primam illationem Dec. ad dictum Bald. in c. tua, de procur. vbi quærit, quid si absque carnali copula mulier pudicitiam conjugalem violauerit osculo luxurioso, aut per tactum impudicum, an perdat dotem, & separari debeat torus matrimonialis, sicut propter adulterium.

13 Quæstio hæc præsupponit ¶ vxorem ob adulterium commissum perdere dotem, & de iure ciuili sunt casus plurium legum, in l. Lucius, in leg. viro, in l. cum mulier, ff. sol. matr. in l. miles, §. socer, ff. de Adulter. in leg. fin. C. eo. in l. consensu, & in l. fin. C. de repud. & in §. quia vero plurimas, in Auth. de Nupt. & de iure Canon. est casus in cap. plerumque, inf. de donat. inter vir. vbi glos. communiter recepta ampliat per illum text. ad paraphernalia, & dotalia alia. Sequitur Ripa hæc n. 1. verum in Paraphernalib. cōtra stant, Butt. & Abb. ibi, Alex. conf. 36. colum. 2. in 6. Item ampliat etiam in vxore putatiua; sequuntur communiter Canon. Abb. & Præpos. sub n. 5. Bald. nouissimè de dotib. par. 1. §. hætenus, num. 36. sensu Bart. in l. si vxor, §. planè, ff. de adulter. Didac. de sponsal. d. par. 2. cap. 7. §. 6. num. 1. & est optimus text. in c. nuper, de bigam. Non tamen perdit ius alimentorum; nam maritus tenetur ex dote eam alere, ex communi Caid. Alex. in cap. ex parte, col. fin. de sponsal. Clar. §. adulterium, n. 17.

14 De iure autem Ciuili ¶ per adulterium non solum volente marito vxor dotem amittebat, sed & matrimonium per diuortium penitus dissoluebatur, ad effectum etiam renubendi; de iure autem Canonico solummodo dissoluitur quo ad torum, & cohabitationem; & seruitia coniugalitatis; remanent tamen adhuc coniuges ad impediendam contractionem matrimonij, cap. 2. cap. ex literis, infra de diuort. cap. 2. 3. & alia, 31. q. 7. c. quos Dem. c. si quis, 3. q. 2. & in hoc ius canonicū præualeat iuri ciuili, ad Bart. in l. primitiua, C. de sac. san. Eccles. Ratio differentie est, quia de iure

Iure canonico matrimonium est Sacramentum; ac ided inter coniuges matrimonium inducit vinculum indissolubile, sicut facit Baptismus, & Ordo sacer, glos. notab. in c. 2. de diuort. per text. in c. li. citre, 32. q. 7. addo text. in c. omne, 27. q. 2. ibi: *Sacramentum, quia nullum diuortium*; & sic his non relatis reperi sensisse Menoch. de arbitrar. casu 287. n. 21. allegat Franc. de Marchis q. 514. qui sensit per matrimonium induci caracterem, sicut per Baptismum, & ordines sacros, sed male, & est contra communis R. Patrum Theologorum sententia, qui admittunt induci vinculum indissolubile.

15 ¶ Intellige, vt mulier ob adulterium perdat dorem non ipso iure, sed per sententiam iudicis, viro petente: & adulterium probante, alioquin si vxor viuens non fuerit per sententiam damnata ad amissionem dotis applicandæ marito, poterunt hæredes vxoris efficaciter petere à marito restitutionem dotis: sicuti post Specul. & Ioan. Andr. respondit Bald. conf. 221. l. 2. ita vt maritus non poterit hæredes vxoris exceptione adulterij repellere, & hoc si sciuerit adulterium, & vxorem retinuerit, glos. Ang. Sal. & alij in l. fin. C. de adulter. Alex. in l. rei indicatæ, §. marum, col. 2. ff. sol. mat. Abb. in d. c. plerumque, & amplissime d. Præpos. ibi. Practica ergo erit, vt commisso adulterio, maritus expellat vxorem, quod facere potest, vri plenè probat Abb. in c. fin. de adul. aut aliter non cohabitabit cum ea: nam videretur approbare illius mores, & cadere à iure suæ dotis, l. cum mulier, ff. sol. matr. l. si vxor, in fine ff. de adulter. text. cum gloss. in d. cap. plerumque, & in c. fin. de adulter. Clar. in §. Adulterium, n. 18. & citet eam in iudicio Ecclesiastico pro separatione tori, & amissione dotis, aut si ipse citatur in eo foro sæculari pro restitutione dotis, aut pro eius alimentis poterit maritus excipiendo civiliter de adulterio requirere, vt iudex pronuntiet illam, vri adulteram cecidisse à iuribus suis dotalitiis, & sic communiter tenetur, Alex. conf. 189. n. 8. in 6. Clarus §. Adulterium, sub n. 13. Crau. conf. 511. ad fin. Menoch. conf. 30. n. 33. & dicit Ang. in d. l. fin. quod maritus, non obstante lapsu quinquennij, poterit semper excipere de adulterio aduersus vxorem, per reg. in l. pura, §. fin. ff. de dolo except.

16 ¶ Sed contra præmissa obiicitur, quia videtur, quod mulier adultera per nouissimam legem, in §. si verò, in Auth. vt nulli Indis. in eius pœnam verberata perpetuò detruditur in Monasterium cum omni sua substantia, reseruatis certis portionibus liberis, & parentibus; de marito autem nulla mentio, sed pacta dotalia marito seruantur. Solut. text. ille procedit, vbi maritus processit criminaliter ad vindictam contra adulterum, & adulteram. Nam sic agendo, nihil lucratur, glos. magna, in d. l. consensu, Præpos. in d. c. plerumque, n. 4. gloss. & Bart. in d. §. si verò, gloss. & Salis. in Authen. sed hodie, C. de adult. Imol. & Alex. ex communi in d. l. cum mulier, n. 19. Didac. de sponsal. d. loco, n. 4. & est text. in d. l. miles, §. socer, ff. de adult. sic etiam si maritus lege permittente, vxorem adulteram occiderit, non lucratur maritus, nec mulier perdit dorem. Bald. Imol. Rom. & Alex. in l. si ab hostibus, §. si vir, ff. sol. mat. horum potest esse ratio, ne mulier duplici pœna coneratur, c. at si clerici, §. de adulteriis, inf. eod.

Marc. Ant. Peregr. de Iudic.

17 Sed vtum ad amissionem dotis requiratur probatio de vero adulterio, nudo cum nuda, sunt opiniones; nam Bald. d. consil. 221. in primis verbis proponit verum adulterium; clarè autem Petr. Anchar. consilio 408. numero 4. per text. in §. si de Adulterio, in Authen. vt lic. mar. & au. sequitur Rip. sub numero 23. mihi magis placet, vt etiam sufficiat præsumptum adulterium, propter quod mulier separetur à toro, & cohabitatione viri per præsumptiones iure probatas, de quibus sup. per text. in d. leg. consensu, & sic sentiant relati supra, n. 10.

18 Circa ¶ autem quæstionem Bald. in d. cap. tue, relata hic per Dec. Bald. inquam in d. loco concludit, quod licet non sit secuta copula carnalis; Attramen per ludos istos impudicos osculi luxuriosi, positionis manus ad mammillas animo adulterandi amittat dotem; sicuti propter adulterium. Quia ista diffamant, & dilacerant matrimonium; ac ided potest agere maritus ad tori separationem, & ad dotis amissionem, quia ludus impudicus debet puniri, c. 1. in tit. quib. mod. feud. amitt. Bald. autem opinio multos habuit sectatores, Felin. in c. præterea, ad finem, de testib. Rip. hic, num. 12. Bellon. in rubric. C. de eden. vbi communem dixit.

19 Fundamenta ¶ autem vltra rationes proximè adductas sunt hæc. Text. in d. c. 1. quib. mod. feud. vbi vassallus, si turpiter luserit cum vxore Domini, priuatur feudo; ergo à simili & mulier. Similitudo autem deducitur, quia sicut vassallus debet esse fidelis Domino c. de iuramento fidelitatis, per totum, sic quoque vxor debet esse fidelis marito, & non minus, c. omne, 27. q. 1. & c. sicuti 32. q. 2. Immo magis tenetur vxor marito, quàm vassallus Domino. Quoniam iure diuino vxor dicitur serua mariti, vt hic considerauit Rip. allegando text. in cap. hæc imago, & in c. manifestissimi, 33. q. 5. gloss. in l. 2. §. si non propter, ff. si quis caution. Amplifico ego, quia facilius conceditur retentio, quàm acquisitio, l. per retentionem, C. de usur. At maritus reperitur in dominio, & possessione rerum dotalium, l. dots, C. de rei vend. l. 1. ff. de usucap. pro dote contra autem Feudatarius est dominus utilis, & actualis possessor, ergo.

Secundò inducitur text. in d. l. consensu, & in l. fin. C. de repud. vbi si mulier inficio marito diuerterit cum exteris hominibus ad publica lauacra, ad conuiuia, ad spectacula, aut cum eis pernoctauerit, est in casu repudij, & amissionis dotis.

Tertiò, quia etiam in priuatoriis fit extensio de casibus in iure expressis ad casus similes, Alexan. Ias. & Moder. in Auth. non licet, C. de lib. prater.

Quartò, quia in atrocioribus, prout est adulterium, ad l. quamvis, C. de adult. conatus proximus ad factum delicti punitur, ac si delictum subssecutum fuisset, l. prima, §. Diuus, & l. Diuus, ff. de sicar.

Contra determinauit Dec. hic, subssecuti sunt Bero. numero 22. Rimin. iun. numero 13. Martin. Nauar. numero 7. & 8. Mich. Caledon. Vicentinus numero 53. Bosch. Codeca. num. 38. idem Dec. & magis communiter Legistæ in d. Rubr. Cod. de eden. Ias. in libro 2. in princ. ff. sol. matrimon. Menoch. de Arbitrar. casu 287. & est verior

Sl 3 de

de iure opinio: nisiis namque rigorosa est contraria sententia. Fundamenta sunt hæc.

10 Primò, quia iura scripta admittunt mulierem ex causa adulterij amittere dotem suam, & in crimine adulterij loquuntur text. allegati *sup. n. 13.* propter autem actus, & ludos impudicos citra carnis copulam nulla est lex, quæ afficiat mulierem in amissione sue dotis; ergo pœna hæc sibi infligi non potest, nec debet, *ad l. si quis. §. Diuus. ff. de religios. §. cum autem, in Auth. de non eligen. secund. nub. & l. si præs. ff. de pœnis, e. pœna, de pœnient. distinct. 1. glos. in c. fin. de iur. patron. vbi sic licet ad aliud arguit, & sequuntur Abb. & alij.*

21 Secundò, Dos est proprium mulieris patrimonium, quod ei seruire habet pro suis alimentis, & indigentis, *l. assiduis, C. quo potior, & l. 3. §. sed utrum, in fine, ff. de minor.* At de iure quamvis Iudex ordinarius possit delinquentem pro qualitate delicti punire in corpus, non tamen potest sibi auferre bona sua, & illa applicare fisco, aur alteri, nisi in casibus à iure expressis, *l. 1. C. ne sine iur. princ. pulchrè Bald. in c. col. 3. vers. sed hic quæro, in tit. de pace. tenen. secuti sunt, Alex. conf. 126. n. 13. l. 2. Cepol. conf. 17. col. 5. Ias. conf. 46. l. 3. Dec. conf. 252. ante n. 6. cum aliis à me adductis, de iure fis. in tit. de public. bonor. n. 26.*

Tertiò, quia grauius est adulterij delictum, quam actus impudici, quia per hoc violatur impudicitia tantum, per illud autem & impudicitia & castitas, Nauarr. hic, sub n. 8. post S. Thom. 2. 2. q. 155. art. 4.

Quartò, quia ratio, quare lex constituerit, vt ob adulterium vxor dotem amitteret ad mariti commodum, fuit, quia adulterando de facili potest concipere, & mariti bona in alienum partum transmittere, *ad l. miles, §. de functo. ff. de adulter. nimirum* illuduit auferre marito patrimonium, damnata fuit in amissione sui dotalis; moris enim apud antiquos legislatores fuit, delinquentem afficere pœna confimili iniuriæ illatæ, quam rationis dicebant, *§. pœna, Instit. de iniur.* quam etiam seruata legimus, *in l. saccularij, §. hanc autem, ff. de extrard. crimin.* Cessat autem ratio hæc in actu vxoris impudico citra carnis copulam.

32 Non obit. opposita. † Nam ad text. *in c. 1. quib. mod. feud.* Primò namque feuda sunt iura consuetudinaria non allegabilia ad alias causas, Bart. *in l. ut iurisurandi, §. si liberi, col. 1. ff. de op. l. Curt. iun. in Rubr. C. de eden. n. 24. & in Traçt. Feud. part. 1. c. 3.* Secundò, Dec. soluit, quod ibi agitur de perdendo proprio patrimonio, & sic de dano. Damni autem, & lucri non est par ratio, *l. fin. C. de Codicil.* non placet solutio hæc, quia amittere lucrum quæsitum, & radicatum, damnum est. Bart. *in l. 1. §. quis autem, ff. de itinere, Alexand. & Ias. plures adducunt in l. non amplius, §. 1. ff. de leg. 1.* Quare solutio sit, quod feuda sunt beneficia, & passim sic appellantur in capitulis Feudorum, *l. fin. & l. his solis, C. de reuoc. don. toto tit. ff. & C. de indig.* Dos autem, vt supra, est proprium mulieris patrimonium concessum viro ad tempus ob onera matrimonij, *l. pro oneribus, C. de iur. dot. reuersurum* immediatè soluto matrimonio cessante onerum causa ad vxorem, *l. in rebus, C. eo.*

Ad secundum, de *l. consensu, C. de repud. Resp.* quod in casibus illis diuertente vxore incio viro tum extraneis hominib. subest legitima adulterij

præsumptio. Hic autem proponitur cessare carnis copulam.

† Ad tertium, quod etiam in priuatoriis licita sit extensio de casu ad casum, admitto ego, vbi agitur de excludendo aliquem ab acquirendo, non cum agitur de perdendo iam quæsitam. Hereditates namque ascendentium, licet sint quasi debita filia, *d. leg. fin. C. de codicil. & leg. cum ratio, ff. de bon. damn. debentur* tamen propriæ, & verè ex causa lucratiua, glos. Bart. Bald. & latè Ias. *in libro 3. C. de iur. & fac. ignor. & not. in d. leg. fin.* proprium autem patrimonium non perditur, nisi in casibus certis in iure expressis: pro hac solutione optimè facit, quod in quærendis longè facilius præiudicatur, quam in iam quæsitis, *l. seruus, C. de pact. vbi amplè notauit Dec.*

Ad vltimum respond. quod & si adulterium sit de grauioribus respectu pœnæ capitalis, non tamen à potestate damnandi corporaliter potest argui ad oblationem bonorum, ad dicta *sup. n. 21.*

Præterea † obiectum procedit, vbi agitur criminaliter ad pœnam; at vbi agitur ciuilitè pro crimine, non sufficit attentatum, sed requiritur delictum consummatum, Bart. *in leg. vulgaris, §. qui furri, ff. de furt. per illum text. Cyn. post Ias. de Rau. & Petr. in leg. si quis non dicam, in 3. oppos. C. de Episc. & cler. Felin. in suo Traçt. de Conatu, post titul. de appellation. in 7. limit. Præpos. in d. cap. plerumque, colum. pen. ad fin.*

† Ad quintum, quod ludus impudicus non debeat remanere impunitus, vt Bald. dicebat. Re spond. extra ordinem punietur, text. expressus *in l. prima, ff. de extraordin. crim. Sollicitatores, & interpellatores alienarum nuptiarum, & si sceleris effectu non potiantur, ob tamen perniciosæ voluntatis libidinem extra ordinem puniuntur, inquit text. ille.*

Aduertendum autem summopere est dictum Bald. *in d. c. tua*, quatenus vult per actum vxoris impudicum citra carnis copulam maritum rectè agere ad separationem tori; nam dictum hoc non puto verum, quia iura canonica expresse loquuntur de causa fornicationis, *d. c. 1. & c. ex literis, & c. plerumque, & d. c. tua.*

† Secundo principaliter infert Dec. quod iudex iudicij præparantis est iudex iudicij præparati, ex Bald. autoritate *in l. ordinarij, C. de rei vend. ordinarij*, iuris est inquit text. ille, vt mancipiorum orta quæstione, prius mancipijs exhibitis, possessionis causa iudicetur, deinde proprietatis causa per eundem iudicem decidatur. Bald. inde not. iudicem in causa præparatoria præoccupare iurisdictionem in causa præparata sic, vt reus, & actor teneantur proprietatis causam coram eodem iudice agere, & defendere: concordat text. *in c. 1. de caus. pos. & propr. & in cap. 1. de sequestr. possess. & fruct.* cuius rei ratio deducitur ex text. *in l. nulli, C. de iudic. nulli* prorsus audientia præbeatur, qui iudicij continentiam diuidit, quique, quod poterat in vno, eodemque iudicio terminari, apud diuersos iudices voluerit ventilari, atque alium super possessione, alium super proprietate iudicem postulauerit; sic text. ille, ex quo patet, id operari continentiam, quam

quam simul habent hæc duæ causæ possessionis, & proprietatis; hinc declaratur text. in l. exitus, ff. de acquir. pos. ubi Vlpian. inquit, exitus controuersie possessionis, tantum est, ut constitutur, quis actor, quis reus in iudicio proprietatis.

27 † Propositio verissima est per iura ista in iudicibus ordinariis, sed in delegatis forma commissionis attenditur, quia si nominatim de vna causa dictum fuerit, in illa iudex erit; si autem simpliciter causa fuerit commissæ, erit iudex competens in vtraque, text. ad hoc in c. i. inf. de sequestr. posses. & inde sic distinxit Abb. n. 14. & 15. Ad hanc autem propositionem optime reducitur text. in l. qui propro, §. Item queritur, ff. de procurator. ubi Bart. notauit, iudicem in iudicio restitutorio in integrum iudicem esse, & præoccupare iurisdictionem in iudicio causæ principalis pro re vendicanda propter horum iudiciorum connexitatem, Pau. Cast. in l. 2. C. ubi & apud quem.

28 † Huc etiam optime text. in l. minor 25. ann. ff. de emption. in illis verbis: Iustam rem postulas Seius; nam si ei prætoria cognitione fundus ablatus fuit, æquum est per eundem prætorem emptionem sibi restituui; unde est ibi casus, venditorem tenei respondere emptori in causa emptionis in eo loco, & foro, in quo emptor damnatus, & conuictus fuit. Huc quoque text. in l. cum vendente, C. ubi soluentis pro debitore fisci iudex fiscalis impartitur officium suum, & subuenit aduersus illum, pro quo soluit; & in re hac est iudex competens secundum Gulielm. Bald. Salic. Fulgof. & Paul. contra gloss. ibi, unde qui in officio malefactorum pro reo iudicatur, & condemnatus soluit, potest pro sua reintegratione latrunculatoris officio mandatore suum adstringere: nam pro quo officio, quis cogitur ad soluendum, eodem officio sibi subuenitur ad repetendum. Salic. in d. l. ...

29 Et ex his inferitur ad † aliud Bald. dictum in d. l. ordinarij, retenta propositione, iudicem causæ, præparantis esse iudicem in causa præparata; quod Episcopus, qui absoluit à iuramento ad effectum agendi ad rescissionem contractus, sit iudex competens, & præoccupet iurisdictionem in iudicio rescissorio contractus per dictam regulam, & quia iuramentum addit forum foro, c. fin. de for. competent. lib. 6. c. nouit, inf. tit. isto, de quo dicto per Alex. in d. l. quoties, per Dec. hic, num. 12. & dicam ego infra sed contra prædicta obicitur text. in l. 1. C. ad exhiben. ibi; † Præses Prouinciæ seruos exhibere iubebit, ut apud iudicem de illorum proprietate queratur, attamen constat iudicium exhibitiorum præparatorium esse ad iudicium vendicatorium rerum mobilium, d. l. ad rem mobilem, ff. de procurator. constat autem ibi præsidem Prouinciæ iudicem iudicij exhibitiorij diuersum esse à persona iudicis, iudicari de proprietate, ad text. c. fin. de Institution.

Secundo obiicitur text. in c. fin. inf. tit. isto, ubi decisa per laicum iudicem causa possessoria ad fauorem clerici, constituto clerico possessore proprietatis causa ad Ecclesiasticum pertinet, Doct. communiter ibi, Abb. sub n. 14. Felin. col. 3. vers. tertia conclusio, l. 1. in d. l. nulli, in 4. limitat. Crau. conf. 158. n. 7. non ergo præoccupata iurdictio, quia si per cognitionem in possessorio fuisset præoccupata, non posuisset clericus declinare forum laicum, c. proposuisti, inf. de for. comp. l. si posteaquam, ff. de iudic.

Pro solutione distinguo; aut iudex, qui iudicat causam possessoriæ est iudex petitorij actus, & habitu, & procedit regula desumpta ex d. l. ordinarij, & d. l. nulli; aut est iudex possessoriæ per accidens: quia reus conuentus in possessorio est de foro suo, & tunc finito possessorio ad fauorem actoris clerici per sententiam iudicis laici constituto clerico possessore, si laicus victus in possessorio prætendit in petitorio aduersus clericum factum possessorem, & reum in hoc secundo proprietatis iudicio, clericus reus coram suo iudice conuenietur, d. c. fin. & c. cum sit, inf. tit. 1. eadem fere est responsio ad text. in l. 1. C. ad exhiben. nam præses accidentaliter erat iudex in iudicio exhibitiorio: quoniam seruus à Domino aufugerant in aliam Prouinciā, unde præses huius Prouinciæ accidentaliter conuentus cognoscit de exhibitione huiusmodi seruorum, quibus exhibitis mandat, eos remitti ad cognitionem præsidis illius Prouinciæ, unde aufugerant, apud quem causa status illorum seruorum agenda erat, ad l. 1. C. ubi causæ statu.

† Proinde per illum text. in d. l. 1. notab. infero, si Vicentianus transeat per Paduam, & secum habeat vas argenteum mihi furto substractum. Possim ego autoritate Prætoris Patuini iure attestari facere Vas illud, ut exhibeatur, quia intendo illud vendicare. Quo exhibitio, & recognito, Prætor Patuinus causam vendicatoriam in proprietate remittere ad Prætorem Vicentinum. Quia licet possessor rei immobilis repertus in loco rei sitæ, possit ibi iure conueniri, quamvis in eo loco non habeat domicilium, quoniam locus rei sitæ constituit forum, ad l. fin. C. ubi in rem actio; mobilia tamen forum non constituunt: gloss. Bart. Bald. & ceteri in d. l. fin. sed personæ adherent, & forum possessoris sequuntur, Bald. in leg. mercatores, C. de comm. Salic. in l. 1. sub n. 14. C. de Sum. Trin. Alex. conf. 11. n. 11. lib. 1. & est vera resolutio, ad l. 1. nam si præses fuisset iudex ordinarius naturalis exhibitio seruus cognouisset de causa possessionis, & proprietatis, ad l. ordinarij; fuit autem subsidiarius in actione ad exhibendum, & sunt hæc de mente, & Abb. in d. c. n. 15.

Contra autem illud † Bald. dictum de Episcopo, si verum esset, equidem multum detraheret iurisdictioni seculari. Nam absolutio à iuramento est necessaria ad effectum agendi ad euitandum pœnas, l. si quis maior, C. de transact. sed non fuit receptum; nam contra tenuit Paul. Cast. in d. l. ordinarij, l. 1. in d. l. quoniam, Didac. Variar. lib. 1. c. 3. n. 8. & receptum contrarium vsum in prætoriis Galliarum, & Hispaniarum dixit Nauar. hic, & sub hoc Ser. Venet. Dom. frequentissime sic vrimur ex trib. Primò quia Episcopus proiecit semen absolutionis in iurisdictione aliena; ideo non facit fructus suos, l. si quis sciens, C. de rei vendication. Secundò quia iuramentum accessorie interponitur ad obseruantiam contractus; ideo absolutio super accessorio non debet trahere ad se negotium principale, quoniam accessorium, quamvis dignius non trahit ad se principale minus dignum accessorium, de reg. iur. in 6. l. ex pupillari, ff. de vulgar. l. quod per manus, ff. de iur. cod. §. si tamen, Instit. de rer. diuis. Tertio addo, quod absolutio huiusmodi conceditur summarissime parte non citata, & ita est de stylo, Castren. conf. 259. col. 3. lib. 2. Paris. conf. 54. n. 85. lib. 1. Soc. iun. conf. 47. n. 38. in 3. Crau. conf. 7. col. 3. Rolan. conf. 95. n. 29. lib. 1. Didac.

Varian. lib. 1. cap. 6. sub n. 5. Item absolutio à iuramento, ad effectum agendi non resoluit, nec enervat vires contractus; sed solum permittit actori, ut absque periculi metu agere possit ad contractus rescissionem docto de latione, sic post Ang. Abb. in *c. cum contingat*, n. 9. de iureiur. pulchrè Corn. conf. 45. n. 9. lib. 2. & conf. 6. col. pen. lib. 1. Felin. in *c. 1. n. 4. eo. tit.* Crau. d. conf. 7. n. 7. Didac. eo. loco, sub n. 6.

33 Nec obstat, quod † iuramentum addat forum foro, d. c. fin. de for. compet. an 6. c. novit, tit. isto, cap. cum venissent, infra de Institut. Nam verum est (attento iure Canonico) ubi agitur ad observantiam iuramenti, in quibus terminis iura illa loquuntur; tunc enim actor ex iuramento se iuvare potest; At ubi actor impugnauit iuramentum impetrata absoluteione; & agit ad distractum, reus conveniendus est in foro suo; nam ex iuramento, quod actor impugnauit, fundamentum sumere nequit, cap. ex eo. de reg. iur. in 6. & reus distractus causa in suo foro convenitur, non inspecto loco contractus. Paul. in l. fin. C. ubi, & apud quem, Dec. & Nauar. hic. Quibus addo in simili multum interesse, an agatur de executione matrimonij, an verò de dissolutione, text. insignis in *c. 1. inf. de lit. non contest.*

34 Sequitur, postquam † abundè vidimus, an iudex causæ præparantis sit index causæ præparatæ; ut videamus, an iudex aditus in causa aliqua sit index competens omnium incidentium, & emergentium in ea: emergentia autem sunt exceptiones omnes oppositæ à reo, & replicationes actoris pertinentes ad ordinem iudicij, & ad impediendum, seu differendum processum, & iudicij progressum, veluti, incompetencia iudicis, illegitimitatis personarum, libelli inepti, litem non esse contestandam, non esse dandas dilationes, capitula non admittenda, testes non recipiendos, & huiusmodi, quæ spectant ad telam iudicij. Immo etià peremptoria, quæ proponi possunt ad impediendum litis ingressum, quales sunt, rei iudicatæ, transactionis, præscriptionis, & iuramenti, si opponantur ad hunc effectum, numerantur inter emergentia, Bart. qui sic declaravit communiter receptus, in l. 1. col. pen. & ult. C. de ord. cogn. Abb. c. 2. col. ult. eo. tit. quibus in locis dicunt, quod incidentia sunt exceptiones omnes propositæ à reo, & replicationes omnes propositæ ab actore in meritis utriusque ad victoriam causæ.

Super istis autem an iudex debeat interloqui, & pronuntiare seorsum à sententia in meritis definitivæ condemnatoriae, aut absolutoriae: conveniunt Bart. & Abb. dicto loco, super emergentibus iudicem pronuntiare oportere, requirente reo excipiente, & si iudex nolit, & procedat ad ulteriora, potest reus appellare, text. aperti in *c. exhibita. inf. eo. in c. fin. inf. de lib. obl. in c. in nostra, sup. de procurat. in c. dilecto, & in c. ex parte, el. 3. de appellation. de qua re amplè scripsi infra, n. 99. super incidentibus autem iudex de necessitate non tenetur pronuntiare, satis etenim est sibi condemnare, aut absolvere in meritis, sic Bart. & Abb. dictis in locis; aliàs si teneretur pronuntiare super istis, teneretur reddere rationem suæ sententiæ, contra regulam in l. fin. C. de fideicom. liber. in l. ut fundus, ff. com. divid. in c. licet hely, de simon. potest tamen si vult super istis pronuntiare, & tempore definitivæ, & seorsum, secundum Bart. &*

Abb. dictis locis, per text. in l. intra utile, ff. de minor. præcisè Paul. Cast. in l. quoties, num. 1. C. de indic. Ias. ibi, in discursu col. 1. & col. ult. In istis tamen incidentibus diligentius advertendum est. Nam quædam sunt, quorum iudex est actu, & habitu, & in istis absque dubio procedunt quæ mox dixi, quædam sunt quorum est iudex habitu, non actu, veluti causæ status personæ; nam hæc ad pedaneum inferioris iudicis cognitionem non pertinent, sed prædiales sunt, leg. 2. C. de pedan. Iud. hæc autem causæ libertatis, ingenuitatis, filiationis, si incidenter coram pedaneo, qui actori obiciatur esse servum, non esse filium, ac ideo agere non posse, super isto incidenti gratia litium minuendarum receptum est, ut pedaneus, ac etiam arbiter cognoscere, & definire possit, per text. in d. l. quoties, & in d. leg. 1. C. de ord. iudic. clarè Paul. & Ias. ibi, Bart. in d. l. intra utile: cuius rei multiplices redduntur rationes relatæ à Ias. in d. l. quoties, amplia, etiam si actor replicando, adduceret huiusmodi incidens, Alex. contra Salén l. nam, & postea, §. si minor, de iure iur. num. 6.

Quandoque verò incidens est tale, quod de eo Iudex in causa principali non est iudex, nec habitus actu, & de hoc dicendum est, ut in c. tuam, de ord. cognit. & in c. lites, c. causa qua, qui fil. sint legit. observandum tamen est, quod in istis incidentibus, quæ secundariæ, & incidenter deducuntur per modum causæ, sufficere probatio levis, & præsumptiva, veluti de matrimonio, quod incidenter deducitur, vel de legitimitate, aut filiatione, in iudicio successionis, Geminian. confil. 27. num. 8. sub. rubr. qui fil. sint legit. latè Paris. confil. 57. num. 41. lib. 4. Rota in noviss. par. 2. decif. 34. num. 19. & 20. ubi ex multis.

Expeditis, quæ pertinent † ad continuationem, venio ad rubricalia d. Abb. qui quidem proponit, quod cum tractus noster sit, Primò, quid sit iudicium. Secundò quod simplex. Addo ego tertium, unde dicatur; nam dicitur, iudicium quasi ius dictum. Iudex quasi ius dicens, c. forus, in verbo iudicium, inf. de verb. sig. Circa primum Abb. præmittit, quod iudicij nomen est æquiuocum multiplicitis significationis, multas supra alios tulit Zenzelin. ad Rub. in extraneam. de iudic. glos. in §. præterea, in sit. quib. non est permis. adde quod iudicium, & iudicare sæpe accipitur pro ult. volunt. text. in c. 1. de sepult. in c. pen. eo. tit. in 6. de iure civili, in l. 1. C. de sacr. san. Eccles. in l. si frater, §. idem respondit pro Soc. quandoque accipitur pro libera voluntate, & arbitrio, Dec. hic. n. 4. per text. in l. Thas, §. Lucius, ff. de fideicom. libert. ubi elegans text. dixerat testator: Commendo tibi servos meos medicos illum, & illum. In tuo iudicio erit habere bonos liberos, & medicos: fuit dubitatum, an per hæc verba videatur data fideicommissaria libertas. Scavola, respondit, necessitatem manumittendi non videri iniunctam, sed arbitrium hæredi remissum, gl. exponit in iudicio tuo, id est, in voluntate tuâ, in quem sensum iudicij libera voluntatis acceperunt, Bart. Rain. Nicol. Neapolit. Angel. & Paul. in l. si sic, ff. de leg. 1. quos retulit Alex. ibi, in primis verbis, Dec. hic, quorum sententia mihi placet contra Alex. ibidem, in 1. col. & Ias. col. 2. exponentes post plures alios verba illa, non pro iudicio libera voluntatis, sed pro iudicio regulato arbitrio boni viri, ponderantes text. illum, ibi, sed arbitrium videri remissum; ergo arbitrium regulatum

latum, propterea bonus vir arbitretur: constat autem, quod ubi fideicommissum relinquitur per verba sonantia in arbitrium boni viri, non in liberam voluntatem hæredis, fideicommissum debetur, secus ubi confertur in hæredis voluntatem, text. in l. fideicommissa, §. si fideicommissum, & §. quamquam, ff. de leg. 3. & in leg. si sic, ubi amplissime de his, & consimilibus verbis, Alex. & las. Sed certe Scævola responsum non patitur hanc restrictionem; nam proposita facti specie respondit; Necessitatem fideicommittendi non videri iniunctam, sed arbitrium hæredi remissum. At si arbitrium hæredis regularetur ad arbitrium boni viri, necessitas inanimittendi videretur iniuncta. Quoniam ubi testator per verba se refert ad arbitrium hæredis, debetur fideicommissum, ut inquit text. utrobique in d. leg. si sic, & in §. quamquam: verbum autem, debet, importat necessitatem, l. sape, ff. de off. Quamobrem dum Scævola dicit, necessitatem non videri iniunctam, ergo non debetur fideicommissaria libertas; dum autem subdit arbitrium hæredi videri remissum, intellexit de pleno arbitrio, non de arbitrio boni viri; est enim duplex arbitrium, plenum & non plenum; uti legitur in d. §. quamquam, & l. hac venditio, ff. de contrah. empr. confirmo; quia testator refert causam, quare vivens illos ipse non manumiserit: ne scilicet manumissi relinquerent illum; unde deducitur iudicium suum manumittendi, vel non per testatorem translatam fuisse in suum hæredem.

36 Quare ex iam dictis habemus, reperiri iudicium duplex, liberæ voluntatis, & boni viri. Iudicium liberæ voluntatis habent homines in ultimis voluntatibus; nam ultima voluntas ambulatoria est usque ad supremam vitæ exitum, l. 4. §. fin. ff. de adm. leg. nec ratione regulatur: sed libera testatoris voluntate, l. quia poterat, ff. ad Trebel. nec constringi potest pacto, aut cautela aliqua, leg. si quis, in princ. ff. de leg. 3. d. l. si fratres, §. idem respondit, leg. pactum, quod dotali, C. de pact. ex eo, C. de inutil. stipulat. & leg. stipulatio hoc modo, ff. de verb. obl. sic etiam in administratione rerum tuarum inter viuos liberum est arbitrium etiam in abutendo, l. in re mandata, C. mand. l. sed si leges, §. consuluit, ff. de per. her. & l. non usque ad eo, ff. si a paren. qu. man. Adeo ut nec per pactum possit quis auferre sibi liberam inter viuos rerum suarum administrationem, l. pen. ff. de pact. ubi text. gloss. & Doct.

37 Iudicium autem regulatum arbitrio boni viri desideratur in rebus alienis, idem Bald. in d. l. nulla, adeo ut procurator alterius cum libera, & plena administratione, non possit donare res Domini constituentis leg. filiusfamilias, ff. de donation. ubi Bart. & posteriores leg. contra iuris, §. filius, ff. de pact. ubi late las. Bald. in l. 1. C. de bon. mar. ubi in parte legitimo administratore, post eum Pinel. ibi, n. 3. par. n. 56. & 57. præclare Dec. conf. 402. num. 9. Paris. conf. 8. in 4. fallit in donatione solita fieri, veluti in donationibus propter nuptias, Mantua conf. 17. lib. 2. per text. in l. vel uniuersorum, ff. de pign. act. & in l. quod si nolit, §. quia assidua, ff. de ad. edict. unde ex his inferitur, quod liberum arbitrium concessum iudici in indicando non accipiatur pro arbitrio liberæ voluntatis, ut possit licite auferre ius alterius, & præferre æquum iniquo, Bart. expressè in d. l. filiusfamilias, & in l. 1. & in l. dotalem, ff. de testam. mil. pulchrè Anchaz. consilio 167.

ubi in iudice arbitro, & arbitratore, ut per quæcunque verba non videatur data sibi talis potestas, & in delegato Dec. hic.

38 Circa definitionem iudicii accipiendi ad terminos nostros iudicium, pro re, & instantia iudiciaria, Abb. tradit quatuor definitiones, quintam addo ego ex S. Thom. 2. 2. q. 10. ar. 2. Iudicium est determinatio iusti.

Prima ergo definitio fuit Summistarum: Iudicium est actus trium personarum, iudicis, Actoris, & Rei, in iudicio consulentium.

Contra oppo. Cardin. hic de duobus, quod iudicium inquisitionis consistit sine accusatore.

Solut. Fama, & clamorosa insinuatio succedit loco accusatoris, c. qualiter, & quando, el. 2. de accusat. c. licet hely, de simon.

Secundò, quia iudicium quandoque fundatur sine reo, ut quando delictum est patefactum, reus autem delicti ignoratur, veluti quis fuerit incendiarius, occisorve; nam iudex inquirere potest. Innoc. in c. bona, sup. de elect.

Solut. Reus adhuc est certus per naturam, speratur autem detegi ex aliquo futuro euentu, idcirco non omnino incerta est persona, propterea sustineretur iudicium istud contentiosum, propterea etiam in re hac testatoris iudicium, ad l. quidam relegatus, ff. de reb. dub.

Præterea sufficit definitionem verificari generaliter, licet aliquo casu non verificetur, quoniam iura ad ea, quæ frequenter accidunt, aptantur, ad l. nam ad ea, ff. de leg.

Magis urget obiectio Rober. Maran. de ord. iudic. par. 2. num. 6. de adiectione illa, in iudicio. Nam est declaratio de eodem per idem, ac ideo vitiosa: Quare recta erit definitio, si dixerimus, non in iudicio sed in loco iuris contententium, ad l. ius pluribus, ff. de iust. & iur. & l. voluit, ff. de inter. action. utrobique enim ius accipitur pro loco, in quo ius redditur.

39 Quare etiam sit, attente hac definitione quod iudicium magis denominetur à persona iudicis, quam ab actoris, aut rei persona. Ratio est, quia iudicis persona in illo litis negotio, & in loco, ubi Magistratum gerit, est utique dignior personis colligentibus, & aliis sic, ut ei assurgant, & de via decedant, illumque honorent, c. ut debitus, de appellat. l. semper, ff. de iur. immun. l. observandum, ff. de off. praesid.

40 Addo ego etiam ex tribus Iudicii nomen deductum fuisse à persona Iudicis. Primò quia finis iudicii pender à potestate, & motu Iudicis, inquit text. in l. qui explicandi, C. de accusation. Secundò, quia in estimatione iudicis quæ est iudicialis tota posita est, leg. Stichus, ff. de leg. 2. leg. voluntatis, ff. de fideicom. l. 1. §. tu magis, ff. de testib. & l. quingenta, ff. de probat. Tertiò, quia tota causa cum suis incidentibus, & emergentibus iudici incumbit, l. adiles, §. ite in sciendum, ff. de ad. edict. ibi: Iudici statim, atque factus est iudex, omnium rerum officium incumbit, quæcunque in iudicio versantur.

41 Dicunt aliqui, etiam definitionem hanc non convenire Iudici, quia iudex non contendit, sed contendunt partes. Tu dic nimirum convenire: nam iudex quàm sæpius contendit cum reo, examinando, interrogando, increpando, & questionando; siquidem ubicunque æquitas suggerit, permittitur Iudici interrogare, leg. ubicunque, ff. in-

ser. action. Sed cōtra vltimò obſtare videtur, quod inquit Fabian. Papa in c. 1. 4. q. 4. In omni iudicio neceſſe eſſe interuenire etiam teſtes. Solut. Teſtes ſunt actus illarum trium perſonarum; producen- tis, contra quem, & Iudiciſ recipientis.

42 Secunda definitio data à Cardin. † Iudicium eſt inueſtigatio facta à Iudice ſeruato iuris ordi- ne ad veritatem per plures modos eliciendam, & elicitaſt cuſtodiendam. Hæc bona eſt, & rectè di- ctum fuit, ſeruato iuris ordine: Nam iudicium actum inobſeruato iuris ordine nullum eſt, Bart. in l. prolatam, C. de ſent. & interlocut. vbi ponit, quæ ſint ſubſtantialia iudicij; iudicium autem nullum, & nulliter actum non eſt iudicium, l. 4. §. condem- natum, ff. de re iud.

43 Nec obſtat quod † pungit Maran. de iudicijs ex- traordinarijs, in quibus non ſeruatur iuris Ordo. Nam de his, quæ ſunt extra ordinem lex non cu- rat, d. l. nam ad ea: notandum autem eſt, dum dici- tur, inueſtigatio ad veritatem eliciendam: nam veri fides ſit iudici, d. l. quingenta, d. §. tu magis, & §. quæ argumenta, ibi, te eſtimare oportere, quid, aut cui credas, aut parum probatum tibi opinariſ; & per plures modos iudex fidem veri in ſubiecto ſibi negotio acquirere debet, & poteſt, per teſtes, in- ſtrumenta, coniecturas, præſumptiones, & alia, vt ibi, & in §. quæ argumenta, de quibus per Bart. & Doct. in l. admonendi, ff. de iureiur. ex quibus dedu- citur famoſum Paul. Caſt. dictum in d. l. admonendi, n. 39. quod probationes ſunt arbitrarie iudicium, nimirum quia ſunt iudici.

44 Tertia definitio † fuit Azon. & Gaſp. Calder. hic: Iudicium eſt cauſa in iure reddendo neceſſa- rio poſita cum interpoſitione perſonarum, & eſt bona: Cauſa namque eſt nomē generis. Quicquid Maran. dixerit in 2. par. num. 10. nam obiectio ſua quod cauſa in iudicio deducta ſit materia liti- gioſa contenta in eo iudicio ſic, vt iudicium con- tinens plus ſit, quàm cauſa contenta, ex dictis per Alex. in l. cauſas, C. de tranſact. non reſilit; nam conſiderat nomē cauſæ vti reſtrictum ad ſpe- ciem illam in iudicio propoſitam, ex hac defini- tione, & ex his inferitur, quod renuntians cauſæ cadit ab omni iure ſuo, notatur in d. l. cauſas.

45 Ex hac autem † definitione comprobatur pro- poſitio illa communiter vbique recepta: quod iudicia redduntur in inuitos, l. inter ſtipulantem, §. 1. ff. de verb. obl. nimirum: quia iudex, & Magi- ſtratus iuriſdictionem habet, & exercet: quæ quidem publici iuris poteſtas eſt cum authorita- te iuris dicendi, ad l. 1. cum gloſ. ff. de iuriſd. om. iud. inde ſit vt iudices pœnis, & mulctis afficere poſſint vocatos in iudicio, vt publicæ poteſtati pareant, zero' tit. ff. ſi quis ius dicen. non obtemper. & C. de modo mulctar. & nota in definitione dictum fuiſſe, neceſſariò, ad differentiam Decreti quod quidem eſt actus voluntarius

46 Quarta eſt Abb. definitio; † iudicium eſt cauſæ diſcuſſio, quæ coram iudice iuridicè ſit. Definitio hæc multa patitur obiecta.

Primò, quia vt inquit Dec. conuenit etiam de- creto, in quo occurrit cauſæ diſcuſſio, l. cum hi, §. prætor, ff. de tranſact. l. nec quicquam, §. vbi decretum, ff. de off. proconf. l. magis puto, §. ne paſſim, ff. de reb. cor. Quare ſi addatur diſcuſſio inter actorem, & reum, ſic remouebitur obiectum, vel dic, quod in decreto non ſit cauſæ diſcuſſio iuridicè, id eſt parte citata.

† Secundo, quia iudicium incipit à citatione, 47 gloſ. in rub. C. de in ius voc. Bart. in l. 3. ff. de ſurt. vbi quod iudicium habet tres partes, principium à citatione vſque ad litis conteſtationem; me- dium, à conteſtatione vſque ad concluſionem in cauſa: ſinem à concluſione vſque ad ſententiam incluſiue: clarè autem citationem eſſe principiū inſtituendarum actionum ponit text. in §. ſin. inſtit. de pœna tem. litig. Principium autem eſt po- tiſſima cuiusque rei pars, l. 1. ff. de orig. iur. gloſ. & latè Cagnol. ibi, num. 23. vnde principium ſemper prædominatur, vt Bald. ait in c. cum dilecti, n. 4. inf. de dolo, & contum. ac ideo principium nobilius eſſe ſine, ex multis Crau. conf. 882. n. 13.

† Nota autem, poſtquam incidimus in materia citationis, quod non ſufficit, citationem fuiſſe commiſſam à iudice, & ad inſtantiam partis, vel etiam reo intimatam; ſed oportet, vt relata ſit in actis, aliàs citatum non afficit. Bart. in leg. hac autem, §. 1. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſ. ear. & in leg. ſi finita, §. Iulianus, columna 3. ff. de dam. infect. Alex. in l. ſin. in princ. col. 4. Iaſ. in §. limit. ff. de eo, per quem, Anchar. in clem. 2. vt lit. pend. Felin. in c. illud, col. penul. in 2. concluſ. de præſcript. vbi, quod citatio non relata non interrumpit præſcriptio- nem, de qua re plenè Balb. de præſcription. in 6. par. princip. quæſtion. 4. numero 25. Surd. deciſ. 5. col. 1.

Relata autem citatio † nonnullos parit nota- biles effectus.

Primò ſignat iudiciū, & iudicem conſtituit ſic, vt coram eo iudice iudicium finiri, & termi- nari debeat, ad l. vbi caprum, ff. tit. iſto.

Secundò per citationem coram vno iudice præuenitur iuriſdictio, adeo vt reus, quamvis poſt emiſſam citationem mutet forum, & perſonæ con- ditionem, vt quia ſit factus clericus, aut miles, nō tamen ius reuocandi forum habet; ſed in eo iudicio præuenio conſiſtere, & reſpondere tenetur, ad l. ſi quis poſtea, ff. eo. & c. propoſuiſti, inf. de for. compet. & vtroque not. & in leg. cum quadam puella, ff. de iuriſd. om. iud. vbi Iaſ. num. 5. non tamen citatio præuenit cauſam; ſed opus eſt ſententia, text. & exemplum habes in leg. ſi verò, ff. de pe- cul.

† Tertiò actor, qui citat, eligit iudicem, dum- modo aliqua ratione ſit iudex competens Rei citati, aut ratione perſonæ, aut ratione ſitus rei contentioſæ, aut contractus, aut deſtinatæ ſolu- tionis. Abb. in c. ſanè, n. 4. inf. tit. 1. vbi ex communi Guliel. Alber. Paul. & Iaſ. n. 5. in l. 3. ff. de eo, quod cer. loc. text. in c. cum ſit generale, eo. tit. n. bb. in 1. nor. vnde dicunt, quod & ſi in alternatiua rerum electio ſit debitoris, tamen in alternatiua iudicum ele- ctio ſit actoris, & eſt ad hoc gloſ. ordinaria ibidem recepta in l. ſin. C. vbi in rem actio.

Quartò, per citationem in actis † tranſmiſſam, & relataſt, res, & actio efficitur litigioſa ſic, vt amplius alienari non poſſit, l. 1. & Auth. litigioſa, C. de litigioſ. vbi Bart. Bald. Sal. & alij, Abb. in c. Ec- cleſia, vt lit. pend. Guid. Pap. q. 488. n. 3.

Quintò per citationem † interrumpitur præ- ſcriptio 30. & 40. annorum, l. omnes, l. cum noti- ſimi, in princip. & 6. imò, C. de præſcript. 30. ann. Barrol. in l. naturaliter, ff. de vſucap. Balb. in 3. par. princ. n. 25. Ruin. conf. 118. n. quinto, lib. quarto, Pariſ. conf. 104. n. 156. lib. 1. Roland. conf. 79. n. 39. iſdem

Sexto citatio emissã à delegato ante mortem delegantis conseruat, & perpetuat delegationem, *c. gratum, de offic. deleg. c. fin. de offic. legati, & vtrouque* Abbas intelligit emissã citationem, vbi à delegato fuit commissã, quamvis adhuc parti non transmissã, quod est admodum notandum in materia delegationis.

53 Nimirum ¶ ergo ex præmissis rectè dicitur, quod citatio est fundamentum iudicij. Abb. in *c. quoniam contras in verbo citationes, infra, de probation. Marfil. in l. de unoquoque, ff. de re iud. num. 39. in § fin. Instit. de pena tem. litigan. & quamvis adhuc non sit lis contestata, non tamen interrim clausum est os, & officium iudicis: nam multa operatur.*

Primo namque cognoscit super declinatorijs incompetentiæ, *leg. si quis ex aliena, ff. de iudic. leg. fin. Cod. de exception. c. inter monasterium, de re iudic. de his namque reus debet ante omnia obicere, aliàs actitudo coram iudice etiam lite non contestata, videretur in eum consensisse, & caderet à iure excipiendi de incompetencia. Bart. in d. leg. fin. p'enissimè Abb. in d. capit. inter monasterium.*

Secundo cognoscit de alijs dilatorijs, quæ pertinent ad legitimacionem personarum, standi in iudicio, actoris, rei, & procuratorum vtriusque, ad *l. ita demum, C. de procurator. vbi plenè Alex. Ias. & alij, not. in l. 2. C. de edicto diui Adu. tollend.*

Tertio cognoscit super exceptionibus omnibus propositis ad impediendum litis ingressum, Rei iudicatæ, transactæ, præscriptæ, iuratæ; hæ namque exceptiones impediunt licem ingredi; nam sunt exceptiones litis finitæ, *l. singulis, ff. de excep. rei iud. l. 2. C. de excep. l. fratris, & de transact. vbi Ias. post alios c. 1. de lit. contest. in 6. leg. fin. ff. pro suo, Bart. ibi, l. 1. l. nam postea, l. non erit, §. datus, ff. de iureiur. quibus, & alijs impediendis litis ingressum doctè scripsit M. Ant. Blanc. Patav. de Compromiss. libro 1. in 4. q. princip. De his autem, vt Iudex aditus cognoscat, Bart. in l. 1. col. pen. C. de ord. iudic. Abb. in c. 1. col. ult. de ord. cogn.*

Quarto ante lit. contestatam Iudex de pluribus interrogat, an reus possideat, an sit hæres, & de huiusmodi, ad *l. voluit, l. qui seruum, l. ubicunque, ff. de inter. action.*

Quinto, ante lit. contest. Iudex cognoscit, & decidit super ineptitudine, & inualiditate libelli, *l. 1. ff. de off. assess. & ibi plenè not. gloss. Bart. & Ias. n. 27. in l. 1. ff. de eden. Abb. in c. dilectum. 2. 1. inf. de lib. obl. Quare ex his constare videtur iudicium esse etiam ante litis contestationem.*

54 Propter hæc contraria, ¶ quæ Abb. præiudit, subiunxit, quod iudicium propriè est post litem contestatam; improprie autem ante contestationem, gloss. Bart. & alij in *l. iudicium soluitur, ff. tit. isto, sequuntur Dec. Rip. & posteriores hic; minor, quod non allegauerint text. expressum in c. 1. de lit. cont. infra, vbi expressè legitur, quod res in iudicium deducta non videtur, nec per citationem, nec per editionem actionis per libelli oblationem; nimirum iura dicunt iudicium non videri acceptum ante litis contestationem, *l. si post acceptum, l. is, qui se obtulit, ff. de rei vendic. l. adiles etiam, §. sciendum, ff. de edil. edict. leg. si domus, §. in pecunia, ff. de leg. 1. & l. amplius, ff. rem rat. hab. Lit. autem contestatio fit, cum per narrationem actoris in meritis negotij, & responsionem rei Iudex cau-**

sam audire cœperit, & non aliter, inquit text. in *c. 1. inf. de lit. contestat. & l. 1. C. eo. vbi amplius gloss. Bart. & posteriores volunt, quod litis contestatio fiat, etiam si reus confiteatur, quod in petitione deducitur, si animo contestandi id faciat; quod etiam voluit gl. responsionem in *c. dudum, il 2. sup. de election. quod tamen difficile videtur, quando quidem in ciuilibus habetur pro condemnato, l. 1. ff. de confess. leg. 1. C. eod. & l. proinde, §. 1. ff. ad leg. Aquil.**

Est autem ¶ litis contestatio terminus substantialis Iudicij, sine qua sententia lata, probationes factæ vitio nullitatis laborant, & processus omnis post libelli porrectionem, text. expressus in *d. c. 1. de lit. contest. & in c. 1. & c. accedens, inf. v. lit. nō contest. & c. in nostra, de procurator. Gloss. Bart. Bald. Angel. Salic. & Paul. in l. prolatam, C. de sentent. & interlocut. Dec. cons. 487. col. 1. & 2. nimirum Bald. dicebat, quod litis contestatio est caput, & lapis angularis iudicij, & post Ias. in §. Nihil commune, Rip. hic, n. 46. & hæc est ratio, quare Iudex extra libellata non iudicat, *l. de quare, ff. tit. isto, & l. fin. C. de fideicom. liber. & l. habebat, ff. de institor. nam super his non fuit lis contestata.**

Hic autem opportunè occurrit ¶ discurrere nonnullos notabiles effectus procedentes ex litis contest. 56

Primus est, quod per eam inducitur ex legis auctoritate quidam quasi contractus inter actorem, & reum, per quem vterque obligatur stare, & respondere in illa instantia iudiciali sic, vt Iudex possit super deductis procedere ad prolationem suæ sententiæ diffinitivæ, ad quam citra litis contestationem procedere non posset, text. ad hoc, & inde Bartol. notauit in *l. 1. §. idem scribis, ff. de pecul. ac ideo ex vi dicti quasi contractus cessant dilatoriæ exceptiones, & aliæ impediendes litis ingressum, leg. ita demum, C. de procurat. vbi amplè notatur, & leg. fin. C. de exceptionib. ac nec etiam potest mutari, emendari, aut corrigi libellus editus, ad plenè not. in leg. edita, C. de eden. & vterque litigator, vt dixi, cogitur persistere in ea instantia, & causa deducta, nisi liti illi cesserit, ad text. in *Authen. qui semel, C. quomodo, & quando iud.**

Secundus effectus est, quod per litis contestationem præoccupatur ius actionis duobus competens insolidum; prior namque in contestando litem, facit ius suum, *leg. si Titius, ff. de verb. obligation. leg. iniuriarum, in princ. ff. de iniuriis, leg. si Titio, ff. de leg. 2. leg. 3. §. sed & cum, ff. de adimen. legat. & l. penul ff. de constit. pecun.*

Tertius effectus est, quod litis contestatio non nouat, nec minuit, sed magis augeat ius creditoris, quo ad sortem, pœnas, fructus, & vsuras, *l. cum stipulatur, ff. de verb. obligat. & l. 1. C. de iudic. & vtrouque plenè not.*

Quartus est, quod per ¶ litis contestationem 57 causata tota subiicitur iudicis potestati, & iudicio, non solum circa rem petitam, sed & circa accessiones omnes occurrentes post litem contestatam. Quare licet Iudex non possit interponere officium suum circa non petita, aliàs fatuus existimatur, *d. leg. de quare, & d. l. fin. C. de fideicom. liber. quoniam extra petita Iudex nihil potest, Abb. in c. cum dilectus, numero 18. de ordin. cognit. Attamen circa accessoria emergentia post litem contestatam fructus;*

fructus, interesse, damna usuras, & expensas, quamvis hæc petita non fuerint, poterit iudex in his condemnare ex suo officio, text. in *d.l. adiles*, §. item sciendum, ff. de edil. edict. & in *leg. partum*, ff. de usur. Bald. in *l. cum propria*, C. si quis ait, Butr. & Abb. in *cap. grauis*, num. 29. de restit. spoliat. Alex. in *leg. si maruo*, §. fin. ff. sol. matr. Guid. ap. Decis. 405. Afflict. Decis. 59. Boër. Decis. 18. quibus in locis de fructibus, & interesse; de expensis autem Bart. in *l. 4.* §. hoc autem iudicium, ff. de dam. infect. in 5. quest. Ripa num. 63. vbi, & de expensis, & de fructibus, idem Ripa in *c. cum Ecclesia*, num. 108. & 109. de caus. posses. & propr. Mantua conf. 152. num. 13. lib. 2. Didac. variar. lib. 1. c. 3. num. 1.

58 Intellige, ¶ vt in istis accessoriis condemnare possit, ne dum tempore publicationis sententiæ; sed etiam per totam illam diem, aduersus regulam in *l. index posteaquam*, ff. de re iud. vbi glos. Bartol. Ang. Imol. Paul. & Alex. Bald. in *l. Terminato*, Cod. de fruct. & lit. expen. glos. & Canon. in *c. cum Appellationibus*, de Appell. in 6. & ex facto sic obtinui ex iudicio Clarissimi Iuricons. & splendidi. Equitis D. Bartoli Siluatici, comprobato in causa appellationis: intellige, vbi iudex de istis in sententia nihil decreuisset, cæterum si absolutisset, aut condemnasset, etiam eadem die aliquid in illis addere, aut detrahere, Bart. Paul. & Alex. in *d. leg. Paulus*, Petr. Anchar. conf. 182. n. 6.

Si autem iudex eadem die in fructibus, & aliis accessionibus non condemnauerit, expirat tunc penitus iudicis officium mercenarium, & reus absolutus manet, *d.l. Paulus*, l. qui per collusionem, §. fin. ff. de ad. emp. l. 4. C. de pos. l. Terminato, C. de fruct. & lit. expen. gl. magistra communiter recepta in *l. ex diuerso*, §. vbi autem, ff. de rei vendic. est verum, quod in fructibus contra vrgent tex. in *l. 2.* & in *l. videamus*, §. in Fautana, ff. de usur.

Quintus effectus est, quod litis contestatio non claudit os iudici etiam in dilatoriis, vbi publica utilitas sit priuata, glos. Bart. & alij in *l. filiusfam.* §. Veterani, ff. de procurat.

59 Sextus effectus est, ¶ quod de iure civili instantia causarum, in quibus lis contestatur, incipit ex die litis contestatæ, leg. *properandum*, in princ. C. rit. isto, in quibus vero lis non contestatur ex die primi actus facti per partes in meritis, vtrunque obseruauit Ias. ibi, numero 5. & 7. est ratio: quia in istis primus ille actus habet vim litis contestatæ, Bart. & Ias. in *l. nulla*, C. de procur. Rom. consil. 174. & in istis instantia quoque triennio durat, Ias. *d.l. properandum*, numero 8. Abb. in *c. pen. col. ult. inf. eod.* Crauet. conf. 270. in princ. Alba conf. 96. n. 6. Amplia etiam in causis delegatis, & compromissis, Ias. *d. loco*, n. 13. Quoniam compromissa quia contractus sunt, perpetuò durant, prout etiam rescripta delegatoria, l. falso, C. de diuer. rescrip. nimirum finita instantia iudiciali triennali non expirat, nec delegatio, nec compromissum, Abb. in delegatis, in *c. venerabilis*, infra eo. & in arbitratibus, Felin. *d. cap. pen. inf. eo.* Ias. *d. loco*, Marant. de ord. ind. in 5. parr. princip.

Perempta autem instantia non perit ius, & actio, nec acta probatoria, testium dicta, confessiones partium, iuramenta, & cætera huiusmodi plenè habetur in *d. l. properandum*, Bart. & posteriores in *l. 2.* C. de eden. & plenius in *l. 2.* ff. in discar. sol. Abb. in *cap. causam*, infra. de testib. Maran. *d. 5.*

par. in princ. & num. 41. ac ideo, quia pereunt per instantiæ peremptionem acta ordinaria iudicij, citationes, libellus, litis contestatio; idcirco sententia lata post peremptionem instantiæ esset ipso iure nulla, Glos. Bart. & communiter Doctor. in *d. leg. properandum*, Ias. ibi, num. 28. Quinimò perempta instantia perit vitium litigiosi contractum per citationem, aut per litis contestationem, Gl. & Doctor. in *d. l. properandum*, §. & si quidem, n. 22.

Principes tamen ex sua suprema potestate possunt, & solent restaurare instantias, & eisdem peremptis insuflare spiritum, vt dicunt Regnicolæ, Maran. post Paris. & Afflict. dicto loco, sub n. 24. & 25. sic, vt ex ea, & super ea instantia restaurata procedi possit; idque vtilissimum est respectu fructuum, & interesse: nam veniunt ex die contestationis restauratæ, quæ perempta erat, quod si noua instantia fieret, & noua litis contestatio, non venirent, nisi ex nunc, & sic sæpè, dum forum agebam, vtiliter adueriti. Hæc, quæ dixi de instantia, & illius effectibus, procedunt de iure civili: Iure autem Canonico instantia iudicialis perpetua est, & perpetuò durat, nec finitur lapsu triennij, *d. c. Venerabilis inf. eo.* vbi omnes sic admittunt, Ias. *d. l. properandum*, num. 3. Alex. conf. 23. col. 1. Corn. conf. 210. col. ult. in 1.

Septimus est effectus, ¶ quod & si reus conueniuntus ante litem contestatam foret bonæ fidei possessor, & ea ratione excusaretur à fructibus bonæ fidei perceptis, ad *l. bona fidei*, & *l. questum*, ff. de acq. rer. dom. per contestationem litis ex tunc legis autoritate efficitur maleficus possessor, vt fructus postea perceptos teneatur restituere, ad text. in *l. 2.* C. de fruct. & lit. expen. in *l. certum*, C. de rei vendic. etiam in actionibus personalibus, *l. cum fundus*, ff. si cer. per. & *l. videamus*, §. si actionem, ff. de usur. & veniunt fructus, quos reus possessor percipere omisisset, Ias. in *leg. apud Iulianum*, §. fructus, num. 4. ff. de leg. 1. Boër. Decis. 268. numero 7. & iste effectus durat etiam perempta instantia, & noua alia introducta, & hoc propter malam fidem, secundum Bart. in *d. l. 1.* col. 2. ff. indic. sol. Sed contra istam alij, Salic. in *d. l. 2.* C. de fructib. Bart. Abb. & Felin. col. ult. in *cap. illud*, de presump. Marian. sen. in *c. Venerabilis*, n. 27. inf. eo. Rip. in *l. 2.* C. de eden. n. 28. Balb. de prescript. in 3. par. 6. par. princ. n. 65. Tiraq. de retract. lignag. §. 15. gl. 2. n. 18. & 19. & hæc verior est, vbi actor renouat nouam instantiam; secus autem si veterem instauraret ex Principis rescripto; vt mox supra dixi, & apud nos sub felicissimo Statu Veneto istæ instauraciones sunt frequentissimæ.

60 Octauus est effectus, ¶ vt per litis contestationem ex tunc ius, & actio perpetuetur in annos 40. ad *l. fin. C. de prescript. 30. ann.* Quæ quidem ex verbis suis locum habet in omnibus actionib. realibus, & personalibus, ac in omnibus præscriptionibus 30. 10. ac etiam trium annorum; immò in omnibus, & in statutariis, glos. in *l. si post acceptum*, ff. de rei vendic. Claud. Aq. in rep. l. Celsus, ff. de usucapion. num. 32. Balb. in 2. par. princ. num. 7. Tiraq. *d. loco*, gloss. 10. num. 75. Citatio autem sola non perpetuat: interruptit tamen 30. ann. tantum, non inferiores, text. Glos. & Doct. in *leg. Mora*, C. de rei vendic. glos. in *d. l. si post acceptum*, ff. eo. Exceptio autem non interruptit, Abb.

Abb. num. 20. post glos. in c. cum dilectus, de ord. cognit. nisi proponatur ad eundem finem, ad quem actio, puta per modum compensationis, Bart. in leg. omnes, ff. de reg. iur. Bald. in lege cum notissimi, §. Immo, C. de prescript. 30. ann. Felin. in c. illud, num. 24. de prescript. Claud. in leg. naturaliter, num. 35. ff. eod. interpellatio autem extrajudicialis non interruptit, Bartol. in l. fin. ff. pro suo, Glos. Bald. Alexand. & Socin. in leg. fin. ff. de eo, per quem fac. Felin. in c. Vigilanti, numero 30. de prescript.

Ex præmissis autem de finitionibus, & declarationibus vtiliter inferitur, an renuntians, seu remouens se à iudicio, lite, causa, & instantia, cadat ab omni penitus iure suo, & quidem si hæc copulasset, res esset satis patens; si autem renuntiasset liti, sic renuntians videtur renuntiasse liti, causæ, & iuri suo, l. postquam liti, C. de pact. Dec. ibi, in 1. notab. post Bald. Paul. Alex. & Ias. aut renuntiavit causæ, & videtur renuntiasse iuri in iudicio deducto, ad l. properandum, in princ. C. de iudic. Alex. in d. l. postquam liti, n. 1. & in l. causas, C. de transaction. Si autem causa non fuisset deducta in iudicio, omne ius videretur per renuntiantem remissum, ad Bart. scripta in l. qui Roma, §. Climacus ff. de verb. obl.

Instantiæ autem renuntians non intelligitur renuntiasse nec causæ, nec actioni; sed tantum illi telæ, & solemnitati iudiciali, ad l. properandum, C. tit. isto, & Authen. qui semel, C. quomodo, & quando iud. Alex. d. l. causas, sub n. 3. Ias. d. l. postquam liti, num. 11.

Iudicio autem renuntians, quia continet causam, & actionem in libello deductam, nec non, & iudicij instantiam, quæ incipit à citatione usque ad sententiam, nimirum renuntians iudicio hæc videtur includere.

62 Querit Abb. † Quotuplex sit iudicium, & respond. triplex esse, Civile, Criminale, & Mixtum. Ego autem alius repetendo, dico, duplex esse, Diuinum, & humanum. Sicut etiam leges omnes sunt, aut diuinæ, aut humanæ c. omnes l. 1. distinct. Adde tertiam speciem, iudicium fortis, & Fortunæ. Quod tamen post probatos Authores diuinum appellauit Tiraq. de primogen. q. 17.

Diuinum iudicium est Dei Omnipotentis, quod in sacris literis ter fecisse legitur.

Primo post creationem primorum Parentum Genes. c. 3. Adam ubi es, & c. Quia audisti vocem mulieris tuæ, & c. transumpto, in c. serpens, de peniten. distinct. 1.

Secundo vbi Dom. Deus damnauit Caïn de interitu Abelis fratris, Genes. c. 4. Quid fecisti, vox sanguinis fratris tui clamat de terra ad me, nunc igitur maledictus eris.

Tertio vbi Dom. Deus damnauit Sodomam, & Gomorram: Descendam, inquit Dominus, & videbo, verum clamorem, qui ad me peruenierit, opere compleverint, annon est ita, vt sciam, Genes. cap. 18. & 2. questio. 1. cap. Deus omnipotens, & cap. qualiter, & quando, el. 2. de accusation. Aliud denique iudicium facturus est Deus in cōsumatione sæculi iudicaturus viuos, & mortuos secundum veritatem fidei nostræ per legem Euangelicam; De iudicio humano est tractatus noster.

Marc. Anton. Perogr. de Iudic.

Differt autem † iudicium Diuinum ab humano: nam iudicium Diuinum est de occultis. Hæc enim Deus omnipotens, cui omnia sunt aperta, & manifesta, præterita, præsentia, & futura, suo referuauit iudicio, c. erubescant, 3. 2. distinct. d. c. Deus omnipotens, cap. consulisti, 1. quest. 5. cap. si omnia, 6. q. 1. cap. si quando, 15. q. 5. Humanum autem iudicium est de manifestis, vt inquit text. in d. cap. erubescant; de manifestis scilicet per testes, per instrumenta, per confessiones, per famam, per indicia, & præsumptiones, ex quibus iudex ad veri fidem perducere possit, ad l. 3. §. tu magis, & §. que argumenta ff. de testib. & l. quingenta, ff. de probat. & d. c. consulisti, & adeo iudicium humanum debet esse de manifestis per processum informatium, vt nec etiam Sum. Pontifex Roman. possit de occultis iudicare, sic Innoc. I I I. in c. 1. inf. vt Eccles. benef. & ex Sixto I. text. notandus in c. si quis diuinis, 10. q. v. t. ibi, Nemo Pontificum incerta iudicare presumat.

Hinc infero ad declarationem duarum regularum vtroque iure receptarum.

Altera est, quod actore non probante reus, & si nihil præstiterit, absoluitur, l. qui accusare, & l. fin. C. de edn. & d. c. 1. nam id euenit, quia humanum iudicium indicat de manifestis. At iudici non est manifestum ius actoris asserentis, sed ius rei negantis; nimirum reus absoluitur.

Altera est regula, quod probationes ex parte actoris, vt obtineat, debent esse concludentes, & necessariae; non contingentes, & possibiles, & sic per locum, à necessario, non à contingente, ad l. neque natales, C. de probat. & leg. non hoc, Cod. unde leg. & capit. in præsentia, de probation. nimirum quia contingentia non sunt manifesta: quoniam non necessaria; siquidem non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, vt ibi notatur.

Actore ergo non probante, & rem in iudicio deductam manifestam non faciente, reus vtroque iure inspecto absoluitur, sublato ex lege noua Evangelica, & Canonica omni extrinseco experimento Monomachiae, Ferri Candentis, aut Aquæ feruentis, in vfu apud aliquas gentes receptis, c. Monomachiam, 2. q. 3. d. c. consulisti; & c. 1. 2. & 3. de purgat. vulg. explosis etiam sortilegiis pro indicando furti Authore, c. 1. & 2. de sortileg. nam in istis, vt inquit iura præalleg. tentare Deum est; His addendum est, quod vbi verba ab homine prolata habent certam significationem, humanæ nostræ aures debent ea accipere, & iudicare, qualia foris sonant; Diuinum autem iudicium talia ea audit, & accipit, qualia ex intimis proferuntur, inquit text. in c. humana aures, 22. q. 5. Nimirum autem hæc: quia vt inquit Philosoph lib. 2. Metaphys. intellectus noster se habet ad naturæ manifestissimam.

Differt etiam in alio; quia † iudicium Diuinum nunquam fallitur, nec fallit, quoniam nititur veritati. Namque Deus est veritas: Ego sum via, & veritas, c. si consuetudinem, 8. distinct. c. abiit, 11. q. 3. Hominis autem iudicium, & fallere, & falli potest; nimirum quia nititur opinioni, quæ sæpe fallax est, sic text. in c. a nobis, el. 2. de sent. excom. glos. in cap. 2. de re iud. in 6. & habetur C. de pen. iudic. qui ma. iudic.

T

Hinc

Hinc euenit, & saepe, ut quæ Deus reprehendar, laudet homo, & quæ Deus commendat, reprehendat homo, c. *sacerdotibus*, l. 1. *quest. 1.* Quo circa licet Ecclesia vniuersalis militans in iis, quæ sunt fidei, errare non possit, c. *à recta*, 24. q. 1. extra tamen errare potest; Abb. d. cap. *à nobis*, per illum text. Dec. in c. 1. inf. eo. num. 15. vbi propterea infert, Ecclesiam errare posse in canonizatione Sanctorum, adducit glos. in verbo *sedis*, in c. 1. de reliq. & vener. Sanct. in 6. Felin. in cap. 1. numero 12. sup. de Sum. Trinit.

65 † Est tertia species iudicij, scilicet Sortis, & Fortunæ, de quo in leg. ult. C. com. de leg. vbi in legato optionis duobus, aut tribus collata, discordantibus inter eos, Sorte dirimitur quæstio, Fortuna illius rei iudice, inquit text. ille, & in § *optionis*, In-stit. de legat. præterea in iure scripto plures sunt species, in quibus, vbi tamen de iure litigatorum agitur, res dubia sorte dirimitur, in l. *sed cum ambo*, ff. de iudic. in leg. si quæ sunt cautiones, ff. famil. hercis. in leg. generaliter, §. *quid ergo*, ff. de fidei. libert. & in leg. 2. C. quan. & quib. lib. 12. vbi si in diuisione rei communis non conueniunt consortes, sorte partes sortiuntur. Et plura alia ad hoc loca desumpta ex sacris literis adduxit Tiraq. de primogen. q. 17. in prima opinione, num. 1. & 2. in sorte namque non est electio, sed diuinum iudicium, ut inquit D. Augustin. relatus à Tiraq. num. 11. & infra & in specie, quod partus inter socios fratres, aut alios sorte dirimantur, non ut maior diuidat, & minor eligat, Bart. in d. l. 2. & melius in l. 1. C. de his, qui se defer. Bald. in l. 1. C. de pact. & in l. pen. C. com. diuid. & est communis opinio Ias. in d. l. fin. num. 7. Ruin. conf. 29. num. 8. in 5. Tiraq. dicto loco, q. 60. vbi itidem de communi, & apud Hebr. ex lege Moisi, sic ordinatum legitur, Numerorū c. 16. In aliquibus tamen regionibus obseruatur, ut maior natus diuidat, & minor eligat, veluti in Curia Delphinali testatur Guido Pap. quest. 288. & in partibus Germaniæ, uti retulit Ruin. d. loco, pro qua consuetudine est text. in c. 1. de Paroc.

36 Addo, quod † iudicium sortis est adeo præpotens, ut superiorem non habeat, ac ideo ab eo non appellatur, nec ab alio corrigitur, Bald. in d. l. ult. in princ. C. com. de leg. Alex. & Ias. in l. huiusmodi, §. fin. col. ult. ff. de leg. 1. Tiraq. d. quest. 17. num. 95. reliqua autem de sortis iudicio latissimo folio prosequitur Tiraq. ibi, vbi in plurib. locis post probatos auctores appellat iudicium sortis, Diuinum. Pro complemento autem scire expedit, quod in electionibus ad officia, & Dignitates Ecclesiasticas, iudicium sortis lege Pontificia expressè fuit reiectum, c. fin. de sacrileg. quod tamen non conuenire videtur legi veteri, secundum quam Sacerdotes sorte eligebantur, Paralipomen. cap. 24. 25. & 26. & secundum legem Euangelicam fors cecidit super Mathiam, ut transumptiuè legitur in cap. clericos, 21. distinct. in profanis autem, Tiraq. ibi, num. 15. in Papa autem, vbi inter duos contenditur, & iura sunt æqualia, ut sorte dirimi possit ad obseruantiam legis veteris, post Petr. de Mon. Cardin. Zabar. & alios, scripsit Felin. in cap. Capitulum, numero 50. de rescript. Ias. in leg. huiusmodi, §. fin. numero 11. ff. de leg. 1. Tiraq. eo. loco, num. 26. in duobus tamen casibus cessat iudicium sortis.

Primus est, cum agitur de præiudicio tertij, veluti in casu l. si fuerit, ff. de reb. d. b. nam ignorato, quis sit Titius, legatum remanet penes heredem, ideo sorte non dirimitur inter duos Titios, quis sit Titius legatarius.

Secundus est, vbi quæstio est facti, leg. duo sunt Titij, ff. de testam. tut. glos. prohibebit in leg. 1. C. ut possid. quam ad hoc extollunt Imol. Alexand. & Ias. numero 12. in l. huiusmodi, §. fin. ff. de leg. 1. Abb. in cap. licet, de probat. numero 57. cætera prosequere de sorte, & sortis iudicio apud Tiraq.

Prosequitur † Abb. triplex esse iudicium; civile, criminale, & mixtum, de quo mixto dicit, non tractari in tit. isto per aliquam decretalem: considerauit, de hoc tractari in c. nonit, ut dicam ibi. Sanè mixtum, ut hoc expediamus, est iudicium illud cuius effectus participat de utroque, ut quia pœna pro parte applicetur fisco pro publica vindicta, pro parte offensa, vel denuntiatori ad priuatum illius commodum; sic enim conueniunt auctores, iudicium esse civile, & criminale, ex quo inde fit mixtum, glos. & Bart. in leg. 3. ff. de sepul. viol. Bald. in leg. si qua per calumniam, C. de Episc. & cler. Imol. in rub. ff. de publ. ind. Ias. in rubr. C. eo. num. 4. Alex. conf. 132. columna ult. in 1. & ex communi Dec. & Rip. hic, num. 99. & num. 100. pro qua Dec. inducit optimum text. in l. in lege Cornelia, §. fin. ff. ad Syllan. & probauit Clar. in criminalib. §. fin. quest. 1. vers. tertius casus, vbi optimè distinguit,

Secundò modo † mixtum iudicium appellatur, cum agitur ad pœnam, nec corporis afflictiuam, nec pecuniariam fisco applicandam, sed parti applicabilem, & ultra ad pœnam circa statum personæ, veluti in casu c. tua, de procurator. nam ultra pœnam amissionis dotis ob adulterium applicabilem marito, agitur etiam de separatione totius maritalis præiudiciali mulieri vxorata, vnde iudiciū illud appellatur mixtum ad ea, quæ habentur in cap. plerumque, de donat. int. vir. & in c. 2. de diuort. similis casus habetur in c. super his, de accusat. vbi si de crimine alicuius queratur per viam exceptionis obiecta ad illum repellendū à testificatione, vel etiam ad illum remouendum ab officio, ad quod fuerat electus; quia non agitur ad condemnandum principaliter de delicto, iudicium illud non putatur criminale, ac ideo sine inscriptione, & per procuratorem agi potest, ut ibi: sic quæque accipi potest text. in c. per tuas, de simon. nam ibi non agebatur ad pœnam ordinariam pro illo delicto; sed ad aliam minorem, scilicet ad remouendum Abbatem illum ab administratione, ideoque iudicium non putatur criminale, Abb. hic, col. pen. Alciat. in ult. verbis: idem Abb. in d. cap. per tuas, & melius d. cap. super his, de accusation. num. 4. sensit Barr. in leg. non solum §. fin. ff. de procur. in l. 1. §. sciendum, ff. de suspectis, ff. ad Turpil. & communem distinctionem dixit Grat. respons. 71. n. 9. lib. 2. Clar. §. fin. q. 1. n. 3. Criminale tamen esse defendere conantur, Rip. hic, n. 93. Mart. Naua. n. 32. His addo iudicium mixtum appellari, cum ex crimine ciuilitè agitur, sic Abb. in c. literas, col. 3. de iurament. calum. est casus in dict. c. tua.

† Iudicium autem criminale quale sit, & quale ciuile, respectu finis, optimè distinguitur, ut per

per Bald. hic. & Anton. Buttr. col. 1. Nam iudicium civile est, cuius finis pertinet ad vindictam publicam, & ad publicam utilitatem, sic præclare Pompon. in leg. licitatio, §. quod illicitè, ff. de publican. quod illicitè publicè, vel priuatim extortum est, cum altero tanto iniuriam passis à publicanis restituitur, amplius etiam extra ordinem puniuntur. Alterum enim vigor publicæ disciplinæ postulat. Alterum verò priuatum commodum, quare si pœna applicatur fisco, iudicium est criminale, si parti, civile est, gloss. & Bart. d. l. 3. ff. de sepul. viol. Abb. hic, n. 5.

70 Ex hac etiam finali differentia inferitur, quod cum pro delictis priuatis furti, iniuriarum, & huiusmodi, possit offensus civili actione agere ad rerum suarum integrationem cum omni suo interesse, & ad pœnam dupli, tripli, & quadrupli ad sui propriam utilitatem, nec non, & ad pœnam pro qualitate delicti in publicam vindictam, ideo si offensus agat ad restitutionem rerum suarum, damnorum, & interesse, ac pœnæ sibi applicandæ, iudicium omnino civile est: si autem agat ad vindictam publicam ad pœnam corporis afflictiuam, aut ad pœnam pecuniariam fisco applicandam, iudicium erit criminale, l. fin. ff. de priuat. delict. l. fin. ff. de furt. l. 2. §. 1. ff. vi bon. rapt. l. 1. & l. Pedius. ff. de incend. ruin. & naufrag. §. in summa, Inst. de iniur.

Eadem consideratio cadit in publicis criminibus: nam, & pro his agi potest criminaliter ad publicam vindictam, civiliter ad proprium interesse; Ideoque pro homicidio agitur ex lege Cornelia, ad pœnam corporalem, de sicariis; item civiliter lege Aquilia, ad damna, & interesse pro homine occiso, leg. unde Neratius, §. si dolo, ff. ad leg. Aquil. & l. fin. ff. de his, qui deiecer. Maran. in 4. par. princ. distinct. n. 3. idem est in crimine falsitatis, & pro hoc prodita est accusatio criminalis ad pœnam, & civilis actio ad damna, & interesse, l. qui nomine, & l. hodie, ff. de falsis.

Item contra violentum, qui per vim rapuit rem meam, prodita sunt iudicia criminalia, ex lege Iulia de vi publica, & de vi priuata, ff. ad leg. Iuliam de vi publica, & de vi priuata, nec non, & iudicia priuata petitoria de vi bon. raptorum, d. leg. 2. §. 1. ff. de vi bon. rapt. nec non, & interdicta possessoria de vi, & vi armat. toto tit. ff. de vi, & vi armat. & proposita, ac finita una ex istis non præcluditur via ad aliam, text. formalis, in leg. 1. C. quam. ciu. act. & in l. interdum, ff. de pub. ind.

71 Differunt autem et iudicia civilia in pluribus. Primò in causis procedentibus, seu originantibus: Nam civilia semper præsupponunt ex parte actoris reum obligatum sibi aliquid dare, vel facere oportere, obligatum, vel strictè ex contractu, vel quasi, ex maleficio, vel quasi, ad legem obligamur, ff. de action. & obl. vel largè in eo, qui possidet rem ad alium spectantem iure domini, aut pleni, aut quasi, aut directi, aut utilis, nam largo modo domino rem illam debet, §. 1. inst. de action. cum gloss. debetur; criminale autem iudicium præsupponit pro causa crimen, seu delictum: crimina autem omnia non sunt pœnalia, & punibilia lege fori; sed ea tantum, quæ aut specialiter notata sunt, veluti Furtum, Rapina, Iniuria, Incendium, Homicidium, Falsum, Adulterium, &

Marc. Anton. Peregr. de Iudic.

huiusmodi: alia autem crimina non notata speciali nomine, non sunt punibilia, nisi in his aduersos committentem pœna aliqua à lege statuta sit: quia non omne illicitum, statim est punibile lege fori, ut eleganter inquit Bald. conf. 1. §. columna ult. in 1. per text. clarum in l. at si quis §. Diuus. ff. de religiof. Addo ego text. in §. cum igitur, in Auth. de non elig. sec. nub. gloss. solemnem in cap. fin. de iure patron. Generaliter tamen lex et statuit, quod pro dolo commisso in damnum alterius, dolo ille pro crimine stellionatus puniatur, l. 1. & per totum, ff. de crim. Stell. on. Anton. Gomez. Delictor. cap. 7. in fine, Decian. criminal. lib. 1. cap. 4. num. 8. & 9. Quod quidem constitutum fuit, ne dolo illius in alterius præiudicium remaneat inultus: Quamobrem si dolo ille purgabilis esset per actionem descendente ex aliquo contractu: quia eo casu cessaret de dolo civilis actio, l. eleganter, ff. de dolo, cessabit quoque pro dolo civilis accusatio de stellionatu, Bald. d. conf. 1. §. Castrenf. conf. 4. l. 2. n. 4. libro 2. Crau. conf. 6. n. 12. §. & 280. columna ult. in 1. Menc. ch. conf. 98. n. 83. Honded. conf. 109. n. 59. l. 1. Rimin. lun. conf. 160. n. 5. Farin. par. 1. q. 19 num. 36.

72 Secundo differunt in modo et proponendi: Nam civilia iudicia proponuntur per viam actionum, aut personalium, aut realium, toto tit. Inst. de action. & l. actionum genera, ff. de act. & obl. criminalia autem per viam accusationum, d. l. final. ff. de priuat. delict. & d. l. fin. ff. de furt.

73 Tertio differunt et respectu personarum proponentium: Nam iudicia civilia quia pertinent ad priuatum commodum, & proponuntur per viam actionum, ideo proponi non possunt nisi per eum, cuius principaliter interest, aut per alium eius nomine cum legitimo mandato, aliàs repelleretur, quia nemo alieno nomine sine mandato stare potest in iudicio, l. si pupillis §. fin. ff. de neg. gest. l. non solum, §. qui alieno, cum gloss. de procur. item sine actione nemo expetitur, d. l. si pupillis §. videamus, nimirum hæc: nam actio est ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur, §. 1. Inst. de act. Criminalia autem iudicia, quia pertinent ad publicam vindictam, quasi popularia sunt, quoniam publicè interest delicta puniri, l. ita vulneratus, ff. ad leg. Aquil. c. ut fama, de sent. excom.

74 Quarto hac ratione, et quia civilia respiciunt priuatam utilitatem, potest offensus remittere suas civiles actiones, non tamen potest remittere publicam vindictam, etiam in delictis priuatis: Bart. in l. inter omnes, §. rectè, ff. de furt. & in l. 1. §. usque adeo, ff. de iniur. cap. cum desideres, de sent. excom.

75 Quintò, licet iudex in civilibus non interponat officium suum, l. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de dam. infest. interponit tamen in criminalibus etiam non requisitus, l. congruit, ff. de offic. presid.

Sextò & vltimò differunt respectu applicationis pœnarum: nam in iudiciis civilibus pœna applicatur otioso, d. leg. fin. ff. de priuat. delict. & l. fin. ff. de furt. cum aliis supra allegatis. In Criminalibus autem pœna pecuniaria applicatur fisco, gloss. Bart. & alij in l. 3. ff. de sepul. viol. cum aliis adductis sub num. 57. & vltra eos Alciat. hic ex communi sub n. 8. text. in d. §. quod illicitè, & ut dixi supra, offensus agere potest civiliter, & criminaliter per dicta iura, & latè Abb. disto capit. ius.

76 Hic autem suboritur et alia consideratio. Quando lex imponit pœnam: an in dubio applicetur fisco, an magis privato, ut sic sciamus, an iudicium sit Criminale, vel Civile. Quam materiam recapitulavit Bart. in l. Agraria, ff. de determ. mod. & absoluit per tres conclusiones: Abb. hic, num. 6. est communis distinctio Alex. in l. si quis id quod, num. 19. ff. de iurisd. om. iud.

77 † Prima est: ubi lex pro pœna introducit actionem, pœna applicatur parti, & iudicium erit civile, l. si cui, ff. de verb. sign. & l. si quis id quod, ff. de iur. om. iud. nisi aliud in lege sit expressum, d. l. Agraria. Ratio est ex §. 1. in tit. de action. Ripa ex communis, num. 103.

78 † Secunda est: ubi lex pœnam imponens introducit accusationem, pœna eo casu fisco debetur. Et iudicium erit criminale ob naturam accusationis, l. mulctarum, C. de mod. mulct. c. 1. in tit. Quae sint Regal. Ripa num. 102. post Dec. & alios; nam accusatio propriè locum habet, ubi criminaliter proceditur, Alex. & Ias. in leg. qui accusare, Cod. de edend.

79 Tertia est, quando lex simpliciter imponit pœnam, nec proponit actionem, aut accusationem, in dubio pœna applicatur fisco, d. l. mulctarum, d. cap. primo, Ripa num. 104.

Conclusio indubitanter procederet, si lex imponeret pœnam per modum ablationis bonorum sub nomine Quota. Aretin. hic, sub num. 12. in §. conclus. gloss. in leg. iubemus, §. his quoque, Cod. de sacrosanct. Eccl. & in l. unica, §. sin autem, C. de rap. vir. Nam hæc de Regalibus sunt, quæ non competunt privato c. 1. in tit. Quae sint Regal.

Idem si pœna imponatur pro delicto respiciente publicam offensam, seu publicam utilitatem. Aret. numero 12. per text. in leg. 2. Cod. de Episcop. Aud. & in l. 2. §. ne temerè, C. de appel. & hoc casu actio est popularis, gloss. & Bart. in rubr. de popul. Act.

Idem si lex nova factum aliquod habet pro delicto, & pro eo imponit pœnam, pro quo nulla alia fuerat pœna imposita, ea pœna putabitur fiscalis, & iudicium erit criminale, sic ex Bald. in l. si Ecclesia, C. de Episc. & Cler. deducit Aret. hic, sub n. 16. per text. in l. eos, C. de mod. mulct. & in l. aliud, §. inter mulctam, de verb. sign.

80 Limita, † quando lex imponit pœnam per nomina multiplicatiua, Dupli, Tripli, aut Quadrupli. Nam quia in istis multiplicatiuis inest simplum parti debitum: sic & pœna aucta eiusdem iuris cõfitebitur, Aret. hic, sub n. 13. adducit text. in Authent. de sanctiss. Episc. in §. sportulariorum: & ibi latè cõprobat, quod in pœnis multiplicatis semper inest simplum, ex Bart. in l. hoc edicto, §. quarentibus, ff. de publican. & in l. 1. C. de pœn. fiscal. lib. 10. & est communis, Ripa sub n. 102.

81 Limita secundò, † quando pro illo delicto inducenda fuisset pœna criminaliter fisco applicanda. Nam noua pœna pecuniaria crederetur inducenda favore partis, ut in casu magis necessario pronisio videatur facta, l. 1. §. dixerit aliquis, ff. de publican. & ad hoc Aretin. inducit text. in l. si quis reum, ff. de de cust. reor. iuxta intellectum Dyni, & Bartol. sequitur Ripa ante num. 103.

Limita tertio, quando lex imponit pœnam pro

aliquo malefacto, quod non cadit in speciem delicti: num pœna illa videretur imposita in fauorem partis laesæ, secundum Bald. in l. si Ecclesia, C. de Episc. & Cler. sequitur Aret. n. 17. inducit ad hoc text. in ratione sui, in l. fin. ff. de litigios.

Limita quarto, ubi ex contractu cum fisco celebrato in casu contrauentionis deberetur: nam pro pœna criminalis accusatio non proponeretur. Beto. consil. 106. num. 24. lib. 3. Menoch. consilio 97. num. 81.

82 Redeo † ad d. Abb. iterum distinguentem: Iudiciorum aliud esse ordinarium, de quo in c. examinata, infra eo. Aliud extraordinarium, de quo in c. Nonit, infra eod. Ordinarium, ubi proceditur per viam actionis competentis: in quibus terminis loquitur text. in d. cap. examinata. Extraordinarium vocat, in quo proceditur iudicis officio nobili, de quo in d. cap. Nonit, ibi: Nullus, qui sit sana mentis ignorat, quin ad officium nostrum spectet de mortali peccato corripere quemlibet Christianum.

83 † Distinctio hæc de iudicio ordinario, & extraordinario est communiter recepta à Doctõibus hic, & ubique.

Et est etiam de iure vera; per text. in d. l. fin. ff. de priuat. delict. ubi per pœculiariter agere vult ad interesse, & damna sua ex causa delicti ad ius ordinarium remittendus est, id est ad actiones ordinarias: Aquilæ, furti, iniuriarum; aliud, si extra ordinem pœnam persequi velit: civilis ergo actio pertinet ad iudicium ordinarium, ad hoc text. in l. 1. & 2. ff. de Furib. & Baln. Fares notat: tñ, inquit textus ille, extra ordinem puniendi sunt; sed si interdum furtum fecerint, ad ius ordinarium remittendi sunt: gloss. & Bart. exponunt, ad ius ordinarium, id est, ad civilem actionem in duplo, triplo, quadruplo: pro hoc etiam text. in c. cause, ff. de minor. ubi lex appellat auxilium ordinarium, quod iure communi competit iure actionis; extraordinarium, quod iudicis officio competit: ad hoc etiam text. in l. pecunia, §. persecutio, de verb. sign. persecutionis, verborum inquit Vlp. extraordinarias persecutiones puto contineri fideicommissorum: & si quæ aliæ sunt, quæ non habent iuris ordinarij executionem, & ibi text. loquitur de persecutione ad differentiam actionis, & sic de officio iudicis, ex quo clare deducitur, Iudicium actionis esse iuris ordinarij: persecutionis autem iudicium extraordinarium habere cognitionem, & executionem: persecutio quippe ibi pro officio iudicis accipitur, gloss. & Doct. ibi, specialiter Alciat. & in l. actionis verbo. Huc pertinent complura iura, quæ expressè indicant, iudicium, quo imploratur iudicis officium nobile, extraordinarium esse, tex. apertus, & inde colligunt gloss. Bart. Alex. Ias. & Dec. in l. cum filiusfamil. ff. si certum pet. ibi, extraordinario iudicio subuenienda esse, & l. salarium, ff. mand. ibi: extra ordinem, id est, in officio iudicis, & l. 1. in princip. ff. de admin. tut. & l. quintus, ff. de ann. leg. & l. si cui, ff. de cond. & demon. & l. municipio, ff. ut in poss. leg. & in l. 1. §. ex hoc rescripto, ff. de ven. inspic. & l. 1. circa princ. ff. de var. & extraord. cognit. & l. 1. C. de libert. & eorum lib. & inde not. Bald. & idem Bald. hic, n. 3. ubi pro regula notat, quod omne iudicium, in quo residet officium iudicis, extraordinarium est.

Nil

Nil mirum. Nam quod iure actionis debetur ex causa obligationis prouenit, *l. licet, §. ea obligatio, ff. de procur. ideo iure ordinario debetur, quo iure constitutæ fuerunt actiones, quibus quis prosequeretur, quod sibi debitum esset, l. 2. §. Deinde ex his, ff. de orig. iur. vnde actio est ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur, §. 1. Inst. de action. & sine actione nemo experitur, l. si pupilli, §. videamus, ff. de neg. gest. leg. quoties, §. item si temporali, ff. de admin. tut. Officium autem iudicis nullam præsupponit obligationem, d. l. quintus, de ann. leg. & leg. qui per collusionem, §. fin. ff. de act. emp. ideoque hac ratione extraordinarium dicitur.*

84 Vnde ex his infero, quod iudicia ꝑ meri, & mixti imperij, quæ iudicis officio nobili expeditur, ad not. in leg. Imperium, ff. de iurisd. omn. iud. extraordinaria esse, sic sensu Alciat. hic, numero 10. & in d. l. pecunia verbum in §. persecutionis, de verb. sign. clare Maran. de ord. iud. in 4 par. princ. in 10. dist. ad finem, ubi in id citat text. in l. ordo, ff. de publ. iud. & in l. 1. §. fin. ff. de penis.

85 ꝑ Nec his resistit text. in §. fin. instit. de interdict. vbi legitur, hodie iudicia omnia esse extraordinaria: Nam rex ille, sicuti exponunt Accurs. & Doct. sanè accipi debet, sicuti etiam se ipsum declarat, ut scilicet omnia iudicia sint extraordinaria, id est, extra ordinem formularum antiquarum, secundum quas actiones certis præscriptis verbis proponi debebant, d. l. 2. §. Deinde, & sic etiam interdicta erant sub certa formula verborum conscripta, ut legitur in §. 1. Instit. eo. Quæ quidem formula sicut sublata fuit in proponendis actionibus, l. 1. C. de form. sic quoque & in interdictis introducta pro eis in factum actione, d. §. fin. Quamvis autem sublata sint illæ formulæ à iure antiquo in verbis præscriptæ; non tamen sublata sunt naturalia, & substantialia actionum, & interdictorum: nam adhuc actiones apte, & conuenienter proponi debent, l. 2. C. de formul. text. in d. c. examinata, & inde pulchrè notant Abb. n. c. & idem Abb. in c. dilecti, hoc eod. tit. vbi tamen concludit, & rectè per illum text. quod actor in suo libello non tenetur exprimere nomen actionis.

86 ꝑ Prosequitur Abb. distinguendo, iudiciorum aliud esse spirituale, de quo in cap. exhibita, infra eod. aliud temporale, de quo in cap. Venerabilis, & in c. fin. infra eod. Distinctio de iure scripto verissima est, ac etiam videtur necessaria: Nam duo sunt per quæ regitur vniversus mundus; nempe Pontificalis authoritas, & Regalis potestas, quæ ad inuicem Christo auctore sunt distinctæ, prima in spiritualibus: Regalis autem in temporalibus præfidet, c. duo sunt, cap. cum ad verum, c. si Imperator, 96. distinct. Nimirum duo Tribunalia iudiciorum sunt.

87 ꝑ Spirituales autem causæ sunt de articulis, & articularibus fidei, de Sacramentalibus: Matrimoniales, Beneficiales omnes, & aliæ, de quibus in Clemen. dispendiosam, de iudic. Item de criminibus Ecclesiasticis, Hæresis, Apostasia, Simonia, Excommunicationis, & huiusmodi: sic tamen ut in temporalibus non subditis statum Ecclesiasticum, sed statibus Principum sæcularium non possint Papæ, cæterique Ecclesiastici Prælati statuere, & decernere, c. Nonis, infra eod. c. si duobus, §. fin. de Appellat. c. per venerabilem, c. lator, cap. causam Marc. Ant. Peregr. de iudic.

quæ, qui fil. sint legit.

Causæ autem temporales sunt, in quibus de re temporali agitur, de prædio urbano, aut rustico, de veste, de pecunia, de seruitute, de libertate, de iurisdictionibus temporalibus, seruitutibus prædialibus, & huiusmodi; & super istis temporalibus versatur Regalis sæcularis potestas, d. c. cum ad verum, d. cap. duo sunt, & cap. si Imperator, 96. distinct.

Successiue quærit ꝑ Abb. an dari possit, & in iure 88 re detur iudicium mixtum spirituale, temporale: quæstio autem propriè occurrit in iure patronatus laico in Dei Ecclesia, circa quod dubitare primo occurrit, an sit ꝑ spirituale, an temporale, an 89 mixtum.

Quod sit spirituale tenuerunt communiter antiqui, ut Abb. hic refert num. 4. moti

Primo, quia ius patronatus in Ecclesiis fuit concessum laicis de gratia, glos. in cap. si quis Episcoporum, 16. quest. 1. glos. in cap. nobis, de iur. patron. text. in cap. 1. eo. tit. in 6. cum pluribus adductis à Cæs. Lambert. de iur. patron. lib. 1. q. 1. artic. 4. num. 1. & n. 6. ergo non est ius temporale: quia absque gratia laicus fuisset capax.

Secundò, quia ius patronatus per pecuniam titulo singulari acquiri non potest, c. quia clerici, c. de iure, eo. tit. ergo non res temporalis, quia temporalia omnia sunt commutabilia titulo particulari, leg. si in emptione, §. omnium, ff. de contrah. empt.

Tertiò, quia super hoc iure interueniente temporalitate transigi non potest, c. præterea, de transactio.

In contrarium, quod participet de utroque hæc adducuntur.

Primo, quia procedit, & causatur ab actibus temporalibus, nempe fundacione, aut constructione, aut dotatione Ecclesiæ: c. filius, 15. q. 7. cap. quicumque, 18. q. 1. cap. 3. & c. nobis, infra eo. latissime Lambert. lib. 1. par. 1. in 1. artic. 2. q. princ.

Secundò ab effectu ꝑ principali iuris, qui quidem consistit in præsentatione facti, quæ est actus merè temporalis non tribuens præsentato ius in Ecclesia, sed ad Ecclesiam: Nempe, ut Authores aiunt, præsentatio patroni laici de clerico est inchoamentum ad actum spirituales institutionis faciendæ per Episcopum de persona ipsius præsentati. Et cum ab ordinario est investitus, seu institutus, ex tunc acquirit in Ecclesia ipsa ius, c. quod autem, c. pastoralis, eo. tit. & in hac differt electus à præsentato; nam per solum actum electionis acquiritur electo ius in Ecclesia, quia electio est initium matrimonij spiritualis inter electum, & Ecclesiam, c. si de translat. prælat. c. cum inter, de elect. c. requisisti, de testam. ac ideo electio est ius spirituale non competens laico, Lambert. lib. 1. par. 1. in 5. artic. 10. quest. princ. numer. 14. & alibi sæpè.

Tertio ius patronatus ꝑ possideretur per laicum, c. consultationibus, cap. pastoralis, eo. tit. cap. querelam, de elect. plenissime Lambert. post alios, in d. 5. artic. ergo non est merè spirituale; quoniam laici spiritualia possidere nequeunt, cap. decernimus, infra, hoc tit. cap. causam quæ, de præscription. ac ideo Principes temporales possidentes spiritualia ex priuilegio Pontificio illa habent uti delegati perpetui ab Ecclesia, Anton. Butt. in

cum Apostolica, infra de his, qua sunt à Prel. Cardin. in cap. nobis, §. ceterum, eod. titul. in 6. pulchre Arc. hic, col. 3.

Quarto ius patronatus transit à laico in laicum cum vniuersitate c. ex literis, c. cum saculum, cap. de iure, eo. tit. non tamen transit ius spirituale, veluti ius decimandi, Innoc. & posteriores, in d. cap. ex literis.

Quinto Imperator non legitimat ad spiritualia, nec spiritualia dat ex defectu potestatis, c. per venerabilem, qui fil. sint leg. c. tuam, de decimis; attamen legitimatus ex rescripto succedit in iure patronatus, Felin. in c. 4. n. 2. inf. eod. de qua re Lambertin lib. 2. par. 2. quæstion. 1. art. 1. fol. 218.

Sexto ius patronatus transit ad hæredes etiam extraneos, c. 1. & 3. de iur. patron. clem. 1. eo. tit. spiritualia non, c. 2. de praben. c. consuevit, de iur. patron.

Communis resolutio est, quod patronatus est ius mixtum, temporale scilicet annexum, & coniunctum spiritualitati, text. in c. quanto, inf. eo. causa iuris patronatus est ita coniuncta, & connexa spiritualitati, & in d. c. de iure, ibi, quod est spirituali annexum, nec mirum, quia adhæret spiritualitati, scilicet, Ecclesia consecrata, sine qua non potest esse, & sic tandem concludit Abb. hic, Bald. Cardin. Barr. Abb. Felin. Dec. & quorquot in d. c. quanto, Lambertin. lib. 3. q. 9. art. 1. per totum, & num. 18. Quis autem sit iudex competens in causa iuris patronatus, scripsi in c. quanto, inf. eod. non tango hic.

92 † Quærit præterea Abb. hic, an iudex laicus possit cognoscere super possessorio rei spiritualis; materiam hanc commodius pertractauit in c. clericis, inf. eo. illud autem certum est, quod si agatur de mero possessorio facti, prout in possessoris contingere solet, ad Bald. in leg. solent, §. an verò, ff. de offic. proconsul. Dec. consil. 1. 6. Rip. in leg. 2. ff. quor. bon. hoc casu, quia possessorium est meri facti temporalis, iudex laicus erit competens; amplè Crau. conf. 238. col. 1. Olasc. in decis. 116. in prin. Thesaur. in decis. 82. vbi plenè Afsret. in Tholo. san. 470. & in Camera Imperiali sic seruatum fuisse, Mynsinger. lib. 32. obseruat. 63. vbi etiam inter clericos super facti quæstione: & in marito agere ad vxoris restitutionem, quæ ab eo se separauerat, Abb. in c. illud, ante num. 11. Fel. num. 2. de præsump. Thesaur. decis. 117.

93 † Hic autem opportunè occurrit videre, quas leges in iudicando iudex obseruare, & intueri debeat, qua in re pro illius plenior declaratione has lubricio conclusiones.

Prima est, quod iudex iudicare debet causas secundum leges, & consuetudines loci litigantium, non secundum suas, glōf. recepta in cap. illud, 2. dist. cum aliis, vt per Abb. in c. quod clericis, sub n. 21. tit. 1. text. civilis in l. si fundus, de emet.

Secunda est conclusio, si causa est feudalitatis, decidenda est secundum iura & pacta feudalitatis, c. ceterum, infra, tit. isto, Dec. ibi, num. 8. c. verum, cap. ex transmissa, i. f. tit. 1. Abb. post Hostien. & Bart. d. c. quod clericis, n. 7. & 15.

Tertia est, in terris, & Prouinciis, in quibus Ecclesiastica potestas vtramque habet iurisdictionem, seruatur ius Canonicum, & in eius defectu ius civile, c. 1. & 2. de oper. non. num. etiam inter

puros laicos, glōf. recepta in d. c. quod clericis, tit. 1. text. in c. si duobus, de appel. in c. filius in c. relatum, in cap. cum esse, de testam. idem Abb. d. cap. quod clericis, sub numero 8. & in cap. Ecclesia S. Mar. sup. de cōstitution. Felin. numero 43. Dec. an. numero 6. Barr. & Legistæ in leg. priuilegia, C. de sac. sanct. Eccles.

Quarta est, in ordinariis iudiciis, in iudiciorum solemnibus semper seruatur consuetudo, lex, stylus illius loci, vbi iudicium agitur, Abb. d. c. Ecclesia, num. 9. Felin. num. 5. Dec. num. 47. Abb. d. c. quod clericis, num. 6. Barr. vbiq. receptus in l. 1. C. de summ. Trin. num. 15. per text. in l. 1. §. ff. de testib. Raph. Cum. conf. 138. §. laicus, rationem adducit; quia iudicium nascitur, vbi causa agitur, sequitur Felin. eo loco, numero 93. Alexand. conf. 21. & conf. 37. lib. 2. Hip. Marfilant. in ff. de iurisdict. omn. iud. num. 53. vbi propterea inferit statutum de soluenda gabella pro ingressu litis affecte forenses.

Quinta conclusio: In decisoriis, vbi agitur de pia causa seruatur lex civilis, vel Canonica fauorabilis piæ causæ, veluti in relictis, aut piæ donatis causæ piæ, d. c. relatum, d. cap. filius, & post Anton. Barr. plenè. Abb. in d. c. quod clericis, numero 11. 13. 14. & 29. & d. c. Ecclesia S. M. numero 101. Abb. d. c. relatum, Bald. in l. generali, & in l. iubemus nullum, in 2. not. C. de sac. sanct. Eccles. Ias. in l. 1. C. eo numero 29. in 1. lect. Alex. conf. 209. numero 1. lib. 2. Corn. conf. 28. lib. 1. & conf. 104. lib. 2. & in pulchro casu B. llo. conf. 16. not. Tiraq. de priuileg. piæ causæ priuileg. 164. Intellige, vbi pia causa in eo casu reperitur specialiter priuilegiata, aliàs continetur sub regula legis generalis, ad leg. in fraudem, §. fin. ff. de test. mil. Bald. ibi, Corn. conf. 140. libro 2. Felin. d. c. Ecclesia, num. 83. Item intellige in piæ donatis, aut relictis: ceterum in contractibus mærimonij causa seruaretur cum eis ius commune, Abb. d. c. quod clericis, sub n. 16.

Sexta conclusio: Vbiunque leges Canonice, & civiles inter se differunt, & potestates in temporalibus sunt distinctæ, in eum que foro seruabitur lex sua, ad Cyn. & Barr. in d. l. priuilegia, C. de sac. sanct. Eccles. glōf. & Dec. in c. de arbit. in 6. & in c. 2. de reg. iur. eo. lib. 1. b. d. c. quod clericis, numero 6. & sub numero 9. dec. iudicando, vt ibi post Hostien.

Septima: Statuta, & consuetudines locorum, & regionum particularium praualent iuri communi Imperatorum Romanorum in loco suo, ad reg. in l. omnes populi ff. de iust. & iur. §. sed ius, & §. ex non scripto instit. de iur. nat. cap. 1. de constitut. in 6. c. 1. infra de locat. Deficientibus autem statutis locorū recurritur ad iuris communis obseruationem Imperatorum Rom. & sic seruatur vbiq. gentium.

Octaua sit conclusio: Vbiunque in loco deficient particularia sic, vt recurrendum sit in eorum defectum ad ius commune; siquidem locus ille habet Regem, aut alium Principem Superiorem, recurritur ad ius illius Principis Dominantis, quod quidem ius Regium, seu illius Principis superioris facit ius commune in loco illo sub iure; non autem recurritur ad ius Romanum, nisi in defectum iuris regij, quia Regium ius in eo casu non prouideret: sic Pisis respondit Ludou. Rom.

Rom. *Consil.* 218. vbi, quod in ciuitate Pisarum subdita tunc Reip. Florentina nunc Seren. Mag. Duci in defectum statutorum recurratur in decifortis causatum ad ius ciuitatis Florentinae dominantis, non ad ius Romanum, nisi in defectum statutorum Florentinae, quia statuta Florentina faciunt Pisis ciuitati subditae ius commune, per text. in leg. 1. §. nulla, & §. sed & si qua, C. de vet. iur. enucl. & in §. fin. Inst. de satisfad. in illis verbis: Cum recessse sit omnes provincias caput omnium nostrarum Ciuitatum, id est, hanc Regiam Urbem, eiusque obseruantiam sequi, & per plures alias suas rationes; & in terra S. Geminiani secutus Rom. respondit Corn. *conf.* 151. in 3. Soc. *sen. conf.* 8. in 1. in terra Borgae Soc. *lun. conf.* 1. lib. 1. Quare respondi ego in meo *conf.* 63. lib. 1. Deficientibus statutis Patavinis recurrendum esse pro iure communi ad statuta Veneta ciuitatis Dominantis, non ad leges Romanas, nisi in defectum Statutorum Venetorum; & ita in ea causa decifum, & obtentum fuit, & nunc sic seruatur in toto hoc Serenis. Statu Veneto.

94. † Quæro etiam, quid operetur clausula illa, de plano, sola facti, & rei veritate inspecta, soli a poni in Commissionibus, & Rescriptis; sanè Principes non recognoscentes de iure aut de facto in suis iudiciis intra statum suum superiorem, hac facultate libera vtuntur, & laetantur: nam in suo auditorio omittis aliis solemnibus iudicialibus præter citationem, quæ est naturalis defensio non negligenda quoquomodo, c. Deus omnipotens, 1. quæst. 1. *Clemen. Pastoralis*, de re iudic. iudicant causas secundum eorum conscientiam, sola veritate facti, & rei inspecta, non se astringentes ad allegata & probata, nec ad causam qualificatam deductam in iudicio, aliàs peccarent, si ad hæc astringerent votum amici sui: præclare Bart. in leg. 1. C. ut qua defuncti aduocat. sequuntur communiter Doct. vt ibi per Alexand. Bald. in leg. fin. in princ. C. de iur. delib. vbi quod Princeps debet iudicare, secundum quod Deus iudicabit, sola facti veritate inspecta: & idem Bald. in cap. 1. §. fin. columna ult. in tit. de non. for. fidelit. lat. in l. 1. n. 9. ff. de constit. princ. in l. sine nostrum, ff. in lit. iur. in §. si minus, Instit. de action. ante num. cr. 16. Dec. in cap. dilecti, inf. tit. isto, colum. 2. & idem Dec. *consilio* 699. vbi sic consuluit Pap. Clem. Aff. et. d. cap. 1. de non. for. fid. num. 9. & præclarior in cap. 1. quæ sint regal. numero 72. Iacob. de Feud. in verbo Princeps, columna 3. n. 2. Agid. Bos. in tit. de principe, numero 72. Crauer. *conf.* 198. sub n. 7. Menoch. *consilio* 92. n. 31. præsertim autem vbi non agitur de diffinitiuis, sed de remouendo grauamine remoto iudicatio ordine procedunt, c. in nostra, de procurator. Et in Senatu Crauer. eo loco quia Senatus iure Imperatoris fungitur, ad Bart. in l. 1. §. de qua re, ff. de postulan. & per las. in l. quominus, in 3. not. ff. de Finam.

95. † Interiores autem à Papa, Imperatore, & superiorem, veluti Episcopi, Archiepiscopi, Legati, Præfati prætorio, non possunt iudicare sola facti veritate inspecta: sed secundum allegata, & probata, seruatis iuris regulis, quia non sunt superioris, nec aduersus ius constituunt. Ioan. Andr. & Imol. in cap. Venerabili, de censib. Bald. in cap. 1. §. Sacramenta, in tit. de consuet. rect. de feud. las. d. leg. quominus, n. 10. & sunt iura aperta, quod illi non possunt decernere contra iura, in leg. 2. C. de

off. pref. prætor. in capit. quod super his, de maior. & obed. & in c. 2. de locat. & præter adductos, Alex. *consilio* 90. l. 7. & in Addit. ad Bart. in leg. fin. ff. de quæst. Bos. in tit. de iudic. & tortur. sub num. 142. & præcisè cum Lancel. Gal. sic determinauit Purpur. in leg. 1. ff. de offic. eius, sub num. 153. aduersus Decif. Guid. Pap. 29. Quæ tamen Guid. decisio sustineri posset in Delegatis à supremis cum ista auctoritate.

† Idem est, vbi ex autoritate legis municipa- 96 lis à Principe confirmata, talis auctoritas sic iudicandi tributa fuisset: veluti Paduæ legitur in Stat. de compromiss. int. coniuictos: nam clausula operaretur in Arbitriis, vt supra: nam arbitri possent iudicare pro conscientia informata quocunque modo ex actis, & extra acta, & quocunque tempore. Dec. *consilio* 463. ad finem, Blanc. de Compromiss. q. 1. sub numero 37. sed ultra hos de vi huius clausula in compromissis, vt Arbitri iudicare possint etiam super causa non deducta in libello, de qua iudicibus constet, & possint manu Regia, vt olim, non seruatis solemnibus iure ciuili inductis, Corn. *conf.* 200. columna 2. vers. tamen his, libro 1. & *conf.* 181. numero 9. lib. 1. Socin. *consilio* 160. numero 21. libro 3. Dec. iterum *conf.* 424. colum. 2. & in d. c. dilecti, columna 2. post Alex. in leg. si ita stipulatus, §. Grifogonus, ff. de verb. oblig. Crauer. *consilio* 210. numero 8. lat. in l. vnum, ff. si cer. per. Gramanet. *decif.* 15. numero 4. & latius *decif.* 19. Roland. *consilio* 7. numero 39. libro 3. vnde testes non solemniter recepti vigore huius clausulae probant, Bald. in leg. solam, ad finem, c. de testib. Aretin. *consilio* 126. ad secundum, Alciat. *consilio* pen. l. 9. aliqua, immò multa de hac clausula Hier. Gabriel. *consilio* 33. columna 1. lib. 1.

Aduerte tamen, quod imperfectæ probationes non sufficiunt, Cror. *consilio* 57. numero 9. libro 1. cum aliis ab Honded. relatis *consil.* 29. numero 27. libro 1. Cetera ad ipsam clausulam late scriptis Ruginel. *practicar.* c. 1. † Clausula autem, vocatis vocandis, aut, citatis citandis, denotat, vt seruati de- 97 beat ordo iudicarius, Abb. in c. exhibita, numero 4. infra tit. isto.

Multa occurrunt dicenda circa conceptionem libellorum, an in personalibus, & realibus debeat exprimi actionis nomen, & an causa proxima, vel remota: sed de his dixi in c. Dilecti infra eodem, & in cap. significantibus, de libel. oblat. vbi est locus suus.

Item an libellus fundatus in causa inepta, vel quæ in processu iudicij manifesteretur ex facto actoris inepta, possit & debeat officio iudicis repelli; materiam hanc reportauit ad c. examinata, inf. eo. vbi est locus proprius, & in cap. dilecti, de lib. obl.

Item an libellus sit edendus parti, aut iudici, & an sit de substantia iudicij, posui in c. 1. illius tituli.

Denique an sententia absolutoria pro reo perimat omne ius actoris circa eam rem, & causam agendi, plenissime retuli ad c. significantibus, infra tit. isto.

† Quia tamen frequenter occurrit, quod iudi- 98 ces interloquendo pronuntiant, procedendum esse in vltiora, reseruatis exceptionibus oppositis, ad impediendum litis ingressum peremptoriis, aut dilatoris, vel etiam reus ipse reseruatur. Quæro de vi huius reservationis, & respond.

Tr 4 operari

operari hunc effectum, quod iudex in fine litis tempore sententiæ ferendæ cognoscit, ex integro super illis exceptionibus, prout cognoscere potuisset, & poterat ante lit. contestationem, ita ut per ulteriorem processum non sit præiudicatum excipienti. Quare si iudici apparebit exceptionem oppositam fuisse, & esse veram, & legitimam, absoluet reum, & pronuntiabit acta retrò facta nulla. Barr. & posteriores in l. ille, a quo. §. fin. de testamento. ff. ad Trebel. Barr. in l. prator, §. 1. ff. de dam. infect. Paul. & Ias. n. 24. in l. ait prator, ff. de iureiur. Aretin. consilio 106. columna 1. Ang. Aret. & Ias. numero 59. in §. praterea, Inst. de Action. Marfil. singul. 198. & 365. Surd. consilio 312. numero 9. & infra.

99 † Sed iterum quæritur; pone, in processu occurrit emergens aliquod, iudex non interlocutus super eo processit ad ulteriora, utrum processum sit nullus, an verò sit validus, si pars à gravamine sibi illato per ulteriorem processum non appellauerit, Abb. reassumpsit articulum post Hostiens. Butt. Cardin. & alios in c. exhibita, sub n. 8. & infra hoc tit. & concludit post Cardin. valere, si pars ab ulteriori processu non appellauerit, & ibi ad hoc inducit text. illum, & plures rationes præsertim, quia perversio huius ordinis non est contra substantialia iudicii; sed aduersus ius partis, ad hoc optimus text. in c. ex parte M. infra de appell. vbi text. proponit appellatum fuisse ab illo gravamine ulteriori processus, & Abb. in ultimo not. inquit, si iudex non procedit, sed retardat, poterit præmissa trina monitione appellari ab illa retardatione, Barr. autem in leg. a procedente, C. de dilation. quærit, quid si iudex omisit pronuntiare super emergenti, an vitietur processus, & refert Spec. dicere, quod non, sed pars potest appellare, vbi iudex non admittit suam exceptionem seu contradictionem, d. l. ex parte, Barr. autem aduertendum esse putat. Nam quandoque iudex porrecta exceptione, seu contradictione partis, nulla facta examinatione procedit in causa, & tunc habet locum cap. interposita, de appellat. qui quidem text. præsupponit appellationem interpositam ab illo gravamine, & si quidem excipiens obtulit coram iudice primo se in continenti probaturum, & exceptio sit reletans, eo ipso appellatio sua est iustificata; aut verò non obtulit promptas probationes, & appellatio ferit iustificanda, docendo de veritate exceptionis: Quandoque verò iudex de veritate, & iustitia exceptionis examinat, & inquirat, non tamen pronuntiat, sed non obstante exceptione ultra procedit, & eo casu processus non est nullus, nec annullandus. Nam procedendo ultra videtur tacitè pronuntiare exceptionem non obstare: sicut etiam sententiando diffinitivè tacitè pronuntiat super incidenti, l. 2. C. de ord. iudic. unde pars non appellans tacitè consensit: quare Barr. indistinctè tenet omissionem pronuntiationis super emergentibus non vitare processum nullitatis vitio, & plenè Bald. ibi, & in c. 1. de ordin. cogn. & est communis Canon. & Legistarum opinio, vti plenissimè prosequitur Corn. conf. 85. libro 4. à n. 10. usque 14. & ibi reprobat Angel. in l. 2. ff. si quis in ius vocat. & in suis consil. aliter tenendum, est verum quod Angel. in d. l. 1. col. 4. vers. Item, an est necess. solummodo voluit in exceptione incompe-

tentia obiecta, opus esse, ut iudex cognoscat, non tamen necesse est, ut pronuntiet, & sufficere, quod iudex ulterius procedat, sequitur Dec. conf. 107. col. 1. & idem Dec. conf. 275. col. 2. ad finem: ex multis cum communi Crau. conf. 77. limitando tamen, ut in col. 3. & 4. quando exceptio obiecta esset talis, quæ redderet iudicium nullum, ut ibi, limita etiam quando statutum contineret, ut iudex deberet pronuntiare super incidenti, aut emergenti: nam tacita pronuntiatio non sufficeret, Alex. conf. 100. col. 1. & 2. l. 5.

† Deinde in materia hac indicabili observanda est regula hæc: quod iudex debet in decidendo merita litis iudicare secundum leges loci iudicii, glos. celebris in c. illud, 12. distinct. Abb. in c. quod clericis, numero 21. & melius num. 37. de for. comp. dixi in c. Ecclesia S. M. numero 54. sup. de constitutur.

† Denique in sententia ferenda iudex non debet recedere à libellatis, & petitis, sed secundum ea suam debet proferre sententiam, absolvendo, aut condemnando, & fatuus est si aliter facit, inspectis iuris utriusque regulis, ad l. fin. C. de fidei-comm. libert. & l. ut fundus, ff. com. divid. c. qualiter, el. 2. ad finem, infra de accusat. & c. licet hely, de simon. vbi Felin. supra alios utiliter expedit propositionem hanc cum 30. limitation. ut ibi, num. 18. & 19. inter quas observanda est illa, vbi in libello inest clausula; super quibus petit sibi ius, & instituiam ministrari.

† Adde, quod vbi iudex ex facto deducto in processu, super quo partes sunt in confesso, videt alicui de iure aperto aliquid deberi parti, poterit etiam si petatum non fuerit, aliam partem in eo illi condemnare, casus est in c. Rainuius, de testament. versic. cum autem: vbi iudex appellationis, quod magis est, in fauorem Alterocha ætriciis pronuntiavit deberi sibi legitimam in tertia Clara, & in terra Adelasæ, quamvis Alterocha agendo non petisset, & pro teo pronuntiavit in §. quia verò detrahere posse legitimam Adiectæ debitam, quamvis excipiendo de detractioe legitimæ dictum non fuisset, & hoc ideò à Cardinali iudice appellationis decretum fuit, & à Papa confirmatum: quia de iure aperto legitimæ illæ debebantur, ut aduertit Abb. ibidem, sub num. 10. per totum; vbi post Innocent. quod ista est supplementio facti, & subdit non esse speciale in iudice appellationis, sed fortius procedere in quolibet alio iudice, & latius prosequitur Didac. in Commen. illius cap. §. 11. numer. 1. Felin. in cap. cum Ioannes, numero 13. de fide instrum. ad quæ facit,

† Quod iudex moveri potest ad decidendum ex causa, & ratione iuris à parte non allegata, Glos. Abb. Antiquus Abb. Panor. num. 6. & Burgens. col. 2. in cap. peruenit, de empt. & vend. & de iure civili in l. Emilii, ff. de minor. & inde not. & vbi ex actis potest iudici constare de iure partis, quamvis non allegetur, potest iudex se fundare, Felin. post alios in c. cum ordinem, de rescript. numero 41. plenius Alex. in l. 1. C. ut quæ def. aduoc. num. 6. & infra. Ias. in l. vbi pactum, C. de transact. num. 11. & inf. & potest iudex supplere ex officio suo ius parti competens ex actis apparens, quamvis pars ipsa ignorauerit, Abb. d. cap. Rainuius, num. 11. sub num. 3.

In iis autem, quæ pertinent ad ordinandum Iudi-

Iudicium, & concernu nt interesse priuatum imputandum est actori, vel reo, si de illis non exceperit. Nam Iudex exceptiones non supplebit, & reus non apponendo sibi præiudicat, vti ex multis exemplis docuit Crau. *cons.* 248.

104 † In sententia autem ferenda, an iudex debeat sententiam suam ferre per allegata, & probata in processu, an per ea, quæ ipse vidit, audiuit, & per informationes extraiudiciales habuit; punctus necessarius est, de quo per Legistas in *l. 1. C. ut quæ des. aduoc.* per Canon. in *cap. 1. de constitut.* Felin. in *cap. pastoralis*, §. *quia verò, de offic. ordin.* Didac. ex professo *variar. lib. 1. cap. 1. per totum*, & Gutierrez Hispan. *Canonic. Question. lib. 2. cap. 29. per totum*, Cæsar. Roginel. *pract. quest. c. 1. num. 29.* pulchrè Petr. Anchar. *d. c. 1. sub n. 39.* pro affirmatiua, quod possit pro conscientia sua quoquo modo informata, stant hæc: primò text. in *Auth. iur. iuran. quod præstat. ab his*; ibi, *secundum quod ei videbitur*; sed ille text. pertinet ad aliam materiam, videlicet an secundum leges, an secundum quod ei videatur.

Secundò inducitur text. in *c. 1. de re iud. in 6.* & in *Clem. 1. §. verum, de heretic.* vbi quod iudex iudicat secundum veritatem, & iustitiam, sed nihil est nam quod iudicat secundum veritatem, & iustitiam, id pro indubitato conceditur, sed tamen secundum veritatem, quæ ex processu informatio deducitur; nam in iudicialibus pro veritate habetur, quod ad finem veri iudicis animum perducit, *l. 1. §. quæ argumenta ff. de testib. ibi, rei veritas, & l. fin. arbiter, ff. de probat.* & probatio fit iudici, *lege quingenta, ff. eo. sit in fine, cum concordantibus ibi adductis per glos.*

Tertiò, omne quod non est ex fide peccatum est, *c. final. inf. de præscript. cap. quæret aliquis, de penit. distinct. 3.* & Theologi exponunt, ex fide, id est, ex conscientia; solum accipio ex conscientia, prout est informata à iure.

Quartò, iudici fiunt probationes ad instruendum eum, *d. l. quingenta*, cum aliis adductis ibi per glos. & satis erit iudici, si aliunde instructus sit; solum verum est, quod probationes fiunt iudici, sed tamen seruatis ordinibus iuris per probationes iudiciales, *d. leg. 3. §. quæ argumenta*; alioquin si testes fuerint recepti non iurati, non citata parte, omisso iuris ordine, non probant, *l. iur. iurandi*, & *leg. solam, Cod. de testib.* Item recepti à iudice incompetente, *cap. At si clerici, de iudic.*

Contraria autem opinio sicuti receptior, ita verior est ex his. Primò per text. in *l. illicitas, §. veritas ff. de off. præsid. veritas* erroribus gestorum non vincitur. Idèd præses prouinciæ sequitur, quod eum sequi oportet ex fide eorum, quæ probantur; pondera verbum, *debet*, quod est necessitatis, vt iudex necessitetur sequi fidem eorum, quæ sibi probantur, & est inductio necessaria, quam sensu glos. in *l. 2. ff. de in lit. iur.*

Secundò, iudex in iudicando est persona publica, ad *leg. Barbarius ff. de offic. prætor.* quia iudicandi munus publicum est *leg. munerum, §. iudicandi, ff. de muner. & honor.* ad hæc optima glos. in *l. fin. ff. de iuris. om. iud.* & est persona de medio inter actorem & reum, *cap. forus, §. iudex, de verb. sig.* ergo in iudicando debet se gerere vti persona publica, & ex processu publico sumere iudicium,

non autem vti priuatus homo sumere iudicium priuatum.

† Tertiò, iudex non potest fundare iudicium suum super instrumentis, & scripturis non productis in publico iudicio, nec super testibus extraiudicialiter sumptis, & si facit nulliter facit, *c. accipimus, c. contingit, de fide instrum.* Felin. in *c. quoniam contra, columna 1. eo. tit. Marfil. sing. 16.* Didac. *d. c. 1. numero 5.* Rota in *Noviss. p. prima, decis. 445.* addo Bald. in *l. fin. colum. 15. C. de edict. Dini Adr.*

Quartò, ex sententia D. Ambrosii, relata in *cap. iudicet, 9. q. 3.* & ex monitis Sixti I. in *c. si quis Diuinis, 1. c. q. 5.* & Stephani Pap. in *c. de manifesta, 12. q. 1.* & Nicol. Pap. *c. ult. 15. quest. 5.*

Fallit in Principe supremo, ad dicta *supra, n. 94.* 106 † Sed an iudices teneantur iudicare secundum leges, an verò pro eorum conscientia, secundum quod eis visum fuerit iustum; primum, secundum leges, probat text. in *leg. rem non nouam, C. de iudic. in Authen. de defensor. Cinit. in §. iur. iurandum*; Contra in maioribus iudiciis, vt pro æquo suo arbitrio iudicent, probauit Irner. in *sua authen. sed hodie, C. de iudic.* vbi sic intelligit text. in *Authen. iur. iurandum quod præstat.* & cum Irner. Bald. Paul. Ias. & communiter Doctor. Contra autem indistinctè tenuerunt Glos. Arcurs. & Alber. ibi; & ista secunda est verior, pro qua est text. apertus in *§. final. in Authen. de iudicib.* qui est posterior ad priores illas *Authen. & in cap. ne imitatis, de constitut.* Quare iudex, vel minor, vel maior legis præscriptum seruare tenetur, etià in pœnalibus, *cap. de causis, de offic. deleg. c. licet, de pœn.* nec se clementionem lege facere, *§. oportet, in Authen. de iudicib.* Facti si quidem quæstio, vti Papinian. ait in arbitrio quidem iudicis posita est; pœnæ verò persecutio non eius voluntati mandatur, sed iuris autoritate reseruat, *l. 1. §. Nam si quidem, ff. ad Turpil.*

† Vtrum autem iudex in causis coram se verentibus possit ipse leges interpretari, an recurrere debeat ad superiorem, quod possit, notauit Innocent. in *cap. cum speciali, de appellation.* & est text. in *d. Authen. iur. iurandum quod præstat.* Abb. in *cap. fin. de const. num. 6. & sub numer. 5.* inquit, quod Doctores habent authoritatem glossandi, & interpretandi iura, *libro 1. Cod. de possessorib. lib. 10.* 107

Contra quod interpretatio pertineat ad condicentem legis, text. in *l. fin. C. de legib.* sicut etiam interpretatio priuilegij ad concedentem, *l. Nerauius, ff. de Reg. iur. Abb. d. loco*, duo dixit.

Primum, si dubitatio sit magna, non facile solubilis, recurritur ad Superiorem.

Secundum, si agatur de interpretatione vniuersali ad vinculandum omnes, ad Principem sit recurrendum; quia interpretatio inferioris non facit ius quod ad omnes, *leg. Nemo, C. de sentent.*

Ad Cap. 1. De Iudic.

S V M M A R I V M.

1 Conciliorum tres sunt species Generale, Prouinciale,

- vinciale, & Diocesenum, & qua sint.
- 2 Concilium generale condere potest leges generales in spiritualibus.
 - 3 Constitutio an sit Papalis, an Conciliaris, ex quibus dignoscatur.
 - 4 Actus semper attribuitur facienti, si facere potest, alias attribuitur confirmanti.
 - 5 Constitutio Conciliaris est, ubi Papa in ea condenda cum Concilio attribuit ei Concilij auctoritatem.
 - 6 Constitutio Conciliaris per Papalem contrariam non derogatur, si de ea non fuerit facta specialis mentio.
Nec dispensatur ab Episcopo.
Nec etiam a Legato de latere.
 - 7 Episcoporum causa civiles, & criminales olim tractabantur in Concilio Provinciali.
 - 8 Deponere Episcopos est de reservatis Sedi Apost.
 - 9 Concilium generale uti suspectum recusari non potest.
Papa non potest recusari uti suspectus, ibid. & n. 12.
 - 10 Verba, sufficit, quod accipiantur in proprio, licet non in potentiori significato.
 - 11 Canones sumpti ex Conciliis Provincialibus habent vim legis generalis; Quia Papa compilator Decretalium recipit illos pro canonibus generalibus.
 - 12 Papa super spiritualibus personis, & rebus Ecclesiasticis plenissimam habet potestatem.
 - 13 Principes seculares iudicant causas suorum subditorum, etiam quod agatur causa Principis, nec tamen recusari possunt uti suspecti.
 - 14 Non subditos Princeps Ecclesiasticus, aut laicus iudicat.
 - 15 Aduersarius qui sit & quis dicatur.
 - 16 Inimicitia contrahitur ex facto etiam de iure non improbo, quaecunque factum sit illud, ex quo generari possit odium, & malus animus.
 - 17 Inimicus uti talis repelli potest, quamvis inimicitia causa procedat, & originetur a repellente.
 - 18 Inimicitia superueniente ex facto testatoris iniusto legatum intelligitur renocatum.
 - 19 Aduersarius in una lite potest recusari iudex in alia lite.
 - 20 Odium semel contractum praesumitur durare.
 - 21 Aduocatus contrarius lite finita non potest repelli uti suspectus.
 - 22 Litigans an repellatur a ferendo testimonio aduersus colligantem, amplius declara, & limita, ut ibi.
 - 23 Citatio debet decerni a iudice, & aliter facta non valet, praesertim realis.
 - 24 Citatio fieri debet ad partis instantiam.
Citare non potest pars aduersarium suum colligantem.
 - 25 Interrogare potest iudex litigantes tam ante, quam post lit. cont. an autem post conclusum in causa ponitur n. 5.
Acta omnia iudicialia debent redigi in scriptis.
 - 26 Iudex an post conclusum in causa possit interrogare partes.
 - 27 Pactum factum in iudicio de non recusando proprium iudicem, quem Reus ex aliqua causa recusare poterat, validum est, & n. 30.
 - 28 Contra factum proprium quis venire potest: ubi actus gestus est ipso iure nullus.
 - 29 Patronus laicus facta praesentatione de uno, potest alium accumulare.
 - 30 Pactum, per quod quis renuntiat privilegio sui fori, de iure valet.
 - 31 Pactum de prorogando iurisdictionem iudicis non sui extra iudicium factum renocari potest re integra.
 - 32 Pactum de subiiciendo se iurisdictioni alicuius priuati, est penitus vacuum, & inane.
 - 33 Prorogatur iurdictio iudicis non sui irrenocabiliter si partes scienter coram eo actitauerint, & iudex interlocutus sit super aliquo emergenti, etiam ante litem contestatam.
Incompetentia iudicis exceptio debet ante omnia in litis exordio proponi, ibid.
 - 34 Pactum factum in iudicio de prorogando iurisdictionem Iudicis incompetentis obligatorium, & validum est.
 - 35 Pacta in iudicio facta citra solemnem stipulationem de iure sunt obligatoria.
 - 36 Prorogatus iudex non iudicat merita causa secundum leges suas; sed secundum ius commune.
 - 37 Factum promittens non cogitur praecise facere, sed ad interesse tenetur.
Poenitere nulli conceditur cum damno alterius, sed damno restituto, ibid.
 - 38 Pactum nudum de iure Canonico est obligatorium.
Pacti nudi promissor si non pareat pacto, tenetur ad omne damnum paciscentis, ibid.
 - 39 Clerici non possunt se submittere iurisdictioni alterius Episcopi, nisi cum consensu sui Diocesani.
 - 40 forum contrahitur in loco, & coram illo iudice, ubi quis facere promisit, & non fecit, ut ibi ad poenam, & interesse conveniri possit.
 - 41 Qualitas adiecta in stipulatione principali non intelligitur repetita in stipulatione accessoria pro damnis, & poena.
Iudex super principali negotio, & iudex super omnibus dependentibus, ibid.
 - 42 Iuramentum an tollat poenitentiam in actu, & contractu renocabili.
Iuramentum non facit periurum eum, qui ex iusta causa non potuit parere, ibid.
Iuramentum adiectum contractui recipit tacitam conditionem, qua venit ex contractu, ibid.
 - 43 Iuramentum non facit irrenocabile, nec testamentum, nec mandatum procuratorium, ibid.
 - 43 Donatio etiam iurata per supervenientiam liberorum non renocatur.
 - 44 Donatio inter coniuges etiam iurata habet tacitam conditionem, si donatarius supervixerit.
 - 45 Pactum de lucrando dotem etiam iuratum, intelligitur demum si uxor premoriatur.
 - 46 Iuramentum non impedit repetitionem indebiti soluti.
 - 47 Iuramentum, quod servatum non vergit in dispendium salutis aeternae, aut in prauiudicium tertij, semper servari debet.

- 48 Iuramentum facit valere actum omni meliori, & utiliori modo.
- 49 Iuramentum impleri debet in forma specifica, nec sufficit impleri in equipollenti.
- 50 Iuramentum facit, ut actus, super quo interponitur, naturaliter reuocabilis reuocari nequeat.
- 51 Lex de his, ff. de transaction. pacto iurato tollitur.
- 52 Iuramentum operatur, ut contractus innominati etiam re integra sint irrevocabiles.
- 53 Iuramentum habet in se tacitam conditionem, rebus sic stantibus.
- 54 Iuramentum interpositum super aliquo contractu non extendit consensum iurantem; sed limitatur ad terminos consensus, & quatenus consensit, & non ultra.
- 55 Iuramentum trahitur ad consensum iurantem, & consensum, quem reperit, efficaciter stringit.
- Iuramentum habet vim clausulae, rato manente pacto, ibid.
- 56 Iuramentum non impedit renocationem actuum pro sui substantifica natura retractabilium.
- 57 Iuramentum obligat promissorem facti praeiudicium facere.
- 58 Soluere promittens in loco alieno efficaciter obligatur.
- Contraxisse videtur quis in loco destinata solutionis, ibid.
- 59 Forum sortitur tribus de causis.
- Forum Domicilij potentior est, & a reo recusari nequit, ibid.
- 60 Locus celebrati actus quo ad solemnia semper attenditur, & si actus ibi solemniter factus fuerit, habet executionem suam ubilibet.
- 61 Locus celebrati contractus attenditur quo ad ea, quae veniunt ex natura primitiva obligationis.
- 62 Contractus ratione quo ad forum iudicij, an forum constituitur, optime declaratur.
- 63 Remissio an sit facienda ad locum contractus, prout ad locum delicti, pulchre discutitur, & ponuntur casus, in quibus absque controuersia locus est remissioni.
- 64 Destinata solutionis ratione in certo loco forum ibi constituitur.
- 65 Forum ratione destinata solutionis constitutus impedit, ne debitor teneatur in loco contractus.
- 66 Locus destinata solutionis attenditur in iis, quae veniunt ex vi secundariae obligationis.
- 67 Locus destinata executionis contractus constituit forum.
- 68 Lex exigere dotem, ff. de iudic. pulchre declaratur.
- 69 Promittens soluere Padua, & Venetiis tenetur pro dimidia in utroque loco.
- 70 Promittens soluere nominatim in aliquibus locis, & generaliter ubicunque fueris inuentus, quemadmodum teneatur, si verba sint libera voluntatis creditoris.
- 71 Promittens soluere in quocunque loco arbitrio creditoris, quemadmodum teneatur.
- 72 Promissio de soluendo in certo loco differt a promissione de respondendo, aut conueniendo: nam prima non est reuocabilis, aliae duae re integra reuocari possunt.
- Cautela Bart. Capol. 102. collaudatur.
- 73 Contumax ille est, qui illicitiatus discessit, & verus contumax putatur.
- 74 Contumax ut ex forma statuti habeatur pro confesso, an requiratur iudicis declaratio.
- 75 Contumax ut quis sit, & censeatur, requiritur, ut accusetur illius contumacia, declarando ut sub n. 71.
- 76 Contumax in vno, non est, nec putatur contumax in alijs.
- 77 Contumax in non comparendo, potest a Iudice Ecclesiastico excommunicari.
- Contumacia est peccatum mortale, & numero 79.
- 78 Excommunicatio ferri non debet pro leuibus; sed pro grauius culpis, declarando ut ibi.
- Contumax in non comparendo magis peccat, quam in non parendo, ibid.
- 79 Inobedientia versus superiorem grauissimum est peccatum.
- 80 Excommunicatio ab homine ferri non potest nisi in poenam contumaciae; pro delicto autem commissio Reus non excommunicatur, sed punitur poena condigna.
- 81 Contumax in non comparendo pro leuibus excommunicari potest, sed in non parendo pro leuibus, non debet excommunicari.
- 82 Multari reus a Iudice an debeat parte non petente, & an pro multa inferenda competat parti actio.
- 83 Excommunicationis sententia ferri non debet, nisi praecedat trina monitio; Fallit, ubi Rei contumacia est manifesta. Item licet ferri non debeat, lata afficit excommunicationem etiam non citatum, nec monitum, numero 84.
- 85 Sententia excommunicationis dispositiua lata a Praelato afficit excommunicatum etiam non citatum; sententia autem declaratiua, quem incidisse in poenam excommunicationis a Canone inductae, sine citatione nulla est.
- 86 Citandus est reus, ubi agitur de eum multando ex aliqua contumaciae causa, nisi eius culpa sit manifesta.
- 87 Citandus non est ille, cui nulla competit defensio.
- 88 Contumacia praesumpta puniri potest poena excommunicationis.
- Multa lata contra praesumptum contumacem non citatum, tenet, nisi appellet, ibidem.
- 89 Metropolitanus hodie est index, suorum Episcoporum citra depositionem, & illos excommunicare potest.
- 90 Deponere Episcopos ad nullum alium pertinet, nisi ad Papam.
- 91 Concilium generale vacante Papatu an possit instituere, & destituere Episcopos.
- Papatu vacante, quae sit potestas Concilij generalis, ibid.
- 92 Non residens ob negligentiam suam priuari potest beneficio Ecclesiastico, secus si non resideat iuris impedimento obstante, etiam proveniente

ex culpa sua.

Pœna ex pœna non procedit, ibid.

93 *Bannitus beneficiarius non residens, an perdat fructus beneficij.*

94 *Non residens mulctatur in amissione beneficij etiam lite non contestata.*

95 *Non residens varijs modis punitur.*

Vagabundus privari potest suo beneficio simplici, ibid.

96 *Excommunicatus ut liberetur, duo sunt necessaria. Primum, quod precedat satisfactio. Secundum, quod sequatur absolutio iuxta formam Canonicam. Amplia, & limita, ut ibi.*

97 *Suspendus facta satisfactione statim intelligitur absolutus, declarando ut ibi, & quare secus in excommunicato.*

98 *Excommunicatus non perdit beneficium, sed perdit fructus beneficij.*

99 *Excommunicatus statim suspenditur ab administratione bonorum Ecclesie, licet non ab administratione bonorum sui patrimonij.*

100 *Excommunicatus perseverans per annum in excommunicatione, an perdat beneficium.*

101 *Beneficia Ecclesiastica non amittuntur nisi pro gravi culpa, n. 100. Et quæ sint culpe graves, ibi ponuntur multe.*

102 *Excommunicatus perseverans per annum in excommunicatione punitur, ut ibi. Et particulariter habetur pro confesso de illo delicto.*

103 *Excommunicatus perseverans longè ultra per annum in excommunicatione suspectus redditur de hæresi.*

104 *Excommunicatus ob contumaciam in tribunali Inquisitionis perseverans per annum, uti hæreticus damnatur, n. 102.*

105 *Excommunicatus contumax pro aliquo crimine non hæresis, post annum habetur pro confesso.*

106 *Contumax reus in civilibus pronuntiatus excommunicatus per lapsum anni, non perdit ius suum.*

107 *Absens contumax, lite non contestata, in criminalibus, an possit diffinitivè condemnari de iure Civili, & de iure Canonico.*

108 *Sententia lata per verbum, videtur, valet.*

109 *Sententia lata à iudice per suam conscientiam, an valeat.*

Ex Concil. Africano.

E quo vult Deo Episcopo Cantuariensi; quem cum adversarius ipsius petiisset in Concilio introduci, interrogatus, an cum eo vellent experiri, Primò id promiserat, postera die respondit, hoc sibi non placere, atque discessit, placuit, ut nullus eidem communicet, donec satisfactione præmissa fuerit absolutus. Nam adimi sibi Episcopatum ante causæ exitum nulli potest iure videri.

Summatim multipliciter, ego totam Decretalem complectendo sic summo; Pactum de non declinando proprium iudicem, quem reus recusare aliqua causa poterat, valet irrevocabiliter etià in criminalibus; reus autem contumax in non comparando, vel in non respondendo excommunicari potest, non tamen ob id beneficium Ecclesiasticum potest sibi adimi.

Dividitur in duas partes, in prima factum proponitur, secunda in quibus puniri potest Episcopus contumax: secunda ibi placet.

Aduerto, dum hic dicitur ex Concilio Africano, factum fuisse Concil. Africanum cum interuentu Episcoporum 228. tempore Aurelij Episcopi Carthaginensis, imperante Theodosio minore, uti retulit Gratian. in c. . . §. octava, 17. distinct. inter Concilia tamen generalia, quæ typis tradita sunt, non numeratur Concilium Africanum.

† Præmitto autem tres esse Conciliorum species, Generale, Prouinciale, & Diocesenum, Generale explicatur ab vniuersali cœtu Ecclesiasticorum, cuius autoritas præualeat Sanctorum Patrum autoritatibus; de his plenè ponit Gratian. in 16. distinct. & de autoritate congregandi Concilia generalia in 17. distinct. de qua materia abundè ex Doctoribus nostris scripserunt Ias. cõf. 1. lib. 4. & per Philip. Dec. cõf. 151.

Et de autoritate Principum sæcularium in Conciliis celebrandis, & conuocandis scripserunt auctores variis in locis; præsertim autem Domin. Geminian. in c. ad Apostolicam, de re iud. l. 6. Felin. in c. ad Apostolicam, n. 11. de exception.

Prouinciale est, quod ordinatur à Metropolitano illius Prouinciæ, vel Regni, in quo conuocantur, & Episcopi Prouinciales, & Capitula Ecclesiarum Cathedralium, d. c. fin. de his, quæ fiunt, c. quoniam, 18. distinct. In his autem Prouincialibus statuitur de his, quæ pertinent ad bonum Regimè Ecclesiastico intra illam Prouinciã, modò tamen non fiant statuta contra ius cõmune, ad text. in c. quod super his, de maior. & obed.

Diocesenum autem ordinatur ab Episcopo quolibet conuocatis Abbatibus, & Sacerdotibus omnibus suæ Diocesis pro illius bono cultu, & regimine, & valent statuta synodalia ordinata intra terminos Diocesis, modò tamen, ut dixi, non sint contraria iuribus Canonicis Pontificiis, d. cap. quod super his, & cap. à nobis, de sentent. excommunicat.

† Secundò præsciendum est, quod Concilium Generale potest in spiritualibus condere leges generales, & quæ pro legib. vniuersalibus seruantur, ut hic, & in cap. Osius de electio. ibus, & in cap. 2. & c. consensus, de reb. Eccles. non alienan. & cap. 1. de sponsal. & in compluribus alijs locis.

Ratio est: quia si in istis spiritualibus Papa solus potest constituere, & præscribere leges generales, c. translato, de constitut. fortius ergo Concilium vniuersale, cui Papa præest cum vniuerso Episcoporum cœtu, in quo residet vniuersa Ecclesiæ potestas, c. cuncta per mundum, 9. q. 3. cap. duo sunt, 96. distinct.

† Quæ autè sint constitutiones Papales, & quæ Conciliares, dignoscitur viso, & cognito, vnde originata fuerit constitutio subiecta. Nam si à Papa, Papalis est, si à Concilio, Conciliaris, etiam si

illa à Concilio fuerit approbata, vel hæc à Papa roborata : Nam confirmatio huiusmodi non operatur, ut illa desinat esse Papalis, nec ista desinat esse Conciliaris, Abb. d. cap. 1. de sponsal. d. cap. 1. de pact. & in d. cap. 1. & cap. consensu, de reb. Eccles. uimirum quia initium, & origo cuiusque rei spectandum est, leg. 1. ff. de orig. iur. leg. Nam origo, ff. quod vi, aut clam, secuti sunt Felin. hic, in primis verbis, Rip. num. 6. & latè Dec. plura iura adducens.

- 4 † Addo ego aliam rationem. Nam actus semper attribuitur facienti, ubi facere potest, & non consentienti, l. aliud est vendere, ff. de reg. iuris, l. si pater, ff. de manum. vind. c. 1. §. 1. ne Sede vacan. libro 6. secus autem si sine eo facere non posset, nam actus attribueretur autorizanti, ad leg. 2. §. omnia, C. de veter. iur. enuclean. pulchre Bald. in l. ex placito, C. de rer. permut. ante num. 7.

† Limita, ubi Papa tribueret Concilio legis auctoritatem : quia dicitur auctoritate Concilij sic statuisse, Dec. hic, per text. in c. Nimis, de iure iur. & in c. sup. 2. q. 1. & in c. 1. inf. de locat.

- 6 † An autem constitutio sit Papalis, an Conciliaris, hæc sequuntur utilitates relatæ à Ripa.

Prima, quia constitutiones Conciliares non derogantur per Papales contrarias, nisi de eis expressè dictum sit. Archid. in c. 1. de constitut. in 6. Felin. in c. Nonnulli, col. 3. & 4. de rescript. & in cap. 1. num. 36. de constit. Bald. in l. humanum. C. de legib. l. 1. in l. omnes, n. 4. C. si con ius.

Secunda : quia Episcopus, quamvis in multis dispensare possit aduersus Papales, non tamen aduersus constitutiones Conciliares, glos. l. de atate, in c. cum dilecti, de election.

Tertia, Legatus de latere nec ipse potest dispensare aduersus constitutionem Concilij, c. dilectus, de preben. iuncto c. 1. de concess. preben. glos. & Abb. in c. primo, eodem tit.

Calus figuratur, ut hic per Abb. tota materia huius Decretal. per Doctores nostros reducitur ad duas principales consideraciones.

Prima circa validitatem pactorum, quæ constitunt, & firmant personam iudicis, fori locum cum suis appendiciis.

Secunda autem versatur circa pœnas aduersus contumacem in non comparendo, præsertim autem circa pœnam excommunicationis.

Decretum ergo totum apparatus text. glos. & Abb. per Notabilia cum suis oppositionibus absolueret : & erunt 13. Notabilia ; præterea subiciam breuem Tractatum, an excommunicatio siue iusta, siue iniusta rimenda sit.

- 7 † Not. primò, quod causæ Episcoporum siue Ciuiles, siue Criminales tractabantur coram Concilio Prouinciali, Abb. hic, in 1. not. per text. in c. scitote, 6. q. 3. ubi quod Prouincia illa est, quæ habet 10. vel 11. Ciuitates, & vnum Regem, 10. aut 11. Episcopos, & vnum Metropolitanum, ad quos causæ omnes Episcoporum, Sacerdotum, & reliquorum Clericorum deferuntur, & intelligit Abb. hic, & sub numero 14. hæc omnia gesta fuisse in Concilio Prouinciali, & postea relata in Concilio generali subsecuto approbata : vnde determinatio illa Concilij Prouincialis, quia recepta per Decretum Concilij generalis, transiit in legem generalē, nec regulam illam, om-

Marc. Ant. Peregr. de Iudic.

nia nostra facimus, &c. Intellectus iste communiter receptus, nullam habet difficultatem, præsupponendo, quod Concilium Prouinciale potuisset pro criminibus deponere Episcopos, sicuti signat text. in d. c. scitote, expressè text. in cap. Episcopus, q. 1. & in c. si quis à proprio, 2. i. quest. 5.

† Sed quia in contrarium videntur Canones antiqui in c. Accusatus, in c. discutere, in cap. quamvis, in c. multum, in cap. dudum, q. 6. & in cap. si accusatores, §. nec prius ead. caus. q. 8. per iora dicitur, deponere Episcopos esse de reſeruariis immediate Sed. Apostol. Glos. in cap. tua, de cler. non residen. Innocent. in cap. graue, de preben. Abb. in cap. non potest, de re ind. & nouissime decisum legitur in Concil. Trid. sess. 24. de reformat. cap. 6. Propterea timore horum Canonum, Dec. hic intellexit Decretalem nostram, ut tam in prima, quam in secunda parte loquatur de actis gestis in Concilio generali, motus ex tribus.

Primò, quia text. in vltima parte præsupponit, quod si crimina fuissent liquidata, Concilium potuisset deponere Episcopum ; ergo de generali, quia Prouinciale non potuisset, ad proximè dicta.

Secundo, quia decisio hæc accepta in Concilio Africano fuit publicata pro lege generali ; ergo Concilium generale.

Tertiò, quia à potentiori, & à digniori sumi debet nominis significatio, l. 1. §. qui in perpetuum, ff. si ager vectigal.

† Sed noluit aduertere Dec. ad primam partem, in qua præsupponitur, quod Episcopus accusatus in Concilio, poterat ex causa suspicionum declinare Concilium : ergo Prouinciale, quia generale recusare non potest : Quia in eo præſidet Spiritus Sanctus Deus, qui non fallitur, nec fallit, nec fallere potest, c. à nobis, el. 2. de sentent. excommunic. glos. in c. 1. de re iudic. libro 6. Item in eo præſidet Papa, quem Episcopi, & Ecclesiastici dicunt gerere vicem Dei in Terris, c. pen. & fin. de translat. Episc. Qui propterea vii suspectus ab Episcopo recusari nequiuisset, prout recusari nequit, Abb. hic, n. 15. post Hostiens. & Ioan. Andr. in c. querelam, de election. & sequuntur posteriores, Addo, quod in Concilio generali concurrebat vniuersalis Ecclesia, quæ à recto declinare non potest, cap. à recta, 24. q. 3. præsupposito autem statuti cessante cessat quoque statuti dispositio, Alex. in Rub. ff. de matrim. n. 22. post Sal. & Fulgos. in l. n. un. copia, C. de seru. fugit.

Propterea Rip. sub n. 10. intellexit acta in prima parte fuisse in Concil. Prouinciali ; in secunda autem in Concilio generali, quæ sanè separatio mihi non placet : quia præsupponit pluralitatem Conciliorum, quæ non est præsumibilis.

Secundò, quia pars secunda est consecutina ad primam, non ergo diuerso iure censenda, ad l. cum, qui ades, ff. de usucapion. sed ego vltius addo, quod inter Concilia generalia, quæ impressa habentur, non inseritur Concilium Africanum ; sed inter Prouincialia : ergo contra Dec. & Rip. Quare intelligo ego Decretalem istam de necessitate loqui in Concilio Africano Prouinciali in vtraque sui parte, propter etiam text. in d. c. Episcopus, & in d. cap. si quis à proprio. Nec obstant rationes oppositæ a Dec.

V B

† Prima

10 † Prima namque, quod verba debeant accipi in potentiori significato, d. §. qui in perpetuum, soluitur; nam sufficit, quod in proprio, licet non in potentiori, vti declarauit Socin. sen. consil. ult. col. ult. lib. 2. Tiraquell. de retract. conuent. §. 2. glos. 1. num. 41.

11 † Non etiam quod Decretalis ista sit posita pro lege generali: Nam respond. multas esse Decretales insertas in corpore iuris nostri Canonici, desumptas ex Conciliis Prouincialibus, Meldensi, Sardinensi, Cathaginensi, Meleuitano, & Africano, cap. 1. de constitut. cap. Osius, de election. cap. 1. de pac. cap. 1. & 2. de rebus Eccles. non alien. & cap. 1. de sponsalib. obtinent autem vim Decreti generalis: Quia Gregor. Pap. I X. Compilationis iuris nostri author, illas probauit pro generalibus, Doctores ad legem 2. §. omnia, C. de vet. iur. enucl.

Nec obstat quod Concil. Prouinciale non poterat deponere Episcopos: Nam respond. quodd Concilium Prouinciale procedebat hic ex vi delegationis Pontificiae, prout etiam in d. c. si quis a proprio, & in d. c. Episcopus, iuxta intellectum glos. in d. cap. accusatus, 3. questio. 6. potest etiam text. noster intelligi, in Concilio procedente in crimine iure ordinario quo ad formationem processus, d. cap. accusatus, d. cap. discutere, & quo ad primam partem optime accommodatur. Secunda etiam, quia & si Concilium non poterat adimere Episcopatum, poterat tamen declarare stantibus rebus in eo statu procedi posse ad sententiam excommunicationis, quamvis Episcopatus non posset sibi adimi, vel dic, quod Concil. Prouinciale non poterat adimere Episcopatum; quia a sententia Concilij appellabatur ad Papam, d. o. accusatus, cum seq. & sic sentiunt iura illa, si bene inspiciantur.

12 † Ex praedictis autem deducitur vnum singulare in Papa, quod licet alij Praelati Ecclesiastici, imò vniuersitares possent recusari vt suspecti: nō tamen, poterit Papa, nimirum autem, quia prima Sedes Apostolica in Ecclesia Dei primatum tenere, & super personis Ecclesiasticis ac spiritualibus omnibus plenissimam habet potestatem, cap. cuncta per mundum, 9. quest. 3. cap. relatum, 11. quest. prima, cap. infra, de foro compet. & est iudex iudicum, & Praelatorum Ecclesiae omnium, ad Ioan. Monac. in capit. si eo tempore, de rescript. in 6.

13 † Idem quoque est in Principibus saecularibus: Nam & ipsi in causis cum suis subditis hac praerogatiua vtuntur, vt causas suas iudicent, ad l. & hoc Tyberius, ff. de hered. instituend. & l. proximè, ff. de his, qui in testament. delent. Quo etiam iure vti- tur Papa in temporalibus subditis iurisdictioni Rom. Eccles. Abb. & Felin. num. 7. in cap. cum venissent, infra eo. Alex. num. 3. Ias. num. 5. in l. est receptum, ff. de iurisd. om. ind. nimirum, quia in his Papa in suo statu tantam potestatem habet, quantam Imperator in suo Imperio, glos. & Doct. in c. cum venissent, Felin. in c. Ecclesia Sancta Maria, n. 46.

Quia tamen iniquum est, quem rei suae iudicem esse, l. ideo, ff. tit. isto, & C. ne quis in sua caus. per totum, propterea solent Principes, & ex honestate debent committere causas suis commissariis,

glos. in c. consuetudo, 16. q. Rom. consil. 51. r. num. 7. Rip. hic, numero 44. Alciat. consil. 2. num. 23. libro 2. possunt tamen Principes de iure, si volent, iudicare, distis legibus.

14 † Non subditos autem temporaliter, nec Papa in temporalibus, nec alius Princeps iudicat, aut condemnat, leg. fin. ff. de iurisd. om. ind. cap. vt animarum, de constitut. in 6. cap. a nobis, infra de senten. excom. cap. si duobus, §. fin. de Appellation. Clem. pastoralis, de re iudic.

15 † Secundo not. ibi, aduersarius, vnà cum D. Abb. quod aduersarius meus est, qui mecum in iudicio contendit, siue agendo vt hic, siue excipiendo, cum pluribus concordantibus adductis per Dec. Addo ego text. ff. de interrog. actio. l. si siue, & l. seq. & l. de arate, §. qui interrogatus, & in c. proposuisti, inf. tit. 1.

Amplia etiam ante coeptum iudicium, vt aduersarius dicatur, qui futurus est, vt hic, & in c. fin. infra de foro compet. & in §. fin. Instit. de poena tem. litig.

Secundo amplia in eo, qui subrogatur in lite, c. fin. inf. vt lite pendens, & leg. item si res, §. fin. ff. de alienat. ind. imm. caus. ibi, molestum aduersarium subiiceret.

Ampliat Abb. sub n. 2. ad Aduocatos, & Procuratores partis aduersae, vt hi sint aduersarij nostri, l. cum glos. ff. de calumniator. capit. 2. de confess. vnde infert ad plura.

16 † Primo quod inimicitia contrahitur ex facto etiam à iure non improbatò, & ex causa etiam iniusta: nam ad causandum inimicitiam, & odium, solummodo consideratur, an factum sit tale, quod potuerit commouere animum illius ad odium, ad text. in cap. meminimus, & in cap. repellantur de accusat. Quinimò etiam iudex pro administratione iustitiae contrahit odium illius aduersus quem iudicat, vnde legitur, Andream Iserniam interfecitum fuisse ab eo, contra quem tulerat sententiam, proinde damnari ad patibulum appellant iudices crudeles, 23. q. 5. c. nō est crudelis, & inimicitia hæc dicitur latens, Rip. hic, n. 14.

17 † Quare ad repellendum aliquem vt inimicum sufficit subesse inimicitiae causam, ex qua oriatur odij suspicio, quamvis ille profiteatur esse sine mente odij, Alex. post Innocent. & alios consilio 99. num. ... libro 1. etiam quod inimicitiae causa processerit ab ipso repellente, etiam per factum illius iniustum. Alex. ibidem, sub n. 5. per glos. quam ibi notauit Bald. in c. Athleta, §. fin. ff. de excus. tut.

18 † Ex quibus infertur ad notab. decisionem Iason. in lege filiam, Cod. de inoffic. test. in lege hereditas, Codice de indign. quod superueniente inimicitia inter testatorem, & legatarium, etiam ex facto testatoris iniusto legatum intelligitur reuocatum, leg. 4. §. fin. ff. de adim. leg. cum aliis à me adductis in tract. de iur. fisc. in tit. de inimic. num. 7.

19 † Secundo infert Abb. quod aduersarium meum in vna lite iuste possum recusare habere iudicem in alia mea lite, glossa not. in cap. cum super, de offic. delegat. & est communis traditio Rip. n. 15. Imo etiam si non proprio nomine, sed administratorio lis ageretur, adhuc in mea causa propria illum

illum iuste recusare possum, qua ratione Episcopus in causa suae Ecclesiae potest iuste recusari. Abb. hic post plures, & per text. in *c. insinuante, de offic. deleg.*

20 † Amplia, ut etiam lite finita possit recusari: Quoniam odium semel contractum praesumitur durare, nisi probetur semel sopitum, Bald. in *l. in ipsius, C. fam. ercisc. & in Auth. si dicatur, Cod. de testib.* Bart. in *l. non solum, §. si mandato, col. 2. ff. de iur.*

21 † Limita in Aduocato: nam finita lite in alia causa non poterit recusari uti suspectus: quia Aduocatus nec petit, nec accusat, *l. qui cum maior, §. fin. ff. de excus. tut. & ita concludit Rip. hic, n. 15.* quia tamen in pertractandis causis saepe occurrunt occasiones malignandi cum Aduocatis partis aduersae, ideo cogitandum relinquo.

22 † Tertio infert Abb. *sub num. 5.* an litigator repellatur à ferendo testimonio contra colligatorem, distinguens autem lis est criminalis, vel civilis maioris partis bonorum; quo casu lis grauissima putatur, & æquiparatur criminali, ad Bart. in *l. 4. §. fin. ff. de adim. leg. & in his casibus lite durante aduersarius ab initio à testimonio ferendo in totum repellitur, l. 3. in prin. ff. de testib. lege quoties, Codice eo. c. cum oporteat, c. repellantur, de accusat. cap. licet hely, c. per tuas, de simon. & in lite civili de maiore parte bonorum, Alex. *conf. 78. numero 13. lib. 1.* Rip. hic, numero 18. & donec lis durat, est text. clarus in *§. si quis verò dicat, in Auth. de testib.**

Amplia etiam si inter eos facta fuisset pax de recenti, Innoc. in *d. c. cum oporteat, Alex. consilio 99. col. 1. in 1. text. in cap. accusatores, 3. q. 5.*

Amplia multò magis, si post attestationem secuta fuisset pax, Specul. *de teste, §. 1. in princ.*

Amplia in suspecto de inimicitia capitali, Innoc. in *d. cap. cum oporteat*, per text. in *cap. cum P. Mancinella, de accus.* sequitur Bald. in *Auth. si dicatur, Codice de testib.* bonus text. in *c. suspectos, 3. quest. 5.* Anchar. *conf. 246. Alex. d. conf. 99. col. 1. in 1.*

Quæ autem sint inimicitiae grauissimæ in arbitrio iudicis est, glos. in *d. c. Accusatores*, latè Menoch. *de arbitrar. casu 111.*

Amplia etiam si lis sit finita, quia odium semel contractum praesumitur durare, ad dicta *supra*, n. 20. & sic senserunt Aret. & Barbat. hic, contra verò ut ex toto non repellantur; sed in arbitrio iudicis sit, quanta fides adhibeatur. Ripa hic, n. 17. post Butr. & Abb. & videtur ad hoc text. in *d. §. si verò quis dicatur, in Auth. de testib.*

Aut verò civilis est infra maiorem partem bonorum, & litigator non repellitur ex toto: quanta autem fides sit ei adhibenda, in arbitrio iudicis est, *d. l. 3. §. in magis, ff. de testib.* nimirum, quia probationes fiunt ad instructionem iudicis, *l. ad fidem, ff. eo. l. quingenta, ff. de probation.* Vnde dici solet, quod probationes sint arbitrarie iudicum; solemne dictum Paul. Cast. in *l. admonendi, n. 32. ff. de iureiur.*

23 † Tertio not. ibi, *perisset*; quod citatio debet decerni à iudice, aliàs facta non valet. Abb. & communiter Doctores hic, & latius Abb. *inf. num. 33.* istud notab. habet duo dicta. Alterum, quod citationes debeant decerni à iudice, adeo ut citatio facta à nuntio publico sine iudicis mandato praecedente, sit ipso iure nulla, sic praesupponit text. no. Marc. Anton. *Peregr. de iudic.*

ster, & clarius in *cap. proposuisti, inf. tit. 1.* & de iure civili est text. in *lege neminem, C. de exhib. reis*; vbi Bart. notauit, & in *§. quadrupli, instit. de action. vbi Ias. n. 12.* Petrus Anchar. hic, n. ... & est communis traditio Rip. n. 85. Addo Innoc. Ioan. Andr. Anton. Imol. & alios Canon. in *cap. quoniam contra, de probation. pulchrè Bald. in l. si quando, quest. 12. C. de testib.* Hipp. Marfil. in *rep. l. de unoquoque, num. 15. ff. de re iudic.* Quibus in locis Doctores intelligunt tam in citatione verbali, quam in citatione reali per capturam personæ. Intellige, nisi ex consuetudine, aut ex statuto loci tributa esset praeco-nibus publicis iuratis facultas citandi, pro ut hic Padua. Nam citare possent absque alia iudicis commissione; restringe verbaliter; realiter autem cum captura personæ non possunt absque speciali iudicis mandato, in scriptis etiam; alioquin captura retractatur, *d. l. neminem*, Abb. Bald. Marfil. & Ripa *dictis locis.* Restringe, cum citatur persona Illustris: nam requiritur cum verbali citatione scriptura, Ripa hic, num. 85. ultra Iudicis commissionem. Text. & Bart. in *lege quoties, C. de dignitar. lib. duodecimo, plenè Purpurat. in lege prima, ff. de offic. eius, num. 148.* Delegati autem iudices solent sibi eligere nuntios cum facultate citandi. Aretin. hic, n. 48.

† Alterum dictum est, quod citatio debet fieri ad partis instantiam, ut hic, & melius in *c. proposuisti, tit. 1. in l. ad peremptorium, ff. de iudic.* Bart. ibi, & in *l. proper adum, & §. si quidem, ibi, parte requirente, c. de iudic. & in l. fin. in princ. C. de bon. auth. ind. poss. Marfil. d. loco. n. 111.*

Fallit in omnibus casibus, in quibus Iudex irrequisitus ex officio suo procedere potest. Rip. hic, num. 20.

In dubio autem citatio in actis relata praesumitur facta ad partis instantiam, ut actus valeat, *l. quoties, ff. de reb. dub. ac etiam de iudicis commissione, si praeco boni nominis sic reuulerit.* Vtrumque Abb. hic *sub numero 4. & numero 33.* Et quamvis hæc sint extra actum citationis, & solemnitas extrinseca non praesumatur, ad not. in *leg. sciendum, ff. de verb. oblig. attamen in citatione verbali id facile tolerari potest; nam non est adeo praedicialis, & quia praesumitur ab eo factum, cuius expensis factum fuit, lege cum seruus, ff. de verbor. obligat.* Sed in captura personæ per citationem realem constare debet de iudicis commissione, per mandatum in scriptis, & ita vidi obseruari.

Illud certum est, quod pars non potest citare partem, nec realiter, nec verbaliter, Abb. hic *sub n. 4.* per text. in *d. l. neminem.*

Fallit in debitore fugituo, ad text. in *l. ait praetor, §. si debitorem, ff. quæ in fraud. Cred. cum sua materia.*

Fallit, si iudex dederit licentiam parti de citando, Ias. in *l. iubere cauere, col. 3. in princ. ff. de iurisd. omn. iud.* post Bart. Bald. Sal. & alios.

† Quarto not. ibi, *interrogatus*, quod iudex ante litem contestatam potest interrogare partes in respicientibus ordinem iudicij, ut hic, & post litem contestatam in respicientibus merita, quoties in facto aliquid dubitationis occurrit, ad text. in *cap. cum Ioannes, de fid. instrum. & generaliter potest iudex in quacunque parte*

iudicij, vbi æquitas illum mouerit, *l. vbiunque, ff. de inter. act.* nimirum; Quoniam iudicantem cuncta rimari oportet, & plena inquisitione discutere, *c. iudicantem, 30. q. 5. ibi, interrogandi, respondendi, obiciendique præbita patientia*, not. glos. *in c. fin. de iur. calum. & in l. 1. ff. de inter. act.* vbi ponit exempla plurium interrogationum, quas faciunt iudices ad ordinandum iudicium, vnum obserbat, quod acturus iudicio petitorio, interrogare debet reum, an possidet, at, ne inutiliter cum eo non possidente experiatur, *leg. qui petitorio, ff. de rei vendic. & interrogatio fit cum iudicis auctoritate*, ac ideo tenetur reus respondere, *l. qui seruum, §. in iure, ff. de inter. act.* Nam si reus negauerit possidere, debet iudex mittere actorem in rei possessionem: reus autem postea comparens in pœnam mendacij amittit possessionem, & de reo efficitur actor, *d. §. in iure, & l. fin. ff. de rei vend. & ibi pulchrè Ang.* quod in practica obserua.

Sic etiam reus conuentus in iudicio vigore chirographi manu sua scripti, aut subscripti interrogari potest à iudice, parte requirente, vt recognoscat scripturam, vel subscriptionem illam, an manu sua sit scripta, & tenetur respondere etiam cum iuramento, *Bald. in Authen. contra, qui propriam, C. de non num. pec. Anan. consil. 23. Rom. consil. 373. in casu col. 1. vbi si negauerit conuictus de mendacio, tenetur in duplum, sequuntur Rom. dicta Dec. & Rip. vterque in 4. not. & etiam potest iudex illum negantem cogere, antequam recedat, scribere, vt inde comparatio fieri possit, Borgnin. decis. 27. n. 36. & aduerte, quod interrogationes iudiciales debent redigi in scriptis, text. *in c. pen. infra, de iuram. calum.* cum glos. *in verbo, responsionibus*, quæ expresse dicit, quod omnia, quæ fiunt in iudicio, debent redigi in scriptis, *d. cap. quoniam contra.**

† Vtrum autem post conclusum in causa iudex ad commodum alterius partis pro fundanda eius intentione, vel exceptione interrogare possit, communis opinio stat negatiuè, glos. *in §. illud, in Auth. de testib. Innoc. Card. & Fel. in d. c. cum Ioannes, n. 12. idem Fel. hic, sub n. 21.* Nam si non licet parti post conclusum aliquid deducere pro fundanda sua causa, *c. cum dilectus, de fide instr. ergo* nec etiam licebit iudici supplere, quoniam procedit ad priuam vtilitatem.

Item quia terminus limitatus partibus à iure, limitat etiam iudicis auctoritatem, *l. filiusfam. §. veterani, ff. de procurator. vbi sicut pars post litam contestatam non potest obicere dilatoriam, sic nec iudex ex officio suo, & idem notatur in l. ita demum, C. eo.*

Fallit in criminalibus, in quib. iudici non concluditur in causa, ideo post conclusum à partibus potest adhuc ipse interrogare, *l. 1. §. qui ultimo, ff. de quest. Bald. in l. in accusatoribus, columna vlt. C. de accusat.*

Fallit in summarijs, in quibus non concluditur in causa, glos. *interrogabit, in clem. sapè, de verbor. signific. Rom. d. conf. 373. sub n. 3. Aret. hic, sub n. 27. Dec Rip. & alij.*

Fallit etiam in ordinarijs, vbi interrogatio fieret ad declarationem dubij in facto ex actis, & circa acta facta ante conclusum in causa, emergentis; sic præcisè loquitur text. *in d. c. cum Ioan-*

nes, Rom. conf. 20. vbi rationem adducit, quod qui declarat, nihil addit, & nullus discrepat, Rip. ante n. 22.

Fallit denique super articulo occurrente post conclusum, *Aret. n. 36.*

Contra verò, quod absolute possit iudex interrogare etiam post conclusum in causa ad habendam rei veritatem, & ad fundandam partis intentionem, *D. Anton. & Imol. hic, Abb. d. c. cum Ioannes, n. 8. ex multis firmavit Andr. Sicul. consil. 30. columna 2. lib. 2. sensit Alex. conf. 53. colum. 2. vers. & hoc, lib. 1. dum vult, quod possit deferre iuramentum, & pro ista sententia videtur casus in d. l. vbiunque; nam absolute inquit; vbiunque æquitas iudicem mouerit, æquè oportere fieri interrogationem, dubium non est; pondera illam vniuersalem, vbiunque, quæ includit omne tempus ante finitum iudicium: item pondera adverbium, æquè, item verbum, oportere, quod est verbum necessitatis.*

Secundò pondero text. *in d. clem. sapè*, qui non fundat se in natura causæ summariz, sed in regula ciuili, *d. l. vbiunque*; inquit enim; interrogabit autem partes, siue ad earum instantiam, siue ex officio, vbiunque æquitas suadebit.

Tertiò optime iuuat text. *in d. l. indicantem*, in pluribus, præcipue ibi; ita actio ventiletur quousque ad rei veritatem perueniatur, & frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermittam forte remaneat, quod annexi conueniat.

† Quintò not. iuxta communem sensum, quod pactum à reo in iudicio de non recusando proprium iudicem, quem ex aliqua causa recusare poterat, validum est, sed contra obstat text. *in l. si conuenerit ff. de iurisd. omni iud. glos. resp. quandoque licere pœnitere, c. cum laici, d. iur. patr.* Hic autem non licuit mutare consilium in damnum accusatoris, cui ius erat quæsitum, *l. nemo, ff. de reg. iur. sol. glos. non euacuat obiectum; quare in l. si conuenerit, licuerit, & hic non: vnde Abb. sub n. 17. latius prosequitur, & ego mox dicam: Sed an quis possit reuocare factum suum, regula † satis nota est: neminem venire posse contra factum proprium, de qua in lege post mortem, ff. de adoption. & plenè per Bart. ibi, & in cap. diuersis fallacijs, de cleric. coniug. Limitatur autem, vbi actus factus est ipso iure nullus, lege publica resistente: Nam & qui facit actum illum, vti nulliter factum reuocare potest, text. *in d. cap. cum laici, & in cap. si quis presbyterorum, de reb. Eccles. non alienan. & l. non quemadmodum, C. de agric. & cens. libro 11. & in eo, qui fecit, & in illius hærede, dicta l. quemadmodum, Bald. conf. 171. libro 5. laf. conf. 168. columna final. libro 4. Grammat. decis. 93. numero 9. Menochi conf. 11. n. 25. Ad hæc gl. interdicta, Inst. quibus alien. lic. in princ. quatenus vult, maritum alienatorem fundum dotalem aduersus legis Iuliz prohibitionem posse vxorio nomine retractare alienationem illam, sequuntur Ang. Aret. ibi, & Rimin. Iun. num. 543. Glossa, Din. Ang. Imol. & Paul. in l. cum vir, ff. de vsucap. glos. Cyn. & Bald. in l. 1. §. cum lex, C. de rei vxor. act. Bald. Nouel. in 7. par. priuileg. 1. limit. 12. Solutum autem matrimonio non posset maritus, siue lucratus sit dotem, per text. *in d. l. cum vir, siue non sit lucratus: nam sibi obstat exceptio l. vendicantem.***

† Ad-

29 † Aduerto autem dictum Abb. Parronum laicum, qui semel presentauit vnum clericum, non posse reuocare presentationem a se factam in praedictum presentari, per regulam in d. l. post mortem; posse tamen cumulatiue alium presentare: & is ex duobus presentatis praeualebit, quem Episcopus instituet, vt hic per Abb. sub n. 17. post Ioan. And. nam verum est, & communiter probatum dictum hoc, & plenè habetur in text. & per Doctorem in c. Quod autem, de iur. patr.

30 † Circa autem punctum validitatis pacti, de quo in text. nostro, pro exaratione absoluta huius materiae has subiicio conclusiones. Quarum prima est; pactum, per quod quis remittit exceptionem declinatoriam, & recusatoriam sui iudicis ordinarii, & se illius iurisdictioni submittit, valere; text. est hic iuxta communem intellectum in illis verbis: interrogatus id facere promittit. Abb. num. 17. Rip. n. 54. ratio est: quia iuri suo, & beneficio sibi à lege indulto potest quilibet renunciare, l. imito, ff. de reg. iur. aduertendum tamen est, pactum hoc non fuisse nudum; sed stipulatum.

Secunda est; valet pactum, per quod quis renuntiat privilegio fori; quia est fauor suus sibi à lege impetratus, l. 1. ff. si quis in ius vocat. c. dilecti, inf. tit. 1. veluti in clerico, nobile, & Scolari, l. si quis in conscribendo, C. de pact. leg. Magisteria, Codice de iurisdiction. omni iudic. Auth. habita, C. ne fil. pro par. de iure autem Canonico statutum fuit, ne clerici renunciare possint privilegio fori etiam cum iuramento, cap. si diligenti, de for. compet. & hoc casu pactum nudum etiam de iure civili feruaret ope replicationis, ad leg. si vnus, §. pactus, ff. de pact.

31 † Quarta conclusio; pactum extraiudiciale de dando iurisdictionem iudici non suo, seu de subiiciendo se iurisdictioni iudicis non sui, antequam iudex sit aditus, non est obligatorium, d. l. si conuenerit, iuxta communem intellectum; rationem differentiae inter primum casum, & istum ponit Abb. sub n. 17. quia facilius conceditur retentio, quam de nouo acquisitio, l. patre furio, ff. de his, qui sunt sui, & leg. per retentionem, C. de usur. & illum text. in d. l. si conuenerit, Doctores accipiunt etiam in conuentione stipulata: quia verbum, conuenerit, propriè congruit etiam stipulationi, leg. 1. §. conuentionis, ff. de pact. intelligunt tamen, modo in iudice assumpto sit habitus iurisdictionis in eo causarum genere, secus si esset homo priuatus: nam totus processus esset funditus nullus, leg. pen. ff. tit. isto, leg. priuatorum, C. de iurisd. om. iud. Bald. hic, num. 11. Abb. in c. significasti, n. 5. tit. primo.

33 † Quinta conclusio, vbi in eo, in quem partes conueniunt, inest habitus iurisdictionis in eo causarum genere, prorogatur iurdictio, & per aditionem illius iudicis pactum confirmatur inter laicos, Alex. n. 6. & Ias. ex communi, & 20. in d. l. si conuenerit, text. cum gloss. Barc. Ang. Paul. & Alex. in addit. in l. 1. ff. de iudic. Canon. hic, & in specie Aret. n. 79. & est casus in d. l. si conuenerit, intellige, vt etiam tacitum pactum sufficiat: quia ambæ partes de communi consensu scienter coram illo conueniunt, & in eo fundatur irrevocabiliter illius iurdictio, d. leg. 1. & leg. 2. ff. eo.

Marc. Ant. Per egr. de Iudic.

Nam comparando coram eo, & actitando videtur suscepisse illum in suum iudicem, l. sed si suscepit, ff. de iudic. & illius iudicis personam approbasse; unde non possunt amplius improbare, l. si quis testibus, C. de testib. Barc. in l. non videtur, ff. eo. Paul. in l. 1. ff. eo. Barc. in l. quidam consulebat, ff. de re iud. Alex. ibi, n. 20. ibi, de communi, idem Alex. in l. conuenerit, per illum text. col. ult. Ias. num. 3. gloss. Card. Abb. & Felin. d. c. inter monasterium, n. 7. Dec. hic, n. 32. Rip. n. 52. & de tacito pacto Abb. in d. c. significasti.

Amplia etiam si actor per citationem traxisset reum coram non suo iudice: nam si ab initio non opponat declinatoriam incompetentiae; sed alias dilatorias, videtur consensisse, & iudicio obligatur, l. fin. C. si à non comp. iud. & l. fin. C. de exception. nisi sit minor, mulier, miles, aut rusticus: quibus ob iuris ignorantiam succurritur, Ias. d. l. si conuenerit, n. 49. amplia etiam si iudex hæc ignorauerit, l. proinde, ff. eo.

Limita, quando reus comparens expressè protestatur, quod non comparet animo consentiendi in illo non suo iudice. Dec. hic, sub n. 33. Felin. d. cap. inter monasterium, sub n. 12. vel quando reus proposuisset alias exceptiones repellentes personam iudicis: nam adhuc proponere posset declinatoriam respectu incompetentiae: Dec. sub num. 32.

34 † Sexta conclusio, vbi partes coram iudice scienter consentiunt in eum, prorogatur iurdictio irrevocabiliter, secundum Guliel. Cum d. l. 1. ff. eo, & sequuntur Ang. & Paul. quamvis iudex expressè non dixerit acceptare, nam tacitè videretur acceptasse, Ang. & Paul. ibi, & dictum Guliel. communiter est receptum, sicuti post plures tradidit Alex. in d. l. si conuenerit, in fall. & Ias. num. 8. vbi in id adducunt text. in l. est receptum, ff. de iurisd. om. iud. & in d. l. si conuenerit, ibi, priusquam adiretur.

Et quia promissiones factæ coram iudice ad coadiuuandum iudicium ob iudicij calorem, sunt maioris efficaciae, leg. cum ostendimus, §. fin. ff. de fideius. tur. gloss. in lege pacta & nouissima, Cod. de pact. in vers. maxime, & quod dicitur per gloss. in l. 1. ff. de inter. action. de confessione facta in iudicio, ad hoc etiam consentiunt d. Anton. & Cardin. post Ioan. de Lign. intelligentes textum istum in pacto prorogandæ iurisdictionis facto in iudicio coram Concilio, Bald. hic, numero 6. quod pactum profitentur in terminis huius text. esse obligatorium præcisè, & irrevocabile: quia promittens factum in iudicio præcisè facere compellitur, ad ea, quæ habentur in leg. filiusfamilias, §. fin. & in leg. sed & hæ, §. praters ff. de procur. & utrobique per Bartol. & per eundem in leg. stipulationes non diuiduntur, ff. de verb. oblig. quest. 8. secutus est Abb. d. cap. significasti, num. 3.

Conclusio est vera in laicis: sed intellectus relatus supra, ad text. nostrum non potest congruere, vt aduertit Abb. hic, numero 19. Nam vt Episcopus iste erat de prouincia, & tunc absque aliqua prorogatione tenebatur iure communi respondere in iudicio coram suo Metropolitano, & Concilio prouinciali etiam vsque ad senentiam circa præpam depositionis, ad dicta supra, numero 8. & 9. quæ hic non repeto: Aut erat extra, &

V u 3

sunt

tunc non potuisset prorogare illius iurisdictionem, nisi cum consensu sui Metropolitanus, per text. *d.c. significasti, inf. tit. prox. & ibi not.* clericos non nisi de consensu sui Diocesani posse prorogare, & se submittere iurisdictioni iudicis non sui, *c. 1. in princ. de foro comp. in 6. & c. anclita, 11. quest. 1.* vbi glos. magistra, & per Ioan. And. post Hostien. in *c. ad reprimendam, de off. ordin.*

In laicis ergo solus consensus iudicialis coram iudice non suo, citra litis contestationem operatur effectum submissionis, & prorogationis, & sic concludit Abb. ante num. 19. per plura ex præmissis, & per text. in *d. cap. significasti, Dec. num. 19. & Rip. ante num. 53. Aretin. hic, in ult. colum. Felin. num. 10.*

36 † Notandum est autem, quod iudex prorogatus non debet iudicare causam secundum leges particulares illius fori, sed secundum Bald. *conf. 475. Petrus, lib. 4.* melius est, ut dicamus secundum leges loci collitigantium, glos. celebris in *c. illud, 12. distinet.* Abb. in *c. quod clericis, num. 21 de for. com. per. & melius, n. 37.*

37 † Septima concl. Promittens per stipulationem extrajudicalem se submittere iurisdictioni iudicis non sui, quamvis eum poenitere possit, *d. l. si conuenerit*; tenetur tamen ad omne interesse partis collitigantis, vel ad poenam, si fuerit promissa, Guliel. in *l. 1. ff. de iudic. lac. de Aret. Bart. Alex. Ias. num. 27.* & communiter Legistæ, in *d. l. si conuenerit*, Abb. post d. Ant. hic. sub num. 19. Bald. & Cardin. col. pen. ratio est: quia promissum factum non improbatum, igitur non faciendo tenetur ad interesse, *l. stipulationes non diuiduntur, ff. de verb. obl. leg. si quis ab alio, §. fin. ff. de re iudic.* Nec in contrarium facit, quod licita sit poenitentia, *d. l. si conuenerit*, ergo impunè regula in *l. Graecus, C. de adulter.* nam, ut inquit Abb. promissio hæc debet intelligi, & accipi sine præiudicio, & damno alterius, ad reg. in *l. 2. §. si quid à Principe, ff. ne quid in loc. pub.* & de interesse non fuit habita ratio; quia re integra frequenter accidit, nullum occurrere interesse, & si intercederet, promissor teneretur, ne ex dolo suo stipulator damnum patiatur, ad *l. si cum mihi, ff. de dolo*, & in laicis absolute procederet conclusio ista; in Ecclesiasticis accedente consensu sui ordinarij, quo casu promissio valeret, *c. significasti, inf. tit. proximo*, & sic residet Abb. vbi præterea adducit, quod & in aliis casibus ob inobseruantiam promissionis promissor tenetur ad interesse; exempla sunt in *cap. per tuas, de arbit. in cap. dilecti, de for. comp. & in l. diem proferre, §. fin. ff. de arbit. & in l. nuda, C. de contrah. stipulat.* & quod vbi aliquid conceditur in præiudicium alterius intelligitur salvo interesse alterius partis, *c. 1. §. ad hac, in tit. de pac. iur. firm.* & quod ibi not. Bald. & alij. Aduerte, verum esse, vbi Princeps procedit per viam concessionis gratiosæ, ea concessio intelligitur sine præiudicio iuris alterius; hic autem poenitentia conceditur per viam statuti generalis, ut licita sit poenitentia in promissione de se submittendo iurisdictioni alienæ; communis tamen est proposita concl. Rip. num. 55.

38 † Octaua concl. Promissio facta per pactum nudum à solemnitate verborum, de iure ciuili non est obligatoria, nec quo ad hoc, ut vigore illius pacti cogatur se submittere iudici non suo, nec quo

ad poenam, aut interesse, quia pactum nudum non producit de iure ciuili actionem, *l. iurisdictionum, §. igitur nuda, ff. de pact. & est conclusio recepta à Bart. & Doct. communiter in d. l. si conuenerit*, vbi dicunt, quod pactum nudum proficit solummodo ad exceptionem, & idem Abb. hic, sub n. 16. qui aliud dicit de iure Canonico: quia hoc iure pactum nudum producit actionem, *c. 1. c. qualiter, sup. de pact. vnde inferunt, quod paciscens ob pactum inobseruatum poterit de iure Canon. agere ad interesse, & ad poenam pacto promissam, prout ageret, si intercessisset stipulatio, sequuntur Alex. & Ias. in d. l. si conuenerit, col. 2. & n. 28.* Circa istas duas differentias inter ius ciuile, & ius Canon. Alteram, quod ex pacto nudo oriatur actio, licet non de iure ciuili. Adde, quæ scripsi in *d. c. 1.* Circa aliam, quod ex pacto nudo inobseruato de iure Canonico agi possit ad interesse, & ad poenam; non autem de iure ciuili: quia pactum nudum non producit actionem, hæc quidem quo ad poenam vera sunt, sed quo ad interesse, contra obicit Ias. in *d. l. si conuenerit, num. 28.* nam licet non oriatur actio ex pacto: attamen damnum passio aduersus promittentem ob fidem inobseruatam datur actio de dolo, text. in *l. & eleganter, §. seruus pactionis, ff. de dolo*, & inde Bart. colligit, & post eum Bald. ibi, quod ille text. limitat totam materiam pactorum, Bald. in *leg. cum mora, col. 3. C. de trans. Alexand. conf. 41. vol. 3.* cum aliis adductis à Ias. in *d. loco*, & in *l. iurisdictionum, §. sed cum nulla, n. 18. ff. de pac. & à Dec. hic, col. 10. vers. circa primum.* Nec alia utilitas potest considerari, nisi quod de iure Canonico actio ex pacto est perpetua; de dolo autem actio annalis, *l. fin. C. de dolo*; item quod de iure ciuili ob inobseruantiam pacti datur de dolo actio ad interesse respectu damni emergentis tantum; non autem lucri cessantis, Bart. in *d. §. seruus pactionis*, & in *lucro cessante accipio, §. Flauius, in l. si is, cui, ff. de solut.* de quo opponit Bald. in *d. §. seruus*, & hoc est, quod voluit Dec. dum inquit quod text. in *§. seruus pactionis*, procedat in damno extrinseco, non in damno prætenso ex sola pacti inobseruantia, & si Ripa dicat non gustare verba Dec.

† Vltima concl. sit, quando licet clerici non possint se submittere iurisdictioni iudicis non sui, & illius iurisdictionem prorogare sine consensu sui ordinarij, *d. c. significasti*; laici tamen possunt, text. expressus in *d. c. significasti*, & inde Abb. not. n. 4. rationem diuersitatis, & materiam plenè prosequitur sub n. 7. latè Alexand. & Ias. in *l. 1. §. & post operis, ff. de oper. nou. nunt.* vbi de ratione diuersitatis.

† Quærit Abb. an prorogans per stipulationem, aut per pactum iurisdictionem iudicis non sui sub poena ex stipulatu promissa, recusans obtemperare conueniri possit ad poenam coram iudice prorogato, vel etiam ad interesse, si poena non fuerit promissa, & concludit affirmatiuè post d. Anton. hic, & Gul. Cun. in *lege 1. ff. de iudic. rationes sunt hæc.*

Primò, quia executio huius promissionis est destinata non solum ad locum illius iudicis, sed ad suum Tribunal: ergo ibi censetur contraxisse, arg. *c. dilecti, inf. tit. prox. cap. Romana, §. contrahentes, de for. comp. in 6. & l. contraxisse, ff. de arb. & ost.*

¶ ob. vbi ratione destinata solutionis forum contrahitur. Addo, quod promittens facere aliquid in aliquo loco, videtur ibi se obligasse, *l. cum qui, ff. de iudic.*

Secundò per text. in *l. exigere dotem, ff. de iudic.* vbi dos exigitur in loco, in quo fuit destinatus effectus matrimonij: & hæc est vera ratio illius text.

Tertiò quia promissor de sistendo aliquem in iudicio, in eo loco forum contrahit, *l. 1. cum glos. ff. si quis in ius voc.* quia ibi videtur contraxisse.

Quartò per text. in *l. fin. de rescript.* vbi impetrans falsum rescriptum, potest ab illo iudice, cui se subiecit, condemnari in damnis, & expensis aduersarij, ne lites ex litibus oriantur, *gl. ibi.*

¶ Contra obicit Dec. *hic, col. 10. de Bart. Doctrina in l. si ita stipulatus, §. Grisogonus, ff. de verb. obl. sub num. 4.* quatenus concludit, quod dies, conditio, aut alia qualitas adiecta in principali dispositione præcedenti non intelligitur repetita in sequenti dispositione, quæ tenderet ad alium effectum, quamvis accessoria, vt in promissione furarum, pœnarum, & huiusmodi, per text. in *l. qui fundum, ff. de contrab. emp.* vnde infert Imol. & sequitur Alex. *num. 17.* si quis promiserit soluere Florentiæ certam quantitatem, & si non soluerit, promisit pœnam, in promissione hac pœnali non videri repetitum locum Florentiæ, ac idè hic in loco factæ promissionis ad pœnam conueniri oportere, & illam Bart. Doctrina saluat *las. ibi, n. 59.* ab impugnationibus Aret. quas etiam Aretin. soluerat, & secundum illam decisionem Imol. & Alex. refert Rimin. *sen. in d. l. si conuenerit* Ferrariæ iudicatum fuisse, & ad adducta per d. Abb. in contrarium patet solutio, quia procedunt in negotio, seu sorte principali, non in accessoriis, quæ tendunt ad alium effectum, vbi Bart. distinguit in *d. §. Grisogonus.*

Augetur augmentum: quia vbi petitur pœna, seu interesse, actor videtur potius agere ad distractum, quo casu non inspicitur locus contractus, *leg. 2. Cod. vbi, & apud quem, vbi Bald. & Paul. not.*

Dec. tamen non obstantibus illis oppositis non recessit ab opin. Abb. dicens esse commune, sed adducit, quia vbi quis ratione principalis contrahit forum in aliquo loco, videtur itidem contraxisse pro omnibus dependentibus, & accessoriis, per text. in *d. c. dilecti*, & inde Abb. *in 5. not. & per Bart. in leg. qui certo loco, ff. de cond. ind.* ad hoc etiam decisio Aret. *consil. 83. quoniam*; vbi qui est iudex super quæstione facti, est etiam iudex in causa interesse ab illo facto dependentis; vnde in proposito nostro si actor petat suum interesse, quod subrogatur in locum facti promissi, & clauditur sub promissione facti, illa Bart. Doctrina non videtur obstare, vti etiam Dec. considerat, nec dicitur, qui petit interesse, agere ad distractum; sed potius ad obseruantiam contractus, vt etiam aduertit Rip. *hic, num. 56.* qui & ipse probat communem.

Sed quo ad pœnam promissam, de qua Imol. & Alex. non loquitur Abb. Dec. non bene resoluit: Impugnatio autem Rip. per text. in *l. si ut proponitur, ff. de fideiussor.* nihil ad rem: quia loqui-

tur in obligatione fideiussoria, accessoria tendente ad eundem effectum cum principali, nil mirum, dies, locus & qualitas intelligitur repetita, prout fitetur Bart. in *sua distinct.* idè quò ad pœnam promissam aliud videtur dicendum ad interesse.

¶ Secundò quærit Abb. quid si cum iuramento quis subiecerit se iurisdictioni iudicis non sui, an iuramentum tollat pœnitentiam re integra. Item & an ob iuramenti vim præcisè facere compellatur, ita vt duplex sit quæsitum.

Circa primum sunt opiniones; nam Abb. *hic, sub num. 21.* post Anton. sensit, iuramentum non præcisè obligare, idem quoque Rom. in *d. l. si conuenerit.*

Contrariam opinionem, vt iuramentum obliget, & pœnitentiam tollat, tenuerunt communiter Doctores *hic, Imol. Cardin. Aret. Barbat. Felin. Dec.* post longam disputat. *mibi sub n. 21. Rip. n. 58. & 59. Angel. Fulg. Paul. Alex. & las. in d. leg. si conuenerit, Gabr. de iureiur. conc. 9. num. 12.* consulendo autem Petr. Anchar. *consil. 242.* concordantes adduxit Seraphin. *de iuram. Primil. 74. num. 165.* pro prima autem opinione stant fundamenta hæc.

Primò text. in *l. fin. ff. qui satisd. cog.* vbi periturus non est, qui iurauit sistere in iudicio tali die, si iusta causa impeditur non steterit, quia in promissione pœnali de sistendo certa die, subintelligitur tacita conditio, nisi fuerit impeditus, *l. 2. §. 1. ff. si quis caution. similis ad idem text. in leg. fin. in princ. ff. ad municip.* vbi qui iurauit se non interesse ordini, si postea Duumuir creatus ex necessitate officij interfuit, excusatur, similis text. in *l. libertus, ff. de oper. liber.*

Secundò allegatur, quod iuramentum adiectum promissioni recipit modificationem pro natura contractus, cui adiicitur, *l. fin. C. de non num. vbi* confessionarius de mutuo recepto promittens sub iuramenti fide, potest opponere intra biennium exceptionem non numeratæ pecuniæ: quia, vt inquit Imper. ibi; *Non est differentia in huiusmodi exceptione, siue sit adiectum iuramentum, siue non*; & Bart. ibi not. quod conditio, quæ intelligitur in contractu principali, subintelligitur repetita in iuramento adiecto contractui; & post eum sic arguit Dec. *consil. 240. in fine, consilio 350. col. vlt. consil. 366. col. 3. & iterum consil. 336. numer. 7. & 8.*

Tertiò, actus reuocabiles non redduntur irrevocabiles ob iuramentum, veluti testamenta, & vltimæ voluntates, per Bart. & alios in *l. si quis, in princ. ff. de leg. 3. & mandatis procuratoriis, c. final. de procur. in 6. cum glos.*

¶ Quartò, donatio iurata per superuenientiam liberorum reuocatur, *aa l. si unquam, C. de reuocand. don.* nam & in iuramento subintelligitur illa tacita conditio, quæ est in principali contractu, Bart. & posteriores in *l. Titia, §. Imperator, col. vlt. ff. de leg. 2. Old. consil. 338.* secuti sunt Specul. Ioan. And. Imol. Rom. Barbat. Corn. Aretin. *consil. 24. Soc. consil. 22. col. 2. lib. 4.* vbi de communi retulit Rip. *d. l. si unquam, post Alber. ibi, n. 3. & vltra hos Dec. consil. 366. n. 8.*

¶ Quintò, donatio inter coniuges tacitâ habet conditionem: si donatarius superueniat, aliàs si non super-

- superuixerit, reuocatur dominatio, l. à marito, C. de donat. inter vir. & l. si inter, ff. de reb. dub. quæ tacita conditio intelligitur reperita etiam in donatione iurata, Dec. ex professo *cons.* 240.
- 45 † Sexto, pactum de lucrando dorem habet tacitam conditionem, si uxor premoriatur, l. 2. ff. de pact. dotal. etiam quod iuramentum acceperit, Dec. *cons.* 436. n. 7. & 8.
- 46 † Septimo, conditio indebiti soluti, aut promissi non tollitur ob iuramentum: quia inest tacita conditio, si debitum sit, Dec. *cons.* 350. *column.* ult.
- Octauo, donatio facta alicui, vti coniuncto, qui non sit, defectu consensus etiam iurata inuaditur. Bald. tradidit *cons.* 190. n. 3. lib. 2. & *cons.* 109. n. 2. in 3. *Surd. decis.* 144. sub n. 4.
- Nono, adducitur decisio Innocent. in cap. per tuas, de arbit. ubi si factum sit compromissum sub pœna, & partes iurauerint obedire laudo, subintelligitur, vel soluere pœnam pro natura negotij.
- Contra autem stant firmiores rationes fundatæ, quod iuramentum arctiori vinculo stringit consensum, quem reperit in aliquo actu adhibitum sic, ut iuramentum pro ut præstitum præcise seruetur.
- 47 † Primo, quia iuramentum seruari debet, quod seruatum non vergit in dispendium salutis æternæ, nec in alterius præiudicium, cap. si vero, cap. cum contingat, de iureiur. cap. 2. de pact. in 6.
- 48 † Secundo, quia iuramentum facit valere actum omni meliori, & utiliori modo, leg. cum pater, §. filius matrem, ff. de leg. 2. ubi Bart. Bald. Imol. & alij.
- 49 † Tertio, iuramentum impleri debet in forma specifica, & non in æquipollenti, cap. ad nostram, il. 1. de iureiur. ex quo glossa & Doctor. communiter ibi notant, promittentem soluere cum suo iuramento, non posse compensare, & est communis opinio Felin. ibi, Imol. in leg. Iulianus, ff. de cond. & demonstr. Ias. ex communi in leg. eum, qui, §. si iurauero, ff. de iureiur. cum aliis adductis à Seraphin. *prinil.* 74. numero 34. & 35.
- 50 † Quarto, iuramentum facit, ut actus naturaliter retractabiles efficiantur irretractabiles, & hoc ob suam naturalem vim; quia est promissio facta à Deo; exempla sunt in minore alienante immobilia cum suo iuramento, *Authen. Sacramenta puerum*, C. si aduers. vend. aduersus text. in leg. magis puto, §. ne passim, ff. de reb. cor. in muliere alienante constante matrimonio fundum dotalem cum iuramento aduersus prohibitionem legis Iulie: nam iuramentum confirmat, c. cum contingat, de iureiurand. cap. licet mulieres, eo titul. in 6.
- In pacto de non succedendo, quod simpliciter factum non valet, iuramento tamen roboratur, ad l. fin. ff. de suis, & leg. l. pactum dotali, C. de collation. & c. 2. de pact. in 6.
- In casu l. cum bi, ff. de transact. Bart. in d. l. si quis pro eo, *col. ult.* Dec. *cons.* 345.
- † Item in casu l. de his, ff. de transaction. nam
- 51 iuramento tollitur vis illius legis prohibitiuæ ex communi Doctorum sententia, Alex. *cons.* 11. *col.* 4. lib. 2. & *cons.* 48. n. 10. lib. 7. Corn. *cons.* 240. *col.* ult. lib. 2. idem Alex. in leg. qui Roma, §. duo fra-

tres, ff. de verb. oblig. sub n. 55. Dec. *cons.* 345. per totum.

† Item contractus innominati pro sui natura per pœnitentiam reuocabiles, ob iuramenti vim efficiuntur irreuocabiles, gloss. communiter recepta, Alex. & Ias. ibi, in l. si pecuniam, ff. de cond. *cons.* dat. cum aliis concordantibus adductis à Seraphin. d. *prinil.* 74. n. 2.

† Ad contraria autem solutio est. Nam ad primum, d. c. fin. ff. qui satisd. cogant. cum concordantibus respond. iuramentum, ut promissor excusetur à pœna periurij, accipi & intelligi, rebus sic stantibus, text. expressus, & ibi plene notatur in cap. quemadmodum, de iureiur. & sic quoque, ut excusetur quis à pœna pecuniaria temporali, eadē subintelligitur conditio, d. l. fin. iuncta l. 1. §. fin. ff. si quis caution. & est iuris regula: quod difficultas causata à iusto impedimento, quamvis non excuset ab eo, quod venit in principali obligatione, excusat tamen à pœna, l. continuus, §. illud, ff. de verb. oblig. iuncta l. apud Celsum, §. si in arbitrium, ff. de dol. except. & ibi utrumque Bart. & idem Bart. in l. 4. §. Cato, n. 14. ff. de verb. oblig.

† Ad text. in l. fin. C. de non num. pecun. responderetur, quod resolubilis tacita conditio, quæ inest in principali conventionione, non intelligitur reperita in iuramento ad contractus resolutionem: ut patet ex his, quæ dixi de contractu innominato minoris, & mulieris; sed utique tacita conditio respectu consensus, quæ inficit principalem conventionem, inficit etiam iuramentum: nimirum quia obligationes omnes procedunt ex consensu, l. 1. §. conventionis, ff. de pact. credidit namque, & fidem habuit promissor ille iurans, pecuniam sibi numerandam: vnde Doctor. dicunt, quod iuramentum non supplet defectum consensus, & iuramentum non extendit iurantis consensum; sic Bart. in l. si quis pro eo, ff. de fideiussor. sub num. 5. & in l. Titia Seio, §. Imperator, ff. de leg. 2. ubi ad hoc trahit text. in d. l. fin. ff. qui satisd. cog. & in leg. fin. in princip. §. ad municip. in leg. fin. ff. qui & a quib. securi sunt Bald. sub num. 4. & Sal. in l. C. commod. Rom. *cons.* 16. in casu, Accerin. *consil.* 14. quatuor dubia, *column.* 2. late Ias. d. leg. si conuenerit, sub n. 15. Rip. hic, ante num. 58. Rom. *cons.* 13. n. 16. lib. 2. Gozad. *cons.* 5. *col. pen. ad finem.* Crau. *cons.* 10. *col.* 3. & post Corset. & Petruc. Roland. *cons.* 70. n. 31. lib. 2. Conar. in rubr. de testam. par. n. 12. & ultra hos Soc. lun. *cons.* 44. ad finem, in 2. & *cons.* 50. n. 31. lib. 4.

† Nimirum dicebat eleganter Bald. *consil.* 349. super eo, lib. 3. quem retulit Rip. d. l. si unquam, n. 3. quod iuramentum trahitur quidem ad cogitata, quæ arctiori vinculo stringit; non autem trahitur ad incogitata; vnde Rip. dicebat, quod iuramentum stringit formaliter consensum, quem reperit; ac in proposito nostro promissor sciuit forum illius iudicis non esse suum promissit, & iurauit; iuramentum autem reperit consensum iurantem super ea re certum, nimirum conualidat consensum illum, ut non sit retractabilis, sed in forma specifica debeat impleri, veluti dictum fuerit de contractibus innominatis, & sic deducendo, & declarando remouentur obiecta, de quibus per Dec. hic sub n. 25. & per Seraph. d. *prinil.* 74. n. 12. & quæ supra dicta fuere de donatione reuocabili per supernascentiam liberorum, de donatione inter coniuges, ac de pacto lucrandæ dotis.

Non

Non obstat decisio illa Innoc. in cap. per tuas, de arbitr. quem Abb. hic retulit: nam decisio illa communiter reicitur, Abb. in d. cap. per tuas, Felin. hic, Rip. n. 57. idem Felin. in d. c. ad nostram, col. ult. Quoniam iuramentum habet vim clausulæ, rato manente pacto, adeo ut stipulator aduersus promissorem consequi possit pœnam ob non paritionem, & laudi executionem ob vim iuramenti. Bart. communiter receptus in l. si quis maior, n. 8. C. de transact. cum aliis adductis à Seraphin. Priuileg. 83.

56 † Denique quod iuramentum non impediatur pœnitentiam actuum pro sui natura reuocabiliū; nam respon. distinguendo, quosdam esse actus reuocabiles ex sua substantiā natura, veluti testamenta, legata, fideicommissa, & alia ultimæ voluntates, proinde hac ratione mutabiles sunt, leg. 4. §. fin. ff. de adim. leg. l. 1. Cod. de sac. san. Eccl. nimirum nec pacto, nec iuramento, aut alio imaginabili modo constringi possunt, ad not. in d. l. si quis, in principio, ff. de leg. 3. & idem est in mandatis procuratoriis: nam reuocari possunt non obstante iuramento, glos. in fin. cap. fin. de procurator. in 6. Alex. cons. 18. n. 9. l. 2. Felin. in c. si diligenti, col. pen. de foro compet. quamvis qui reuocat, periurus sit, ut inquit Alexand. post alios, & idem est in testatore, Bart. d. loco, col. pen. post Ioan. And. in reg. sine culpa, in Mercurialibus, libr. 6. Socin. iun. cons. 44. n. 23. lib. 2. Iul. Clar. §. testamentum, quest. 94.

Quidam verò sunt actus reuocabiles ex quadam accidentali natura ex legis permissione, veluti alienationes rerum minoris, fundi dotalis, contractus innominati, & isti per iuramentum efficiuntur irreuocabiles, ut supra dictum fuit.

57 † Circa verò secundum, an iuramentum obliget promissorem facti præcisè facere sic, ut solvendo interesse non liberetur. Canon. hic post Butr. Alex. Ias. ac posteriores in d. l. si conuenierit, Alex. d. l. stipulationes non diuiduntur, col. pen. Iason in d. leg. si pecuniam, ff. de condic. caus. dat. & plures cumulari à Seraphin. d. Priuileg. 74. col. 1. concludunt præcisè obligare: quia iuramentum in specifica forma seruandum est, d. cap. ad nostram, & quia si promissio facta in iudicio ob iudicis reuerentiam, & iudicij calorem, ac redundantiam præcisè obligat: ad Bart. in l. filiusfamil. §. fin. & in l. sed & hæc, §. præter, ff. de procur. & in d. lege stipulationes, q. 8. quem sequuntur communiter Doctor. ibi, Abb. in cap. significasti, num. 3. infra de for. comp. multò magis promissio iurata in Dei honorem, & reuerentiam.

Addo, quod iuramentum addit aliud vinculum promissioni; unde redditur magis tenax, & efficax, §. sanctissimas, in authen. de consang. & uter. fratr. ex multis aliis confirmauit Surd. decis. 234. n. 11. & sub n. 12. quod excusatur promissor, qui fecit, quod facere potuit. Afflict. decis. 295. Gram. decis. 101. numero 80. Crot. in §. Cato, n. 97.

58 † Oppono contra præmissa vnà cum Abb. d. text. in c. dilecti, infra de for. comp. vbi qui promittit respondere, vel soluere extra locum domicilij sui, potest ibi conueniri, & ex ea promissione efficaciter obligatur, non obstante aliquo suo priuilegio. Abb. dupliciter soluit. Primo intelligendo illum text. in iudice delegato; contrarium non obstat, quia pactum illud de respondendo resoluitur in pactum renuntiæ priuilegij fori, quod quidem

valere constat, d. l. si quis in conscribendo. Secundò respondet, quod ibi Episcopus promiserat respondere, vel soluere, ac idcirco licet respectu responsionis promissio illa posset sperni, d. l. si conuenierit: attamen respectu alternatiuæ de soluendo non potuit, quoniam ratione destinata solutionis videbatur Episcopus Parisiis contraxisse, ad l. contraxisse, ff. de action. & oblig. & l. 3. ff. de bon. author. pos. & proinde ratione destinata solutionis in eo loco potuit conueniri, text. in l. hæres absens, §. fin. ff. de iudic. & sufficit, quod alternatiua sustineatur in vno, l. Stichum, aut Pamphilum, ff. de solution. Quia autem sensum ingreditur materiam fortitionis fori in obligationibus ex causâ contractus, præmittendæ sunt deæ regulæ iudiciales: Altera, quod actor sequitur forum rei, non econtra, l. iuris ordinem, C. de iurisdict. omn. iud. c. cum sit, c. si quis contra clericum, & c. si clericus laicum, in fin. 1.

Altera est, quod electio vnius de pluribus iudiciis, quos reus habet, pertinet ad actorem, Bart. Alber. Paul. & Ias. n. in l. non utique, ff. de eo, quod cert. loc. Abb. d. c. dilecti, n. 10. & dixi in rubr. n. 43.

† Ingrediendo autem materiam, sciendum est, quod fori fortitio tribus de causis principaliter consideratur.

Primò ratione domicilij ipsius rei.

Secundò ratione contractus.

Tertiò ratione destinata solutionis, & executionis ipsius contractus: Ratione autem domicilij forum arctiori vinculo, quàm aliis modis contrahitur: Nam reus non potest subterfugere, & recusare forum sui proprii domicilij, text. glos. Bart. Alber. Fulg. Paul. & Ias. in lege 1. hæres absens, §. fin. & leg. si fideicommissum, §. pen. ff. ut, isto, in leg. fin. C. de iurisdict. omn. iud. in c. postulasti, in c. cum contingat, & in c. fin. inf. tit. 1. Abb. in c. sanè, n. 4. & in d. c. fin. n. 38. d. tit. 1. quibus in locis Abb. dicit pro omnibus actionibus ex contractu, vel quasi, delicti, vel quasi, ac etiam pro realibus, reum in foro sui domicilij conueniri posse, & idem Abb. in c. 1. in 3. not. inf. de mutu. petis.

Amplia, ut etiam ratione quasi domicilij quis conueniri possit in eo loco, vbi assidue conseruatur, veluti explicuit Abb. ipse in c. quod clericus, sub n. 5. inf. tit. 1. si tamen is, qui certo loco soluere promissit, velit ibi pro interesse suo conueniri, non in loco sui domicilij, iuste peteret, Bart. in d. l. 1. Dec. hic, sub n. 26.

† Ratione autem contractus forum loci, vbi contractus fuit celebratus, assequimur in tribus, in duobus autem inuariabiliter. Primò quoad solemnitates actus contractus, aut testamenti: nam in solemnibus semper attenditur, & seruatur lex loci celebrati actus, l. si non speciali, l. fin. C. de testam. l. 2. C. quemad. test. aper. Bart. ab omnibus receptus in l. 1. C. de sum. Trinit. num. 14. & n. 86. & consului, & obtinui ego, ut testamentum conditum à ciue Pisano sub Dominio Veneto iuxta, solemnita statuti Veneti per solam scripturam manu testatoris, quæ de iure communi nihil proficeret, ut habetur in Auth. de testam. imperf. valuerit, & habuerit suam executionem in bonis agri Pisani, repugnantibus etiam agnatis per sententiam Prætoris Pisani collaudatam in Rota Florentina, vti plenè habetur, in meo cons. 63. libro 1. Vnde iudicat um scio maiorem annis 19. minorem 25. qui ex

ex legibus Venetis efficaciter se obligare potest, quamvis exterum in ciuitate Veneriarum efficaciter se potuisse obligare ex causa fideiussionis maximæ summæ; & fuit nobilis Patavinus, quamvis ad sui defensionem allegaret iura communia, & municipalia ciuitatis Paduæ, intellige semper etiam quod res in contractu deducta sit in alieno foro; vnde superioribus diebus respondi: donationem factam à Ciue Paduano de bonis in agro Ferrariensi, quamvis Ferrariæ insinuatam ex defectu insinuationis, inualidam fore, per illam Bart. Doctrinam expressè Abb. d. cap. quod clericis, sub n. 21. tit. 1.

- 61 † Secundò quo ad ea, quæ veniunt in contractu ex vi primitiuæ obligationis, attenditur locus celebrati contractus, Bart. d. leg. 1. sub n. 14. per text. in lege si fundus, ff. de euiction. ibi, si fundus venerit, ex consuetudine regionis; vbi fundus est venditus, non vbi traditus est, euictio præstatur, ac idcirco in casu euictionis, an dupla, vel simpla, an pretium solum cum expensis, an verò omne interesse, an fundus similis æstimationis debeatur, consuetudo loci spectatur, vbi fundus fuit venditus, & sic quoque quoad pondera, mensuram, perticam, & monetarum pretium, inspicitur locus celebrati contractus, non vbi solutio est facienda, Bartol. d. loco communiter receptus, idem Bartol. & Cagnol, in leg. semper in stipulationibus, ff. de reg. iur. & plenè probaui ego in meo consil. fin. 1. libro, vbi sic iudicatum fuisse retuli, nunc addo Roland, consilio 100. libro 3. & consilio 13. numero 23. libro 4. & in contractu dotis quo ad valorem monetarum locum celebrati contractus inspicere oportere, respondit Surd. decis. 227. num. 1.

- 62 † Tertio, per contractum in loco contractus constituitur forus iudicii, textus de iure civili in lege heres absens, §. 1. & §. proinde, ff. de iudic. vbi primo in quasi contractibus, tutelæ, curæ, & negotiorum gestorum, qui tutelam curam, & negotia alterius gessit, debet ibi se defendere, & si se non defenderit, bonorum possessionem patietur, subiungit secundò textus: Proinde, & qui merces vendiderit certo loco, vel comparauit, aut deposuit, videtur, nisi de alio loco conuenerit, ibi se defendere, vbi tamen limitat, nisi ut viator ex accidenti contraxerit: nam forum non sortitur; sed creditor illius fidem secutus, debet illum conuenire in foro suo.

Limita, quando creditor ignorasset illum alienigenam esse, credens terrigenam.

Secundò limita, quando ex natura rei venditæ, & negotij actum videretur, ut creditor præsens solueret, nec secutus sit fidem illius. Abb. pulchre d. cap. fin. num. 33. optimè Paul. Cast. d. l. heres, §. 1. n. 5.

- 63 † Hic autem subsistendum est. Nam Innocent. IV. in capit. Romana, in §. nec etiam, & in §. contrahentes, de for. compet. in 6. Glossa & Doctor. omnes ibi volunt, quod contrahens, tunc demum conueniri possit in loco contractus, si ibi inueniatur, alioquin iudex domicilij illius contrahentis, non debeat, nec teneatur illum remittere ad locum fori contractus, quamvis in

delictis secus sit: Nam iudex loci domicilij illius Rei tenetur illum remittere ad locum iudicii, vbi deliquit, ad text. in Authen. Codice quæ in Prouincia, vbi de crim. agi oportet. volentes quod inuentus possit citari, discuti, contumaciari, & procedi ad diffinitiuam, si lis fuerit contestata, vel habita pro contestata ex forma statuti; si autem non fuerit inuentus, possit citari; non tamen ut inuentus remitti debeat, & eo non comparente iudex contractus mittit creditorem ex primo decreto in possessionem bonorum debitoris, quæ in eo loco possidet, & si non possideret, scribet iudici bonorum debitoris, ut creditorem mittat in possessionem ex primo decreto, & idem est, si debitor latitat, & non paritur se citari, ut plenè habetur in d. §. contrahentes, per text. gloss. & Doctor. vnde concludunt in delictis locum esse remissioni, in contractibus non: quorum opinionem, & differentiam probarunt gloss. Bartol. Angel. Paul. & Lancel. in d. leg. heres absens, §. 1. Abb. d. cap. fin. numero 33. Bart. & las. in l. 1. ff. de eo, quod cer. loc. per illum text. qui id sentire videtur. Mihi de iure civili verissima videtur contraria opinio, quæ fuit Ioan. & Azon. Glossatorum.

Primò ex illa ratione generali, quod quò ad sortitionem fori contractus, & delicta procedunt à pari, lege omnem, ff. titul. isto, & in Authen. ut omn. obed. in §. proinde, & §. hoc considerantes.

Secundò per text. clarum in d. leg. heres absens, §. 1. & §. proinde, vbi pariformiter in quasi contractibus, de ratiociniis, & de contractibus venditionis, & depositi reus tenetur se defendere in loco contractus, vel quasi: ac in ratiociniis, protutela, cura, & negotio gesto locus est remissioni ad locum gestionis, l. 1. & 2. Cod. vbi de ratiocin. ponderando verbum, oportet, quod est necessitatis, & in ratiociniis admittunt Doctor. omnes; ergo.

Tertio quia in loco destinatæ solutionis reus tenetur absolute respondere; casus est de iure civili in d. leg. heres absens, §. fin. melius de iure Canon. in d. c. dilecti filij; vbi Papa statuit Episcopum Dulmensem conueniri posse Parisiis; quia ibi soluere promiserat, addens, quod qui certo loco constituit soluere, conueniri potest, & ibi & in loco sui domicilij: præsupponere autem quod Episcopus Parisiis fuerat inuentus, est diuinatio manifesta, & si ita est in loco, vbi quis fide videtur contraxisse, fortius vbi verè contraxit. Quare ad locum contractus faciendam esse de iure civili remissionem, prout in delictis, verius est: & practica sic præualuit sub hoc Seren. Domin. & super hoc puncto d. Anton. Butt. d. c. fin. sub n. 15. tandem dixit, quod iudex loco contractus poterit per suas dimissoriales literas requirere iudicem loci domicilij, ut illum citaret ad finem, ut contra eum discuteret suam obligationem personalem, & cum directò condemnaret de contractu, si aliud non obstaret, & verba hæc placuerunt d. Abb.

Admittunt tamen DD. Legistæ, & Canon. locum esse remissioni ad locum contractus in pluribus casibus. Primò si debitor in contrahendo iurasset, §. si verò iurent, in Authen. de exhib.

exhib. reis, Iaf. in l. 1. ff. de eo, quod cer. loc. Ang. & Paul. d. l. heres, §. 1. tres ponit Abb. d. cap. final. n. 37. Primò, quando contrahens per pactum renuntiavit proprio foro, & se subiecit foro contrahens: nam sibi sic facere conceditur, gloss. communiter recepta in l. fin. ff. si quis in ius. Secundò in casu rationis, ut sup. Tertio in causa status, ad l. 1. C. ubi caus. stat. tres alios posuit Iaf. d. l. si conuenerit, n. 40. & reassumit Dec. sub n. 28. Primò quando promissit soluere, & se presentare in aliquo loco, d. c. dilecti filij. Secundò, quando conuenissent de remittendo. Tertio quando debitor promississet soluere in tali loco, tali die, alios casus addit Rip. hic. n. 63. & 66.

64 † Tertia species sortitionis fori est locus destinatae solutionis: Nam & ibi, prout in loco domicilij promissor conueniri potest, text. civilis in d. l. heres absens, d. e. fin. à quo desumpta fuit decretalis in d. c. dilecti filij: nimirum quia in eo loco contraxille videtur, d. l. contraxisse, ff. de act. & obi. & l. 3. ff. de bon. aut. poss. intelligit Rip. hic, sub n. 29. si in eo loco inueniatur, cui d. c. o applaudit text. in l. 1. ff. de eo, quod cer. loc. sed iam satis supra diximus.

65 † Addo, locum destinatae solutionis, & executionis contractus in duobus attendi, & non locum contractus.

Primò ratione fori iudicij: nam promissor non poterit conueniri in loco contractus: sed in loco destinatae solutionis Bart. & Iaf. n. 4. in l. 1. & in l. 1. qui certo, ff. de eo, quod cer. loc.

66 † Secundò in his, quæ procedunt à contractu ratione secundariae obligationis ob moram, & negligentiam debitoris, attenditur locus destinatae solutionis, veluti quo ad damna, interesse, vias, expensas, & estimationem quanti plurimi, quæ omnia procedunt à mora debitoris in non soluendo; nam hæc censetur pro censura loci destinatae solutionis, l. vinum, ff. si cert. pet. l. fin. ff. de Trinit. l. datio, §. fin. ff. de act. empr. & l. 1. ff. de usur. Bart. in d. l. 1. C. de sum. Trin. sub n. 14. & n. 18. & 19. ubi infert, quod in præscribenda actione; quia præscriptio procedit ex negligentia debitoris, inspicitur statutum loci destinatae solutionis.

Ratio autem differentia, quate in naturalibus contractus attendatur locus celebrari contractus; in istis autem accidentalibus emergentibus post contractum spectetur locus destinatae solutionis, satis prompta est: Nam contractus nascitur, & producit in loco, in quo celebratur: nimirum quo ad naturalia contractus inspicitur locus, ubi fuit in esse productus, destinata autem solutio ad alium locum transfert contractum ipsum sic creatum ad illum locum, ad quem, antequam crearetur, non potuisset transferre, ex regula, non emittit nulla sunt qualitates, l. eius, ff. si cert. pet. Post autem translatum, in iis, quæ postea accidunt, non potest spectari locus contractus: quia ab eo loco est abdicatus, & ibi nullam habet consistentiam.

67 † Item quod dictum est de loco destinatae solutionis, idem generaliter intellige de loco destinatae executionis contractus, text. ad hoc in l. eum, qui, ff. tit. isto, ubi Architectus, qui promissit in certo loco construere domum, quo ad principa-

em obligationem tenetur ibi: sed pro aliis emergentibus ex secundaria obligatione ad interesse, & damna pro non facto in quocunque loco idoneo, conueniri potest, & ibi gloss. Bart. Angel. Paul. & alij, ex quo text. infero ad declarationem text. in l. exigere dotem, ff. tit. isto, quem text. Bartol. & Doctor. ibi, idem Bartol. in d. l. 1. de sum. Trinit. intellexerunt procedere speciali favore dotis, aduersus decisionem text. in d. l. heres absens, §. 1. sed ego in dotis causa nihil specialitatis constituo; nam id contingit: quia mulier, dum contrahere matrimonium, pro oneribus matrimonij dotem constituit; quoniam pro iure connubij mulier personam, & domicilium viri sequi tenetur, & efficitur de eius domicilio, gloss. Bart. Ioan. Mar. Luc. & alij in l. cines, C. de incol. lib. 10. text. in l. 1. C. de mulierib. & in quo loc. cod. lib. notatur in l. cum quadam puella, ff. de iurisd. omni. iud. nimirum contraxille videtur in domicilio mariti; quia ibi destinavit executionem sui contractus matrimonialis; & est ratio, quæ desumitur ex verbis Paul. Iuricons. ibi: Exigere dotem illic mulier debet, ubi maritus habuit domicilium, non ubi dotale instrumentum conscriptum est: Nec enim id genus contractus est, ut eum locum spectari oporteat, ubi instrumentum factum est, potius quam eum, in cuius domicilio per condictionem matrimonij vxoritura est: quæ sanè verba clara sunt. Et si diceret, quare quò ad lucrum dotis spectetur domicilium mariti, non domicilium vxoris, & locus celebrati contractus, iuxta communem sententiam aduersus l. si fundus, ff. de emption. specialitas quò ad lucrum posset considerari, vel melius dicas, quod in consequentiam exactiois venit lucrum, & non venit ex vi primitiue obligationis; sed per accidens præmonente vxore, vel ea ratione; quia ubi de distractu agitur, spectatur locus causæ distractus, Paul. in l. 2. C. ubi, & apud quos, post Gaiel. Bald. Sal. & Paul. † Retenta autem conclusione, quæ vera est, forum constitui, ratione contractus in aliena iurisdictione celebrati, vel etiam destinatae solutionis extra proprium fori domicilium; quæro, aliquis promissit soluere Venetiis, & Paduæ, quæ erit istius obligatio? Respond. Scæuola, dimidiam partem debiti soluendam esse utroque loco ob naturam, copulatiuam, & quæ utriusque loco tribuit partem, l. 3. §. si quis ita, ff. de eo, quod cer. loc. & inde notarunt Bartol. Ang. Fulg. Paul. & Iaf. Imol. Abb. & Rip. hic, n. 65. ubi quærit, quid si alternatiue, & non decidit. Credo ego pro solido; quia solutio pro parte affert utrique, debitori, & creditori multa incommoda, ad l. tutor, §. Lucius ff. de usur.

† Sed quid, si promiserit Paduæ, Bononiæ, Ferrariæ, Venetiis, & ubicunque fuerit ineptus, aut ubi creditor voluerit; hoc casu, ne per minimas summas incommodetur solutio in diuersis, & pluribus locis, sumitur æqua hæc interpretatio, ut reus promittendi pro toto conueniri possit in uno loco creditoris arbitrio, Bartol. & communiter Doctor. in d. l. 3. §. si quis ita, & si contra senserit Fulg. Item Bart. & communiter alij, in d. l. si conuenerit, & in l. Titium, & Meunim, §. tutores, ff. de admin. tut. per illum text. & nota, quod Bart. in d. §. tutores, loquitur in eo, qui promissit, ubicunque fuerit petendum, &

in d. lege si conuenerit, ubicunque fuerit inuentus, prout etiam in d. §. si quis ita; Abb. autem hic, sub n. 22. post Butr. Rom. conf. 180. Ias. in d. lege si conuenerit, n. 44. intelligunt, quod ob illam expressiōnem certorum locorum insignium generalis subiuncta, ubique locorum moderetur ad loca his similia, & nō longē extra Regnum, aut l. rouinciā distantia; ad text. in clem. non potest, de procurat. de rescript. cap. sedes. ff. de vino Trutic. lege fin. §. cui dulcia; cum non possit debitor ubique adesse paratus; & est castigatio admodum congrua; Imol. tamen inseruiuit verbis generalibus; modo debitor conueniatur in loco insigni, non in loco inexcogitato, & cum Imol. sensit Alex. d. l. si conuenerit, num. 11. Rip. & ipse hic, num. 70. discedit à communi; pro communi tamen urget, quod impu. tandum sit debitori, qui nimis effuso sermone sit vsus, lege cum Aquiliana. ff. de transact. & l. fin. C. de dor. promiss. sic tamen, vt non conueniatur in loco pestifero, vel ad quem non habebat tutum accessum. Alexand. post alios, & Ripa dictis locis.

Eiusdem sensus est promissio, quod debitor conueniri possit, & teneatur soluere ubi, & quando voluerit creditor, ad l. Lucius Titus. ff. de pos. nam verbum, volueris, est liberæ voluntatis, l. cum quidam. ff. de leg. 2. l. fideicommissa, §. Quauquam. ff. de leg. 2.

Restringunt tamen Doctores istas promissiones, vt ratione destinatæ solutionis, vel etiam contractus celebrati extra suum domicilium possit conueniri in dictis locis, si ibi conueniatur, & non aliter, per notata in d. §. contrahentes, & in d. l. haeres absens, §. 1. sic Cardin. hic, colum. pen. Abb. Dec. sub num. 27. Rip. sub num. 64. de qua re dictum fuit supra.

† Quid autem si debitor vsus sit verbis plenis, sed importantibus arbitrium boni viri, veluti in quocunque loco ad arbitrium, vel ad placitum, vel prout videbitur ipsi creditori: hæc namque verba denotant viri boni arbitrium d. §. quauquam, l. Thais, §. sororem, ff. de fideicom. libert. latissimè Alex. & Ias. in lege si sic, ff. de leg. 1. dic eiusmodi verba non releuare creditorem: quoniam arbitrio boni viri non poterit videri, quod debitor compellatur litigare coram non suo iudice extra suū domicilium: sic Bart. in d. l. si conuenerit, inducendo text. in l. Mania, §. fin. ff. de ann. leg. in l. sicut patronus, & in l. quod nisi, ff. de oper. libert. sequitur Alex. in pen. col. Abb. hic, ante numer. 8. & reuera considerationes Alex. sunt multum probabiles: Contra tamen sensit Fulg. in d. l. si conuenerit, Anton. Butr. Imol. & Dec. hic, ante numero 30. quia sic fuit de partium intentione, quæ in conuentionibus spectanda est, nec aliter arbitrabitur bonus vir: temperatè tamen, vt in loco satis idoneo promissor conueniatur, & sic etiam resoluit Rip. sub num. 71.

† Aduerte tamen, quod prædicta accipiuntur in eo, qui promissit soluere in aliquo loco, vel generaliter ad supradicta, nam ratione destinatæ solutionis, & executionis efficax, & irretractabilis obligatio resultaret de subeundo iudicium iudicis non sui, per text. in d. c. dilecti filij, & in d. l. haeres absens, §. fin. quia in eis locis videretur

contraxisse, d. lege contraxisse: diuersum est, ubi debitor promississet posse conueniri in loco non sui domicilij: nam posset pœnitere ante litem contestatam coram iudice non suo, per text. in d. lege si conuenerit, & idem quando promississet respondere: quia verbum, respondere, intelligitur respectu conuentionis iudicialis, c. fin. infra. tit. 1. cap. 1. de confes. in 6. c. Romana, in princ. de for. comp. in 6. l. non solum, in princ. ff. de procur. lege de atate, §. interdum, ff. de inter. action. nisi promississet respondere de pecunia, Alexand. d. lege si conuenerit, n. 16. Abb. sub n. 24. Dec. sub n. 30. Rip. sub n. 2. & differentiam relata, an quis promiserit soluere, vel promiserit respondere, aut conueniri posse authorauit Bart. communiter receptus in d. l. si conuenerit, in d. l. 3. §. si quis ita & in d. l. Titium, §. Tutores.

Ex præmissa habemus, quod licet pactum expressum stipulatione vallatum de subiiciendo se iurisdictioni iudicis non sui sit retractabile, & reuocabile, antequam iudex ille sit aditus: secus tamen est in tacito pacto resultante ex contractu celebrato sub iurisdictione illius iudicis exteri, aut ratione destinatæ solutionis, & executionis contractus, nimirum: nam quandoq; expressa nocent, quæ non expressa non nocent, l. nonnullam. ff. de cond. & demonst. Ego autem dico, quod tacitum pactum venit in consequentiam contractus expressi permixti, & multa cōceduntur in consequentiam actus permixti, quæ de per se non cōceduntur, l. quædam, ff. de acq. rer. dom. l. in modicis, ff. de contrah. empt. c. cum saculum, c. ex literis, de iur. patron. & per regulam in l. si quis nec causam, ff. de cert. per.

Deniq; ad euitandas difficultates omnes, quæ oriri possent inter contrahentes, Bart. Capol. in sua caut. 102. tradidit elegantem cautelæ formam, vt scilicet debitor promittat soluere Venetiis, Veronæ, Bononiæ, & ubique locorum totam, & integrā summā, siue recipiatur ibi, siue non; quia in omnibus, & singulis locis promissit se representare ad omnem creditoris requisitionem, siue locus eligendus à creditore sit æqualis, aut longè latoris distantia; volens ad eum locum à suo iudice remitti, subiiciens se illius iurisdictioni, siue in eo loco fuerit inuictus, aut bona habuerit, siue non, & siue in eo loco staret, aut casu nauigando, aut aliter aduenisset, renuntians omnibus legibus exceptionibus, fori priuilegiis, de quibus oporteret etiam fieri specialem mentionem, & omnibus solutis conductibus impetratis, aut impetrandis, & denique omni iuris, & legum auxilio, & prædicta omnia manu factis scripturis solemniter iurauit attendere, exequi, & in nullo contrafacere, & illius cautelæ meministi Felin. hic, n. 14. Ias. d. l. si conuenerit, n. 43.

† Sexto not. ibi, discessit: quod contumax dicitur ille, qui illicentiatu discessit, Felin. n. 23. Dec. hic, in 5. not. ubi præterea adducit text. in l. q. 3. cap. certum est, Bartol. in lege consentaneum, in fine, C. quomodo & quando iud. text. in l. scire oportet, §. sufficit, ff. de excus. iur. Abb. in capit. prout, in 1. not. de dolo, & contum. vnde inferit, quod pœna non comparentis locum habet in eo, qui comparuit, & non licentiatu recessit, ad glossam

cap. cupientes, §. quod si per 20. de elect. in 6. in verbo comparere, & Abb. ab eo relatum: quia iste in effectu est verus contumax: nam recessus sine licentia manifestum præbet iudicium contumaciæ, cap. venerabilibus, §. secus, de sent. excomm. in 6. Vnde infert, quod statutum loquens de vero contumacelocum habeat, & in isto. Non tamen contumax de iure communi habetur pro confesso, Abb. d. cap. veritatis, numero 29. de dolo & contum.

- 74 † Addo, quod, ut contumax ex forma statuti habeatur pro confesso, & contra eum uti talem procedi possit, requiritur præuia iudicis declaratio, per quam pronuntiet illum contumacem, & uti talem haberi pro confesso iuxta formam statuti, aliàs citra istam declaratoriam non posset procedi contra eum uti confesum, ad bannum, vel ad alias pœnas ex statuto, aut ex natura criminis confessi illatas, sic eleganter Ant. Butr. in cap. cum dilecti, de dolo, & cont. colum. 5. vers. ultimo adverte, Abb. in c. fin. de iuram. calum. Ang. Arret. de Malef. in verbo qui index, numero 28. ver. statutum dicit, & Aug. ad eum. Aduerte tamen, quia sufficit, quod ista pronuntiatio fiat vna cum diffinitiva, & sic etiam dixit Nell. in tract. bannit. in 3. par. primi temp. in 10. quest. Hippol. Marf. in rep. l. de vnoquoque, num. 183. ff. de re iud.

Sed contra, quod sufficiat constare ex actis de illius contumacia, nec sit necessaria alia iudicis pronuntiatio, Bald. post glos. in leg. penult. §. cum autem, ff. ad Trebell. idem Marfil. in rubr. ff. de falsis, num. 42.

- 75 † Item adde, quod non comparens non potest dici contumax, nisi aduersarius in tempore debito accusauerit illum contumaciam, Bald. Raph. Paul. & plene Ias. in l. properandum, §. & si quidem, colum. 2. de iudic. Bart. in l. 2. in ult. col. ff. si quis in ius vocat. & in l. arbiter, ff. de arbitr. & ex pluribus confirmat Marfil. d. l. de vnoquoque, numero 123. Ripa hic, sub num. 30.

- 76 † Rursus adde, quod contumax in vno, non putatur contumax in alio, Abb. in cap. finem litibus, num. 17. de dolo & contum.

Limita, nisi ex forma statuti habeatur ipso iure pro confesso: nam non esset opus accusare rei non comparentis contumaciam, Bald. in l. si totor, C. de interd. matrim. Bart. in l. inter accusatorem, columna ult. de publ. iud. Alex. ad Bart. in l. absentem, ff. de pœn. idem Marfil. d. l. num. 126. sed contra instat Rip. hic, ante num. 31. quia, ut supra dictum fuit, requiritur iudicis pronuntiatio, quam non potest facere nisi pars petat, ad glos. in l. scimus, C. de inoff. testam. solut. verbum ipso iure in statuto facit, ut non requiratur pronuntiatio iudicis.

- 77 † Septimò not. secundum d. Abb. num. 10. Contumacem in non comparendo, vel in recedendo absque iudicis licentia puniri posse pœna excommunicationis, ut hic, & cap. certum, 11. quest. 3. cap. cum bona, sup. de etat. & qual. & in proposito dicebat glos. fin. in capit. duo sunt, 96. distinct. quod quælibet contumacia est digna excommunicatione, & tantò maior videtur, quantò ex re minori confurgit, potest etiam suspendi, cap. veritatis, de dolo, & contum. Hinc notabiliter infert Abb. quod contumacia est peccatum mortale, Marc. Anton. Peregr. de iudic.

probat ex tribus: quia contumax non posset excommunicari: nam non nisi pro peccato mortali infligitur excommunicatio, 11. q. 3. cap. nullus, cap. nemo.

Secundò, quia peccatum inobedientiæ est maximum, 8. q. 1. sciendum.

Tertiò, quia contumax infidelis dicitur, 8. 1. distinct. si quis presbyteri.

† Vnde infert ad id, de quo dicit semper dubitasse, quomodo procedant, & intelligi debeant Canones, qui dicunt, quod pro leuibus culpis non debeat infligi excommunicatio, d. cap. nullus, d. cap. nemo; cum excommunicatio non feratur ab homine, nisi pro contumacia, siue præcedat delictum, siue non, cap. Episcopi, 11. q. 3. c. sacro, de sent. excomm.

Resoluendo dicit, quod dicunt Canones, procedere in contumace in non parendo pro leui, et quando excommunicatur per statuta, vel generaliter dicunt, hoc non esse faciendum pro re leui. Quod autem dicit glos. in capit. duo sunt, procedi in contumace in non comparendo: nam hic peccat in duobus; quia non comparere, nec parere; ad hoc in simili glos. in clem. unica, de dolo, & contum. in verbo manifestè, quæ post glos. communiter receptam in leg. creditor, §. qui iussus, ff. de appell. inquit, quod contumax in parendo appellatur: sed contumax in non veniendo non appellatur, l. ex consensu, §. fin. ff. eo. rationem adducit, quia hic peccat in duobus, declarando tamen, ut per Bart. in d. §. Qui iussus.

† Circa ista dicta Abb. quod contumacia sit peccatum mortale; quia inobediencia est maximum peccatum, ut contumax dicatur infidelis, adde quod ultra scribentes hic secuti sunt, Ias. in l. 1. §. fin. in fin. ff. si quis ius dicen. Marfil. in rep. d. l. de vnoquoque, n. 185. & sunt text. iuris Canon. in c. si quis sunt, 8. 1. distinct. in c. sciendum, 8. q. 1.

Adde etiam, quod de iure civili contumacia quandoque reputatur peccatum mortale dignum mortis pœna, in milite contumace versus Ducem belli, ad leg. omne delictum, §. contumacia, ff. de re milit. extra autem an contumacia sit maleficium, videndus est Hyppolit. d. leg. de vnoquoque, numero 72.

† Adde, dum Abb. dicit quod ob contumaciam potest quis excommunicari per iura allegata sup. numero 37. intellige hæc de excommunicatione, quæ fit ab homine. Nam ob contumaciam infligitur, & non aliter: nimirum, quia est pœna inobedientiæ; ideo extra casum inobedientiæ index non excommunicatur, glossa in cap. Episcopi, 11. q. 3. Abb. in Rub. & in cap. sacro, de sentent. excomm. & in cap. ex parte, de verb. sign. Rip. hic, sub numero 20. Adeo ut nec etiam per pactum possit quis se obligare, ut circa casum contumaciæ excommunicari possit, idem Abb. in c. P. & G. num. 7. de off. deleg. Rip. hic, num. 30. immò si quis sit excommunicatus perpetuo, cessante contumacia renocatur excommunicatio, gl. in c. clericos, de cohab. cler. Abb. ibi. Dec. in cap. ex literis, de constit. p. 16. ea est ratio, quia excommunicatio est pœna inobedientiæ non pœna delicti, idem Abb. in cap. reprehensibilis, in 1. not. de appell. vbi propterea infert ob pœnam delicti, quamvis clericus suspendi possit, non tamen excom-

excommunicari, nisi lex ex causa delicti mander illum excommunicari, c. 1. de raptor.

- 81 † Item dum Abb. voluit, quod maior sit contumacia in non comparendo, quam in non parendo, contra ex pluribus arguit Aret. hic, sub n. 35. soluit autem Dec. in 7. not. conclusio sit, quod pro leuibus contumax in non comparendo excommunicari possit; contumax autem in parendo non debet, ad dicta sup. n. 38. in grauib. autem contumax etiam in parendo tantum excommunicari valeat: veluti in non parendo præceptis sacerdotilibus, c. certum est, 11. q. 3. quem sic intellexit Dec. hic, aliter autem Rip. sub num. 32.

- 82 † Sed utrum de iure ordinarius mulctare possit, etiam parte non petente, Abb. sub num. 7. sentiens quod sic, sentiens, quod parti ad hoc non competat actio, sed totum expediatur iudicis officio nobili, prout in mulctis, ad Bart. in l. 2. ff. si quis in ius voc. contra, ut competat actio parti pro suo interesse, Rip. hic, num. 26. Nam etiam ut mulcta puniatur, actio competit, Ias. d. l. 2. num. 42. post Bartol. Ang. Paul. & Fulgof.

- 83 † Sed contra text. & prædicta, ut non poruerit contra Episcopum procedi ad sententiam excommunicationis, obstant hæc.

Primo quia, ipso tempore discesserat à iudicio non fuit ter monitus, imò nec semel, ideo in eum non debuit proferri excommunicatio, c. sacro, c. consingit, de sent. excomm. cap. constitutionem, eo tit. in 6. Solut. constabat de vera contumacia; quia comparuerat Episcopus in iudicio, & dixerat nolle respondere in eo iudicio, & inde discesserat: ac ideo non erat opus alia monitione ad constituendum eum contumacem, cum appareret in iudicio sua contumacia, sic Abb. hic, sub n. 28. post Colletar. hic, & Innoc. in cap. ad petitionem, de accusat. sequuntur Felin. hic, col. 3. Rip. num. 81. & est vera solutio; Nam verus contumax non est amplius citandus, adeo ut nec etiam de iure civili appellare possit, l. 1. post edictum, §. fin. ff. de iudic. leg. contumacia, ff. de re iudic. leg. ex consensu, §. fin. ff. de appellat. vbi Bart. optime declarat, quis sit verus contumax, post Ioan. Andr. in c. venerabilibus, §. secus, de sent. excom. in 5. & idem Bart. in leg. fin. ff. de in iudic. restit. col. pen.

- 84 † Secundò obstat videtur, quod sententia excommunicationis lata fuit non præcedente aliqua citatione, ac ideo videtur fuisse nulla ex citationis defectu, ad leg. de unoquoque, ff. de re iudic. & clem. pastoralis, de re iudic. solut. Sententia excommunicationis dispositiua ab homine ferenda, quamvis debeat ferri parte monita, attamen ipso iure valet, & ligat etiam non præcedente citatione, text. in c. 1. de sent. excomm. glos. & Abb. numero 9. in d. c. sacro, not. in c. Romana, & in c. statumimus, eo tit. in 6. glos. & Canon. vbi latè, Dec. in c. reprehensibilis, de appellationib. num. 8. Felin. num. 3. & in hoc reperitur limitata regula l. de unoquoque, ea ratione † quia sententia Pastoris siue iusta, siue iniusta, timenda est, cap. 2. 1. quest. 3. sententia autem declaratiua excommunicationis incursetur ex autoritate canonis latæ sententiæ; quia fertur super facto, & super re, super qua reo competere potest defensio nimirum, requiritur citatio, aliàs sine citatione redditur nulla, secundum regulam prædi-

ctam, sic eleganter distinguendo tradiderunt aduersus interdictum Sixti IV. & Declaratoriam excommunicationis incursetur contra Rempubl. Florentinam, Franc. Aretin. cons. 164. col. 9. & 10. Socin. apud Curt. sen. cons. 20. numero 28. 33. & 51. Colleg. Flor. cons. seq. num. 51. Hieron. de Tort. post cons. Anton. Barr. col. antepen. secutus est Ias. cons. 86. lib. 3. Dec. d. c. reprehensibilis, col. 1. & numero 8. principaliter autem Aret. induxit glos. in c. fin. de censib. & in clem. 1. in verb. commodo, & clem. 2. de penis, vel etiam dici potest, quod cum hic fuerit verus contumax, non oportuit amplius eum citare, cap. eum, qui, de eo, qui mittit in possess. ib. 6.

85 † Tertio obstat videtur, quod ubicunque aduersus contumacem pro illius contumacia intelligitur poena, quæ non sit de processu; sed extra processum, veluti mulcta pecuniaria, banni à foro, aut ab aliquo officio, requiritur, ut contumax citetur ad videndum se mulctari ratione contumaciæ, dato sibi termino competenti ad se purgandum, & defendendum, sic notabiliter Bar. in l. 3. §. si ad diem, ff. de re milit. per illum text. & in l. 2. n. 13. ff. si quis in ius vocat. & in l. 1. num. 13. ff. si quis ius dicit. & illic Ias. num. item 13. Alex. in l. si finita, §. Iulianus, n. 39. ff. de dam. n. f. obiectum istud graue est, adeo ut d. Anton. Barr. numero 20. dixerit speciale esse in excommunicatione, & ratio specialitatis ab eo non adducitur, nisi quia sententia Pastoris timenda sit, siue iusta, siue iniusta, vel etiam quia non solum pro vera; sed & pro præsumpta contumacia procedi potest ad sententiam excommunicationis, c. venerabilibus, §. porro, de sentent. excomm. in 6. cap. accedens, c. quoniam, §. fin. inf. ut lit. non contest. Quæ ratio non resoluit: Nam queritur, quare sit, quod de iure civili non possit ratione contumaciæ procedi ad aggrauandum contumacem poena extrinseca extra processum, nisi cum ista temperantia, & obseruatione, ut prius citetur ad dicendum contra; secus tamen iure Canonico constitutum sit in sententia excommunicationis, quæ grauissima est poena affligens animam hominis; unde non potest reddi alia ratio, nisi obedientia, quam Prælati Ecclesiastici summopere desiderant in mandatis suis, vti dixi inf. num. 13. Abb. autem sub num. 28. vbi supra retuli, intellexit text. istum in vero contumace, prout text. reuera de eo loquitur, qui in iudicio dixerat nolle respondere, & inde discesserat, & solutionem Abb. admittunt Aretin. hic, n. 6. Rip. num. 81.

87 † Quamobrem in effectu d. Abb. sensit, non esse differentiam à mulcta ad excommunicationem: ego autem forsitan melius puto, in mulcta apud iudices sæculares seruanda esse iura civilia, in foro Ecclesiastico quoad excommunicationem seruanda esse Decreta Canonica. Admitterem tamen quod etiam in foro sæculari, si constaret de vera contumacia in actis inexcusabili, Magistratum nulla præuia citatione mulctare posse reum illum, quoniam vbi constat, reo nullam competere defensionem, non est necessaria vltior citatio, ad leg. qui potest inuitis, ff. de reg. iurisd. quæ etiam locum habet in iudicialibus, Dec. ibi, & in terminis Abb. in c. cum sit Romana, numero 28. & in cap. peruenit, de appellation. Oldrad. con. lio 95. num.